

**UNIVERZITET U BEOGRADU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA**

Tamim G. Malko

**ORGANIZACIJA UJEDINJENIH
NACIJA I POTREBA REFORME**

doktorska disertacija

Beograd, 2015.

**UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF POLITICAL SCIENCES**

Tamim G. Malko

**THE UNITED NATIONS
ORGANIZATION AND THE
NECESSITY OF REFORM**

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2015.

Članovi komisije:

Prof. dr Tanja Mišćević, mentor

Prof. dr Vesna Knežević Predić

Prof. dr Obrad Račić

Datum odbrane: _____

ORGANIZACIJA UJEDINJENIH NACIJA I POTREBA REFORME

Rezime

Disertacija sarži uvod, četiri poglavlja i zaključak.

U prvom poglavlju pod naslovom “Nastanak i delovanje Organizacije ujedinjenih nacija” izložen je početak pojave ideje Međunarodne organizacije kao i istorijski razvoj ovog koncepta do svetske porodice u današnje vreme, koju čine 193 države. Takođe, dotaknuta je serija izjava kao i međunarodne konferencije koje su dovele do formiranja Organizacije ujedinjenih nacija, formulisanja njenih ciljeva i principa, kao i načina i uslova učlanjenja u tu organizaciju. Detaljnije su proučavane uloge Generalne skupštine i Saveta bezbednosti zbog njihove važnosti.

U drugom poglavlju, pod naslovom “Razlozi koji ukazuju na potrebe reforme Organizacije ujedinjenih nacija”, objašnjeni su sledeći razlozi neophodnosti reforme ove organizacije: 1. skretanje Ujedinjenih nacija s puta; 2. kontradiktornosti sistema Ujedinjenih nacija; 3. nedostaci Povelje Ujedinjenih nacija; 4. nedostaci u mehanizmu donošenja odluka; 5. svetske promene; 6. mistifikacija u misijama Ujedinjenih nacija; 7. moćna središta; 8. raskorak između misije i raspoloživih sredstava; 9. korupcija.

U trećem poglavlju, pod naslovom „Organizacija ujedinjenih nacija između povelje i dominantne sile“ objašnjen je odnos Sjedinjenih Američkih Država sa Organizacijom ujedinjenih nacija kroz sledeću grupu tačaka i tema: 1. siže američkih promena od izolacije do internacionalizma; 2. politika SAD u Ujedinjenim nacijama tokom hladnog rata; 3. stav SAD o ulozi UN u oblasti čuvanja mira, ekonomske saradnje i ljudskih prava; 4. stav SAD prema UN u periodu pre raspada Sovjetskog Saveza; 5. SAD i UN posle hladnog rata; 6. američki stav prema UN posle završetka hladnog_rata 7. administracija Džordža Buša i Ujedinjene nacije (opšti stav prema međunarodnoj organizaciji, političko viđenje SAD pre i posle događaja 11. septembra 2001. godine); 8. američki interesi i reforma Ujedinjenih nacija (reforme UN i realizacija američkih interesa, američko viđenje reformi); 9. predsednik Barak Obama i njegova metodologija za promene i odnos sa UN.

U četvrtom poglavlju, pod naslovom „Reforme Organizacije ujedinjenih nacija“ definisan je problem ove studije kroz grupu tačaka i pitanja i istraživane su međunarodne

promene koje je svet doživeo kao glavni faktor za izvršenje procesa reforme koje su potrebne Ujedinjenim nacijama.

Na osnovu proučavanja puteva do ovih reformi, u disertaciji se došlo do sledeće grupe predloga i preporuka:

1. U slučaju da se pravo veta ne poništi, postoji potreba za postavljanjem određenih moralnih i strukturnih pitanja.

2. Postavljanje teksta, koji sadrži kontrapravo veta na regionalnom nivou i zbog smanjenja uticaja prava veta, na sledeći način: kada glasaju svi članovi Saveta, koji su iz određenog regiona, protiv bilo kog nacrt rezolucije, taj nacrt se poništava.

3. Savet bezbednosti mora da formira organ koji izvršava ekonomske kazne-

4. Povremeno izlaganje oblika Saveta bezbednosti i aktivnosti njegovog mehanizma.

5. Podržavamo Gadafijev projekat za reforme UN, i u slučaju nemogućnosti njegovog ostvarenja, a i zbog važnosti i aktivnosti Generalne skupštine, možemo da predložimo sledeće:

a) smanjivanje agendi;

b) ponovno formiranje komiteta, u skladu sa velikim promenama u svetu, prilikom postavljanja svojih agendi, tako da se ovakve agende mogu lakše sprovoditi;

c) pojačavanje odnosa između Saveta bezbednosti i Generalne skupštine, kako bi izveštaji Saveta bezbednosti Generalnoj skupštini bili precizniji i suštinski. Takođe, Generalna skupština mora da ima ulogu učesnika, a ne posmatrača.

d) radi izbegavanja sukobljavanja stavova Saveta bezbednosti i Generalne skupštine, mogu se postaviti mehanizmi za organizaciju tih odnosa koji obezbeđuje nemešanje međusobnih strana, što se tiče ovlašćenja.

6. Pronalaženje novog sistema za finansiranje UN, koji bi zaštitio Organizaciju i udaljio je od pritisaka nekih država, koje učestvuju velikim delom budžeta.

7. Ponovo formiranje glavnog lista Međunarodnog suda pravde.

8. Pronalaženju opšte definicije bezbednosti, koje ne obuhvataju samo nedostatak rata i sukoba.

9. Pronalaženje ideološkog osnova socijalne i ekonomske uloge UN.

10. Aktiviranje Socijalno-ekonomskog saveta, kao i usklađivanje politike ekonomskih organa, uključujući institucije Međunarodni monetarni fond i Međunarodnu banku (Briton Wods) i Svetsku trgovinsku organizaciju (WTO).
11. Pronalaženje kompletnog novog sistema, koji spaja sve specijalizovane agencije i institucije Briton Wods i Svetsku trgovinsku organizacije u okviru Ujedinjenih nacija.
12. Postavljanje pozitivnog i globalnog odnosa sa regionalnim organizacijama i zbog jačanja konsultacija i razmene informacija između obe strane.

U zaključku disertacije istaknute su sledeće teze:

Svet tokom prošlog perioda pozdravio sa mnogim tekovinama Drugog svetskog rata, kao što su dva bloka, podela Evrope, Varšavski pakt i jedinstvena Jugoslavija. Od ovih tekovina je malo toga ostalo, a najvažije je da su ostale Ujedinjene nacije. To je činjenica, koju reformisti moraju da shvate, a koja mora biti osnov za pokušaje reforme međunarodne organizacije. Ova organizacija, koja je trpela posledice Drugog sveskog rata, američko-sovjetskog sukoba i sistema dve koalicije, zaslužuje više od predloga koji dolaze sa svih strana i različitih poziva na reforme, zaslužuje opšti i globalni okvir sličan onom u kome se formirala ideja UN i u kome je Povelja UN postavljena. Važnije od svega toga je prava želja svih za reformom ove međunarodne organizacije.

Ključne reči

UJEDINJENE NACIJE, NEOPHODNOST REFORME, POVELJA UN, AMERIČKA DOMINACIJA

Naučna oblast

Političke nauke

Uža naučna oblast

Međunarodna pravna oblast

UDK broj

341.123

341.121.14

THE UNITED NATIONS ORGANIZATION AND THE NECESSITY OF REFORM

Summary

The dissertation consists of an introduction, four chapters and the conclusion.

The first chapter: "*The Emergence and the Function of the United Nations*", deals with the emergence of the idea of international system, and how this idea developed historically till it reached nowadays to international family consisting of 193 states of various continents and cultures. These states are joined in an institutional frame founded on optional and contractual pillars, which is the United Nations.

In addition, it deals with the chain of declarations and conferences that led to the foundation of this organization. Moreover, it focuses on the purposes, principles and membership of the United Nations, as well as the General Assembly and Security Council due to their important role in the United Nations system.

The second chapter: "*The Reasons for the Reform of the United Nations*", deals with the necessity reasons for reform; due to the United Nations is in urgent need of it. The intended reform is to do whatever necessary to raise its efficiency and performance. Therefore, it is possible to determine the objective reasons of this reform in the following titles, and they are:

1. The deviation of United Nations from its course that it was founded for;
2. The inherent contradictions of United Nations system since its foundation,
3. The deficiencies and imbalances in the United Nations Charter;
4. The imbalance in decision-making structures and mechanisms;
5. International Changes;
6. The vagueness of tasks entrusted to the United Nations;
7. Extreme Centralism;
8. The big gap between the intended tasks to be achieved and the available resources;
9. Corruption.

The third chapter: "*The United Nations between the Charter and the Dominant Power*", focuses on the relation between the USA with the United Nations. This is a necessary item for the research due to the current international conditions and challenges facing humanity such as local and regional conflicts, health, natural catastrophes, etc. which fall under the scope of the United Nations. The dominant role the US plays in the international arena singles out its special impact on the performance of this organization. This role has gone through many changes in recent history depending on the geopolitics of the world namely after the collapse of the Eastern Bloc and the advent of the short-lived unipolarity up to the beginning of emergence of multipolarity. Every stage marked nuances in the US policy towards the United Nations.

In fact, the US approach to international affairs developed in big leaps from isolationism to its involvement in WWII and the establishment of the United Nations. During the Cold War, the United Nations was subjected to harsh tug of war between the

two competing poles, when resolving crises was conditional with the mutual consent of the two rivals. However, the last years of the Cold War witnessed a tilt in the balance towards the US and marked a new era of Pax Americana with absolute dominance over the United Nations. It gave Washington the opportunity to shape the United Nations and improve its efficacy to best serve the US interests.

This period gave the United Nations some space to achieve relative success in its human and social bodies which could afford help to the poor and afflicted countries and in Peace Keeping operations, the economic cooperation and the human rights in spite of the fact that the organization failed in outmaneuvering the rivalry.

The US new enemy began to crystallize after the 9/11 terrorist attack after Al-Qaida claimed responsibility. Since then the new features of the American discourse emerged which is best manifested in Sept 20th speech of former president George W. Bush as he declared that “*Every country in the world should adopt a certain attitude, either to be with the United States or with the terrorists*”. Unfortunately, the US refused to give a definition of terrorism and kept its cards close to its chest. This vague attitude was intended to best serve its interests, maintaining semantic elasticity a la carte to fit whatever it believed to be its national interest. Furthermore, it imposed two new approaches on the world in its 2002 National Security Strategy: maintaining the right to prevent any terrorist attack against US interests, and its support to other countries when exposed to any type of threat. Nevertheless, the definition of terrorism remained the missing essential item: What is the definition of the terrorism that these countries support? Moreover, what is the description of terrorism?

The strategy went further to promote/impose democracy and freedom in the Middle East as the region was classified as the basic front in the War on Terror. This gave the pretext and excuse to interfere heavily in the internal affairs of these countries. Subsequently, many questions were raised about the United Nations and its efficiency, future and how to overcome crises.

However, the demise of the United Nations and its role in the world is unlikely, because it serves the interests of all countries big and small with no alternative. Voices that called to replace the United Nations with NATO will for sure not achieved the aspiration.

The fourth chapter: “*The Reform of the United Nations Organization*”, defines the problem of the research through several points and questions, and focuses on the international changes as a major factor in the reform needed. The pathway to this reform due to the fact that the Charter of the United Nations has not been implemented actually; it was normal that the suggestions and proposals for reforming the Charter or developing it partially or comprehensively were endless and accumulating over the previous half century.

In this context, this chapter focuses on reviewing the contents of the structural reform of the United Nations. Moreover, it deals with the projects of the two former Secretary-Generals (Kofi Annan and Boutros Boutros-Ghali), as well as the proposals of the former Libyan President Muammar Gaddafi, in his speech to the General Assembly on 23 September 2009, about the United Nations reform.

In the conclusion, the dissertation has concluded several suggestions and recommendations for the reform, and they are:

- 1- There will be a need to impose certain ethical and structural restrictions of the (Veto) privilege if not cancelled.
- 2- Adding a stipulation that gives the right of objecting at the regional level, in order to reduce the impact of (Veto).
- 3- Promote transparency at the Security Council through increasing consultations and the flow of information in two directions, between the Security Council and the General Assembly.
- 4-The Security Council should establish a subsidiary organ that ensures the effective implementation of economic sanctions.
- 5- Holding an annual summit of the Security Council in which top leaderships of countries review the general status of the year, and consider the suggestions of the General Assembly and the regional-international bodies regarding the performance of the Security Council.
- 6- Regular review of the Security Council structure and the efficiency of its mechanisms.
- 7- We support what has come in the project of Gaddafi to reform the United Nations. In case it is not implemented, we suggest the following to promote the importance and efficiency of the General Assembly:
 - A) Shortening the agenda, to have more time to discuss the issues seriously.
 - B) Restructuring the committees to keep pace with the major changes in the world when preparing the agendas.
 - C) Improving the relationship between the Security Council and the General Assembly, so that the reports of the Security Council to the General Assembly become more accurate analytically, and deeper in content, not only descriptive reports or collecting of information. The goal of the General Assembly should not be only the observation of dialogue, but the contribution in it to evaluate and enrich the content.
 - D) To avoid any probability of collision in the attitudes between the General Assembly and the Security Council, several regulators and mechanisms can be formulated in a way that ensures none of them will exceed the power of the other.
- 8- Activating the self-surveillance of the performance of the United Nations, especially the Security Council performance, as well as the surveillance of the state's actions.
- 9- Creating a new financing system which will protect and immune the United Nations against exposure to the pressure of the states that contribute a large share of its budget.
- 10-Reformulation of the Statute of the International Court of Justice to make its jurisdiction mandatory. Or at least, expand the scope of this jurisdiction so that it includes maximum cases in a way that enables all states to resort to a steady and permanent judicial organ.
- 11-Find a comprehensive definition of security not limited to the absence of war and conflict.

- 12-Create an intellectual basis for the economic and social role of the United Nations. It is necessary to have consensus on the developing role of it. This consensus must be the result of the intensive dialogue between the North and South.
- 13-Activating the Economic and Social Council, and coordination the politics of the economic organs and their activities in the United Nations, including Bretton Woods's institutions (the International Monetary Fund and the World Bank) and the World Trade Organization (WTO).
- 14-Create a new complementary order that combines all the specialized agencies, Bretton Woods's institutions and the World Trade Organization, within the United Nations system.
- 15-Establish a more comprehensive and positive relation with Regional Organizations to promote consultations and exchange of information between the two sides

Anyway, the world has bid farewell to many of the WWII remnants during the past period like the Bipolarity, Divided Europe, Warsaw Pact, and Unified Yugoslavia. The most important remnant left is the United Nations. The advocates for the United Nations reform must be aware of this fact and consider it as a pillar and foundation of reform attempts. It deserves a general comprehensive framework like the one on which the United Nations was founded, and in which the Charter of the United Nations has been formulated. The most important of all is the genuine will and true desire of all members to reform this international organization.

Key words

UNITED NATIONS, NECESSITY OF REFORM, UN CHARTER, AMERICAN DOMINANCE,

Academic Expertise

Political Science

Major in

International relations

UDC number

341.123

341.121.14

SADRŽAJ

UVOD.....	1
Problem studije	4
Hipoteze studije	6
Socijalna i naučna važnost rada.....	7
Naučni i socijalni ciljevi rada i naučna metodologija.....	8
GLAVA I.	9
NASTANAK I DELOVANJE ORGANIZACIJE UJEDINJENIH NACIJA	9
1. Razvoj ideja o međunarodnim organizacijama	9
2. Osnivanje Organizacije ujedinjenih nacija.....	13
3. Ciljevi i osnovni principi Organizacije ujedinjenih nacija	19
4. Članstvo	21
5. Generalna skupština.....	23
5.1 Nastanak Generalne skupštine.....	23
5.2 Zadaci i ovlaštenja	24
5.3 Ograničenja odgovornosti rada Generalne skupštine	30
5.4 Glasanje pri Generalnoj skupštini.....	30
5.5 Odluke i preporuke u Generalnoj skupštini.....	31
5.6 Komiteti Generalne skupštine	32
6. Savet bezbednosti	33
6.1 Struktura Saveta bezbednosti	33
6.2 Nadležnosti Saveta bezbednosti	34
6.3 Sednice i način glasanja.....	36
6.4 Pravo na veto	37
6.5 Komiteti Saveta bezbednosti	38
GLAVA II.....	42
RAZLOZI KOJI UKAZUJU NA POTREBE REFORME ORGANIZACIJE UJEDINJENIH NACIJA	42
Uvod	42
1. Ujedinjene nacije kao svetska organizacija	44
2. Ujedinjene nacije kao središte celokupne svetske organizacije.	46
3. Ujedinjene nacije kao središte međunarodne vlade.....	47
4. Neophodni razlozi za reforme	48
4.1 Skretanje Ujedinjenih nacija s puta	48
4.2 Kontradiktornosti sistema Ujedinjenih nacija	51
4.3 Nedostaci Povelje Ujedinjenih nacija.....	52
4.4 Nedostaci u mehanizmu donošenja odluka	57
4.5 Svetske promene.....	61
4.6 Mistifikacija u misijama Ujedinjenih nacija.....	64
4.7 Moćna središta.....	65
4.8 Raskorak između misije i raspoloživih sredstava.....	67
4.9 Korupcija	69

GLAVA III.....	72
ORGANIZACIJA UJEDINJENIH NACIJA.....	72
IZMEĐU POVELJE I DOMINANTNE SILE.....	72
Prvi deo:.....	72
Odnos SAD sa Organizacijom ujedinjenih nacija.....	72
Uvod.....	72
1.SAD I UN tokom hladnog rata.....	74
1.1 Siže američkih promena od izolacije do internacionalizma.....	74
1.2 Politika SAD u Ujedinjenim nacijama tokom hladnog rata.....	75
1.3 Stav SAD o ulozi UN u oblasti čuvanja mira, ekonomske saradnje i ljudskih prava.....	80
1.4 Stav SAD prema UN u periodu pre raspada Sovjetskog Saveza.....	86
2.SAD i UN posle hladnog rata.....	88
2.1 SAD i kraj hladnog rata.....	89
2.2 Američki stav prema UN posle završetka hladnog rata.....	92
3.Administracija Džordža Buša i Ujedinjene nacije.....	104
3.1 Opšti stav prema međunarodnoj organizaciji.....	104
3.2 Političko viđenje SAD pre i posle događaja 11. septembra 2001. godine:.....	111
Drugi deo.....	116
Američki interesi i reforma Ujedinjenih nacija.....	116
Treći deo:.....	123
Predsednik Barak Obama i njegova metodologija za promene i odnos sa UN.....	123
GLAVA IV.....	130
REFORME ORGANIZACIJE UJEDINJENIH NACIJA.....	130
1) DEFINICIJA PROBLEMA.....	130
Mehanizam reforme, kako se usmerava i šta joj je cilj?.....	131
2) Međunarodna promena - glavni faktor u procesu reforme.....	133
3) Put do reforme.....	144
3.1 Šta je tražena reforma.....	144
4)Projekti reforme prema praktičnom stanju i šta je konkretno urađeno.....	155
4.1 Predlozi Butrosa Galija.....	155
4.2 Šta je realizovano od reformi u periodu od 1997 do 2005. godine.....	157
4.3 Plan Kofi Anana za reforme 2005. godine.....	161
4.4. Projekat pukovnika Muamera El Gadafija.....	173
5) Predlozi i preporuke:.....	174
ZAKLJUČAK.....	177
Literatura.....	194

UVOD

Prošlo je više od pola veka od kada se formirala Organizacija ujedinjenih nacija i od kada je njena Povelja usvojena. Iako je protekao dug period, principi i ciljevi Povelje UN još uvek su za međunarodnu zajednicu ostali neostvareni ideali. Postoji osnovni razlog za neuspeh u postizanju ciljeva definisanih Poveljom – to je sukob velikih sila i njihovih različitih namera, iako je Povelja ukazivala na važnost sloge svih naroda UN. Kad se razmotri Uvod Povelje Organizacije ujedinjenih nacija, naročito deo rečenice – *Mi, ujedinjeni narodi sveta* – vidimo da sama formulacija Uvoda ukazuje, sa jedne strane, na važnost jedinstva, a sa druge strane – na različitosti država. Ta činjenica proističe iz toga što su države – potpisnice Povelje – snage koje su tek izašle iz rata.

U vezi sa sadašnjom situacijom u kojoj se nalazi Organizacija ujedinjenih nacija nameću se mnoga pitanja o aktivnostima ove organizacije i mogućnostima njenog postojanja uprkos međunarodnim promenama koje su negativno uticale kako na mehanizam njenog rada tako i na suštinu njenih ciljeva u svetu – to jest u uslovima brzih promena u međunarodnim odnosima, u odnosima između država i njihovih građana, kao i u odnosima između Istoka i Zapada, odnosno Severa i Juga.

Naime, Organizacija ujedinjenih nacija postala je instrument u rukama jedine sile u svetu – Sjedinjenih Američkih Država – koja usmerava rad ove organizacije u skladu sa svojim interesima, ne uzimajući u obzir vrednosti principa i ciljeva UN. Najveća slabost u radu OUN je njena potpuna poslušnost SAD. Tako je ova organizacija postala pokrovitelj lažne legitimnosti političkih i vojnih intervencija koje Vašington sprovodi. Rat sa Irakom najviše ide u prilog ovoj tvrdnji.

Od kada se formirala, Organizacija ujedinjenih nacija imala je periode različitog intenziteta rada – nekad je bila aktivna, nekad nije, u zavisnosti od međunarodnih odnosa. Naročito loš period u aktivnosti OUN je bio tokom hladnog rata. Najaktivniji period u radu ove organizacije je pak bio po završetku Drugog svetskog rata, nakon objave nezavisnosti država Trećeg sveta. Taj period je trajao do polovine sedamdesetih godina prošloga veka. U novembru 1950. godine UN su uspele da preusmere razmatranje pitanja očuvanja mira i bezbednosti sa Saveta bezbednosti na Generalnu skupštinu putem Deklaracije „Ujedinjenje za mir“, čija su načela omogućila Generalnoj

skupštini donošenje odluka radi očuvanja mira i bezbednosti kada Savet bezbednosti nije u stanju da donese takve odluke.

SAD su imale inicijativu u prihvatanju Deklaracije „Ujedinjenje za mir“ zbog toga što je Sovjetski Savez tada stalno koristio pravo veta u Savetu bezbednosti, ali i zbog naglog povećanja broja članica UN od 1950. godine. Naime, broj država članica povećao se od 51 države 1945. godine do 117 država 1965. godine, što je uticalo i na rad UN i na američku politiku. Zbog povećane uloge UN u okviru Deklaracije „Ujedinjenje za mir“, države koje su tek dobile nezavisnost imale su dosta koristi i dobile su vodeću ulogu u rešavanju pitanja u vezi sa međunarodnim mirom i bezbednošću, kao što je, na primer, određivanje stava prema Bliskom istoku. Tako su se SAD našle u blokadi zbog opozicione većine u Generalnoj skupštini. Ta tenzija je naročito došla do izražaja sedamdesetih godina prošloga veka, kada je Generalna skupština usvojila nekoliko rezolucija. Najvažnija je Rezolucija broj 3379 od 10. novembra 1975. godine, kojom se ističe da je cionizam jedan od oblika rasizma i diskriminacije, kao i Rezolucija broj 3375, koja poziva na ravnopravno učešće Palestinske oslobodilačke organizacije na bilo kojoj konferenciji ili u dijalozima koji su u vezi sa Bliskim istokom. Međutim, ni mnoge druge rezolucije koje su usvojene nisu uspele da blokiraju SAD.

Nakon tih rezolucija u radu UN postaju sve očitije promene koje se ogledaju u pojačanoj ulozi SAD i njenih saveznika i slabljenju uloga država Trećeg sveta. SAD su iskoristile mnoge situacije kako bi ostvarile dominaciju nad UN. To su bile situacije koje su se odnosile na ideološke i političke promene u pravcu razvoja nekih azijskih i afričkih država, kao i na moć SAD da izvrše ekonomski pritisak na države Juga, koristeći svoju ulogu u Međunarodnom monetarnom fondu i u Međunarodnoj banci za gradnju. Za vreme vladavine republikanaca u Beloj kući povećano je korišćenje oružane sile SAD za napad. Iskorišćena je i velika promena u Sovjetskom Savezu za vreme vlasti Gorbačova, a potom i raspad Sovjetskog Saveza i prestanak hladnog rata. Sve to vreme Savet bezbednosti je bio nemoćan, jer su pravo veta koristile i SAD i SSSR. SAD su koristile takvu situaciju da bi ostvarile dominaciju nad Savetom bezbednosti, a zloupotrebile su i nejasnoće u nekim odredbama članova Povelje, naročito one koje su u vezi sa reformama Saveta bezbednosti. Najbolji primer za to je mešanje SAD u unutrašnju politiku nekih država pozivanjem na odredbe glave VII, to jest sa

obrazloženjem da je međunarodna intervencija u tim državama neophodna, jer te države predstavljaju pretnju međunarodnom miru i bezbednosti.

Odsustvo uloge Generalne skupštine i Međunarodnog suda pravde i obavezujuće odluke Saveta bezbednosti išli su u korist SAD, koje su silom i pretnjom nametnule svoju politiku. Ponekad su SAD negirale ulogu Saveta bezbednosti i UN kada odluke ove organizacije nisu bile u skladu sa realizacijama strateških ciljeva SAD. Kada je, na primer, NATO intervenisao na Kosovu, SAD su odbacile ulogu UN kao posrednika u rešavanju tog međunarodnog problema. Nakon toga UN su postale samo posrednik u upravljanju regionalnim sukobima.

Stoga nas ne iznenađuje što je bivša ministarka spoljnih poslova SAD, Madlen Olbrajt, kada je bila predstavnik SAD u Savetu bezbednosti 1991. godine, članovima Saveta bezbednosti, dok su razmatrali krizu u Zalivu, izjavila: „Možete nastaviti vašu igru ako želite, ali na kraju biće ono što je u skladu sa našim interesima i sa bezbednošću SAD.“¹

Ova izjava najbolje svedoči kako SAD iskorišćavaju UN kao međunarodnu organizaciju za izvršavanje svoje politike, a naročito za korišćenje vojne sile. Pri tom međunarodna zajednica to posmatra, uključujući i UN, koje su u suštini pravo veta zadržale za samo pet država. Ove države mogu blokirati bilo koju meru koja nije u skladu sa njihovim interesima. Zbog toga je neophodna reforma UN, što je potvrdio i bivši sovjetski lider Mihail Gorbačov na predavanju održanom pod nazivom „Novi svetski poredak“, u Centru za studije i strateška istraživanja Ujedinjenih Arapskih Emirata. Tada je Gorbačov rekao: „Ne treba zaboraviti da su UN formirane pre pola veka i smatram da je neophodno izvršiti određene promene u Povelji UN kako bi UN bile u skladu sa vremenom i novim izazovima. UN je potrebna strategija za ujedinjeno svetsko partnerstvo.“²

Ovakva reforma trebalo bi da obuhvati principe i opšte stavove, kao i reformu organizacionog tela UN, gde su se i uočili nedostaci u vidu povećanog ovlašćenja Saveta bezbednosti. U isto vreme uočen je disbalans između broja članica Saveta bezbednosti i celokupnog broja država članica UN, kao i poremećen odnos među

¹ Hamid Horan, „Kazne i blokade – nametnuta volja velikana nad UN“, *Al Baas* Damask, br. 11.367, 4. decembar, 2004, str. 9 (original na arapskom).

² Mikhail Gorbachev, "The new World Order, First impression", Emirates lecture 15, The Emirates Center for Strategic and Research, 1998, page 9.

glavnim organima UN (naročito kada je reč o odnosu između Saveta bezbednosti i Generalne skupštine).

Neophodno je da proces reforme obuhvati i odnos između UN i drugih međunarodnih organizacija, jer je očigledno da UN nisu mogle da iskoriste sve mogućnosti koje regionalne organizacije nude u ostvarivanju međunarodnog mira i bezbednosti.

S obzirom na postojanje različitih studija i projekata ponuđenih za reforme UN (projekti bivšeg generalnog sekretara Butrosa Galija i Kofija Anana....), izgleda da su reforme UN neophodne i da je glavni ključ za reforme – revizija prava veta, kao i reforma u strukturi Saveta bezbednosti i odredbama Povelje UN koje nalažu da se ne može izvršiti rekonstrukcija Povelje bez saglasnosti dve trećine Generalne skupštine. Da bi ovakva rekonstrukcija bila pravosnažna, potrebna je ratifikacija Povelje od strane dve trećine članica UN, pod uslovom da među njima bude pet stalnih članica Saveta bezbednosti.

Problem studije

Problem studije predočavaju sledeća pitanja:

1. Koja je priroda neispravnosti u Ujedinjenim nacijama trenutno i koje mere treba preduzeti za reforme?
2. Koji su razlozi ove neispravnosti, koju svaki dan vidimo i pratimo?
3. Da li su UN mogle da sprovedu kolektivnu bezbednost i sprečavanje agresija i ponovnih ratova, kao i zaštitu ljudi od katastrofa koje su uzrokovane ratovima, siromaštvom, bolešću i ostalim?
4. Da li su UN uspele u učvršćivanju osetljivosti u narodima sveta kroz međunarodni sistem po osnovu pravde i ravnopravnosti među državama članicama, koji može da obezbedi bezbednost i stabilnost?
5. Da li UN poseduju moć i mogućnost da reše sva pitanja i probleme u kojima se svet nalazi., ili su postale nemoćne u vreme dominacije velikih sila koje imaju glavnu ulogu u Savetu bezbednosti, naročito SAD?
6. Da li UN u vreme trenutne međunarodne promene mogu da nastave rad ukoliko ne izvrše prave i suštinske reforme u svim oblastima?

7. Da li u bilo kojoj reformi ima nade za ispravak pravca postojećeg međunarodnog sistema? Ili mora proći period u kojima će UN tražiti druge, veće alternative, sa većom realnošću, adekvatnom trenutnim međunarodnim odnosima?
8. Najveći problem UN je što su pod totalnim rukovodstvom SAD, koje od njih uzimaju lažni legitimitet radi pokrivanja svoje politike i vojnih aktivnosti Vašingtona .
9. Prolazak Ujedinjenih nacija, od postanka do danas, kroz period aktivnosti i deflacije, u zavisnosti od međunarodnih odnosa, naročito tokom hladnog rata, koji su uticali na pravce svetskih promena i odnose sa UN.
10. Iskorišćavanje nejasnoće nekih članova Povelje UN, naročito onih koji se odnose na ovlašćenje Saveta bezbednosti, na primer shvatanje intervencije u unutrašnjim pitanjima neke zemlje, na osnovu poglavlja 7 Povelje UN. Prema tom članu, pretnja međunarodnom miru i bezbednosti se tretira kao razlog za intervenciju. Takav tekst Povelje UN pruža mogućnost svim jačim stranama da ga definišu prema svojim interesima i strateškim ciljevima.
11. Dominacija Saveta bezbednosti kao jednog organa Ujedinjenih nacija. Njegove rezolucije su obavezne naročito u vreme odsustva Generalne skupštine, i odsustvo bilo koje uloge Međunarodnog suda pravde kao i odsustvo pravosudne kontrole na legitimitet rezolucije Saveta bezbednosti.
12. Događaji su potvrdili da se SAD mogu odreći bilo koje uloge u Savetu bezbednosti i UN ukoliko vide da njihova intervencija sprečava strateške ciljeve. Najbolji primer za to je Irak, kao i intervencija Atlanske alijanse na Kosovu, gde je preskočena uloga UN koje posle nisu imale drugi izbor nego da postanu posrednik u međunarodnim i regionalnim sukobima, prema želji SAD koje hoće da kontrolišu sve teritorije sa nemirima i maksimalno ih iskoriste.
13. Prošlo je dugo vremena od kako je sastavljena Povelja UN, tako da su njene mane i vrline otkrivene. Potvrđeno je da ova povelja nema više snage da se suoči sa novim izazovima i potrebno je njeno ponovno oživljavanje i aktiviranje.
14. Ulazak celog sveta u novi razvojni period na svim nivoima, pod pritiskom posledica koje su uzrokovane brzim napredovanjem nauke i tehnologije.

Hipoteze studije

Hipoteze ove studije su sledeće:

1) Opšte hipoteze:

Ljudi zahtevaju da društvene organizacije sprečavaju ratove i sukobe, da zaštite međunarodni mir i bezbednost i doprinesu stvaranju sveta koji je zasnovan na razumevanju, saradnji i rešavanju sukoba mirnim putem, što podrazumeva nekorišćenje sile i nemešanje u unutrašnje stvari država. Ali OUN nije mogla da sprovede sve ciljeve koji su definisani u Povelji zbog hladnog rata, dominacije velikih država u Savetu bezbednosti i međunarodnih promena koje su usledile po završetku hladnog rata. Očekivalo se da će završetak hladnog rata pojačati ulogu OUN u očuvanju međunarodnog mira i bezbednosti. Međutim, uloga OUN je oslabljena i ova organizacija je postala nemoćna u donošenju samostalnih odluka, naročito za vreme američke dominacije u Savetu bezbednosti. Sve je to uticalo da ova međunarodna organizacija izgubi aktivnu i važnu ulogu u rešavanju međunarodnih problema. Da bi povratila takvu ulogu, neophodne su reforme u njoj u meri koja će naterati SAD da se odreknu dominacije i donošenja odluka koje su samo u skladu sa njenim ciljevima i interesima.

2) Posebna hipoteza:

Reforme OUN imaju i veliku biološku važnost zbog toga što OUN ne može imati ulogu koju su joj odredili njeni osnivači bez glavnih i suštinskih reformi, naročito u vreme izazova sa kojima se čovečanstvo i OUN zajedno suočavaju.

3) Pojedinačna hipoteza

OUN će ostati nemoćna i neaktivna na međunarodnim planovima (kao što je to bio slučaj i sa Ligom naroda) ukoliko ne dođe do reformi koje su tražene, naročito u vreme izazova sa kojima se čovečanstvo suočava. Upravo ti izazovi mogu naterati OUN da sprovede reforme u odredbama Povelje, kako bi delovanje ove organizacije bilo u skladu sa promenama koje je svet pretrpeo na svim poljima. Ovakve reforme mogu pozitivno delovati na rad UN, ispraviti greške koje su učinjene i povratiti poverenje mnogih naroda sveta, naročito poverenje naroda koji su pretrpeli negativne posledice dominacije SAD u OUN.

Socijalna i naučna važnost rada

Socijalna i naučna važnost ovog rada ogleda se u tome što on predstavlja mogućnost obogaćivanja nacionalne biblioteke studijom koja istražuje rad OUN, i pored toga što postoje studije koje su istraživale rad ove organizacije. Među tim studijama treba navesti sledeće:

- Dr Hasan Nafiah: *Uloga UN u stvaranju međunarodnog mira i bezbednosti tokom sadašnjih svetskih promena*, Bejrut, 1996, str. 99–100.
- Dr Ahmed al Rasidi: *UN: Neophodnost reformi posle pola veka.... Arapska vizija*, prvo izdanje za Jemil Matar i Ali al Din Hilal, Bejrut, Centar za studije arapskog jedinstva, septembar 1996.
- Adam Robverts and Benedict Kingsbury: *United Nations, Divided World: The UN's Role in International Relations*, 2nd ed., Oxford: Clarendon Press, 1993.

Organizacija ujedinjenih nacija je, kako se ističe u Povelji, organizacija svih naroda sveta. Međutim, nove okolnosti kao i promene koje je čovečanstvo pretrpelo uticali su da se ova organizacija u svom delovanju udalji od sadržaja Povelje i ciljeva zbog kojih je formirana. Ti ciljevi su predstavljeni kao zaštita čovečanstva od ratova, siromaštva, gladi, bolesti i od drugih problema sa kojima se u svim delovima sveta veći deo čovečanstva suočava, naročito u vreme novog svetskog poretka sa SAD kao vodećom silom koja se meša u unutrašnja pitanja država.

Najbolji primer za ovu tvrdnju je objava Rezolucije Saveta bezbednosti broj 1680, koja zahteva od Sirijske Arapske Republike da uspostavi diplomatske odnose sa Republikom Liban, kao i utvrđivanje granice između te dve zemlje, što predstavlja događaj bez presedana u svetu.

Drugi primer koji pokazuje u kakvom se stanju nalazi OUN je američki pokušaj da se izbegne poštovanje Rezolucije Saveta bezbednosti broj 1244, koja se odnosi na Kosovo, kao i naponi Vašingtona da natera Savet bezbednosti da objavi rezoluciju koja poziva na promenu granice država koje su članice UN i imaju svoj integritet. To se odnosi na Republiku Srbiju od koje se zahteva da odvoji 15 posto svoje površine i da je ustupi etničkoj manjini u cilju formiranja nezavisne države pod sloganom – „prava kosovskih Albanaca na određivanje sudbine“.

Tako se socijalna i naučna važnost ovog rada ogleda u pokušaju da formulišemo nekoliko preporuka i predloga sa ciljem da se sprovedu reforme OUN i obezbedi povratak ove organizacije na put koji su odredili njeni osnivači, kako bi OUN bila organizacija za sve narode sveta.

Naučni i socijalni ciljevi rada i naučna metodologija

Naučni ciljevi koji želimo da pokažemo u ovoj disertaciji jesu: upoznavanje sa istorijskim okolnostima formiranja OUN; upoznavanje mehanizma rada i načina izdavanja njenih rezolucija; određivanje uloge koju je OUN odigrala u dugom nizu godina; upoznavanje sa razlozima koji su doveli do skretanja OUN sa puta zacrtanog od strane njenih osnivača i pokušaj postizanja nekih rešenja i predloga za reforme UN (što bi zahtevalo reviziju njenih iskustava tokom dugog niza godina, kako bi se nedostaci u radu UN ispravili, a pozitivne strane pojačale) i predlaganje onoga što je novo i u skladu sa ovim vremenom, kako bi ova organizacija mogla da realizuje svoje ciljeve na najbolji mogući način.

Socijalni ciljevi ovoga rada u direktnom su odnosu sa socijalnom važnošću i sa naučnim ciljevima rada a ogledaju se u skretanju pažnje svetskog javnog mnjenja na problem očuvanja međunarodnog mira i bezbednosti, u razmatranju budućnosti OUN i sticanju uvida u neophodnost njenih reformi, što bi sve trebalo da predstavlja dobrobit za čovečanstvo.

Kao metode naučnog istraživanja koristićemo istorijske metode kako bismo objasnili istorijske okolnosti u kojima su se formirale UN i ispitivaćemo činjenice koje se odnose na dug period rada ove organizacije. Takođe ćemo koristiti metode za istraživanje stanja, analitičke metode za istraživanje nekih slučajeva i činjenice, kako bi otkrili nedostatke u radu UN i pokušali da ih ispravimo. Potom ćemo koristiti deduktivni odnosno induktivni pristup za ostvarivanje ciljeva ovoga rada, doneti zaključke i postaviti vizije i predloge za reforme OUN.

GLAVA I.

NASTANAK I DELOVANJE ORGANIZACIJE UJEDINJENIH NACIJA

1. Razvoj ideja o međunarodnim organizacijama

Neophodno je na samom početku razmatranja procesa nastanka i delovanja Organizacije ujedinjenih nacija izložiti i istorijat o pojavi ideje o međunarodnim organizacijama i načinu razvoja ovog pojma. Istorijski razvoj ove ideje vodio je stvaranju svetske porodice koju danas čine 193 države. Ove države uvažavaju razlike u mišljenjima i pripadaju različitim kontinentima.

Ako se vratimo u prošlost, pronaći ćemo različite dokaze koji ukazuju na postojanje međunarodnih odnosa i pravila po kojima su ovi odnosi kontrolisani. Istoričari su zabeležili pojedine ugovore o saradnji, savezništvu i prijateljstvu zahvaljujući kojima je obustavljen veliki broj ratova koji su izbijali u različitim regionima širom sveta. Arheološki nalazi otkriveni u Vavilonu, Egiptu, Kini, Indiji i na drugim prostorima ukazuju na postojanje čvrstih međunarodnih odnosa među nacijama starih civilizacija, koji su uspostavljeni radi kontinuiranog mira, savezništva i prijateljstva među njima.

Što se tiče civilizacije koja je vladala između reke Tigra i Eufrata u osamnaestom veku pre naše ere uočava se da su pravila koja su izrečena od strane vavilonskog vladara Hamurabija obuhvatila i pravila koja sačinjavaju međunarodno pravo, naročito ona koja se tiču ratnih zarobljenika. U staroj egipatskoj civilizaciji postojali su ugovori između faraona i kraljeva i vođa susednih država. Takvi ugovori ne zaostaju od savremenih ugovora u pogledu preciznosti i organizacije. Jedan od takvih primera je ugovor potpisan između egipatskog faraona Ramzesa II i kralja Hitejna (sadašnja oblast Turske) 1278. godine p. n. e. pomoću kojeg su uspostavljeni

odnosi mira i saradnje između dve države. Kina je takođe radila na upućivanju diplomatskih misija u susedne zemlje.

U Indiji je 1000. godine p. n. e. Manooov kodeks sadržavao različite norme u vezi sa međunarodnim odnosima koje su obuhvatale ratove, potpisivanje sporazuma i bilateralne odnose. U gradovima Stare Grčke vladali su različiti sistemi uprave i filozofije koji su bili određeni različitim ekonomskim i pravnim odnosima i regulisali načine življenja za vreme rata i mira.

U Rimu se pojavio skup zakonskih pravila čijim posredstvom je bio određen odnos između Rimljana i drugih građana koji su bili pod nadležnošću Rima. Ova pravila, nazvana „pravila nacije“ predstavljaju temelj savremenih međunarodnih pravila. Pojam međunarodne organizacije se razvio sa pojavom ideje socijalnog sporazuma kod Hobsa, Loka i Rusoa. Cilj socijalnog sporazuma je bio organizacija odnosa među podređenim i nadređenim i organizacija odnosa među državama zasnovana na odricanju pojedinih država od njihovih prava i obaveza radi obezbeđivanja mira.

Islam ne priznaje podelu sveta na različite političke entitete koji poseduju sopstvene zakonske norme. Islamski šerijat (verozakon) je sistem propisa koji ljudima postavlja granice u govoru, delu i veri i namenjen je svima. Islamski šerijat poziva na stvaranje društva kao jedinstvene celine, ali svet nije prihvatio takvu ideju. Stoga su islamisti formulisali pojmove kao što su Kuće islama i Kuće rata. Kuća islama je region i država gde muslimani dominiraju a pored njih žive narodi druge vere. Kuće rata pak znače države i regione gde su muslimani manjina, a islamski šerijat ne funkcioniše već, umesto njega, različiti politički i zakonski sistemi. Odnos između Kuće islama i Kuće rata regulisan je sistemom pravila koji brani islam, uz primenu principa tolerancije i poštovanje postignutog dogovora, što podrazumeva spremnost muslimana za potpisivanje sporazuma, vođenje pregovora i negovanje diplomatskih odnosa sa drugima.³

Potpisivanjem Vestfalskog sporazuma 1648. godine (što predstavlja veliki napredak za razvoj pravila međunarodnog prava) postignut je dogovor o obustavi rata koji je trajao trideset godina (1618–1648) a izbio je među evropskim državama zbog religioznih nesuglasica.

³ Dr Muhamed Aziz Šukri, *Uvod u opšta međunarodna pravila*, Damask, 2001, str. 14–15 (original na arapskom jeziku).

Usled pojave pokreta za verske reforme u šesnaestom veku, što je uslovalo razbijanje hrišćanskog jedinstva, hrišćani su se podelili u dva tabora. Tako je ovaj pokret podelio Evropljane u dve grupe. Prvu grupu činili su katolici koji su ostali verni katoličkoj crkvi, a drugu grupu protestanti, pripadnici protestantske vere koji su se borili za svoju nezavisnost od vladavine papskih poglavara. U to vreme protestanti, koji su činili većinu u severnom delu evropskog kontinenta, verovali su da je njihova vera jedino prava i iskrena. To je bio razlog za njihovo nametanje te vere nacijama susednih država, što je prouzrokovalo izbijanje dugih krvavih ratova u trajanju od trideset godina. Potpisivanjem Vestfalskog sporazuma postignut je dogovor između svih vladara o slobodi izbora vere i zabrane mešanja u odabir vrste vere. Među važnim načelima tog sporazuma je i princip stvaranja međunarodnih odnosa na osnovu ravnoteže i partnerstva, usaglašavanje oko zajedničkih interesa evropskih država i potreba održavanja stalnih sastanaka i pregovora radi rešavanja unutrašnjih i spoljnih izazova. Ideja o kolektivnoj bezbednosti potekla je sa evropskog kontinenta, upravo iz ovog principa. U isto vreme, kolonijalna širenja van granica evropskog kontinenta doprinela su širenju novih efekata međunarodnih odnosa na novim regionima daleko od evropskog kontinenta, što je uticalo na osnivanje nove vrste međunarodnog sistema i doprinelo dokazivanju međunarodnog obeležja tog sporazuma. Međutim, ratovi u Evropi ponovo su se razbuktnali, naročito sa izbijanjem Francuske revolucije 1789. godine. Novim idejama i principima Francuska revolucija postavila je nove pojmove i vrednosti koji će vladati među Evropljanima. Sa porazom Napoleona Bonaparte 1814. godine i usvajanjem Bečkog sporazuma 1815. godine, među savezničkim državama počinje nova era međunarodnog sistema i to putem povraćaja ravnotežnog sistema na evropskom kontinentu. To je, drugim rečima, značilo povraćaj kraljevske vlasti i podelu Evrope na način koji u potpunosti odgovara interesu velikih država da bi se putem održavanja postojećeg stanja uticalo na održavanje ravnoteže sila i očuvanje mira. Pored toga, Bečki kongres je postavio nova pravila koja su važila i van evropskog kontinenta. Ova pravila su imala međunarodno obeležje, poput pravila o slobodi plovidbe u međunarodnim rekama, pravila o zabrani trgovine robljem i pravila o organizaciji diplomatskih misija.

Da bi se izbegla moguća iznenađenja, septembra 1815. godine evropske države osnivaju tzv. Svetu alijansu, koja je uspostavljena između ruskog cara, kralja

Belorusije, austrijskog imperatora i uz saglasnost Velike Britanije. Cilj ove alijanse je, takođe, bio izvršavanje odredaba iz Bečkog kongresa i razmena saveta i informacija, radi sprečavanja eventualnih pokreta ili revolucije koja bi mogla da ugrozi koalicione kraljevske prestole. Nakon toga, došlo je do tzv. perioda evropskog prilagođavanja i potpisivanja niza sporazuma, među kojima je i Pariska deklaracija 1856. godine, a 1899 i 1907. godine održana je Haška mirovna konferencija na kojoj su regulisana pravila o ratu i miru, o nesvrstanosti i mirnim rešavanjima sukoba. Međutim, bez obzira na politički neuspeh Haške konferencije na međunarodnoj sceni, ona je ostavila dubok moralni uticaj sa aspekta međunarodnog javnog mnjenja. Naime, njene odluke u vezi sa rešavanjem međunarodnih konflikata nosile su obeležja mira i obavezivale na primenu humanih principa u ratnim operacijama, što je označilo novu eru u istoriji razvoja međunarodnih pravila.⁴

Države primenjuju različita sredstva u suočavanju sa pojavom nasilja i međunarodnih sporova. Oni izdvajaju tri načina rešavanja tih problema.

Prvi način predstavlja hegemoniju. To je način u kome jedna moćna država obezbeđuje potrebnu silu koja joj omogućuje da vrši apsolutnu dominaciju nad drugima i primorava ih na prihvatanje njenih zahteva i njenog sistema vrednovanja. Međunarodna zajednica bila je u prošlosti suočena sa različitim vidovima imperije poput Rimske i Otomanske, a sada se, nakon raspada Sovjetskog Saveza, suočava sa hegemonskim pokušajima SAD.

Drugi način predstavlja ravnotežu sila. To je način na koji države pokušavaju da obezbede mir preduzimajući mere potrebne za balansiranje snaga kojima može da se reducira mogućnost napada drugih ili obezbedi zaštita od spoljnih opasnosti, uključujući i sklapanje savezništva. Ovaj način je doživeo pravi procvat na evropskom kontinentu u osamnaestom i devetnaestom veku.

Treći način predstavlja period pregovaranja ili konsultacije. Ovaj metod se obično primenjuje po završetku velikih međunarodnih ratova, radi učvršćivanja postignutih sporazuma i sprečavanja izbijanja novih ratova. Ovaj metod, u tim ratovima, obično primenjuju velike sile pobjednice. Proces pregovaranja vodi se u

⁴ Dr Muhamed al Madždub, *Međunarodna organizacija: Teorija i međunarodne, regionalne i specijalizovane organizacije*, Bejrut, 2006, str. 47–58 (original na arapskom jeziku).

određenim institucijama. Međunarodna zajednica je imala više primera takvih institucija (kao što su: Sveta alijansa, Liga naroda i Organizacija ujedinjenih nacija).⁵

Neophodno je napomenuti da se sva tri načina rešavanja međunarodnih sporova mogu pojaviti u isto vreme. U današnje vreme svet se suočava sa pokušajima SAD da uspostavi hegemoniju nad čitavim svetom. U isto vreme SAD su ostavile prostor za pregovaranje putem institucije kao što je Organizacija UN. Takođe, druge velike države nastoje da se suprotstave američkoj hegemoniji i dominaciji nad državama u svetu, tražeći pri tom nove formule za „ravnotežu sila“.

Lekcije naučene tokom duge istorije pokazuju da nijedna imperija nije mogla da dominira nad celim svetom u dužem periodu. Sve što su velike imperije ostvarile bilo je ostvareno dominacijom nad određenim delom sveta i to samo za određeni period. Sistem ravnoteže sila nije mogao opstati dugo zbog slabosti u sistemu prouzrokovanih stalnim promenama u vrsti savezništva (što je zahtevalo stalne promene u ravnoteži sistema među državama) ili zbog stalnih promena u dinamici unutrašnjih sistema država i njihove moći da obezbede odgovarajuća sredstva odbrane (što takođe vodi u kontinuirane promene ravnoteže sila i može da poremeti bezbednost).

Neuspeh obezbeđivanja međunarodnog mira putem hegemonije i sistema ravnoteže sila predstavlja osnovni razlog pokušaja obezbeđivanja mira u okviru stalnog institucionalnog sistema. Radi ostvarivanja tog cilja, bilo je dosta pokušaja reorganizacije međunarodne zajednice nakon izbijanja svetskih ratova, počev od formiranja Svete alijanse 1814. god., preko Lige naroda, do formiranja Organizacije ujedinjenih nacija.

2. Osnivanje Organizacije ujedinjenih nacija

Izbijanje svetskih ratova kod naroda produbljuje osećaj o potrebi osnivanja međunarodnog sistema koji bi funkcionisao u periodu nakon završetka rata. Osnivanje Organizacije ujedinjenih nacija i početak delovanja njene Povelje predstavljali su veliki i osobiti napredak u okviru međunarodnih organizacija. To je značilo da se prvi put u

⁵ Marsel Mirl, *Kriza oko Zaliva i novi svetski poredak*, Kairo, 1992, str. 37–39 (original na arapskom jeziku).

istoriji čovečanstva osniva jedna velika politička organizacija koja nosi međunarodno obeležje, a u svom sastavu ima stalne organe.⁶

Po okončanju Prvog svetskog rata 1918. godine, na sastanku zemalja pobednica na Versajskoj konferenciji ukazano je na nove međunarodne probleme koji su se pojavili kao posledica tog rata i na ogromnu štetu i patnju koju je taj rat ostavio. Radi boljeg suočavanja sa bezbednosnim problemima i sprečavanja mogućnosti da se svetska zajednica ponovo izloži novim ratnim pretnjama, na toj konferenciji je dogovoreno da se osnuje nova međunarodna organizacija. Ona je osnovana 1919. godine i nazvana je Liga naroda.

Prema Paktu Lige naroda:

„Visoke strane potpisnice sporazuma su u cilju razvoja međusobne državne saradnje i realizacije mira i bezbednosti prihvatile obavezu o ne- primenjivanju sile, da rade na uspostavljanju iskrenih odnosa među državama, utemeljenih na pravdi i dostojanstvu, kao i na najpravednijem sprovođenju pravila međunarodnih prava, koja predstavljaju realnu osnovu za međudržavne odnose, da očuvaju pravdu i da poštuju obaveze koje su navedene u ugovorima za međunarodne odnose.”⁷

Radi ostvarivanja ovih ciljeva, osnovana je Liga naroda kao integrisan sistem za očuvanje mira i sprečavanje izbijanja ratova, i to putem sledećih mehanizama: 1) mehanizama za ostvarivanje kolektivne bezbednosti; 2) mehanizama za mirno rešavanje sukoba; 3) mehanizama za ograničavanje naoružavanja.

Mehanizmi za ostvarivanje kolektivne bezbednosti

Mehanizmi za ostvarivanje kolektivne bezbednosti deluju na osnovu ideje da pretnja ili neprijateljstva prema državi članici predstavljaju neprijateljski akt prema svim članicama, pa prema tome sve države članice snose odgovornost u smislu sprečavanja ovog akta. Pored toga, član 10 Pakta Lige naroda glasi da je svaka država

⁶Dr Hasan Nafiah, *Uloga Ujedinjenih nacija u obezbeđivanju međunarodnog mira u okviru aktuelne svetske promene*, Bejrut, 1996, str. 99–100.

⁷Dr Muhamed al Said Dakak i dr Hasan Mustafa Salamah, *Aktuelne međunarodne organizacije (OUN, Arapska liga, Organizacija svetske trgovine, Mehanizam za sprovođenje sporazuma)*, *Almaarif*, Aleksandrija, 2001, str. 36 (original na arapskom jeziku).

članica Lige naroda obavezna da ispoštuje suverenitet i političku nezavisnost drugih članica i da je Savet Lige nadležan da preduzima potrebne mere za pomoć državama nad kojima je izvršen neprijateljski akt, te da Savet ima potpuno pravo na određivanje potrebnih ekonomskih, političkih i vojnih kazni. Ova evolucija u metodi ophođenja predstavlja osobitu transformaciju u okviru međunarodnog sistema ako se uporedi sa instrumentom „ravnoteže sila“, usvojenim od strane država u prošlosti, kao načinom za obezbeđivanje bezbednosti u međunarodnom sistemu.⁸

Mehanizmi za mirno rešavanje sukoba

Mehanizmi za mirno rešavanje sukoba obavezuju države članice na rešavanje međusobnih sukoba mirnim putem, i to putem arbitraža, pomoću međunarodnog suda, ili putem iznošenja spora pred Savet Lige ili Skupštinu, kao i diplomatskim sredstvima.

Neophodno je napomenuti da u doba osnivanja Lige naroda pada i osnivanje prvog svetskog međunarodnog suda, koji je sastavljen od stalnih nezavisnih sudija i nadležan za sve pravne sporove među državama. Ovaj sud je pod imenom Stalnog suda međunarodne pravde počeo da radi u Hagu 1920. godine.⁹

Mehanizmi za ograničavanje naoružavanja

Mehanizmi za ograničavanje naoružavanja funkcionišu postavljanjem prihvatljivog sistema koji obezbeđuje ravnotežu sila i to putem motivacije države članice da smanji obim naoružavanja i zadovolji se minimalnim naoružavanjem koje obezbeđuje njenu unutrašnju bezbednost.¹⁰

⁸ F. S. Nothedge, *The League of Nations: Its Life and Times (1920–1946)*, New York, 1986, p. 90–91.

⁹ F. S. Nothedge. *Ibid.*, pp. 26–28.

¹⁰ Dr Hasan Nafiah, *Uloga Ujedinjenih nacija u obezbeđivanju međunarodnog mira i bezbednosti...*, str. 104 (original na arapskom jeziku).

Međutim, uprkos uspešnom radu Lige naroda u rešavanju pojedinih međunarodnih problema, njen uspeh, nažalost, nije dugo trajao. Opasni događaji koji su se dešavali na svetskoj sceni potresali su i ovu organizaciju – ona je bila nesposobna da očuva mir i bila je „vezanih ruku“.

Najbolji pokazatelj tog neuspeha Lige naroda bio je primoravanje Nemačke na poštovanje sporazuma zaključenog na Versajskoj mirovnoj konferenciji, koji je Nemačkoj strogo zabranjivao da ponovo naoružava svoju vojsku. To je, međutim, ukazalo na tačke slabosti u konstitutivnoj strukturi ove organizacije i na nemoć delovanja njenih mehanizama. Pojava i drugih nedostataka u radu ove organizacije uslovlila je zamenu Lige naroda Organizacijom ujedinjenih nacija. Među razlozima za osnivanje Organizacije ujedinjenih naroda treba istaći ove:

- Osnivanje organizacije Liga naroda imalo je za cilj da ova organizacija postane svetska organizacija koja brani interese država, kao i da sačuva međunarodni mir i bezbednost. Međutim, realno gledano, to nije bilo ostvarljivo. Razlog tome je nepristupanje velikih sila, poput Sjedinjenih Američkih Država, toj organizaciji. Drugi razlog je povlačenje iz članstva nekih država koje su u to vreme imale veliku političku težinu, poput Japana, Nemačke i Italije.
- Liga naroda je bila organizacija koja je osećala težinu posledica Prvog svetskog rata i svu mučninu koju je taj rat naneo čovečanstvu. Međutim, i pored svih njenih pokušaja da ograniči primenu rata, ona nije bila u stanju da zabrani primenu rata kao sredstva za rešavanje međunarodnih problema. Naime, prema članu 12 Paktu Lige naroda: „Rat ne može da se primeni pre isteka tri meseca od poslednjih mera preduzetih u cilju pronalaženja mirnih rešenja za sporove i zabranjuje se objava rata državi koja je prihvatila sudsku ili arbitražnu odluku ili se pridržavala jednoglasne odluke članova Saveta, čak i nakon isteka tri meseca“;¹¹
- Pojedina pravila Lige predstavljala su pretenzije pobedničkih država iz Prvog svetskog rata u zadovoljavanju njihovog pobedničkog morala i zanemarivala su principe jednakosti. Pri tom su ove države počele da nameću sisteme koji njima odgovaraju. Naime, uvele su sistem deputacije (starateljstva) za narode za koje su smatrale da su nemoćni da sami upravljaju svojim državama, pri čemu su ti

¹¹ Dr Muhamed al Said Dakak i dr Hasan Mustafa Salamah, *Aktuelne međunarodne organizacij*, str. 38 (original na arapskom jeziku).

sistemi služili jedino interesima zemalja pobednica. Time se kršio Versajski sporazum o pravu samoodlučivanja. Versajski sporazum, očigledno, služio je samo interesu zemalja pobednica;

- Pakt Lige naroda je imao dosta nedostataka u svojoj sadržini, a posebna slabost njegovih organa i načina njegovog delovanja bila je, na primer, što su se odluke u načelu morale donositi jednoglasno.

Između dva svetska rata međunarodne organizacije nisu delovale u naročito povoljnim uslovima. Dvadesetogodišnji period pre izbijanja Drugog svetskog rata obeležen je problemima izazvanim privrednim krizama i neprekidnim kršenjem mira. Pokušaj Lige naroda da bude središte u kome će se usklađivati rad svih međunarodnih organizacija nije uspeo. Sa izbijanjem Drugog svetskog rata 1939. godine, Liga naroda je praktično prestala da radi. Velika svetska katastrofa koja je trajala od 1939. do 1945. godine ukazivala je na neminovnost stvaranja univerzalne međunarodne organizacije bez nedostataka u radu koje je imala Liga naroda i sa podrškom koju ona nije uživala. Nova organizacija bi trebalo da radi na udruživanju napora za podsticaj ekonomske, socijalne i kulturne međudržavne saradnje. Potpisivanjem Povelje UN na konferenciji u San Francisku 26. juna 1945. godine i njenim stupanjem na snagu 24. oktobra 1945. godine takva organizacija je počela da postoji.¹² Međutim, proglašenju Povelje UN¹³ prethodio je niz međunarodnih konferencija i potpisane su mnoge deklaracije kao što su:

(1) Atlantska deklaracija; potpisali su je američki predsednik Ruzvelt i britanski premijer Čerčil 1941. godine; u ovoj deklaraciji navedena su demokratska načela budućeg mira;

(2) Deklaracija UN; ovaj dokument je 1. januara 1942. godine prihvatilo dvadeset i šest država i u njemu je prvi put zvanično upotrebljen naziv buduće međunarodne organizacije – „Ujedinjene nacije“; Deklaraciji je kasnije prišla još dvadeset i jedna država; u toj deklaraciji su prihvaćena načela Atlantske deklaracije a

¹² Dr Muhamed Aziz Šukri, *Uvod u međunarodno pravo*, sedmo izdanje, Damask, 1997–1998, str. 294 (original na arapskom jeziku).

¹³ Tekst Povelje UN nalazi se na URL adresi www.un.org.

države potpisnice su se obavezale da će obezbediti sve uslove za pobjedu zajedničkog neprijatelja i izbjegavati sklapanje pojedinačnih sporazuma sa njim;

(3) Moskovska deklaracija; Deklaracija je potpisana u oktobru 1943. godine od strane SAD, SSSR, Britanije i Kine; potpisivanje ove deklaracije predstavlja prvi pozitivni korak ka ostvarivanju programa nove organizacije; ova deklaracija je u suštini bila dvostruko značajna: ona je, s jedne strane, predstavljala „ratni savez“ koji je imao za cilj primoravanje tadašnje Nemačke na безусловnu predaju i, s druge strane – „savez za mir“, nakon dogovora četiri države potpisnice da se ubrza proces formiranja nove svetske organizacije koja bi obezbeđivala pravedan mir;

(4) Teheranska deklaracija; ova deklaracija je usvojena mesec dana nakon proklamovanja Moskovske deklaracije; u toj deklaraciji tri velike sile (Velika Britanija, SAD, SSSR) ističu odlučnost u borbi za očuvanje svetskog mira i bezbednosti;

(5) konferencija u Dambarton Ouksu; ova konferencija je održana u periodu od 21. avgusta do 7. oktobra 1944. godine između četiri savezničke sile (SSSR, SAD, Velika Britanija i Kina) radi postavljanja osnove za novu organizaciju; na ovom sastanku usaglašeni su ciljevi nove organizacije i postavljen je nacrt organizacione strukture nove organizacije prema organizacionoj strukturi Lige naroda;

6) konferencija na Jalti; ova konferencija je održana u februaru 1945. godine između Ruzvelta, Čerčila i Staljina radi proučavanja svih problema u vezi sa okončanjem rata i postizanja dogovora oko sistema glasanja u Savetu bezbednosti; sastanak je okončan dogovorom prema kojem je pet država stalnih članica dobilo pravo na veto u Savetu bezbednosti; takođe je dogovoreno da se konferencije održavaju u San Francisku i pripremi proglašenje rađanja nove međunarodne organizacije;

7) konferencija u San Francisku; na tu konferenciju pozvane su države koje su proglasile rat protiv Nemačke pre 1. marta 1942. godine, a potpisale su Povelju Ujedinjenih nacija (osim Poljske, koja je imala poseban status, usled promene političkog sastava u zemlji po dolasku komunista na vlast); sastanci su održani u

periodu između 25. aprila i 26. juna 1945. godine, u vrlo zategnutoj situaciji, usled predaje Nemačke maja 1945. godine.¹⁴

Neophodno je reći da Povelju UN čini devetnaest glava, koje su sastavljene od 110 članova.

Prva glava Povelje predstavlja ciljeve i načela Organizacije. Druga glava predstavlja uslove učlanjivanja u Organizaciju. Treća, peta, deseta, trinaesta, četrnaesta i petnaesta glava uređuju delovanje glavnih organa Organizacije (Generalne skupštine, Saveta bezbednosti, Ekonomsko-socijalnog saveta, Starateljskog saveta, Međunarodnog suda pravde i Generalnog sekretarijata). Šesta, sedma, deveta, jedanaesta, dvanaesta i sedamnaesta glava predstavljaju političke, vojne, ekonomske i socijalne aktivnosti. Osmo glava bavi se regionalnim političkim problemima. Šesnaesta glava bavi se pravnim problemima. Osamnaesta glava predstavlja načine reformi Povelje. I, na kraju, devetnaesta glava reguliše način ratifikacije i potpisivanja Povelje.¹⁵

3. Ciljevi i osnovni principi Organizacije ujedinjenih nacija

Ciljevi Organizacije ujedinjenih nacija definisani su u njenoj Povelji članom 1. Prema ovom članu ciljevi UN su:

(1) održavanje međunarodnog mira i bezbednosti i to – preduzimanjem efikasnih kolektivnih mera, radi sprečavanja i otklanjanja pretnji miru i suzbijanja akata svake agresije ili drugih povreda mira, rešavanjem konflikata mirnim sredstvima, u skladu sa načelima pravde i međunarodnog prava, i sređivanjem ili rešavanjem međunarodnih sporova ili situacija koji bi mogli dovesti do povrede mira;

¹⁴ Dr Muhamed al Said Dakak i dr Hasan Mustafa Salamah, *Aktuelne međunarodne organizacije*, str. 43 (original na arapskom jeziku).

¹⁵ Šarl Šomon, *Organizacija ujedinjenih nacija*, Pariz, 1986, str. 18–20.

(2) razvijanje prijateljskih odnosa među nacijama zasnovanih na poštovanju načela ravnopravnosti i samoopredeljenja naroda i preduzimanje drugih odgovarajućih mera radi učvršćenja opšteg mira;

(3) postizanje međunarodne saradnje rešavanjem međunarodnih problema ekonomske, socijalne, kulturne ili humanitarne prirode i unapređivanje i podsticanje poštovanja prava čoveka i osnovnih sloboda za sve, bez obzira na rasu, pol, jezik ili veru;

(4) da Ujedinjene nacije postanu središte za usklađivanje akcija preduzetih radi postizanja ovih zajedničkih ciljeva.

Organizacija i njeni članovi u sprovođenju navedenih ciljeva postupaju u saglasnosti sa sledećim načelima:

(1) Organizacija počiva na načelu suverene jednakosti svih njenih članova;

(2) svakom članu osigurana su prava i povlastice koji proističu iz članstva, pri čemu su svi članovi dužni da savesno ispunjavaju obaveze koje su preuzeli, u saglasnosti sa Poveljom UN;

(3) svi članovi rešavaju svoje međunarodne sporove mirnim načinima, tako da međunarodni mir i bezbednost, kao i pravda, ne budu povređeni;

(4) svi članovi se u svojim međunarodnim odnosima uzdržavaju od pretnje silom ili upotrebe sile protiv teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti druge države ili na način koji je nesaglasan sa ciljevima UN;

(5) svi članovi daju UN svaku pomoć u svakoj akciji koju one preduzimaju u skladu sa Poveljom UN i uzdržavaju se od davanja pomoći svakoj državi protiv koje UN preduzimaju preventivnu ili prinudnu akciju;

(6) Organizacija obezbeđuje da države koje nisu članovi UN postupaju u skladu sa ovim načelima u meri u kojoj je to potrebno, radi održavanja mira i bezbednosti;

(7) nijedno načelo u Povelji UN ne ovlašćuje ovu organizaciju da se meša u pitanja koja se u suštini nalaze u unutrašnjoj nadležnosti svake države, niti zahteva od članova da takva pitanja predlažu za rešavanje na osnovu ove povelje; ali ovo načelo neće uticati na primenu prinudnih mera predviđenih u glavi VII, to jest u slučajevima koji predstavljaju pretnje miru, povrede mira i akte agresije.¹⁶

4. Članstvo

Četvrti član Povelje glasi:

1. članstvo u UN dostupno je svim ostalim miroljubivim državama koje prihvate obaveze sadržane u Povelji UN;
2. odluku o prijemu donosi Generalna skupština UN, na preporuku Saveta bezbednosti.

Članovi Organizacije ujedinjenih nacija dele se na:

1. članove osnivače UN, a to je 51 država koja je potpisala i ratifikovala Povelju Organizacije u skladu sa članom 110;
2. novoprimljene članove, to jest države primljene u OUN u skladu sa članom 4 Povelje, prema kojem:
 - novoprimljeni član mora biti država;
 - novoprimljena država mora biti miroljubiva;
 - novi član mora da prihvati obaveze koje proističu iz Povelje OUN;

¹⁶ Dr Abdulsalam Saleh Arafah, *Međunarodna organizacija*, Tripoli, Libija, 1997, str. 84 (original na arapskom jeziku).

- OUN potvrđuje da novi član preuzima obavezu izvršavanja sadržine Povelje;
- Savet bezbednosti daje preporuke, a Generalna skupština odlučuje o prijemu novog člana.

Odluka Saveta bezbednosti pri prijemu novih članova zahteva saglasnost stalnih članova. Takođe, takva odluka Generalne skupštine zahteva saglasnost dve trećine članova. Treba napomenuti da u Povelji OUN nisu istaknute razlike između članova osnivača i novoprimljenih članova. Takođe se ne pominje mogućnost dobrovoljnog povlačenja iz članstva. Za razliku od onoga što je bilo precizirano u odredbama Povelje Lige naroda, Tehnički komitet za sastavljanje Povelje za vreme konferencije u San Francisku smatrao je da nije potrebno da Povelja sadrži odredbe koje bi se odnosile na dozvole ili zabrane povlačenja i da su obaveze OUN da pre svega pruži pomoć u očuvanju međunarodnog mira i bezbednosti. Međutim, u slučaju da jedna članica uvidi potrebu da se u nekim izvanrednim uslovima povuče, tada OUN nema pravo da je u tome spreči. Takođe, ovaj komitet je smatrao da članice mogu da se povuku ukoliko su nezadovoljne radom OUN zbog njene nemogućnosti očuvanja mira ili pak njenog očuvanja mira na račun povrede međunarodne pravde. Komitet je takođe smatrao da Organizacija ne može prisiliti članicu da ostane u njenom članstvu ukoliko dođe do promena njenih prava i obaveza, kao i zbog promena u Povelji na koje ta članica ne želi da pristane.

Zato Tehnički komitet odlučuje da ne unese u Povelju odredbe koje bi se odnosile na povlačenje ili zabrane povlačenja iz članstva. Prema tome, pravo na povlačenje nije decidno precizirano, shodno stavu 3 člana 1 i stavu 2 člana 26 Povelje UN. Prema do sada izloženom možemo zaključiti da, prema mišljenju Tehničkog komiteta, postoje tri izvanredne situacije koje opravdavaju povlačenje. Te situacije su:

- (1) promene u Povelji, ukoliko one utiču na prava članica i njihove obaveze;
- (2) neuspeh OUN u očuvanju mira;
- (3) uspeh OUN u očuvanju mira, ali na štetu međunarodnog prava i pravde.

Zbog svega toga u Povelji OUN nisu unete odredbe koje bi se odnosile na dozvole ili zabrane povlačenja, što je mnogo država pozdravilo.

Ova tema je bila takoreći nedodirljiva sve dok Indonezija nije obznanila svoju odluku o povlačenju iz OUN početkom 1965. godine, zbog toga što je kao član u

Savetu bezbednosti izabrana Malezija. Nesporazum između dve države oko dela teritorije bio je u to vreme prvi događaj te vrste u radu ove međunarodne organizacije, što je dovelo do oštih tenzija u međunarodnim odnosima.

Tada su uloženi veliki naponi da indonežanska vlada povuče svoju odluku, ali bez uspeha – Indonezija se povukla iz članstva Organizacije ujedinjenih nacija u martu 1965. godine. Međutim, na početku dvadeset prvog sastanka Generalne skupštine 1966. godine Indonezija se ponovo vratila u sastav UN, zbog promene tadašnje vlade. Na taj prekid se gledalo kao na privremeni prestanak saradnje Indonezije sa ovom međunarodnom organizacijom.¹⁷

Prema tome, možemo zaključiti da Povelja dozvoljava povlačenje članica dobrovoljno i bezuslovno. Takođe, član 5 Povelje glasi da se članstvo u UN može stopirati na osnovu preporuke Saveta bezbednosti i odluke Generalne skupštine ukoliko se uvidi neophodnost toga. Tada članica gubi pravo članstva, dok Savet bezbednosti ponovo ne preporuči njen povratak. Međutim, ukoliko ta članica namerno krši principe Povelje UN, koje je dobrovoljno prihvatila, tada Generalna skupština ima pravo da je isključi prema preporuci Saveta bezbednosti na osnovu člana 6.¹⁸

Organizacija ujedinjenih nacija je, prema odredbi člana 7, sastavljena od šest glavnih organa. Glavni organi UN su: Generalna skupština, Savet bezbednosti, Ekonomsko-socijalni savet, Savet za ljudska prava, Međunarodni sud pravde i Generalni sekretarijat.

5. Generalna skupština

5.1 Nastanak Generalne skupštine

Generalna skupština ima najširu nadležnost od svih šest glavnih organa Ujedinjenih nacija. Međutim, Generalna skupština nema i najdalekosežnija ovlašćenja jer – ako se zanemare interne odluke – ona isključivo može da donosi preporuke.

¹⁷ Dr Muhamed al Madždub, *Međunarodna organizacija: Teorija i međunarodne, regionalne i specijalizovane organizacije*, str. 226–228 (original na arapskom jeziku).

¹⁸ Dr Muhamed al Madždub, *nav. delo*, str. 228–230 (original na arapskom jeziku).

Generalnu skupštinu sačinjavaju svi članovi Ujedinjenih nacija. Svaka zemlja članica može da ima pet predstavnika u Generalnoj skupštini. Zemlja članica može da ima samo jedan glas prilikom glasanja.

5.2 Zadaci i ovlašćenja

Generalna skupština održava svake godine redovna zasedanja (trećeg utorka u septembru – ako se drukčije ne odluči), po potrebi i vanredna. Ona ima pravo da se bavi svim pitanjima u okviru Povelje, uključujući i ona koja su u nadležnosti drugih organa. Jedini izuzetak predstavlja pravilo po kome Generalna skupština ne može da raspravlja o pitanju iz oblasti zaštite mira i bezbednosti sve dok se ono nalazi na dnevnom redu Saveta bezbednosti.

U nadležnosti Generalne skupštine mogu se uvrstiti ove:

(1) Generalna skupština daje, kada za to postoji razlog, inicijativu za pregovore i preporuke između država članica; pri tome, Generalna skupština radi na:

- a) poboljšanju životnog standarda, povećanju broja zaposlenih i stvaranju uslova za ekonomski i socijalni napredak i razvoj (čl. 55 Povelje UN);
- b) rešavanju međunarodnih ekonomskih, socijalnih, zdravstvenih i srodnih problema i razvijanju međunarodne kulturne i prosvetne saradnje;
- c) unapređivanju sveopšteg poštovanja i uvažavanja ljudskih prava kao i osnovnih sloboda za sve bez obzira na rasu, pol, jezik ili veru.

(2) Nadležnosti Generalne skupštine sa organizacionog aspekta:

- a) generalnog sekretara imenuje Generalna skupština na preporuku Saveta bezbednosti – on je glavni administrativni službenik Organizacije; Generalna skupština bira deset drugih članova Ujedinjenih nacija kao nestalne članove i pedeset i četiri člana Ekonomsko-socijalnog saveta i članove Saveta za preporuke; ona takođe učestvuje sa Svetom bezbednosti u prijemu novih članova u Organizaciju i u izboru sudskih organa Međunarodnog suda;

- b) Generalna skupština podnosi finansijski izveštaj o budžetu OUN i izglasava budžet; u isto vreme određuje se finansijski udeo učešća članica OUN i razmatra se budžet specijalizovanih agencija; državama koje kasne u plaćanju svojih obaveza dozvoljava se pravo na glasanje; Skupština izglasava budžet unoseći u njega sve izmene koje smatra umesnim;
- c) Skupština može da obustavi pravo glasa u Skupštini i u Savetu svakoj državi ugovornici koja u razumnom roku ne ispuni svoje novčane obaveze prema Organizaciji;
- d) izmene i dopune Povelje UN stupaju na snagu za sve članove UN kada ih usvoje dve trećine članova Generalne skupštine i kada ih, saglasno njihovom ustavnom postupku, ratifikuju dve trećine članova UN, uključujući i sve stalne članove SB.

(3) Nadležnosti Generalne skupštine sa političkog aspekta:

Generalna skupština može raspravljati ili predložiti preporuke o svim pitanjima koja se odnose na pronalaženje rešenja za međunarodne političke probleme, radi očuvanja međunarodnog mira i bezbednosti, i na osnovu toga ona može sprovesti određene mere:

- a) Generalna skupština može razmatrati opšta načela saradnje u očuvanju međunarodnog mira i bezbednosti, uključujući načela na kojima počivaju razoružanje i regulisanje naoružanja, i može na osnovu tih načela da daje preporuke članovima ili Savetu bezbednosti ili i jednim a drugima.¹⁹ Međutim, dok Savet bezbednosti obavlja povodom bilo kojeg spora ili situacije zadatke koji su mu povereni Poveljom UN, Generalna skupština ne daje nikakvu preporuku u vezi sa tim sporom ili situacijom, sem ako to ne zatraži Savet bezbednosti (čl. 12);
- b) Povelja UN daje pravo svim članovima i nečlanovima Organizacije ujedinjenih nacija da mogu da skrenu pažnju Savetu bezbednosti ili Generalnoj skupštini na svaki spor ili svaku situaciju koja može

¹⁹ Dr Mahmud Mrašaha, *Opšta teorija o međunarodnoj organizaciji*, specijalno izdanje Univerziteta u Damasku i Alepu, Alep, Direkcija za publikacije Univerziteta u Alepu, 1984/1985, str. 126 (original na arapskom jeziku).

poremetiti međunarodni mir i bezbednost u slučaju da rešavanje spora zahteva preuzimanje određenih mera koje su u nadležnosti Saveta bezbednosti. Generalna skupština je ojačala funkciju svojih organa na uštrb organa Saveta bezbednosti preuzimanjem, putem preporuke, kolektivnih mera za očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti u slučaju sprečavanja Saveta bezbednosti u obavljanju njegove delatnosti, zbog primena prava na „veto” od strane jedne od stalnih članica. To se dogodilo putem formiranja Male skupštine i usvajanja Deklaracije „Ujedinjenje za mir“.

Mala skupština je formirana od strane Generalne skupštine 1947. godine. Ona se stalno sastaje, što je uvek prilika za razmatranje svih pitanja koja se postavljaju u UN, naročito pitanja međunarodnog mira i bezbednosti. Mala skupština se sastoji od predstavnika država članica UN (jedan predstavnik za svaku državu). Ova skupština ima pravo da poziva Generalnu skupštinu na hitne sastanke i pravo da zatraži mišljenje od Međunarodnog suda. Takođe ima pravo na ispitivanja putem formiranja malih komiteta i određivanja njihovih funkcija. Međutim, zbog nesaradnje država socijalističkog bloka, Mala skupština nikada nije imala važnu ulogu.²⁰

Deklaracija „Ujedinjenje za mir” usvojena je 3. novembra 1950. godine odlukom Generalne skupštine u cilju podrške očuvanja međunarodnog mira i bezbednosti, na osnovu predloga Ačesona, američkog ministra spoljnih poslova i u odsustvu sovjetskog predstavnika. Ova odluka je izglasana većinom od pedeset i dva glasa, pet glasova je bilo protiv, a dve države su bile uzdržane. Deklaracija je sastavljena iz tri dela: prvi deo je veliki uvod sa devet stavki i pet glavnih delova, dok drugi i treći deo čine preporuke Generalne skupštine i Saveta bezbednosti koje su pripremljene naročito za stalne članice a u vezi su sa primenom vojnih snaga na osnovu glave VII Povelje UN.²¹

Deklaracija „Ujedinjenje za mir” sadrži ova načela:

²⁰ Dr Mahmud Mrašaha, nav. delo, str. 122 (original na arapskom jeziku).

²¹ Dr Ali Jusuf al Šukri, *Specijalizovane regionalne i međunarodne organizacije [...]*, studije OUN, Arapske lige, Afričke unije, Svetske zdravstvene organizacije i organizacije Libijski polumesec, II izdanje, Kairo, Irak, 2004, str. 107–108 (original na arapskom jeziku).

(1) u slučaju poremećaja međunarodnog mira i bezbednosti, ukoliko je Savet bezbednosti nemoćan u izvršavanju svojih zadataka, usled nedostatka kvoruma glasova stalnih članica, Generalna skupština može dati preporuke državama članicama radi preduzimanja kolektivnih mera za smirivanje situacije;

(2) svaki član Organizacije ujedinjenih nacija određuje specijalne vojne jedinice, koje rade u sastavu jedinice UN za brze intervencije, uz preporuke Saveta bezbednosti i Generalne skupštine;

(3) Deklaracija „Ujedinjenje za mir” nalaže osnivanje komisije za preduzimanje kolektivnih mera; njene funkcije su izdavanje neophodnih preporuka za očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti, uključujući i silu; takođe, osnovana je i komisija za „kontrolu procesa mira” čija je osnovna delatnost kontrola i praćenje spornih situacija koje mogu da ugroze međunarodni mir i bezbednost;

(4) generalni sekretar UN saziva Generalnu skupštinu za održavanje vanredne sednice u roku od dvadeset i četiri sata, radi razmatranja sprovođenja odredaba Deklaracije „Ujedinjenje za mir”, na osnovu zahteva glasova većine članova Generalne skupštine ili uz saglasnost devet članova Saveta bezbednosti."²²

Time Generalna skupština stiče pravo da preuzme ulogu Saveta bezbednosti u slučaju njegove nemoći da izvršava svoje zadatke. Takođe, Generalna skupština može da se sastaje na zahtev većine ili na zahtev devet članica u Savetu bezbednosti. To znači da Deklaracija „Ujedinjenje za mir“ faktički izjednačava funkcije Generalne skupštine i Saveta bezbednosti.

Deklaracija je takođe potvrdila prava Generalne skupštine na očuvanje prava međunarodnog mira i bezbednosti. Ova deklaracija je bila posledica politike hladnog rata između dva bloka – socijalističkog i kapitalističkog, to jest između dveju grupacija država (kapitalističkih, pod vođstvom SAD i socijalističkih, pod vođstvom Sovjetskog Saveza) nastalih posle Drugog svetskog rata. Odnosi su naročito bili zaoštreni između Moskve i Vašingtona. Suprotnosti i tenzije između zemalja dvaju blokova dolazile su do izražaja i na sastancima Saveta bezbednosti. Rivalstvo i neprijateljstvo između SAD

²² Dr Mahmud Mrašaha, *Opšta teorija o međunarodnoj organizaciji*, str. 122 (original na arapskom jeziku).

i Sovjetskog Saveza i njihovih saveznika na kraju je prouzrokovalo zastoje u radu Saveta. Naime, Sovjetski Savez je stalno koristio pravo veta kako bi se suprotstavio američkoj politici i njenoj dominaciji. Vašington je pak, da bi onemogućio ovakvo ponašanje Moskve, morao da preusmeri politička ovlašćenja Saveta bezbednosti ka Generalnoj skupštini, gde se odluke donose većinom glasova, a Sovjetski Savez tu nije mogao da obezbedi većinu glasova u svoju korist. Zato je Vašington imao inicijativu u prihvatanju Deklaracije „Ujedinjenje za mir“.²³ Tada, međutim, ova deklaracija nije objavljena, zbog neuspeha Saveta bezbednosti da nastavi vojne operacije preduzete u Koreji 27. juna 1950. godine, jer je Sovjetski Savez iskoristio pravo veta. Valja pomenuti da se bivši Sovjetski Savez suprotstavljao Deklaraciji „Ujedinjenje za mir“ od samog početka njenog usvajanja iz sledećih razloga:

- Deklaracija remeti vlast Saveta bezbednosti kao organa za očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti;
- Deklaracija nije u skladu sa članom 11 Povelje UN, koji glasi da Generalna skupština upućuje sva pitanja koja treba rešavati Savetu bezbednosti;
- Deklaracija nije u skladu sa stavom 1 člana 21 Povelje, koji zabranjuje Generalnoj skupštini da daje bilo kakve preporuke u vezi sa međunarodnim mirom i bezbednošću;
- glava VII Povelje daje mogućnost Savetu bezbednosti da odredi postojanje pretnje miru;
- uprkos suprotstavljanju Sovjetskog Saveza Deklaraciji „Ujedinjenje za mir“, UN su nastavile vojne operacije u Severnoj Koreji na osnovu te deklaracije; UN su takođe koristile tu deklaraciju za rešavanje mnogih međunarodnih pitanja, kao što su tenzije u Mađarskoj, trojna invazija na Egipat 1956. i tenzije u Kongu 1960. godine.²⁴

²³ Dr Muhamed al Madždub, *Međunarodna organizacija: Teorija i međunarodne, regionalne...*, str. 252 (original na arapskom jeziku).

²⁴ Dr Ali Jusuf al Šukri, *Specijalizovane regionalne i međunarodne organizacije [...]...*, str. 109 (original na arapskom jeziku).

Posle trojne invazije na Egipat, Savet bezbednosti se sastao dana 31. 10. 1956. godine kako bi doneo rezoluciju oko invazije. Međutim, nije uspeo u tome zato što su Britanija i Francuska iskoristile pravo veta. Tada je jugoslovenski predstavnik predložio da se Generalna skupština sastane na osnovu Deklaracije „Ujedinjenje za mir“. Predlog je bio prihvaćen. Generalna skupština se sastala 1. 11. 1956. i donela nekoliko odluka, kao što su momentalni prekid vatre, povlačenje napadača i formiranje međunarodnih snaga za hitne intervencije.²⁵

- c) Generalna skupština preduzima istraživanja i studije i daje preporuke radi unapređivanja međunarodne saradnje na političkom polju i podsticanja progresivnog razvoja međunarodnog prava; tim povodom Generalna skupština izglasala je bezbroj odluka u vezi sa podsticanjem razvoja međunarodnog vazdušnog saobraćaja, korišćenjem svemira u mirnodopske svrhe, kontinuiranim suverenitetom nacije nad njenim prirodnim resursima i neumešanošću u pitanja koja se u suštini nalaze u unutrašnjoj nadležnosti svake države; Generalna skupština radi na unapređivanju i usavršavanju međunarodnog prava i u te svrhe održava bezbroj konferencija, radi usvajanja međunarodnih kolektivnih sporazuma (među najvažnijim je Konvencija o diplomatskom imunitetu);
- d) Generalna skupština predlaže mirno rešavanje međunarodnih sporova davanjem preporuka u pogledu preduzimanja mera sprečavanja i otklanjanja pretnji miru ili regulisanja međunarodnih odnosa;
- e) Generalna skupština je osnovala Starateljski savet, čiji su zadaci razmatranje izveštaja koje podnosi administrativna vlast, povremeno obilaženje teritorija pod starateljstvom UN, u vreme dogovoreno sa

²⁵Dr Muhamed al Madždub, *Međunarodna organizacija: Teorija i međunarodne, regionalne i specijalizovane organizacije*, str. 254 (original na arapskom jeziku).

administrativnom vlašću, i preduzimanje ostalih akcija u skladu sa odredbama Sporazuma o starateljstvu.²⁶

Starateljski savet je prekinuo svoje aktivnosti 1. 11. 1994. godine posle proglašenja nezavisnosti Palau – poslednje pokrajine koja je bila pod starateljstvom UN. Na osnovu Rezolucije koja je usvojena 25. 5. 1994. godine Starateljski savet nije morao da se sastaje godišnje, nego prema potrebi, na zahtev predsednika Saveta ili većine članica, na zahtev Generalne skupštine ili Saveta bezbednosti.²⁷

5.3 Ograničenja odgovornosti rada Generalne skupštine

Rad Generalne skupštine, prema odredbama Povelje UN, ograničava se u dva slučaja:

1. Povelja UN ne ovlašćuje Generalnu skupštinu da se meša pitanjima koja se u suštini nalaze u unutrašnjoj nadležnosti svake države, niti zahteva od članova da takva pitanja predlažu za rešavanje na osnovu Povelje UN;
2. dok Savet bezbednosti u pogledu bilo kojeg spora ili situacije obavlja zadatke koji su mu povereni Poveljom UN, Generalna skupština ne daje nikakvu preporuku u vezi sa Savetom bezbednosti (čl. 12 Povelje UN).²⁸

5.4 Glasanje pri Generalnoj skupštini

Svaki član Generalne skupštine ima jedan glas bez obzira na veličinu države koju predstavlja, njenu ekonomsku, vojnu i ljudsku snagu. Prema tome, sve države sveta imaju jednako pravo glasanja u Generalnoj skupštini. To je, međutim, izazivalo oštre kritike, jer nije odavalo realnu važnost države članice u Organizaciji, naročito

²⁶ Dr Mahmud Mrašaha, *Opšta teorija o međunarodnoj organizaciji*, specijalno izdanje Univerziteta u Damasku i Alepu, Alep, Direkcija za publikacije Univerziteta u Alepu, 1984/1985, str. 128 (original na arapskom jeziku).

²⁷<http://www.un.org/ar/mainbodies/trusteeship/index.shtml>, pristupljeno 8. 5. 2009.

²⁸ Dr Obrad Račić i dr Vojin Dimitrijević, *Međunarodna organizacija*, četvrto izdanje, Beograd, 1988, str. 245.

nakon rasta uticaja Generalne skupštine u sistemu Ujedinjenih nacija. Naime, zahvaljujući takvoj odluci, zemlje Trećeg sveta poseduju najveći broj glasova, što igra važnu ulogu prilikom brojanja glasova, kada se donose važne odluke ili preporuke, i podstiče važnu ulogu zemalja Trećeg sveta u Generalnoj skupštini.

Odluke Generalne skupštine o važnim pitanjima donosi dvotrećinska većina prisutnih članova koji glasaju. Glasovi odsutnih članova ne uzimaju se u obzir.

Član Ujedinjenih nacija koji je u zaostatku sa uplatom svog finansijskog doprinosa Organizaciji ne može učestvovati u Generalnoj skupštini ako je iznos njegovih zaostalih uplata ravan ili veći od iznosa doprinosa koji je bio obavezan da plati za dve protekle godine. Generalna skupština može ipak dozvoliti takvom članu da glasa, ako se uveri da je ovo neplaćanje izazvano uslovima koji su izvan kontrole člana.

Među važnim pitanjima koja razmatra Generalna skupština nabrajamo: preporuke o održavanju međunarodnog mira i bezbednosti, izbor deset nestalnih članova Saveta bezbednosti, izbor članova Ekonomsko-socijalnog saveta, izbor članova Starateljskog saveta. Odluke o ostalim pitanjima donosi većina prisutnih članova koji glasaju.²⁹

5.5 Odluke i preporuke u Generalnoj skupštini

Odluke Generalne skupštine predstavljaju pravosnažne obaveze država članica. Takve odluke namenjene su progresu i prosperitetu naroda. Odluka Generalne skupštine ostavlja direktna pravna obeležja na njene članove i indirektna obeležja na nečlanove Organizacije.

Odluke Generalne skupštine mogu da se klasifikuju na utvrđujuće i obavezujuće odluke i preporuke.

(1) Utvrđujuće odluke:

– takve odluke ne predstavljaju nove pravne osnove, već odluke zasnovane na Povelji; one u suštini predstavljaju primenu Povelje i ostvarivanje njenih ciljeva; primer takve odluke je proglašenje Deklaracije o pravu čoveka; ove odluke imaju

²⁹ Dr Mahmud Mrašaha, *Opšta teorija o međunarodnoj organizaciji*, str. 128-130 (original na arapskom jeziku).

zakonski uticaj na druge organizacije nižeg ranga od Organizacije ujedinjenih nacija i na zemlje članice u Organizaciji.

(2) Obavezujuće odluke:

– to su odluke koje obavezuju, kao što su odluke o imenovanju ili udaljavaju službenika pri međunarodnoj organizaciji i o imenovanju generalnog sekretara UN od strane Generalne skupštine, na osnovu preporuke Saveta bezbednosti; obavezujuće odluke su i one koje nose pravno obeležje usvojeno od strane Međunarodnog suda pravde.

(3) Preporuke:

– preporuke koje su izdate od strane Generalne skupštine imaju za cilj unapređivanje međunarodne saradnje; u suštini one predstavljaju poziv ili osobite savete koje Organizacija upućuje zemljama članicama da ih se pridržavaju radi podsticanja zajedničkog interesa međunarodne zajednice; takve preporuke lišene su namera da pravno utiču na druge države; međutim, one mogu da nose određeni pravni uticaj i da utiču na međunarodno javno mnjenje, s obzirom na to da predstavljaju stav Organizacije ujedinjenih nacija.³⁰

5.6 Komiteti Generalne skupštine

Prema članu 22 Povelje Organizacije ujedinjenih nacija, Generalna skupština može u svom sastavu imati šest komiteta:

(1) prvi komitet, specijalni politički komitet – bavi se pitanjima mira i bezbednosti;

(2) drugi komitet – bavi se ekonomskim i finansijskim pitanjima;

(3) treći komitet – ima u nadležnosti socijalna, humanitarna i kulturna pitanja;

(4) četvrti komitet – u svom domenu bavi se tačkama dnevnog reda koje se tiču teritorija pod starateljstvom UN, to jest specifičnim političkim pitanjima i oslobođanjem od okupacije;

(5) peti komitet – bavi se administrativnim i budžetskim pitanjima Organizacije;

³⁰ Abdulsalam Saleh Arafah, *Međunarodna organizacija*, str. 103 (original na arapskom jeziku).

(6) šesti komitet – bavi se međunarodnim pravnim pitanjima.³¹

Svaka zemlja članica ima po jednog člana u svakom komitetu, izuzev šestog komiteta (pravnog) koji je sastavljen od trideset i četiri eksperata izabranih od strane Generalne skupštine. Svaki komitet bira jednog predsednika i tri zamenika. Pored toga, svaka država ima jedan glas.³² Ovi komiteti održavaju sednice za vreme održavanja sednice Generalne skupštine. Za održavanje takvih sednica potrebno je prisustvo najmanje jedne trećine članova.

6. Savet bezbednosti

6.1 Struktura Saveta bezbednosti

Savet bezbednosti je, kako mu i ime nagoveštava, središna tačka sistema kolektivne bezbednosti UN, u primarnom smislu regulisanja međunarodne upotrebe sile. Svojom nadležnošću ovaj organ je, prema zamisli tvorca Povelje, imao da odgovori na nekoliko zahteva. Savet mora da deluje brzo, odlučno i s potrebnim autoritetom, ali i da pri tome obezbedi direktorijum velikih sila i ne naruši ravnotežu između njih. Zato je predviđen srazmerno mali broj članova Saveta. Savet bezbednosti je pre 1. 1. 1966. bio sastavljen od jedanaest država među kojima je bilo pet stalnih članica (Sovjetski Savez, Kina, SAD, Velika Britanija i Francuska) i šest privremenih članica. Svaka od privremenih članica može biti izabrana na dve godine bez prava na neposredno produženje mandata. Međutim, pošto se u periodu od 1946. do 1961. povećao broj članica Organizacije, postalo je neophodno povećati broj privremenih članica u Savetu bezbednosti. Zbog toga je Generalna skupština 17. 12. 1963. usvojila Rezoluciju broj 1991/18 kojom je broj privremenih članica povećan na deset. Ta rezolucija je stupila na snagu 1. 1. 1966.³³

Generalna skupština bira deset drugih članova UN kao nestalne članove Saveta bezbednosti, vodeći naročito računa o doprinosu članova UN održanju međunarodnog

³¹ <http://www.un.org/arabic/ga/maincommittees>, pristupljeno 8. 5. 2009.

³² Dr Muhamed al Madždub, *Međunarodna organizacija: Teorija i međunarodne, regionalne i specijalizovane organizacije*, str. 243 (original na arapskom jeziku).

³³ Dr Ihsan Hindi, „Savet bezbednosti i pravo na veto“, *Dnevna štampa*, Damask, br. 62, 1999, str. 34 (original na arapskom jeziku). Jugoslavija je izabrana na godinu dana 1956. godine, a Filipini 1957, zbog toga što nijedna od ovih država nije dobila dve trećine glasova.

mira i bezbednosti i ostalim ciljevima Organizacije, kao i o pravičnoj geografskoj raspodeli i to prema članu 23 Povelje. Što se tiče geografske raspodele, dogovoreno je da Afrika dobije tri mesta, Azija, zapadna Evropa, Latinska Amerika po dva, a istočna Evropa – jedno mesto. U slučaju sukoba dva člana oko jednog privremenog mesta, svaki od njih dobija to mesto na jednu godinu pod uslovom da Generalna skupština da saglasnost.

Pored privremenog i stalnog članstva, u Savetu bezbednosti postoji privremeno članstvo u nekim slučajevima koji su obuhvaćeni odredbama članova 31, 32 i 44 Povelje:

– član 31: svaki član UN može da učestvuje u razmatranju bilo kojeg pitanja u Savetu bezbednosti, ali bez prava na glas;

– član 32: svaki član UN koji nije član Saveta bezbednosti ili bilo koja država koja nije član UN, ako su to strane u sukobu koji razmatra Savet bezbednosti, pozivaju se na učešće u raspravi, ali bez prava na glas.³⁴

– član 44: ako se Savet bezbednosti odluči na primenu sile, on može da zatraži od člana koji nije predstavljen u Savetu bezbednosti da mu pruži vojnu pomoć na koju ga obavezuje član 43 Povelje.³⁵

6.2 Nadležnosti Saveta bezbednosti

Savet bezbednosti ima glavne i sekundarne nadležnosti.

1. Glavne nadležnosti.

Glavne nadležnosti Saveta bezbednosti su očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti. Prema Povelji UN određena su dva okvira za funkcionisanje ove nadležnosti:

- 1) način rešavanja sporova mirnim putem; prema članu 6 Povelje Savet interveniše na taj način u ovim slučajevima:
 - u slučaju postojanja međunarodnog spora čije duže trajanje može dovesti do međunarodnog sukoba a preti miru i bezbednosti; Savet ima ovlašćenja da

³⁴ [http://www.un.org/ar/documents/charter/chapter 5.shtml](http://www.un.org/ar/documents/charter/chapter%205.shtml), pristupljeno 8. 5. 2009.

³⁵ Tekst Povelje UN nalazi se na adresi <http://www.un.org/ar/documents/charter/chaper7.shtml>, pristupljeno 8. 5. 2009.

poziva zavađene države, radi rešavanja spora mirnim putem, prema članu 33 Povelje, to jest putem pregovora, istrage, posredovanja, mirenja, arbitraže ili Međunarodnog suda;

- u slučaju da jedna ili više sukobljenih strana zatraži intervenciju Saveta, Savet ima ovlašćenje da predlaže preporuke sukobljenim stranama oko pronalaženja mirnih rešenja za sukobe; sukob u ovakvim slučajevima ne predstavlja ozbiljnu pretnju miru;
- 2) U slučaju da Savet uočava da sukob predstavlja pretnju međunarodnom miru i bezbednosti, on ima pravo na preduzimanje privremenih mera za zaustavljanje širenja sukoba; primer ovoga su mere preduzete od strane Saveta bezbednosti 1948. godine, kada je Savet nametnuo mir između zaraćenih strana u Palestini, i izdavanje Odluka br. 233, 234, 235 u cilju obustave sukoba između Izraela i arapskih zemalja 6, 7. i 9. juna 1967. godine.³⁶

Savet bezbednosti ima ovlašćenje za primenu vojnih i nevojnih akcija. Preduzimanje nevojnih akcija predstavlja primenu prinude u skladu sa odredbom člana 41 glave VII Povelje UN. Ove mere mogu da sadrže potpun ili delimičan prekid ekonomskih odnosa, kao i železničkih, pomorskih, vazdušnih, poštanskih, telegrafskih, radiografskih i drugih veza, a isto tako i prekid diplomatskih odnosa. Međutim, Savet bezbednosti često ne sprovodi odredbe glave VII, kao što se dešava kod arapsko-izraelskog sukoba. Savet je naredio Izraelu povlačenje sa Golanske visoravni u Siriji. Međutim, Izrael se uporno oglašava o takve naredbe.³⁷ Drugi primeri su: nametanje zabrane naoružavanja Južnoafričkoj Republici 1977. godine, zbog rasne diskriminacije, i zabrana isporuke oružja Jugoslaviji 1991. godine.

Preduzimanje vojnih intervencija predstavlja primenu vojnih sila pod zastavom Ujedinjenih nacija prema odredbi člana 42 Povelje. Ovaj član omogućava OUN primenu vazdušnih, marinskih i kopnenih snaga. Primer takvih intervencija predstavljaju mere preduzete protiv Iraka 1990. godine, usled napada te zemlje na Kuvajt. U tom slučaju Savet bezbednosti nije imao poteškoće u primeni odredbe ovog člana, jer su SAD odobravale takvu akciju. Međutim, u isto vreme Savet je imao velike

³⁶ Dr Ihsan Hindi, „Savet bezbednosti i pravo na veto“, *Dnevna štampa*, Damask, br. 62, 1999, str. 33 (original na arapskom jeziku).

³⁷ Zacarias Agostinho, *The United Nations and International peacekeeping*, London, 1996, p. 152.

poteškoće u primeni vojne intervencije na osnovu odredaba članova 42 i 43, kako bi povratio mir na Bliskom istoku.³⁸

2. Sekundarne nadležnosti.

Sekundarne nadležnosti Saveta bezbednosti su u vezi sa izborima ili upravljanjem. Navešćemo najvažnije:

- preporuke koje se predaju Generalnoj skupštini prilikom učlanjavanja novih članova u UN i obustava članstva pojedinih članova ili njihovog napuštanja članstva;
- učešće Saveta, uz Generalnu skupštinu, u izboru sudije pri Međunarodnom sudu pravde ;
- preporuke za imenovanje novog generalnog sekretara i upućivanje preporuke Generalnoj skupštini, koja i usvaja te preporuke;
- preuzimanje starateljstva nad strategijskim područjima u ime UN;
- Savet može da preporuči Generalnoj skupštini uslove pod kojim jedna država koja nije član UN može biti predstavljena u osnovnom sistemu Međunarodnog suda pravde, pri čemu je Povelja UN neodvojivi deo tog sistema.

6.3 Sednice i način glasanja

Ne postoje određeni termini za održavanje sednica Saveta bezbednosti, kao što je to slučaj kod Generalne skupštine. Savet je obavezan da bude spreman za održavanje sednice u svako doba kada se to od njega zahteva.

Savet može da održava redovne sednice, ali period između dve održane sednice ne sme da bude duži od dve nedelje. Savet takođe održava i vanredne sednice, radi rešavanja akutnih problema koji prete međunarodnom miru i bezbednosti. Sednice se održavaju na osnovu poziva generalnog sekretara ili na osnovu sekretarove inicijative, ili na osnovu zahteva država članica Organizacije ujedinjenih nacija.

Što se tiče glasanja, svaki član Saveta bezbednosti ima pravo na jedan glas odluke o proceduralnim pitanjima. Odluke se donose potvrdnim glasanjem devet članova, bez obzira na to da li su članovi stalni ili privremeni. Odluke Saveta o svim

³⁸ Ibid, p.152.

ostalim pitanjima (neproceduralnim) donose se potvrdnim glasovima devet članova, uključujući usaglašene glasove stalnih članova, s tim da se pri donošenju odluka na osnovu glave VI člana 52 stava 3 Povelje UN, strana u sporu uzdrži od glasanja.

6.4 Pravo na veto

Reč 'veto' potiče od latinske reči *vetare*, što u prevodu znači 'sprečiti' ili 'protiviti se'. Pravo na veto u suštini predstavlja glasanje jedne zemlje koja je stalna članica UN protiv odluke Saveta bezbednosti o pojedinim neproceduralnim predmetima, zbog nepodudarnosti te odluke sa interesima te zemlje, što na kraju rezultira neusvajanjem te odluke. Međutim, postoje neka neproceduralna pitanja koja, prema odredbama Povelje, ne podležu pravu veta, kao što su, na primer, pitanja koja se odnose na reviziju Povelje, shodno stavu 1 člana 109, i pitanja koja se odnose na način izbora sudija pri Međunarodnom sudu pravde, shodno stavu 2 člana 10.³⁹ Da bi se usvojile odluke Saveta bezbednosti, neophodno je dobijanje saglasnosti devet članova, među kojima je pet stalnih članova, i proglašenje te odluke kao legitimne od strane predsednika Saveta, pri čemu se tako usvojena odluka vodi pod određenim brojem (na primer, Odluka br. 242, 338, 425, itd.). Neglasanje ili odsustvo sa održane sednice Saveta bezbednosti ne predstavljaju negativno glasanje protiv odluke Saveta i ne sprečavaju njeno sprovođenje. Primer ovoga je događaj od 27. juna 1950. godine, kada je Savet bezbednosti u odsustvu tadašnjeg Sovjetskog Saveza odlučio da pod zastavom Ujedinjenih nacija uputi vojne trupe u Južnu Koreju. Takođe, jula iste godine, Savet je ovlastio SAD da preuzme vođstvo tih trupa u borbi protiv severnokorejskih snaga.⁴⁰

Pravo veta kao pravo pet stalnih članica u Savetu bezbednosti usvojeno je 1945. godine na konferenciji na Jalti, i to na osnovu zahteva tadašnjeg američkog predsednika Frenklina Ruzvelta i sovjetskog predsednika Josifa Staljina. Ruzveltova namera bila je da SAD dobiju pravo veta, kako bi ubedio američki Senat da ratifikuje Povelju UN i dozvoli učlanjenje SAD u ovu organizaciju. Staljin je pak imao nameru da sačuva interese Sovjetskog Saveza i Istočnog bloka, koji je počeo da se grupiše i osnažuje, jer na taj način ne bi morao da bude saglasan sa namerom većine pri glasanju u Savetu

³⁹ Dr Ihsan Hindi, „Savet bezbednosti i pravo na veto“, *Dnevna štampa.*, Damask, br. 62, 1999, str. 36 (original na arapskom jeziku).

⁴⁰ Ibid.

bezbednosti. To se kasnije i pokazalo svrsishodnim, jer statistike pokazuju da je Sovjetski Savez iskoristio ovo pravo 98 puta u periodu od 1945. do 1960. godine.

Pravo veta koje je usvojeno Poveljom Organizacije ujedinjenih nacija predstavlja nagradu koju su predsednici zemalja pobednica u Drugom svetskom dodelili svojim zemljama. To je podrazumevalo korišćenje jezika sile u nametanju njihovih prohteva, bez obzira na protivljenje drugih članova. Oni su iskoristili greške u sistemu glasanja u Savetu Lige naroda, tvrdivši pri tome da je osnovni razlog neuspeha Lige naroda – sprečavanje izbijanja Drugog svetskog rata, to jest nepostojanje prava veta kod stalnih članova. Zato je, radi obezbeđivanja međunarodnog mira i bezbednosti i izbegavanja mogućnosti izbijanja trećeg svetskog rata, neophodno dati ovo pravo samo određenom broju članova, a to su stalni članovi pri ovom Savetu.⁴¹

6.5 Komiteti Saveta bezbednosti

Savet bezbednosti obavlja svoje funkcije i nadležnosti koje su navedene u Povelji pomoću specijalizovanih komiteta. Među tim komitetima postoje stalni i privremeni. Njihove uloge okončavaju se po obavljenom zadatku.

1. Stalni komiteti.

(1) Komitet vojnih krila:

Ovaj komitet je sastavljen od predsednika vojnih krila, stalnih članica pri Savetu bezbednosti ili njihovih zamenika. Komitet može da pozove zemlju koja nije stalni član UN da učestvuje u radu komiteta, ako to može da unapredi rad ovog komiteta. Zadatak ovog komiteta je saradnja sa Savetom bezbednosti i pružanje svih usluga u vezi sa vojnom pomoći, radi očuvanja međunarodnog mira i bezbednosti i stavljanje sve raspoložive vojske pod njegovim nadležnostima. Komitet, uz nadzor Saveta bezbednosti, može da vrši strateško usmeravanje za pojedine vojne snage koje su pod upravom Saveta bezbednosti.

(2) Komitet za razoružavanje:

⁴¹ Dr Izet al Said Ahmed, „Veta protiv veta, pravo veta nije uslovljeno iskrenošću i ciljevima međunarodne zajednice“, *Al Bais*, Damask, br. 11367, 2000, str. 10 (original na arapskom jeziku).

Ovaj komitet čine svi članovi Saveta bezbednosti. Njegov glavni zadatak je analiza predloga čiji su ciljevi razoružavanje i ograničavanje naoružavanja i predlaganje ovih programa Savetu.

(3) Komitet za prihvatanje novih članova:

Ovaj komitet je sastavljen od svih članova Saveta bezbednosti. Komitet je formiran 1946. godine, radi proučavanja zahteva podnesenih za učlanjivanje u Organizaciju ujedinjenih nacija. Nakon proučavanja zahteva podnosi se izveštaj Savetu bezbednosti koji prethodi dobijanju saglasnosti od strane Generalne skupštine.

(4) Komitet za preduzimanje kolektivnih mera:

Nadležnost ovog komiteta je da preporuči Savetu kolektivne mere i preduzimanje tih mera.

(5) Stručni komitet:

Komitet je sastavljen od grupe stručnih pravnika čija je nadležnost pružanje predloga i preporuka koje su u vezi sa sadržajem Povelje i određivanje pravila preduzimanja mera.

2. Privremeni komiteti.

Savet bezbednosti formira privremene komitete radi obavljanja određenih zadataka.⁴²

Primeri ovih komiteta su:

(1) Komitet UN za sankcije;

Savet bezbednosti, prema glavi VII Povelje UN, ima pravo da preduzme mere za očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti. Takve mere mogu da budu ekonomske ili druge kaznene mere koje se ne odnose na korišćenje vojne sile. Cilj preduzimanja kaznenih mera (sankcija) je pritisak na određenu državu radi prihvatanja odluke Saveta bezbednosti bez primene sile. Kaznene mere mogu biti važno sredstvo Saveta bezbednosti za

⁴² Dr Ali Jusuf al Šukri, *Specijalizovane regionalne i međunarodne organizacije...*, str. 121–122 (original na arapskom jeziku).

izvršenje njegovih odluka. Savet bezbednosti je koristio kaznene mere kad god je mir bio ugrožen i kad diplomatska zalaganja nisu urodila uspehom. Tako su kaznene mere primenjivane u vidu ekonomske i trgovinske zabrane, zabrane naoružavanja, putovanja, finansijskih i diplomatskih sankcija. U isto vreme veliki broj država i međunarodnih organizacija izrazio je zabrinutost zbog negativnih posledica takvih sankcija po stanovništvo, naročito po žene i decu. Takođe je izraženo nezadovoljstvo zbog ekonomskih posledica sankcija na druge države na koje se sankcije ne odnose. Kao odgovor na takvu zabrinutost, odluke Saveta bezbednosti postale su preciznije u pogledu načina njihovog izvršenja, a u donošenju odluka uzeti su u obzir neki izuzeci. Kaznene mere mogu da budu, na primer, u vidu zamrzavanja bankovnih računa i uskraćivanja finansijskih usluga za elitu ili političke funkcionere koji svojim ponašanjem i dovode do ovakvih kazni. U poslednje vreme preduzete su u nekim afričkim državama „pametne“ kazne za trgovce dijamentima koji su putem ilegalne trgovine dijamentima omogućavali dobavljanje oružja i tako finansirali ratove. Savet bezbednosti je devetnaestog decembra 2006. doneo Odluku br. 1730 u kojoj zahteva od generalnog sekretara da formira centar koordinacije za primanje zahteva koji su u vezi sa brisanjem imena osoba i država koje su pod sankcijama. Sedamnaestog aprila 2009. članovi Saveta bezbednosti formirali su specijalni tim za pitanja u vezi sa sankcijama. Njegova funkcija je da daje predloge kako bi sankcije UN bile efikasnije.

Spomenimo neke komitete za sankcije koji su ukinuti:

- Komitet Saveta bezbednosti koji je formiran na osnovu Rezolucije 661/1290 u vezi sa pitanjima između Iraka i Kuvajta (ukinut je na osnovu Rezolucije 1483/2003 dana 22. maja 2003.);
- Komitet Saveta bezbednosti koji je formiran na osnovu Rezolucije 748/1992 u vezi sa Libijom (ukinut je na osnovu Rezolucije 1506 dana 12. septembra 2003.);
- Komitet bezbednosti formiran na osnovu Rezolucije 864/1993 u vezi sa stanjem u Angoli (ukinut na osnovu Rezolucije 1484 dana 9. decembra 2002.);

- Komitet Saveta bezbednosti formiran na osnovu Rezolucije 985/1995 u vezi sa Liberijom (ukinut na osnovu rezolucije 1343 dana 7. marta 2001.);⁴³

Pomenućemo i komitete UN za sankcije koji su trenutno aktivni:

- Komitet Saveta bezbednosti formiran na osnovu Rezolucije 751/1992 u vezi sa Somalijom;
- Komitet Saveta bezbednosti formiran na osnovu Rezolucije 918/1994 u vezi sa Ruandom;
- Komitet Saveta bezbednosti formiran na osnovu Rezolucije 1132/1997 u vezi sa Sijera Leone;
- Komitet Saveta bezbednosti formiran na osnovu Rezolucije 1267/1999 u vezi sa organizacijom Al Kaide i pokretom talibana i vezama između njih;
- Komitet Saveta bezbednosti formiran na osnovu Rezolucije 1521/2003 u vezi sa Liberijom;
- Komitet Saveta bezbednosti formiran na osnovu Rezolucije 1591/2005 u vezi sa Sudanom;⁴⁴

(2) Komitet Saveta bezbednosti formiran na osnovu Rezolucije 1373/2001 u vezi sa borbom protiv terorizma.

Na osnovu Rezolucija Saveta bezbednosti 1373/2001 i 1624/2005 Komitet za borbu protiv terorizma preduzeo je korake za jačanje moći država članica u UN kako bi se umanjile mogućnosti terorističkih napada. Pomoć Komitetu za borbu protiv terorizma pruža Direkcija za spovođenje političke rezolucije za Generalni komitet. Direkcija takođe procenjuje izveštaje koje daju eksperti svih država članica i olakšava dobijanje tehničke pomoći za borbu protiv terorizma.⁴⁵

⁴³ <http://www.un.org/arabic/sc/committees>, pristupljeno 8. 5. 2009.

⁴⁴ http://www.un.org/arabic/sc/unsc_structure.html, pristupljeno 8. 5. 2009.

⁴⁵ <http://www.un.org/arabic/sc/ctc>, pristupljeno 8. 5. 2009.

GLAVA II.

RAZLOZI KOJI UKAZUJU NA POTREBE REFORME ORGANIZACIJE UJEDINJENIH NACIJA

Uvod

Svet je skoro zaboravio na postojanje Organizacije ujedinjenih nacija, to jest međunarodne organizacije koja je osnovana radi očuvanja međunarodnog mira i bezbednosti, kada je Irak u zoru 2. avgusta. 1990. godine napao susednu državu Kuvajt. Taj događaj su u periodu od četiri meseca pokrivali svi vidovi medija. U međuvremenu, Savet bezbednosti usvojio je dvanaest rezolucija koje uglavnom proističu iz glave VII Povelje UN. Održane su i dve sednice na nivou ministara inostranih poslova. Prvom sednicom predsedavao je tadašnji američki sekretar za inostrane poslove Džejms Bejker, a drugom je predsedavao Eduard Ševarnadze, tadašnji ministar spoljnih poslova Sovjetskog Saveza.

Savet bezbednosti je osudio Irak za upad u Kuvajt i predvideo kaznene mere u vidu potpune ekonomske sankcije, kao i vazdušnu i morsku sankciju. Pored toga, Savet je dozvolio koalicionim snagama primenu vojne sile, radi primoravanja Iraka na povlačenje njegovih trupa iz Kuvajta, naredio primenu rezolucije Saveta i povraćaj međunarodnog mira i bezbednosti u prvobitno stanje.⁴⁶

Međunarodno javno mnjenje bilo je suočeno sa novim i značajnim promenama u međunarodnom sistemu. Ponašanje Sovjetskog Saveza u toku te krize potvrdilo je da je hladnom ratu došao kraj i da se sve češće u zvaničnim političkim govorima velikih sila poput SAD, Sovjetskog Saveza, Francuske i Britanije, a potom polako i na svetskoj sceni, pojavljuje novi izraz – „novi svetski poredak“. Predstavnici pomenutih država složili su se da Ujedinjene nacije igraju glavnu ulogu u ovom novom svetskom sistemu. Ta uloga je u stvari ista uloga koja je trebalo da pripadne UN prilikom formiranja te

⁴⁶ Dr Hasan Nafiah, *Uloga Ujedinjenih nacija u obezbeđivanju međunarodnog mira i bezbednosti u okviru aktuelne svetske promene*, str. 93 (original na arapskom jeziku).

Organizacije, prema zamisli njenih tvoraca. Međutim, realizacija te uloge OUN bila je onemogućena usled uticaja politike hladnog rata.⁴⁷

Samo pojedini analitičari su u to vreme shvatili da slogan „novi svetski poredak”, pod kojim Ujedinjene nacije igraju glavnu ulogu u rešavanju međunarodnih problema i kažnjavanju prekršilaca međunarodnih pravila, predstavlja samo jedan od načina za privlačenje što većeg broja država koje će se suprotstaviti Iraku nakon njegovog upada u Kuvajt avgusta 1990. godine.⁴⁸

Svetsko javno mnjenje i pojedine vođe koalicionih država bili su uvereni da ideja o međunarodnom učestvovanju u rešavanju ove krize predstavlja pravi početak za primenu sistema „kolektivne bezbednosti”, kao što se preporučuje u Povelji Organizacije ujedinjenih nacija, te da nisu dovoljne samo mere za kažnjavanje Iraka ili režima Sadama Huseina. Međutim, vrlo brzo, postupci Saveta bezbednosti u rešavanju sporova u pojedinim regionima širom sveta razočarali su svakoga ko je imao optimistički pogled na budućnost Ujedinjenih nacija. Naime, komparacijom intervencija UN u Kuvajtu i u drugim regionima, u različitim sporovima, uočena su dvostruka merila u postupcima UN.

Bez obzira na to što intervencija Saveta bezbednosti u Zalivskoj krizi predstavlja pravo merilo za ocenu rada Ujedinjenih nacija u rešavanju međunarodnih problema i sposobnosti ove organizacije u očuvanju međunarodnog mira i bezbednosti, činjenica je da način prilaza UN Zalivskom problemu predstavlja novu eru u istoriji Ujedinjenih nacija. Razlog tome je što ova međunarodna organizacija nije više bila sposobna da rešava probleme po starom tradicionalnom načinu, kao u periodu politike hladnog rata, zbog promene u samom međunarodnom sistemu. Drugi razlog je u tome što Organizacija nije mogla da ispuni sva optimistička očekivanja u rešavanju problema koji su izronili za vreme Zalivske krize. Naime, novi, promenjeni međunarodni sistem nije imao interes za to, naročito pošto su Sjedinjene Američke Države nakon okončanja hladnog rata postale jedinstvena velika sila.⁴⁹

Britanski filozof Tomas Hobs, još u sedamnaestom veku, isticao je razliku između stanja društva i stanja prirode. Hobs je smatrao da pojedinci žive u unutrašnjem

⁴⁷ Marsel Merl, *Zalivska kriza i novi svetski poredak*, Kairo, 1992, str. 57–86.

⁴⁸ Dr Hasan Nafiah, *Međunarodna reakcija oko iračkog napada na Kuvajt*, Kuvajt, 1995, str. 13 (original na arapskom jeziku).

⁴⁹ Dr Hasan Nafiah, *Uloga Ujedinjenih nacija u obezbeđivanju međunarodnog mira i bezbednosti u okviru aktuelne svetske promene*, str. 95 (original na arapskom jeziku).

sistemu u stanju društva, što podrazumeva formiranje ljudskih grupa koje su pod kontrolom zakona. Države pak žive u stanju prirode, jer se njihovo interesovanje koncentriše na sopstvene interese u međunarodnim odnosima. Težnja za bezbednošću glavni je razlog koji prisiljava ljude na interakciju u različitim društvenim sistemima putem tzv. društvenog dogovora na čijoj osnovi se oni odriču svoje slobode u interesu zajedničke centralne vladavine.⁵⁰

Nakon tri veka od Hobsove teorije činjenica je da anarhija još uvek predstavlja osnovno obeležje međunarodnih odnosa, zbog nepostojanja dogovora pod kojim bi se države odrekle svog suvereniteta i nezavisnosti u interesu zajedničke centralne vlade koja bi im za uzvrat obezbedila zaštitu i bezbednost.

Evoluciju Organizacije ujedinjenih nacija možemo prikazati kao prelaz iz stanja prirode u stanje međunarodne zajednice.

1. Ujedinjene nacije kao svetska organizacija.

Rad Ujedinjenih nacija bio je više usmeren na pomoć državama koje su bile pod okupacijom i na rešavanje njihovih problema nego na mirenje država nakon Drugog svetskog rata. Ovakvo usmerenje u radu omogućilo je Organizaciji ujedinjenih nacija da se preoblikuje u istinsku svetsku organizaciju. Ovoj organizaciji pridružile su se države koje su pobeđene u toku Drugog svetskog rata u a takođe i sve države koje su kasnije dobile nezavisnost. Period hladnog rata imao je poseban uticaj na sputavanje rada ove organizacije – kočio je pridruživanje pojedinih država pripadnica dvaju blokova (od 1945. do jeseni 1955. samo devet država je ušlo u Organizaciju). Osim toga, period politike hladnog rata uticao je da Kina, najveća država na svetu, bude sprečena da učestvuje u aktivnostima UN do 1971. godine, iako Kina predstavlja jednu od država osnivača ove organizacije. Politika hladnog rata dovela je do neobičnog preokreta – Tajvan je umesto Kine preuzeo stalno članstvo u Savetu bezbednosti.

Sa jedne strane, Povelja UN nije omogućila njenim članovima pravo na napuštanje članstva u ovoj organizaciji i nije predvidela kaznene mere zbog napuštanja članstva, što je pozitivno uticalo na položaj ove međunarodne organizacije. S druge

⁵⁰ Marsel Merl, *Sociologija međunarodnih odnosa*, Kairo, 1986, str. 52.

strane, sve države članice međunarodne zajednice postale su članovi Organizacije, tako da trenutno broj zemalja članica UN iznosi 193.

U razdoblju politike hladnog rata SAD su ponašanje Sovjetskog Saveza na međunarodnoj političkoj sceni tretirale kao pretnju Zapadu. Sovjetski Savez je pak smatrao da Zapad pokušava da formira front protiv socijalizma u susednim državama, to jest u zemljama Istočnog bloka. Zapad je smatrao da Sovjetski Savez pokušava da dominira nad svetom i da kontroliše sve socijalističke pokrete gde god postoje. U zemljama Zapadnog bloka nastala je teorija domina prema kojoj – ukoliko se socijalistički pokret pojavi u nekoj zemlji, to znači da će sve susedne zemlje postati socijalističke. Sa druge strane, u politici SAD predsednik Hari Truman je 1947. godine afirmisao doktrinu prihvatanja, koja je od tada poznata kao Trumanova doktrina. Ova doktrina omogućava SAD mešanje u svetska pitanja i odobrava čak i primenu sile ukoliko je to potrebno radi suzbijanja širenja socijalizma u svetu. Hladni rat između dva bloka nastavio je da se širi i zahvatio je i jugoistočnu Aziju, pre svega Kinu. Tamo je nacionalno orijentisan lider Kine Čang Kaj Šek (koji je kontrolisao južni deo Kine) podržao SAD protiv socijalistickog pokreta, koji je predvodio Mao Cedung (koji je kontrolisao severni deo Kine). Čang Kaj Šek se sa svojim pristalicama povukao na ostrvo Formoza, koje je postalo poznato kao „nacionalna Kina“ (Tajvan), a rešavanje tog sukoba postavljeno je pred UN. SAD su tada insistirale da Kinu predstavlja „nacionalna“ Kina a ne „narodna“ Kina.⁵¹ Zapadni blok je bio pod vođstvom SAD, koje su imale veliki uticaj nad zemljama tog bloka. Zbog velike finansijske pomoći s kojom su SAD i zemlje Zapadne Evrope učestvovala u budžetu UN, većina država članica Generalne skupštine je zavisila od velikih zapadnoevropskih država i SAD, tako da su SAD mogle da utiču na prihvatanje bilo koje rezolucije. Ništa nije moglo da ih ometa u Savetu bezbednosti, osim Sovjetskog Saveza. Sukob između SAD i SSSR je došao do izražaja u mnogim slučajevima, kao što su izbijanje Kurdskog rata, usvajanje Deklaracije „Ujedinjenje za mir“ i zabrana „narodne“ Kine da bude član UN, koja je trajala do oktobra 1971. godine. Međutim, Generalna skupština je na 26. sastanku usvojila Rezoluciju br. 2758 koja predstavlja: „priznanje predstavnika vlade Republike Narodne Kine kao legitimnog predstavnika UN i da je Republika Narodna Kina jedna

⁵¹ Dr Abdula bin Salim al Zahrani, „Završna lekcija hladnog rata“, magazin *Al Jazeera*, br. 8, 5. 11. 2002, str. 6 (original na arapskom jeziku).

od pet stalnih članica Saveta bezbednosti⁵². Tada su iz OUN udaljeni predstavnici vlade Čang Kaj Šeka i umesto njih postavljeni zakonski i politički predstavnici Kine.

2. Ujedinjene nacije kao središte celokupne svetske organizacije.

Ciljevi UN, shodno stavovima 3 i 4 člana 1 Povelje UN, definišu se na sledeći način:

(1) *međunarodna saradnja radi rešavanja svetskih ekonomskih, socijalnih, kulturnih ili ljudskih pitanja i poštovanja ljudskih prava i sloboda naroda, bez obzira na razlike između ljudi, vera, jezika.*

(2) *OUN treba da bude glavni faktor za koordinaciju poslova nacija i ona ih usmerava ka prihvatanju zajedničkih ciljeva.*

Radi realizacije ovih ciljeva, za rešavanje međunarodnih problema koji nemaju direktne veze sa problemima mira i bezbednosti nadležan je Ekonomsko-socijalni savet. Na taj način Organizacija ujedinjenih nacija preuzima novu ulogu – ona nije samo političkobezbednosna organizacija već međunarodna organizacija sa širim specijalnostima i sa daleko većim mogućnostima nego njena prethodnica – Liga naroda.

Sa druge strane, Povelja Ujedinjenih nacija povezala je ovu organizaciju sa drugim međunarodnim organizacijama, kako sa državnim tako i sa ne- vladinim organizacijama, i to putem određenih odnosa. Povelja je stvorila tzv. parlamentarni odnos sa regionalnim organizacijama gde se na vrhu hijerarhije nalaze UN, to jest Savet bezbednosti. Povelja je takođe stvorila parlamentarne odnose sa specijalizovanim agencijama na osnovu koordinacije, saradnje i upotpunjavanja. Te agencije su oformile sa UN jednu jedinstvenu organizaciju.⁵³

Ove agencije su, prema članu 57 Povelje, direkcije koje se formiraju putem međuvladinih sporazuma. Direkcije imaju široko međunarodno ovlašćenje na ekonomskim, socijalnim, kulturnim, edukacionim i drugim poljima. Među ovim organizacijama je Organizacija međunarodnog rada, Svetska zdravstvena organizacija,

⁵² <http://www.fmprc.gov.cn/ara/ljzg/zgtw/t22459.htm>, pristupljeno 10.05.2009.

⁵³ Dr Hasan Nafiah, Uloga Ujedinjenih nacija u obezbeđivanju međunarodnog mira i bezbednosti u okviru aktuelne svetske promene, str. 106–107 (original na arapskom jeziku).

Organizacija ujedinjenih nacija za edukaciju, nauku i kulturu (UNESCO), Međunarodna agencija za nuklearnu energiju.⁵⁴

Povelja je uspostavila određeni odnos sa nevladinim međunarodnim organizacijama ovlašćujući Ekonomsko-socijalni savet da omogući njihovo učešće u raznim aktivnostima Ujedinjenih nacija.⁵⁵

Na taj način Ujedinjene nacije, prvi put u istoriji čovečanstva, preoblikovale su se u jezgro ili centar opštih međunarodnih organizacija i to na način koji omogućava prilagođavanje ove organizacije procesu globalizacije.

3. Ujedinjene nacije kao središte međunarodne vlade

Povelja Ujedinjenih nacija, nasuprot Povelji Lige naroda, pokušavala je da uspostavi jednu vrstu ravnoteže između, s jedne strane, principijelno pravne teorije, čiji je cilj utvrđivanje demokratskog obeležja Organizacije putem poštovanja principa jednakosti među članovima, i sa druge strane, realne teorije, čiji je cilj koncentracija na ostvarivanju efikasnosti velikih država putem dodele posebnih prioriteta u procesu donošenja značajnih odluka u OUN. To je uticalo na postojanje stalnih članova pri Savetu bezbednosti i to pravo je pripadalo samo velikim državama, kojima je pripadalo i pravo veta.

Bez obzira na sve nadležnosti Ujedinjenih nacija, teško možemo tvrditi da je ona naddržavna organizacija, ili da je ona jedna vrsta globalne svetske vlasti. Međutim, nadležnosti i ovlašćenja koja poseduje Savet bezbednosti na osnovu sadašnje Povelje omogućuju mu da se ponaša kao organ i vlast svetskog policajca i to pod uslovom da takvo ponašanje odobravaju stalne članice.

Činjenica je da državna vlast ima širu nadležnost od policijske. Međutim, postojanje međunarodnog sistema koji poseduje takva ovlašćenja sa pravne strane može omogućiti OUN, u slučaju postojanja odgovarajućih međunarodnih uslova, da

⁵⁴ Šarl Šomon, *Organizacija ujedinjenih nacija*, str. 60–63.

⁵⁵ Dr Hasan Nafiah, *Uloga Ujedinjenih nacija u stvaranju međunarodnog mira i bezbednosti tokom sadašnjih svetskih promena*, str. 107 (original na arapskom jeziku).

ova organizacija postane jezgro međunarodne vlasti koja može da predstavlja institucionalni okvir za novi svetski sistem upravljanja celokupnim čovečanstvom.⁵⁶

Međutim, u senci aktuelnih događaja koji se dešavaju u međunarodnom sistemu i umnogome utiču na uloge Organizacije ujedinjenih nacija i njeno postojanje kao organizacije kojoj su pridružene sve nacije sveta i čija je osnovna uloga očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti, postalo je jasno da je potrebno uvesti određene reforme u ovoj organizaciji. Različiti problemi sa kojima se čovečanstvo suočavalo i raznovrsna iskustva koja je ono doživelo tokom dugog perioda vladavine Organizacije ujedinjenih nacija, u kojem je ona bila onemogućena da preduzima neophodne mere, ukazuju na potrebe uvođenja reformi u ovoj organizaciji.

Reforma u suštini ima različita značenja. Kada se govori o reformi određenog aparata, to znači da je potrebno ponovno uključivanje aparata koji ne radi, ili koji ne može da obavlja svoju funkciju kako treba, sa istom efikasnošću kao u prošlosti. Međutim, kada govorimo o reformi upravljanja, cilj reforme je podizanje efikasnosti sistema upravljanja putem otvaranja novih radnih mesta, ili putem poništenja zastarelih radnih mesta, izmena i razvijanja starih pravila ili izdavanja novih odredaba. Na osnovu ovoga, reforma Organizacije ujedinjenih nacija podrazumeva obavljanje svih neophodnih mera za podizanje stepena efikasnosti i omogućavanje Organizaciji da se suoči sa svim promenama tako što će čovečanstvo doživljavati i kao međunarodni sistem.

4. Neophodni razlozi za reforme

4.1 Skretanje Ujedinjenih nacija s puta

U Uvodu Povelje UN se naglašava:

Mi, ujedinjeni narodi sveta, dali smo sebi obećanje da ćemo spasiti sledeće generacije od posledica ratova koji su dva puta doneli čovečanstvu tugu, i ponovo

⁵⁶ Dr Hasan Nafiah, *Uloga Ujedinjenih nacija u obezbeđivanju međunarodnog mira i bezbednosti u okviru aktuelne svetske promene*, str.107–108 (original na arapskom jeziku).

*potvrđujemo veru u prava čoveka i ponos pojedinca i ravnopravna prava muškarcima, ženama i svim nacijama bilo da su deca ili odrasli.*⁵⁷

To su uvodne reči Povelje Ujedinjenih nacija – reči kojima ova organizacija obećavala lepu budućnost celom čovečanstvu i to na svim poljima. Ali velike nade koje su pratile njeno osnivanje izneverene su u velikoj meri. Poverenje i kredibilitet izgubljeni su zbog nemoći Organizacije koju su prouzrokovale velike sile. Naime, ova organizacija postala je sredstvo za odobrenje i opravdanje njihovih projekata.

Prema Povelji Ujedinjenih nacija među ciljevima ove organizacije je održavanje međunarodnog mira i bezbednosti i to – preduzimanjem efikasnih kolektivnih mera, radi sprečavanja i otklanjanja pretnji miru i suzbijanja akata svake agresije ili drugih povreda mira, rešavanjem konflikata mirnim sredstvima, u skladu sa načelima pravde i međunarodnog prava, i sređivanjem ili rešavanjem međunarodnih sporova ili situacija koji bi mogli dovesti do povrede mira.

Povelja je predviđala prosperitetnu budućnost za čitavo čovečanstvo i to na svim nivoima. Međutim, očekivanja koja su pratila osnivanje ove institucije vremenom su se izjalovila i time je izgubljena vera u ovu organizaciju. Tome su doprinela ograničavanja njene aktivnosti pod pritiskom moćnih država tako da se njena funkcija često pretvarala u instrument za odobravanje i opravdavanje interesa moćnih država. Pri tom se zaboravljalo da je osnovni cilj osnivanja ove međunarodne organizacije očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti i preduzimanje svih potrebnih mera za ostvarivanje tog cilja od kojeg se, kako nam se čini, ova organizacija umnogome distancirala.

Otuda nam se nameću pitanja: da li se neguju prijateljski odnosi među nacijama? da li se primenjuje princip poštovanja ravnopravnosti naroda i prava naroda na samoopredeljenje? postoji li međunarodna saradnja u rešavanju međunarodnih problema sa ekonomskog, socijalnog i kulturnog aspekta, radi podsticanja ljudskih prava i osnovnih sloboda svih naroda, kako je to eksplicirano u Povelji?

Činjenica je da se danas čitav svet sa svim članovima u međunarodnoj organizaciji i sa oko šest milijardi građana suočava sa vrlo teškim i retkim psihološkim stanjem.

⁵⁷ <http://www.un.org/aboutun/charter/index.htm>, pristupljeno 10. 5. 2009.

Što se tiče moćnih sila, njihova satisfakcija se ogleda u davanju obećanja i usvajanju raznih odluka na međunarodnim konferencijama, i to na Savetu bezbednosti ili na raznim svetskim ekonomskim forumima. Na drugoj strani, broj siromašnih u svetu je u stalnom porastu a broj gladnih koji umire svakodnevno se uvećava. S jedne strane, za pomoć siromašnima izdvaja se određena suma novca od 0,7 %, dok se, na drugoj strani, ogromna suma novca izdvaja za finansiranje industrije oružja, koja bi trebalo da bude savremena, raznovrsna i „pametna“. Siromaštvo se na zemaljskoj kugli rapidno širi, tako da više od milijarde građana živi bez nade da će steći krov nad glavom i bez minimalne mogućnosti da obezbedi sebi ishranu i školarinu.

Poveljom je naglašeno da svi članovi UN moraju rešavati svoje međunarodne sporove mirnim načinima i da se moraju uzdržavati od pretnje silom ili upotrebe sile protiv druge nezavisne države ili na svaki drugi način koji je nesaglasan sa ciljevima UN. Sam čin pretnje predstavlja nepoštovanje načela Povelje. Međutim, kako onda objasniti ratne opcije i vojne intervencije na tuđim teritorijama, koje mahom liče na filmove iz Holivuda? Prizori koji će ostati zabeleženi u istoriji svedoče o vojnicima ili o moćnim avijacijama koje se spuštaju na tuđe teritorije o kojima ništa ne znaju – niti znaju gde se tačno nalaze, niti poznaju njihove stanovnike. Vojnicima nisu bitni interesi tog naroda – njihov interes fokusiran je na vojne naredbe koje su dobili (propraćene političkim propagandnim materijalima od najviših institucija u njihovoj državi), to jest na zadatak da svim sredstvima unište terorizam u toj zemlji. U takvim misijama vojnici pripremaju i isprobavaju najnovije oružje. Rezultati su katastrofalni, jer se uništavaju čitavi gradovi, kuće se ruše nad njihovim vlasnicima, bez obzira na njihovu nevinost.

Činjenica je da su takva događanja izneverila sva očekivanja potpisnika Povelje 26. juna 1945. godine u San Francisku, jer UN nisu bile u mogućnosti da spreče katastrofalni kolaps Povelje.

Potpisnici Povelje su članovi Ujedinjenih nacija koji su se saglasili sa potrebom i važnošću održavanja mira. Međutim, postoje pojedini članovi koji se ne pridržavaju načela Povelje, što ukazuje na potrebu njihovog isključenja iz te organizacije. Svaki izveštaj o kršenju ljudskih prava od strane Izraela dovoljan je za međunarodnu zajednicu da isključi Izrael iz te organizacije. Nakon okupacije Palestine, Izraelci su radili na jevrejizaciji zemlje, promeni geografskog i demografskog obeležja, spaljivali

narod, mučili i hapsili palestinski živalj, isterivali starosedeoce sa njihovog ognjišta, osvajali nove teritorije i tako predstavljali pretnju međunarodnom miru i bezbednosti. Ovdje nam se nameće niz pitanja: ko je taj koji će zaustaviti izraelski buldožer? ko će osloboditi Izraelce od krivice zbog prolivanja dečje krvi? ko će da čuje vapaj mučenih zatvorenika u novim nacističkim zatvorima?

Na osnovu prethodnog izlaganja jasno je da se UN i međunarodna zajednica nalaze pred istorijskim ispitom i njihovom nejasnom sudbinom ne manje zloslutnom od sudbine naše globalnog sveta u kome su vrednosti i moral obezvređeni i ispolitizovani a merila i standardi usvojeni Poveljom odsutni.⁵⁸

4.2 Kontradiktornosti sistema Ujedinjenih nacija

Kontradiktornosti u sistemu UN postoje u suštini od dana osnivanja ove organizacije, a one se mogu svesti na sledeće:

(1) Povelja Ujedinjenih nacija podstiče poštovanje načela samoopredeljenja naroda i podstiče eliminaciju kolonijalizma, mada se veliki broj članica protivi napuštanju svojih kolonija (eliminacijom kolonijalizma broj država članica porastao je u periodu od dvadeset godina, to jest od 1945. do 1965. godine, od 51 na 117 članica; danas Organizacija ima 193 člana);

(2) Ujedinjene nacije delile su jednake glasove diktatorskim i demokratskim državama, iako Povelja podstiče poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda.

(3) kao što i svaka organizacija ima upravnu vlast, tako je ima i Organizacija Ujedinjenih nacija; pri Organizaciji ujedinjenih nacija upravnu vlast predstavlja Savet bezbednosti; Organizacijom praktično upravlja pet stalnih članova, koji imaju različite interese i moćne političke sisteme; generalni sekretar pri Savetu bezbednosti igra ulogu generalnog direktora uprave;⁵⁹

⁵⁸ Dr Ali Rahal, „Međunarodni odnosi u krizi, velika potreba za novom međunarodnom Poveljom“, *Al Bais*, Damask, br. 12691, 22. septembar, 2005 (original na arapskom jeziku).

⁵⁹ „Reforma UN“, *preveo Ibrahim Ahmed* (preuzeto iz *Le Monde*), *Al Bais*, Damask, br. 13008, 09. novembar, 2006.

(4) prilikom usvajanja Povelje UN na konferenciji održanoj u San Francisku juna 1945. godine broj prisutnih država iznosio je 51; ove države pokušale su da uvedu neke promene u koncepciji Povelje, kao što su: način glasanja pri Savetu bezbednosti, odnos UN prema regionalnim organizacijama, stav UN kako prema kolonijalizmu tako i prema ekonomsko-socijalnom pitanju; međutim, Povelja iz San Franciska jasno ukazuje na to da grupa država koje su kasnije postale stalne članice nije bila spremna na kompromise, naročito u onom delu Povelje koji se odnosi na pravo veta.⁶⁰

4.3 Nedostaci Povelje Ujedinjenih nacija

Činjenica je da svaki statut, bez obzira na njegovu mudrost i pouzdanost, kao i na iskustvo njegovih osnivača, zahteva reviziju da bi se izbegle nepodudarnosti između njegovih sadržina i realnih zahteva. U slučaju Statuta Povelje UN ove nepodudarnosti su posledica razvoja međunarodnih promena. Problem u osnovi ne proističe iz samog Statuta, već zavisi i od volje međunarodne zajednice i njene aplikacije Statuta na pravedan način. Pored toga, neophodno je obezbediti sve uslove potrebne za efikasno funkcionisanje ove međunarodne organizacije prilikom rešavanja međunarodnih sporova. Međutim, Statut Povelje UN ne može se posmatrati kao nedodirljiv. To proizlazi iz nužnosti unošenja suštinske reforme, čiji je cilj podizanje stepena efikasnosti u radu Organizacije ujedinjenih nacija. Naime, Povelja naglašava mogućnost revizije Povelje, shodno stavu 1 člana 109 koji glasi:

U cilju revizije ove Povelje može se održati opšta konferencija članova UN na dan i u mestu koji će se utvrditi glasovima dve trećine članova Generalne skupštine i glasovima ma kojih devet članova Saveta bezbednosti. Svaki član UN na konferenciji imaće jedan glas.

Nepostojanje opšte revizije Povelje vodilo je nagomilavanju predmeta nesaglasnih sa Statutom Povelje, što je pak prouzrokovalo pojavu niza nedostataka u

⁶⁰ Dr Hasan Nafiah, „Pola veka rada UN – studije o razvoju međunarodne organizacije od 1945“, *Alam al Marifa*, Bejrut, br. 202, 1995, str. 73 (original na arapskom jeziku).

samoj Povelji. Očigledno, Povelja zahteva reforme. Navešćemo razloge zbog kojih su reforme potrebne.

4.3.1 Značaj međunarodnog mira i bezbednosti po Povelji i uloga Ujedinjenih nacija u njihovom ostvarivanju

Povelja Ujedinjenih nacija ukazuje na pojmove međunarodnog mira i bezbednosti. Međutim, ni u jednom članu Povelje ne postoje tačna objašnjenja ova dva pojma. Na drugim mestima Povelja ukazuje na tzv. pretnje miru i povrede mira i na akt agresije. Međutim, ni u jednom članu Povelje nisu određeni izvori pretnje niti izvori povreda niti pak način definicije agresije.

Prema članu 1 Povelje ciljevi Ujedinjenih nacija su održavanje međunarodnog mira i bezbednosti i to – preduzimanjem efikasnih kolektivnih mera, radi sprečavanja i otklanjanja pretnji miru i suzbijanja akata svake agresije ili drugih povreda mira, rešavanjem konflikata mirnim sredstvima, u skladu sa načelima pravde i međunarodnog prava, i sređivanjem ili rešavanjem međunarodnih sporova ili situacija koji bi mogli dovesti do povrede mira; razvijanje prijateljskih odnosa među nacijama zasnovanih na poštovanju načela ravnopravnosti i samoopredeljenja naroda; postizanje međunarodne saradnje rešavanjem međunarodnih problema ekonomske, socijalne, kulturne ili humanitarne prirode; unapređivanje i postizanje poštovanja ljudskih prava.

Nepružanje potpune definicije ovih pojmova dovodi do pojave različitih tumačenja u vezi sa pojmovima međunarodnog mira i bezbednosti. Šira objašnjenja članova Povelje mogu se shvatiti u smislu da svaka povreda načela Povelje može da predstavlja pretnju međunarodnom miru i bezbednosti. Uže objašnjenje pak ograničava međunarodnu pretnju mira i bezbednosti samo na slučajeve kada se dovode u opasnost suverenitet države i regionalni mir članice. Na osnovu ovog jasno je da, prema Povelji, ne postoji usvojena definicija za pojmove međunarodnog mira i bezbednosti. Iako je Generalna skupština Ujedinjenih nacija, nakon dugogodišnje rasprave, usvojila Odluku o definiciji agresije (Odluka br. 29/2314) 1974. godine, ta odluka nije pružila rešenja ni za jedan problem.⁶¹

⁶¹ Nagendra Singh, *The UN and the development of international law*, in: Adam Roberts and Benedict Kingsbury (Eds.), *UN, Divided world: The UN's Roles in international relations*, 2nd edition: (Oxford:1993) pp. 399.

Namera ove konspiracije je preobražavanje Saveta bezbednosti u jedinstvenu instituciju koja poseduje totalnu vlast, kako u pogledu određivanja načina rešavanja zadataka, tako i u okviru međunarodnog ponašanja, i to bez obzira da li je reč o zadatku u vezi sa pretnjom međunarodnom miru i bezbednosti ili o određivanju najadekvatnijeg načina za rešavanje ovih zadataka.

4.3.2 Principi i opšta načela

Povelja Ujedinjenih nacija sadrži grupu načela i ciljeva kojih bi države članice i sama Organizacija ujedinjenih nacija trebalo da se pridržavaju. U- koliko su ova načela u potpunosti jasno definisana, specijalizovani organi koji rade u sastavu Organizacije ujedinjenih nacija mogu odrediti i prepoznati njihove prekršioce. Međutim, ako postoji određena konspiracija ili nejasnoća u tim načelima, to nadležnim organima stvara konfuziju, nemoć i otvara vrata primeni dvostrukih merila na slične događaje.

Među načelima Povelje UN izdvajamo sledeća:

- a) princip suverene jednakosti svih članova UN;
- b) princip nemešanja u unutrašnje nadležnosti članova UN;
- c) princip uzdržavanja od pretnje silom ili primene sile u rešavanju međunarodnih sukoba.

Princip suverene jednakosti svih članova UN

U jezičkom dijalogu postoje dve različite škole u tumačenju pojma suvereniteta i prema tome da li suverenitet treba shvatiti kao apsolutni ili relativni. Obe škole pružaju različita objašnjenja, kako s obzirom na stanje države u okviru međunarodne organizacije, tako i u pogledu njihovih uzajamnih odnosa. Međutim, obe škole se slažu u tome da je jedno od glavnih obeležja suvereniteta svake države ostvarivanje jednakosti među njima prema zakonu. U isto vreme, Povelja UN je nastojala da uspostavi jednu vrstu ravnoteže između idealnog pravnog okvira, čiji cilj je utvrđivanje demokratskog obeležja Organizacije putem primene principa jednakosti među njenim članovima, i realne situacije u kojoj se velikim državama daju posebni prioriteti u donošenju važnih odluka pri UN. Takođe, Savetu bezbednosti je pruženo šire ovlašćenje i nadležnost, tako da se prilikom usaglašavanja velikih država koje su stalne članice Savet ponaša kao svetski policajac.

Princip nemešanja u unutrašnje nadležnosti članova UN

Prema stavu 7 člana 2 Povelje UN, ništa u Povelji ne ovlašćuje UN da se mešaju u pitanja koja se u suštini nalaze u unutrašnjoj nadležnosti njenih članova. Stoga države ne zahtevaju od članova da takva pitanja predlažu za rešavanje na osnovu Povelje UN. Ovo načelo, međutim, neće uticati na primenu prinudnih mera predviđenih u glavi VII.

Među poznavacima međunarodnog prava vođena je diskusija sa ciljem pronalaženja najadekvatnijeg tumačenja pojma „unutrašnje nadležnosti“ u ovoj povelji. Međutim, nije postignut dogovor oko ovog predmeta, tako da su za tumačenje pojma državne vlasti i njene nadležnosti, s jedne strane, i vlasti UN i njihove nadležnosti, sa druge strane, opcije ostale širom otvorene. Međutim, ne postoji dilema u pogledu delovanja Saveta bezbednosti u preduzimanju prinudnih mera prema glavi VII.

Intervencije Ujedinjenih nacija za vreme hladnog rata i posle njega pokazuju da je Savet bezbednosti izdavao naredbe koje su omogućile UN da interveniše na različite načine. Među njima su i naredbe usko vezane za unutrašnje nadležnosti države. Kao primer toga mogu se navesti naredbe prilikom određivanja oblasti za bezbedne letove i zabrane letova u drugim oblastima, kao što se desilo u Iraku i u Bosni i Hercegovini. Postoje i drugi primeri kao što su pružanje zaštite medicinskoj ekipi u Somaliji i Bosni, ili nadzor i kontrola izbora u pojedinim krajevima sveta. Činjenica je da ne postoje jasna i određena merila za intervenciju UN, jer u mnogim slučajevima intervencija zavisi jedino od procene Saveta bezbednosti u datoj situaciji.

Princip uzdržavanja od pretnje silom ili primena sile u rešavanju međunarodnih sukoba

Uzdržavanje od pretnje silom, shodno stavu 4 člana 2 Povelje UN, podrazumeva uzdržavanje svake države od pretnje silom teritorijalnom integritetu ili političkoj nezavisnosti druge države. Međutim, u ovom delu teksta dodato je i „ili na svaki drugi način nesaglasan sa ciljem Ujedinjenih nacija“, iako je jedini izuzetak od ovog uzdržavanja legitimna samoodbrana države, kako nalaže član 51 Povelje.

Pored toga, Poveljom nije u potpunosti objašnjeno značenje legitimnog prava na samoodbranu. Takođe, nije određena situacija kada može da se primeni sila u tom

smislu. Takva nepotpuna objašnjenja uticala su na postojanje različitih tumačenja ove pojave. Tako, po nekim istraživačima pojam „preventivni rat” predstavlja jednu vrstu samoodbrane, što navodi države na moralnu procenu pretenzije neprijatelja ili pogrešno tumačenje njegove aktivnosti i ponašanja i na kraju postepeno je uvlači u rat, koji se čini kao da je preventivni, iako predstavlja agresiju. Takve intervencije često dovode do različitih reakcija Ujedinjenih nacija prema aktivnostima koje u potpunosti nose obeležja agresije. Postoje neke vojne intervencije koje Ujedinjene nacije nisu tretirale kao neprijateljske. Takve intervencije su, na primer, agresija Izraela na tri arapske države 1967. godine, agresija Izraela na Liban 1982. godine i izraelsko uništavanje iračkog nuklearnog reaktora 1981. godine.

Reakcije Organizacije ujedinjenih nacija prema izraelskim intervencijama bile su različite, bez obzira na postojanje dva osnovna razloga da ova organizacija interveniše: postojanje vojne invazije na tuđoj zemlji i obaranje tamošnje vlasti silom. UN su pokazale različite reakcije i u drugim slučajevima kao što su napad Vijetnama na Kambodžu 1979. godine, sovjetski napad na Avganistan 1979. godine, američki napad na Panamu 1989. godine, invazije Iraka na Kuvajt 1990. godine. Različite reakcije UN ukazuju na to da Povelja ne predstavlja jedinstveni faktor koji utiče na odluke Ujedinjenih nacija za preduzimanje vojnih intervencija.⁶²

Većina država koje je primenjivala silu, od dana osnivanja Ujedinjenih nacija pa do današnjeg dana, smatra da je iskoristila svoja prava na samoodbranu, čak i kada je izvršila neprijateljski akt. Primera takvih slučajeva je mnogo – invazija Sjedinjenih Američkih Država na Nikaragvu 1979. godine i britanski napad na Argentinu, koji je bio pravdan od strane britanske vlade kao samoodbrana. Budući da Poveljom nisu određeni ni pojam agresije niti na osnovu čega bi Savetu bezbednosti bilo dato ovlašćenje da primeni kaznene mere koje su navedene u glavi VII Povelje, to je omogućilo proširenje obima vlasti koja je data Savetu bezbednosti. Upravo to Savetu bezbednosti omogućava primenu dvostrukih merila i predstavlja važan problem koji zahteva pronalaženje najpreciznije definicije, s obzirom na propuste u radu Ujedinjenih nacija prilikom različitih intervencija ove organizacije.⁶³

⁶² Ramses Amer, The United Nations reaction to foreign military interventions, *Journal of Peace Research*, vol. 31, no. 4. (nov. 1994), pp. 425–444.

⁶³ Dr Hasan Nafiah, *Sistem kolektivne bezbednosti UN između mita i realnosti*, Kairo, 1994, str. 135 (original na arapskom jeziku).

4.3.3 Nedostaci Povelje na ekonomsko-socijalnom nivou

U Povelji UN navodi se da narodi Ujedinjenih nacija „koriste međunarodni instrument za podizanje ekonomskog i socijalnog stanja svih naroda“. U stavu 3 člana 1 Povelje naglašava se: „postizanje međunarodne saradnje rešavanjem međunarodnih problema ekonomske, socijalne, kulturne ili humanitarne prirode i unapređivanje i podsticanje poštovanja prava čoveka i osnovnih sloboda za sve, bez obzira na rasu, pol, jezik ili veru.“

Poveljom je osnovan Ekonomsko-socijalni savet, čiji su zadaci da proučava i priprema izveštaje o međunarodnim ekonomskim, socijalnim, kulturnim, prosvetnim predmetima za Generalnu skupštinu. Ekonomsko-socijalni savet takođe organizuje odnose između UN, sa jedne strane, i specijalizovanih agencija i nevladinih međunarodnih organizacija koje se bave socijalnim i ekonomskim pitanjima, sa druge strane. Ovaj savet daje preporuke i priprema nacрте konvencija da bi ih podneo Generalnoj skupštini.

Međutim, podrobnijim proučavanjem Povelje i dela koji se odnosi na ekonomsko-socijalni standard, uočavaju se sledeći nedostaci:

- moć Organizacije ujedinjenih nacija svodi se na ulogu koordinatora između politike raznih država u vezi sa ekonomsko-socijalnim pitanjima;
- Ekonomsko-socijalni savet ne poseduje ovlašćenje za izdavanje naredbi; njegov zadatak je ograničen na davanje preporuka i predloga;
- Statutom Povelje nisu predviđena određena pravila i nije predviđena kaznena mera za njihove prekršioce;
- nedostatak obavezujućih pravila koja nalažu da bogate države pružaju pomoć siromašnima.

4.4 Nedostaci u mehanizmu donošenja odluka

Dugogodišnja praksa u radu Organizacije ujedinjenih nacija i primena njene Povelje ukazuju na postojanje niza nedostataka u strukturnim sistemima ove organizacije. Navešćemo neke od njih.

- a) Nedostaci opšteg mehanizma donošenja odluka u vezi sa očuvanjem međunarodnog mira i bezbednosti

Uočeno je da ne postoji ravnoteža između organa koji donose odluke u vezi sa obezbeđivanjem međunarodnog mira i bezbednosti. Primera radi, Savet bezbednosti poseduje sva ovlašćenja i nadležnosti i predstavlja jedinstveni organ koji ima pravo na intervencije u rešavanju sporova među članicama, što mu omogućava da ima potpunu vlast nad instrumentima rešavanja sporova. Savet bezbednosti je jedini organ koji izdaje naredbe koje obavezuju na izvršenje.

Budući da je Generalna skupština organ u kome su ravnopravno predstavljene sve države članice, ona je ovlašćena za vođenje rasprava u vezi sa svim što je u nadležnosti Ujedinjenih nacija kao međunarodne organizacije i rasprava u vezi sa obezbeđivanjem međunarodnog mira i bezbednosti. Na osnovu toga ona daje preporuke. Međutim, prema članu 12 Povelje: „Dok Savet bezbednosti obavlja u pogledu bilo kojeg spora ili situacije zadatke koji su mu povereni ovom Poveljom, Generalna skupština ne daje nikakvu preporuku u vezi sa tim sporom ili situacijom, sem ako to ne zatraži Savet bezbednosti.” Na osnovu ovog člana jasno je da su funkcije Generalne skupštine svedene samo na davanje preporuka i da ona nema ovlašćenje za izdavanje naredbi.

Međunarodni sud pravde ima značajnu ulogu u okviru preduzimanja zaštitnih mera koje se odnose na obezbeđivanje međunarodnog mira i bezbednosti, naročito s obzirom na njegovu nadležnost u domenu davanja pravnog i sudskog mišljenja. Činjenica je da su u mnogim slučajevima mišljenja ovog suda imala, na direktan i indirektan način, veliki uticaj na rešavanje pitanja u vezi sa obezbeđivanjem međunarodnog mira i bezbednosti.

Odluke ovog suda koje se odnose na spor koji je u domenu njegove nadležnosti neosporne su, neodložne i ne postoji pravo žalbe na te odluke. Međutim, postoje i statutarne odluke koje ograničavaju nadležnosti ovog suda u domenu očuvanja međunarodnog mira i bezbednosti i to sa pravne i sa sudske strane. Tako, pravo na objašnjenje pravnog mišljenja koje da daje ovaj sud imaju Savet bezbednosti, Generalna skupština i bilo koji drugi organ ili druga međunarodna strana koja dobije

ovlašćenje za to od Generalne skupštine. Sve to ograničava iskorišćavanje svih mogućnosti Međunarodnog suda pravde u ovom domenu njegove nadležnosti.⁶⁴

Neophodno je u cilju izvršenja reforme Organizacije ujedinjenih nacija pronalaženje jasne ravnoteže u raspodeli ovlašćenja i nadležnosti između Generalne skupštine, Saveta bezbednosti i Međunarodnog suda pravde.

b) Nedostaci mehanizma donošenja odluka i njegovih instrumenata u Savetu bezbednosti

Postoje dve različite vrste nedostataka u mehanizmu donošenja odluka i njegovih instrumenata u Savetu bezbednosti:

- (1) nedostatak vezan za strukturu Saveta;
- (2) nedostatak u načinu glasanja u Savetu.

Nedostatak vezan za strukturu Saveta

Broj članova Ujedinjenih nacija povećao se od 51 na 193 člana, i to u periodu od 1945. godine pa sve do današnjeg dana. Takođe, broj članova Saveta bezbednosti povećao se od 11 na 15 članova u periodu od 1945. od 1963. godine i taj broj je ostao nepromenjen do današnjeg dana. Sa druge strane, države stalne članice sačuvale su isti broj i iste „manire ponašanja“, jer one predstavljaju zemlje pobednice nakon Drugog svetskog rata. Čak je i Tajvan bio stalni član sve do 1971. godine (to jest do tada je zauzimao mesto Kine pri Savetu bezbednosti).

Takva raspodela uticaja uticala je na umanjivanje prave vrednosti sistema ravnoteže sila i umanjila kredibilitet Saveta bezbednosti, koji je predstavljao ravnotežu sila u međunarodnoj zajednici, naročito nakon uključenja velikog broja država iz Trećeg sveta u UN, rasta ekonomske moći pojedinih država (poput Japana i Nemačke), raspada Sovjetskog Saveza, pojave država koje posle Drugog svetskog rata poseduju nuklearno naoružanje, rasta uloge velikih država (poput Indije, Pakistana i Brazila) i rasta političkih ili ekonomskih grupacija (kao što su zemlje Arapske lige ili Afrička unija).⁶⁵

Pojava novih moćnih država u međunarodnom i regionalnom sistemu nalaže uspostavljanje novih sistema ravnoteže koji zahtevaju revidiranje uloga stalnih ili

⁶⁴ Adam Roberts and Benedict Kingsbury, *United Nations, Divided World: The UN's Role in International Relations*, 2nd edition, Oxford: Clarendon Press, 1993, pp. 543–548.

⁶⁵ Dr Hasan Nafiah, *Uloga Ujedinjenih u obezbeđivanju međunarodnog mira i bezbednosti*, str. 159–160 (original na arapskom jeziku).

nestalnih članova i uticaj njihovog glasanja na rešavanje sporova pri Savetu bezbednosti.⁶⁶ Nemački stalni izaslanik pri sedištu Ujedinjenih nacija je tim povodom izjavio: „Sramota je što polovina svetske populacije nije pravilno predstavljena u međunarodnoj organizaciji, a to bi trebalo da se ispravi, kako na nivou stalnih tako i na nivou nestalnih članova. Smatram da, na primer, Brazil može da predstavlja Latinsku Ameriku, Indija i Japan mogu biti predstavnici azijskog kontinenta, a Nemačka takođe mora biti prisutna, s obzirom da ona predstavlja po značaju trećeg finansijera u međunarodnoj organizaciji, a što se tiče učešća njenih vojnih snaga u Ujedinjenim nacijama, ona zauzima drugo mesto.”⁶⁷

Nedostatak u načinu glasanja u Savetu

Nedostatak u načinu glasanja u Savetu vezan je za pravo veta. Statistika ukazuje na to da je Sovjetski Savez u periodu do polovine šezdesetih godina prošlog veka najviše iskoristio pravo na veto, dok Sjedinjene Američke Države to pravo u tom periodu uopšte nisu iskoristile. U kasnijem periodu dešavalo se suprotno: u periodu između 1966. i 1975. godine SSSR je koristio pravo veta sedam puta, a SAD dvanaest puta. Međutim, između 1986. i 1992. godine, u periodu koji obeležava početak kraja hladnog rata, Sovjetski Savez nije iskoristio to pravo nijednom, dok su SAD to pravo iskoristile dvadeset i tri puta, pri čemu je glasanje ove zemlje većinom bilo usmereno na neusvajanje odluka Saveta bezbednosti koje su se odnosile na osudu Izraela.⁶⁸

Analiza prethodnih izlaganja upućuje nas na zaključak da je država koja je preuzela vođstvo u novom svetskom poretku bila i pre završetka hladnog rata država koja sputava volju međunarodne zajednice izraženu u odlukama Saveta bezbednosti koje predstavljaju međunarodni legalitet. Istina koja se krije iza recesije u primeni prava na veto otkriva dimenzije američke hegemonije koja je prisutnija daleko više nego nesuglasice među stalnim članovima pri Savetu bezbednosti.

- c) Iskustvo pokazuje da neki glavni organi koji su formirani prema Povelji više nisu potrebni, zbog smanjenja njihovih uloga i funkcija, kao što je to slučaj sa Starateljskim savetom.

⁶⁶ Muhamed Ali Serhan, „UN i potrebe reforme sistema međunarodnih odnosa“, *Al Bais*, Damask, br. 12674, 30. avgust, 2005 (original na arapskom jeziku).

⁶⁷ <http://www.aljazeera.net/nr/exeres/cebif7b4-ba46>, pristupljeno 10. 5. 2009.

⁶⁸ Dr Hasan Nafiah, *Uloga Ujedinjenih nacija u obezbeđivanju međunarodnog mira i bezbednosti...*, str. 159–160 (original na arapskom jeziku).

- d) Povećavanje broja organa i sporednih grana i komiteta kao i povećanje obima poslova sekretarijata za pružanje administrativnih usluga dovelo je do postojanja jakih birokratskih interesa i otpora prema reformama, i to je jedno od najvažnijih pitanja u vezi sa finansijskim i administrativnim reformama u OUN.

4.5 Svetske promene

Međunarodna organizacija se nakon više od šest decenija rada suočava sa novim svetskim promenama. Pri tom se odredbe njene Povelje ne prilagođavaju tim promenama. Sa druge strane, problem je daleko složeniji, zbog toga što vršenje revizije jednog ili više članova Povelje ne bi razrešilo probleme. Kao primer možemo navesti član 23, koji je u vezi sa članstvom pri Savetu bezbednosti, i glasi:

1. Savet bezbednosti sastoji se od 15 članova Ujedinjenih nacija. Republika Kina, Francuska, Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Severne Irske i Sjedinjene Američke Države stalni su članovi Saveta bezbednosti. Generalna skupština bira deset drugih članova UN kao nestalne članove Saveta bezbednosti, naročito vodeći računa o doprinosu članova UN održavanju međunarodnog mira i bezbednosti i ostalim ciljevima Organizacije kao i o pravičnoj geografskoj raspodeli.

2. Nestalni članovi Saveta bezbednosti biraju se sa mandatom od dve godine. Prilikom prvog izbora nestalnih članova, posle povećanog broja članova Saveta bezbednosti od jedanaest na petnaest, dva od četiri nova člana biće izabrana za period od godinu dana. Član kome je mandat istekao ne može odmah biti ponovo izabran.

3. Svaki član Saveta bezbednosti ima jednog predstavnika.⁶⁹

Neophodno je da reforma UN bude sveobuhvatna. Navešćemo neke razloge za neophodnost te reforme.

1. Prema navodima sirijskog stalnog izaslanika pri UN, dr Bašara al Džafarija, reforma Ujedinjenih nacija u današnje vreme je postala zakonska nužnost na osnovu

⁶⁹ <http://www.un.org/aboutun/charter/index.html>, pristupljeno 12. 5. 2009.

zahteva država članica. To znači da nije posredi interes nego zakonska potreba. Razlog tome je što je poslednja reforma sprovedena u ovoj organizaciji 1963. godine, i to u okviru Saveta bezbednosti. Posle ovog datuma druge reforme u Savetu nisu vršene. Kada se u ovom kontekstu govori o reformama, to podrazumeva prilagođavanje Saveta bezbednosti svetskim promenama.

Broj država članica pri UN 1963. godine iznosio je 113. Međutim, broj članova u sadašnje vreme iznosi 193, što znači da se jedna trećina sadašnjih članova pridružila ovoj organizaciji posle izvršene reforme u Savetu bezbednosti. Savet bezbednosti sa njegovom sadašnjom strukturom ne predstavlja međunarodnu demokratiju niti ravnopravno rešava međunarodne događaje u vezi sa obezbeđivanjem međunarodnog mira i bezbednosti. Takođe, Savet bezbednosti više ne predstavlja civilizacijsku, kulturnu i geopolitičku ravnotežu u svetu. To se objašnjava time što je evropski kontinent, primera radi, predstavljen kao mnogo veći od njegove realne veličine, čemu su pre svega doprinele dve države, stalne članice – Francuska i Velika Britanija. Pored toga, na svakoj sednici Saveta dve države iz Zapadne Evrope uvek se uključuju kao nestalne članice, tako da je broj članova iz Evrope uvek četiri od ukupno petnaest. Ako se pri tome ima u vidu i Rusija kao poluevropska država (jer postoji i jedan azijski deo Rusije), onda je evropski kontinent predstavljen u Savetu bezbednosti na način koji daleko nadmašuje njegove stvarne mogućnosti. Azijski kontinent je pak veoma malo zastupljen, iako demografski i po veličini predstavlja najveći kontinent. Takođe, ni afrički kontinent ni Latinska Amerika nisu pravedno zastupljeni.⁷⁰

2. Razvoj Organizacije ujedinjenih nacija i način njenog funkcionisanja tekao je u suprotno smeru od onoga koji je predviđen njenom Poveljom i suprotno viziji njenih osnivača. To se dogodilo usled podele pobednika u ratu na dva sukobljena tabora i pojave hladnog rata među njima, kao i usled porasta broja nesvrstanih zemalja Trećeg sveta, koje su predstavljale većinu pri Generalnoj skupštini. Činjenica je da se vremenom stav država prema UN menjao i varirao. To je prouzrokovalo različitost u njihovim stavovima i idejama u vezi sa potrebom reforme Organizacije ujedinjenih nacija ili povećanjem stepena njene efikasnosti. U periodu kada su države Zapada i SAD bile dominantne, Sovjetski Savez je nastojao da obezbedi svoje interese preko

⁷⁰ <http://www.aljazeera.net/nr/exeres/ceb/f7b4-ba46>, pristupljeno 12. 5. 2009.

njegovog stalnog članstva pri Savetu bezbednosti, što mu je omogućavalo pravo veta. U to vreme Zapadni blok je nastojao da uveća nadležnosti i ovlašćenja Generalne skupštine, radi sputavanja učestalog korišćenja prava veta od strane Sovjetskog Saveza, koji je uvek zastupao stavove suprotne od Zapada. Sa promenom događaja na svetskoj sceni menjali su se i stavovi u oba tabora, naročito polovinom sedamdesetih godina prošlog veka. Tada je došlo do potpunog zbližavanja glasova između zemalja socijalističkog bloka, s jedne strane, i glasova nesvrstanih zemalja, sa druge strane, što se manifestovalo povećanjem broja njihovih glasova pri Generalnoj skupštini.⁷¹

3. Svet je bio podeljen na verskoj osnovi između dveju velikih sila, da bi kasnije opredeljenja većine zemalja članica UN išla u prilog jednoj strani.

4. Organizacija ujedinjenih nacija je davala snažnu podršku procesu oslobađanja od kolonijalizma. Uprkos tome, kolonijalizam se ponovo pojavljuje i to u zastrašujućem vidu američkog militantnog kolonijalizma.

5. Svet se suočavao sa velikom brojem problema koji su na kraju rešeni van okvira Organizacije ujedinjenih nacija i na nepravedan način podvođeni pod okrilje NATO-a. Takav primer predstavlja rasparčavanje bivše Jugoslavije i na kraju proglašenje srpske pokrajine Kosovo za samostalnu državu pod hegemonijom američke doktrine.

6. Uloga UN je u suštini svedena na sakupljanje donacija i pomoći sa ciljem sanacije prirodnih i humanitarnih katastrofa.

7. Često se manipulisalo Organizacijom ujedinjenih nacija radi intervencije i mešanja u unutrašnju nadležnost pojedinih država. Pri tom se pribegavalo različitim opravdanjima, u zavisnosti od situacije i interesa. Bilo je intervencija (navodno) radi odbrane demokratije, prava na samoopredeljenje, borbe protiv terorizma i uništenja

⁷¹ Joan Fagot Aviel, *Multilateral Diplomacy and the United Nations Today*, Boulder, Co, *Westview Press*, 1999, pp. 20–32.

oružja za masovno uništenje. Takvi primeri su intervencije u Avganistanu, Iraku, Libanu, Sudanu, Somaliji i Srbiji.⁷²

4.6 Mistifikacija u misijama Ujedinjenih nacija

Kada je reč o misijama UN radi očuvanja međunarodnog mira i bezbednosti, nije uvek jasno zbog čega se vrše (ili ne vrše) intervencije snaga UN. Razlog tome je promena u percepciji potencijala i izvora pretnje međunarodnom miru i bezbednosti. Delovanje UN je zasnovano na sistemu kolektivne bezbednosti, a to je bezbednosni sistem koji su stvorile velike sile. On podrazumeva pravila postavljena za održavanje mira u čijoj osnovi je princip da će akt agresije bilo koje države naići na kolektivni odgovor ostalih država. Međutim, u novom svetskom poretku najčešća pretnja međunarodnom miru i bezbednosti postali su međunarodni terorizam, zločini protiv čovečanstva, vojni udari u pojedinim državama – što u mnogim slučajevima ugrožava interese velikih sila. U isto vreme Savet bezbednosti usvojio je odluke koje odobravaju ili daju „zeleno svetlo“ za primenu vojne sile ili ekonomskih sankcija, što je omogućeno odredbama glave VII Povelje. Ove mere preduzimane su zbog međunarodnog terorizma (Libija) ili ugrožavanja ljudskih prava ili prava manjina (Irak, Haiti, ...), odbrane ustavnog legaliteta (Haiti) i u humanitarne svrhe (Somalija). U pojedinim slučajevima Savet bezbednosti je udovoljavao prohtevima SAD. Primera za to je mnogo kao što su: iranski nuklearni program, Avganistan, američka okupacija Iraka, pokušaj iznuđivanja odluke Saveta bezbednosti u vezi sa nezavisnošću Kosova i njegovim odvajanjem od Srbije.

Sa druge strane, postoji zajednička saglasnost da opasnosti koje su stvorene usled zagađivanja prirode, organizovanog kriminala, AIDS i droge predstavljaju u suštini veliku pretnju međunarodnom miru i bezbednosti. Međutim, ove pojave ne mogu da se suzbiju direktnom primenom vojne sile ili nametanjem sankcija. Stoga ne postoje jasne vizije kako sanirati takve slučajeve niti instrumenti koje bi Ujedinjene nacije mogle da upotrebe za njihovo rešavanje.

⁷² Naim Kadah, „Kako da Ujedinjene nacije ne stignu u slepu ulicu“, *Al Bais*, Damask, br. 12683, 12. septembar, 2005 (original na arapskom jeziku).

Iz dosadašnjeg izlaganja sledi da je glavno obeležje rada UN – primena dvostrukih standarda. Nepostojanje opšte sloge oko nekih pitanja i razloga za međunarodnu intervenciju otvara širom vrata za primenu takvih standarda. Tako, dok je u Somaliji trajao građanski rat i harala glad, što je zahtevalo hitnu intervenciju, UN nisu ništa učinile. Isto se desilo i u Ruandi, gde je broj žrtava bio veći nego u Somaliji.⁷³

Primer za primenu dvostrukih standarda je i ponašanje SAD, koje podržavaju Izrael u njegovom konstantnom ugrožavanju ljudskih prava na okupiranim arapskim teritorijama i pretvaraju pravo naroda na borbu protiv okupatora u terorizam (što se dešava u Palestini, Iraku i Libanu) protiv kojeg čitav svet treba da se ujedini. Arapskom javnom mnjenju nameće se pitanje zašto se, s jedne strane, odluke Saveta bezbednosti ne primenjuju na Izrael a, s druge strane, velike sile sarađuju u što bržoj primeni tih odluka protiv arapskih zemalja. Takvih slučajeva je bilo u Siriji, Iraku i u Sudanu.⁷⁴

Na osnovu prethodnog izlaganja jasno je da Ujedinjene nacije ne postupaju jednako i ne primenjuju jednako međunarodna pravila u rešavanju problema. Nameće se zaključak da je neophodna zajednička saglasnost u pronalaženju pravila i definicija koje će biti primenjene ne samo u teoriji već i u praksi UN. U tom smislu potrebno je odrediti definicije za pojmove kao što su 'neprijatelj', 'terorizam', 'narodna borba' i 'unutrašnji poslovi'. Na osnovu ovih definicija međunarodna zajednica bi mogla da deluje u svakoj situaciji .

4.7 Moćna središta

Činjenica je da Organizacija ujedinjenih nacija nije imala veliku korist od postojećih regionalnih sporazuma ili agencija u ostvarivanju njenih ciljeva u pogledu obezbeđivanja međunarodnog mira i bezbednosti. Povelja UN tretirala je ove organizacije od samog početka sa velikom rezervom, iako je odobravalala njihovo postojanje, uslovljavajući ga pri tom koordinacijom njihovih delovanja sa načelima i ciljevima UN i sa načelima međunarodnog prava. Povelja je podsticala te organizacije

⁷³ Dr Hasan Nafiah, *Uloga Ujedinjenih nacija u obezbeđivanju međunarodnog mira i bezbednosti...*, str, 157 (original na arapskom jeziku).

⁷⁴ Muhamed Ali Serhan, „UN i potrebe reforme sistema međunarodnih odnosa“, *Al Bais*, Damask, br. 12674, 30. avgust, 2005, str. 6 (original na arapskom jeziku).

u radu na pronalaženju mirnog rešenja za regionalne probleme pre nego što ih predlože UN.

Stoga su uvek postojala natezanja i osporavanja oko nadležnosti UN i regionalnih organizacija u okviru očuvanja međunarodnog mira i bezbednosti. Međutim, Savet bezbednosti uslovljava regionalne organizacije neophodnošću dobijanja njegove saglasnosti u preduzimanju prinudnih mera. To ukazuje na postojanje moćnih središta u okviru UN – Saveta bezbednosti, sa jedne strane, i pet stalnih članova, sa druge strane,⁷⁵ shodno odredbama članova 53 i 54 Povelje, koji glase:

Član 53

1. Savet bezbednosti, kad god je celishodno, koristi takve regionalne sporazume ili agencije za prinudnu akciju pod svojim rukovodstvom. Ali, bez odobravanja Saveta bezbednosti, neće po regionalnim sporazumima niti preko regionalnih agencija biti preduzeta nijedna prinudna akcija, izuzev mera protiv svake neprijateljske države, kao što su one definisane u stavu 2 ovog člana, predviđenih u skladu sa članom 107 ili u regionalnim sporazumima usmerenim protiv obnavljanja agresivne politike bilo koje takve države, sve dok Organizacija ne bude mogla, na traženje zainteresovanih vlada, da preuzme na sebe odgovornost za suzbijanje nove agresije takve države.

2. Izraz „neprijateljska država“ kako je upotrebljen u stavu 1 ovog člana primenjuje se na svaku državu koja je u toku Drugog svetskog rata bila neprijatelj bilo kojeg potpisnika ove povelje.

Član 54

Savet bezbednosti mora biti u svako doba potpuno obaveštavan o preduzetim aktivnostima ili o onima koje se imaju u vidu na osnovu regionalnih sporazuma ili od strane regionalnih agencija u cilju održavanja međunarodnog mira i bezbednosti.⁷⁶

⁷⁵ Dr Hasan Nafiah, *Uloga Ujedinjenih nacija u obezbeđivanju međunarodnog mira i bezbednosti u okviru aktuelne svetske promene*, str. 160–161 (original na arapskom jeziku).

⁷⁶ <http://www.un.org/aboutun/charter/index.htm>, pristupljeno 12. 5. 2009.

4.8 Raskorak između misije i raspoloživih sredstava

Raskorak između misije UN i raspoloživih sredstava izgleda sve veći, i čini se da će biti sve veći. Na predlog bivšeg generalnog sekretara Ujedinjenih nacija, dr Butrosa Galija, prilikom predlaganja plana mira trebalo bi predstaviti pravu misiju koju UN treba da obave u okviru promene na svetskoj sceni. Misija UN obuhvatala bi preventivnu diplomatiju, obezbeđivanje mira, stvaranje mira i izgradnju mira.

Što se tiče preventivne diplomatije, dr Gali smatra da se obavezno mora postaviti sistem za rano upozoravanje, koji će biti osposobljen za sakupljanje informacija i njihovo dostavljanje Ujedinjenim nacijama, što zahteva obezbeđivanje satelitskog nadzora Ujedinjenih nacija. Neophodno je da UN poseduju svoj informacioni biro, kako u svrhu preventivne diplomatije, tako i za unapređivanje komunikacionih veza između snaga na terenu (angažovanih u domenu preventivne diplomatije ili u obezbeđivanju mira i bezbednosti) i uprave u Njujorku.

Što se tiče misije u vezi sa obezbeđivanjem mira, bivši generalni sekretar dr Gali predložio je da se članice UN pridržavaju odredbe člana 43 Povelje, u kome se navodi:

1) da su svi članovi Ujedinjenih nacija saglasni da se u svrhu obezbeđivanja međunarodnog mira i bezbednosti stavi pod nadležnost Saveta bezbednosti sve što je potrebno od vojnih snaga, pomoći i potrebnih olakšica, radi održavanja međunarodnog mira i bezbednosti;

2) prema ovom sporazumu neophodno je odrediti broj i vrstu ovih snaga i stepen njihove spremnosti, vrste olakšica i pomoći koja se pruža;

3) dogovor oko potpisivanja ovih sporazuma treba da se obavi u što kraćem vremenu i to na zahtev Saveta bezbednosti. Sporazumi se potpisuju između Saveta bezbednosti i članica UN ili Saveta bezbednosti i grupe članica UN. Ti sporazumi se ratifikuju u skladu sa važećim zakonima država članica UN.

Za period dok se ne formira međunarodna vojska, dr Gali je zatražio formiranje jedinica, pod imenom Jedinice za spas i mir, koje bi bile spremne da odmah intervenišu. Ove jedinice bi bile naoružane teškim naoružanjem, mnogo jačim od snaga bezbednosti, a u njima bi služili volonteri obučavani prema najsavremenijim normama.

Prostiranje takvih snaga zavisilo bi od odluke Saveta bezbednosti i generalnog sekretara.

Što se tiče izgradnje mira nakon završetka sukoba, dr Gali predlaže da se pod nadležnošću UN demontiraju i očiste eksplozivne naprave, obezbedi povratak izbeglica, izgradnja terena, itd.

Na osnovu prethodnog izlaganja jasna je veličina raskoraka između stvarne mogućnosti OUN i njene misije. Razlozi tog raskoraka pak leže u trima osnovnim činjenicama.

a. Ujedinjene nacije suočavaju se sa stalnim finansijskim poteškoćama čiji su koreni u šezdesetim godinama prošlog veka. Razlog tome je odbijanje pojedinih država, poput Sovjetskog Saveza i Francuske, da pruže finansijsku podršku snagama UN u Kongu ili međunarodnim snagama u Egiptu, pravdavajući takve postupke time da te finansije nisu u domenu regularnih troškova Organizacije. Bez obzira na to što je Međunarodni sud pravde bio saglasan sa tim da su takvi troškovi u domenu regularnih troškova, sporovi među državama članica bili su nastavljeni, što je uslovalo različitost pravila primenjivanih u finansiranju jedinica za održavanje mira do te mere da je skoro svaka akcija koja je preduzeta zahtevala posebna pravila.⁷⁷

b. Sjedinjene Američke Države su imale 40% učešća u budžetu UN. Bez obzira na odluku iz 1952. godine o smanjenju maksimalnog učešća u budžetu UN svih država (te godine do jedne trećine i, potom, 30% 1957, a onda do 25% 1972.) i 30.8% u budžetu za finansiranje bezbednosnih snaga, SAD su i dalje ostale glavni finansijer aktivnosti UN.⁷⁸ Ovu specifičnu situaciju (koja izdvaja SAD kao najveću državu koja finansira troškove Organizacije, a posebno troškove snaga za održavanje mira) SAD su počele da koriste kao sredstvo za vršenje finansijskog pritiska na Organizaciju. Naime, SAD su primoravale Organizaciju da sprovodi posebne reforme koje su u skladu sa njenim interesima, i to putem odlaganja plaćanja ili neplaćanjem svojih finansijskih obaveza. Pre izbivanja Zalivskog rata, ukupna zaduženja SAD prema UN iznosila su jednu milijardu i trista miliona dolara. SAD su počele da izmiruju svoje obaveze kad su se uverile da ipak mogu imati koristi od UN.

⁷⁷Dr Hasan Nafiah, *Uloga Ujedinjenih nacija u obezbeđivanju međunarodnog mira i bezbednosti...*, str. 161–162 (original na arapskom jeziku).

⁷⁸Mahmud Hajdar, „Od hladnog rata do totalnog haosa“, *Malumat Dualija*, Damask, Centar za nacionalne infomacije, godina VII, br. 62, 1999, str. 17 (original na arapskom jeziku).

Podaci iz tog perioda pokazuju da većina članova UN ne izmiruje svoje obaveze na vreme. Takođe, postoji veliki broj članova koji ima prekomerna zaduženja. To, u stvari, pokazuje da većina država nije dovoljno motivisana za učešće u aktivnostima na očuvanju bezbednosti, iako su ulaganja ovih država na polju naoružavanja velika.

c. U minulim godinama svi naponi u obezbeđivanju materijalnih i finansijskih sredstava za UN, nezavisno od njenih članova, bili su neuspešni. Više od toga, većina država ne želi ni da se izjasni o broju svojih vojnika koji bi bili spremni da učestvuju u snagama za održavanje mira.⁷⁹

4.9 Korupcija

Najnoviji izveštaji tvrde da je korupcija raširena u organizacijama Ujedinjenih nacija širom sveta, a naročito u granama čija delatnost je u vezi sa pružanjem finansijske pomoći namenjene podršci i misiji održavanja mira u raznim delovima sveta.

U tom smislu, Organizacija ujedinjenih nacija priznala je da ipak postoji korupcija u njenim organima čije aktivnosti se tiču održavanja mira i za koje se, kako se procenjuje, izdvaja suma od više stotina miliona dolara. Ove manipulacije otkrivene su uz pomoć unutrašnje kontrole koja deluje u okviru Ujedinjenih nacija. Iako je korupcija otkrivena, Ban Ki Mun, generalni sekretar Organizacije ujedinjenih nacija, rekao je tim povodom da su njegove mogućnosti u vođenju istrage ograničene. Međutim, sam generalni sekretar bio je meta žestoke kritike zbog njegovog odobrenja da američka vojna kompanija (Lokhid Marteki) dobije posao izgradnje pet vojnih kampova za mirovne snage u Darfuru (na jugu Sudana), čija vrednost je iznosila dvesta pedeset miliona dolara, i to bez raspisivanja javnog tendera.

U međuvremenu, decembra 2007. godine, Generalna skupština je usvojila odluku u kojoj kritikuje generalnog sekretara UN Ban Ki Muna zbog ponude pomenutog posla američkoj kompaniji bez dozvole za prijem ponuda od drugih

⁷⁹Dr Hasan Nafiah, *Uloga Ujedinjenih nacija u obezbeđivanju međunarodnog mira i bezbednosti...*, str. 163 (original na arapskom jeziku).

konkurentnih firmi. Međutim, generalni sekretar se tim povodom branio „da je situacija u Darfuru jako opasna i da ne može svaka kompanija da obavi taj posao u vremenu koje se zahteva”, dodavši pri tom da je on nadležan da preduzima potrebne mere u neuobičajenim situacijama.

Potrebno je istaći da je budžet namenjen aktivnostima za održavanje snaga bezbednosti pri UN u periodu od 2007. do 2008. godine nadmašio sumu od pet milijardi dolara.

Najpoznatiji slučaj korupcije u istoriji UN je slučaj u vezi sa programom „nafta za hranu“, koji se odvijao u domenu nadležnosti Organizacije. Ovaj program formiran je sredinom devedesetih godina (prošlog veka) da bi se omogućilo Iraku, koji je bio pod sankcijama UN, da dobija hranu i lekove u zamenu za naftu koju prodava. Program je doživeo žestoku kritiku od strane tzv. Folkerove komisije,⁸⁰ koja je otkrila korupciju u njegovom funkcionisanju. Međutim, nije bilo posebnog reagovanja, iako su članice Saveta bezbednosti bile dobro upoznate sa ovim slučajem.

Ovaj slučaj korupcije u radu Organizacije ujedinjenih nacija nije jedini. Primera radi, dobijanje radnog mesta pri ovoj organizaciji ne određuje se u zavisnosti od kvalifikacije, već se često određuje u zavisnosti od porekla i državljanstva osobe.⁸¹ Organizacija ujedinjenih nacija i njen generalni sekretar (određeni, većina njenih generalnih sekretara) suočavaju se sa kontinuiranim pritiscima, zbog njihovog nepravednog pristupa u rešavanju pojedinih slučajeva, poput problema palestinskog naroda, i nepridržavanja odluka Ujedinjenih nacija i Generalne skupštine. Naime, UN i Generalna skupština su saglasne sa pravom palestinskog naroda na dobijanje osnovnih nacionalnih prava i osnivanje vlastite države na osnovu Rezolucije koje su usvojile UN, Savet bezbednosti i Generalna skupština, ali se te rezolucije ne pridržavaju, što predstavlja još jedan primer korupcije u ovoj međunarodnoj organizaciji.⁸²

Zbog prisutnosti korupcije u Organizaciji ujedinjenih nacija, neophodno je izvršiti ozbiljne reforme u njenom radu. Međutim, ove reforme neće moći da ostvare željene ciljeve ako Organizacija ujedinjenih nacija i njene institucije ostanu pod dominacijom velikih sila, tačnije – pojedinih njenih moćnih članova.

⁸⁰ <http://www.annabaa.org/nbanews/68/114.htm>, pristupljeno 12. 5 2009.

⁸¹ „Reforma i korupcija u UN“, prevod Inajat Naser (preuzeto iz *Los Angeles Times*), *Al Bais*, Damask, br. 12740, 23. novembar, 2005.

⁸² Muhamed Ali Serhan, *UN i potrebe reforme sistema međunarodnih odnosa*, str. 6 (original na arapskom jeziku).

Na kraju, nameće nam se pitanje: gde je spas?

Pitanje je prilično teško s obzirom na ozbiljnost izazova. Da bi se pokrenuo optimistični točak istorije, to bez daljnjeg zahteva realnu analizu svetskog dešavanja i to od strane velikih sila koje poseduju ekonomsku, finansijsku i političku moć.

Svetu je sada više nego ikada potrebna nova konferencija, poput one održane u San Francisku, radi sanacije problema bolne svetske realnosti obnovom dogovora o održavanju međunarodnog mira bez ratova i filtracije „zagađenih“ mišljenja od aparthejda i neprijateljstva. Stoga je neophodno poštovati svaki član Povelje. Nova Povelja bi značila veliki doprinos napretku čovečanstva koje je željno slobode i nezavisnosti.

GLAVA III.

ORGANIZACIJA UJEDINJENIH NACIJA

IZMEĐU POVELJE I DOMINANTNE SILE

Prvi deo:

Odnos SAD sa Organizacijom ujedinjenih nacija

Uvod

Kada se dotakne istraživanje Ujedinjenih nacija i neophodnost njene reforme, mora se posebno istražiti odnos stalnih članica država u Savetu bezbednosti sa međunarodnom organizacijom, naročito odnos SAD sa njom, u okviru međunarodne situacije koju doživljava međunarodni sistem na svim nivoima. Postavlja se pitanje budućnosti međunarodne organizacije i njene uloge u suočavanju sa izazovima kao što su regionalni sukobi, pitanja ekonomske saradnje, naročito posle finansijske krize koju svet upravo doživljava, povrede ljudskih prava i sličnih pitanja.

Sigurno je da će spoljna politika SAD prema Ujedinjenim nacijama uticati na budućnost ove međunarodne organizacije i njene uloge u zaštiti regionalnog i međunarodnog mira. Velika je njena uloga u različitim pitanjima, bilo da su to ekonomska, socijalna, zdravstvena, kulturna ili druga.

Odnos SAD sa međunarodnom organizacijom pokazuje spoljna američka politika uopšte. Vidimo promene u ovoj politici posle završetka hladnog rata i pada Sovjetskog Saveza i socijalističkog bloka i teskoće sa kojima se Vašington suočava trudeći se da učestvuje u promenama u svetu, naročito sa pojavom više sila u svetu. Tu je i neuspeh SAD u očuvanju sveta jedne sile. Svi ovi faktori pokazuju da se SAD zalažu da odrede adekvatnu ulogu u skladu sa ovim promenama, što znači da će imati nov stav i nov odnos sa Ujedinjenim nacijama.

SAD su za vreme hladnog rata imale mnogo teskoća i izazova tokom saradnje sa Ujedinjenim nacijama. Glavni izazov je bio Sovjetski Savez i socijalističke države koje su bile pod njegovom kontrolom, kao i veliki broj zemalja u razvoju koje su postale većina u UN i različitim institucijama koje njima pripadaju. Sve su ovo bile barijere pred SAD i njihovom politikom. Zato je Vašington imao specifičan stav u ophođenju sa Ujedinjenim nacijama što se tiče međunarodnih sukoba za vreme hladnog rata, naročito u sukobu na Bliskom istoku, sa rasističkim režimom u Južnoj Africi i u drugim međunarodnim sukobima.

Sušтина ovog pogleda je bila da su UN prihvatile desničarske stavove prema tim pitanjima. Nezadovoljstvo od strane Amerike prema međunarodnoj organizaciji ogledalo se u tome što, prema njenom mišljenju, Organizacija nije bila sposobna da smanji međunarodne tenzije. Naprotiv, radila je na njenom podizanju. Takođe, stavovi i politika međunarodne organizacije, naročito politički i ekonomski, doveli su do porasta neslaganja i nezadovoljstva Amerike. Logičan razlog za to je stav SAD prema ulozi međunarodne organizacije i njenih aktivnosti. Amerika je u njoj videla samo organ za očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti. Zato nije želela da se Ujedinjene nacije i njeni glavni organi, naročito Savet bezbednosti i Generalna skupština, mešaju u ekonomska pitanja. Smatrala je da je prirodno mesto za ovakva pitanja specijalizovana tehnička agencija. Vašington se čvrsto držao ideje da je politička priroda Generalne skupštine takva da nije u stanju da preuzima aktivnu ulogu na ekonomskom polju, dok je to bila želja većine država Trećeg sveta.

Što se tiče zaštite i čuvanja međunarodnog mira i bezbednosti, Amerika u međunarodnoj organizaciji nije videla prave i dovoljne garancije za bezbednost, već je smatrala da su samostalne američke snage jedini garant za zaštitu međunarodnog mira i bezbednosti.

Postavlja se veliko pitanje o odnosu SAD prema UN i ulozi Amerike u njoj, naročito sa nestankom glavnog izazova Sovjetskog Saveza i slabljenja država Trećeg sveta. Pitanje je: da li će SAD raditi na jačanju uloge UN i dozvoliti im da preuzmu samostalnu ulogu? Ili će se samo zalagati za razvijanje mehanizma njenog rada u granicama koje će sačuvati interese Vašingtona i američke dominacije, kako bi imala međunarodni legitimitet? Do koje granice SAD mogu vršiti kontrolu nad UN u vreme

svetskih promena koje doživljava međunarodni sistem, naročito u vreme pojave novih svetskih sila čiji se interesi možda ne slažu sa njenim interesima i politikom Vašingtona.

1.SAD I UN tokom hladnog rata

1.1 Siže američkih promena od izolacije do internacionalizma

Sukob između dve struje, izolacije i međunarodne uloge bio je duže vreme primetan u američkoj diplomatiji, još od vremena osnivanja američke republike 1776. godine do Drugog svetskog rata. Sila izolovane struje je imala veći uticaj na američku politiku tokom Prvog svetskog rata. Američki kongres je odbio ratifikaciju Versajskog sporazuma 1920. godine, koji je predsednik Vilson potpisao, što je dovelo do udaljavanja SAD od UN. Ova struja imala je veliku kontrolu nad američkom politikom do njenog ulaska u Drugi svetski rat, u kom je međunarodna struja imala veću moć⁸³. Uprkos ličnoj garanciji predsednika Ruzvelta da će Amerika imati aktivnu ulogu na međunarodnom polju, stav američkog javnog mnjenja nije bio siguran.

Prema rezultatima koje je pokazala anketa krajem januara 1945. godine, 26 odsto Amerikanaca je bilo protiv učlanjenja u bilo koju međunarodnu organizaciju. Postojale su jake snage izolacije, naročito od strane republikanaca u Kongresu. Zbog toga je predsednik Ruzvelt pokušavao da im se približi. Jedan od najjačih je bio Arther Vandnbreg koji je odustao od izolacije i aktivno radio na ubeđivanju kolega republikanaca da podrže članstvo SAD u novoj međunarodnoj organizaciji posle završetka rata.

Američki kongres je doživeo promenu u septembru 1943. godine kada je dao saglasnost na Odluku Folbrajta za podršku učešću SAD u odgovarajućem međunarodnom organu koji bi imao dovoljnu moć za potvrđivanje i očuvanje trajnog i pravednog mira.

Dana 5. novembra 1943. godine u Kongresu je objavljena Konlijeva rezolucija (Conally Resolution) u kojoj je potvrđen prekid izolacije i priznavanje nužnosti osnivanja

⁸³ Charles W. Kegley (Jr.) and Eugene R. Wittkopf, *American Foreign Policy: Pattern and Process*, 2nd ed. New York: St. Martin's Press, 1982), pp. 36 - 40.

organizacije za čuvanje međunarodnog mira i bezbednosti. Vandnbreg je izvršio pritisak nad republikancima kako bi obezbedio realizaciju njegovog programa tokom 1944. godine, pozivajući na prihvatanje aktivne politike za koju se demokratska partija zalagala. Vandnbreg je izabran da učestvuje na konferenciji u San Francisku, gde je imao veliku ulogu u pripremi Povelje UN⁸⁴.

U junu 1945. Američki kongres je prihvatio Povelju UN. Prema anketi koja je urađena u aprilu 1945, saglasnih za članstvo SAD u organizaciji UN je bilo 81 odsto⁸⁵. Posle toga, predsednik Truman je dobio podršku Kongresa za premeštanje sedišta UN u Njujork, uprkos nesaglasnosti republikanaca, koji su u to vreme imali većinu u Kongresu, i koji su odbacili posleratne obaveze kao što je program za evropsko osveženje i NATO. Američki kongres se 2.8.1946. saglasio da prihvati mandat Međunarodnog suda pravde u nekim određenim pitanjima⁸⁶. Od tada su SAD počele da iskorišćavaju UN i njene različite organe za svoje interese.

1.2 Politika SAD u Ujedinjenim nacijama tokom hladnog rata

Hladni rat je imao direktne posledice na Ujedinjene nacije, kao i na američku politiku u njoj. Najveći problem koji je SAD imala je stalno korišćenje prava veta od strane Sovjetskog Saveza u Međunarodnom savetu bezbednosti. SSSR je koristio pravo veta 75 puta od 1946-1955. godine. Samo u periodu 1956-1965. koristio ga je 26 puta, dok SAD nisu ni jednom u tom periodu⁸⁷.

Zato su SAD promenile mesto razmatranja pitanja čuvanja međunarodnog mira i bezbednosti od Saveta bezbednosti do Generalne skupštine, i to putem Rezolucije „Ujedinjenje za mir” u novembru 1950⁸⁸. Broj članica Ujedinjenih nacija se povećao, od 51 u 1945. godini do 144 članice u 1975.⁸⁹ To je bio opasan faktor koji je uticao na

⁸⁴ Cathal J. Nolan, *Principled Diplomacy : Security and Rights in U.S. Foreign Policy*, Contributions in Political Science , no. 313 (Westport , Conn: Greenwood Press , 1993) , pp. 182 -183 .

⁸⁵ Isti izvor, str. 200.

⁸⁶ George Edward Taylor and Ben Cashman , *The New United Nations : A Reappraisal of United States Policies* (Washington D.C. : American Enterprise Institute for Public Policy Research , 1965) , pp. 10-11 .

⁸⁷ Adam Roberts and Benedict Kingsbury , Introduction: The UN's Roles in International Society since 1945 in : Adam Roberts and Benedict Kingsbury , eds. , *United Nations , Divided World : The UN's Roles in International Relations* , 2nd ed .(Oxford : Clarendon Press , 1993) , p.10

⁸⁸ George Edward Taylor and Ben Cashman, *Ibid.*, pp.7.

⁸⁹ <http://www.un.org/ar/members/growth.shtml#1940>, pristupljeno 12.06.2009.

UN kao i na američku politiku. Porast broja članica doveo je do promena u ravnoteži među silama u Ujedinjenim nacijama. Države sa novodobijenom nezavisnošću imale su koristi zbog jačanja važnosti Generalne skupštine i njene uloge u vreme Rezolucije „Ujedinjenje za mir”. Takođe su uticale na program rada Generalne skupštine, koja je zauzela važno mesto u pitanjima očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti, kao što je stav u regionu Bliskog istoka, Južne Afrike, pitanje Rodezije, tako da je Vašington bio opkoljen opozicionom većinom u Generalnoj skupštini⁹⁰.

Faktori koji objašnjavaju promene ravnoteže sile u Ujedinjenim nacijama u korist država u razvoju i država sa novodobijenom nezavisnošću su:

1. Proširenje nacionalnog i socijalnog režima posle završetka procesa nacionalnog oslobođenja na dva kontinenta, Azije i Afrike.
2. Pojačavanje trećeg talasa koji je bio predstavljen u Pokretu nesvrstanih zemalja koje predstavljaju interese država Juga.
3. Sporazum sovjetskog bloka sa takozvanim „trećim talasom” u mnogim pitanjima, što je dovelo do smanjenja uloge SAD u Ujedinjenim nacijama, a to je nateralo Ameriku da stalno koristi pravo veta⁹¹. SAD su koristile pravo veta 12 puta u periodu 1966-1975. godine, dok je SSSR za taj period koristio pravo veta sedam puta. U periodu između 1976-1985. godine SAD je koristio pravo veta 34 puta, a SSR samo šest puta⁹².

Vašington je bio suočen sa nizom rezolucija koje su preduzete u Generalnoj skupštini tokom sedamdesetih godina prošlog veka. Najvažnije su Rezolucija broj 3379, doneta na 30. sastanku Generalne skupštine, održanom 10.11.1975. godine, koja kaže da je cionizam jedan od oblika rasizma, kao i Rezolucija broj 3375, donesena na istom sastanku, o ravnopravnom učešću Palestinske oslobodilačke organizacije u bilo kojoj konferenciji radi razmatranja pitanja Bliskog istoka. Generalna skupština nastavila je pritisak na Južnu Rodeziju, kao i na Južnu Afriku, prihvatanjem Rezolucije br. 3411, dana 21.12.1975. godine. Rezolucija strogo osuđuje ponašanje te države, kao i interese

⁹⁰ Leon Gordenker , „Development of the UN System,” in : Toby Trister Gati , ed., *The US. the UN and the Management of Global Change* , UNA -USA policy Studies Book Series (New York ; London : New York University Press , 1983) , pp.13 - 14 and 16 .

⁹¹ Dr Fuad Nahr, *UN između principa poštovanja suvereniteta i američke dominacije. Istorijski siže*, magazin "Međunarodne informacije", broj 62, Damask, Centar za nacionalne informacije, 1999. str. 10 (original na arapskom jeziku).

⁹² Adam Roberts and Benedict Kingsbury , *Introduction: The UN's Roles in International Society since 1945* in : Adam Roberts and Benedict Kingsbury , eds. , *United Nations , Divided World : The UN's Roles in International Relations* , Ibid. , p.10

stranih ulagača koji saraduju sa rasističkim režimom u Južnoj Africi. Ova rezolucija je takođe zahtevala od trgovinskih partnera Južne Afrike, naročito od Velike Britanije, SAD, Francuske, Savezne Nemačke, Japana i Italije, da zaustave saradnju sa rasističkim režimom u toj zemlji. Pozivala je na saradnju sa Ujedinjenim nacijama u njenim naporima za eliminisanje politike rasne diskriminacije. I Generalna skupština je tokom 1975. godine nastavila utvrđivanje osnovnog razumevanja za bolju Povelju prava kao državne ekonomske obaveze i specijalnog programa za formiranje novog svetskog ekonomskog sistema koji je prihvaćen 1974. godine⁹³.

U Ujedinjenim nacijama se promenio položaj SAD, što je uznemirilo Vašington. To se videlo kod politizacije organa Ujedinjenih nacija i njenih specijalizovanih agencija. Amerikanci su imali osećaj da su tehničke operacije i funkcije UN postale politizirane i zbog mešanja država u razvoj u mnoga politička pitanja, da bi se realizovali politički ciljevi u nekim specijalizovanim agencijama, kao što je UNESCO, Svetska zdravstvena organizacija i Međunarodna radna organizacija⁹⁴. To je dovelo do smanjenja američkih obaveza u tim agencijama.

Uopšte, postojalo je nezadovoljstvo SAD prema Ujedinjenim nacijama u američkom javnom mnjenju i u Kongresu. Javilo se mnogo glasova koji su zahtevali da se američka politika ponovo razmatra, tako da je Američki kongres mnogo kritikovao UN i njihov rad. Neki od članova Kongresa su tražili da se učešće Amerike u budžetu međunarodne organizacije zaustavi, dok su drugi zahtevali da se američko članstvo povuče. Američko ministarstvo spoljnih poslova učestvovalo je u kritikama, ali ne i dotle da se zaustavi američko učešće ili da se povuče iz međunarodne organizacije⁹⁵. Ovo nezadovoljstvo Američki kongres je odbio iz mnogo razloga. Jedan od njih je uznemirenost zbog gubitka dominacije SAD i Zapadne Evrope nad međunarodnom organizacijom, kao i neke rezolucije koje su preduzete u Generalnoj skupštini, a koje su izazvale nezadovoljstvo Američkog kongresa, kao što je rezolucija o izbacivanju otadžbinske Kine (Tajvan) iz UN 1971. godine. Takođe i rezolucija o izjednačenju

⁹³ Harlod K. Jacobson, *The United Nations and Political Conflict: A Mirror, Amplifier, or Regulator?* in: David A. Kay, ed., *The Changing United Nations: Options for the United States*, Proceedings of the Academy of Political Science; v. 32, no.4 (New York: Academy of Political Science, 1977), pp.56-57

⁹⁴ David A. Kay, *The U.N. and U.S Foreign Policy*, in Kay, ed., *Ibid.*, p. 14.

⁹⁵ Robert F. Meagher, *United States Financing of the United Nations*, in: Gati, ed., *The US, the UN and the Management of Global Change*, p.102.

cionizma sa rasizmom 1975. godine. Član 21 Američkog kongresa i član 35 Parlamenta su tražili da SAD ponovo razmatraju svoje učešće u budžetu UN. Rezoluciju o izjednačenju cionizma sa rasizmom Kongres je jednoglasno strogo optužio, dok su neki članovi Kongresa tražili povlačenje Amerike iz međunarodne organizacije, tako da su SAD objavile da neće učestvovati u finansiranju rada UN za borbu protiv rasizma i rasističke diskriminacije.

Američki kongres je zaustavio finansiranje UNESKO-a i Međunarodne organizacije rada zbog aktivnosti država u razvoju, njenih članica, naročito arapske države. SAD su objavile povlačenje iz Međunarodne organizacije rada. Jedan od razloga povlačenja je dobijanje prava člana posmatrača Palestinske oslobodilačke organizacije na sastancima Međunarodne organizacije rada. Drugi razlog je što Vilfred Džbinks nije održao svoje obećanje da neće postaviti sovjetskog pomoćnika za generalnog sekretara, a za uzvrat da SAD podrži njegovu kandidaturu za generalnog direktora. Treba naglasiti da su SAD bile van Međunarodne organizacije rada do 1979. godine⁹⁶.

Drugi faktori koji su izazvali nezadovoljstvo Američkog kongresa su iskorišćavanje zemalja u razvoju od Organizacije ujedinjenih nacija u ponovnoj podeli bogatstva i sile u stvaranju novog svetskog ekonomskog sistema. Isto tako i neslaganje oko obima budžeta UN i specijalizovane agencije i proseka razvoja budžeta, finansiranja programa tehničke pomoći gde su SAD želele da pomoć bude dobrovoljna, kroz programe UN za razvoj UNDP, a ne kroz budžete specijalizovane agencije. Kongres je u septembru 1978. godine postavio teške uslove za finansijsku pomoć SAD specijalizovanim agencijama Ujedinjenih nacija, tako da ne mogu da koriste pomoć u finansiranju tehničkih aktivnosti. Ovaj postupak je bio poništen odmah naredne godine, iako su mnogi članovi Kongresa bili protiv⁹⁷. Unutar Američkog kongresa bile su opozicione snage, protiv UN, koje su ih stalno kritikovale zbog pomenutih razloga, ali pozivi da se SAD povuku iz Organizacije su se smanjili. Problem učestvovanja u budžetu UN i finansiranja projekata je i dalje ostao⁹⁸.

Pojačavanje tenzija hladnog rata u vreme administracije predsednika Regana je bilo vezano za jačanje tenzije američke kritike UN. Stalni američki izaslanik u UN

⁹⁶ Isti izvor, str. 103-106. i 126.

⁹⁷ Isti izvor, str. 102-103-112 i 113.

⁹⁸ Isti izvor, str. 108-109.

Džon Kirkpatrik je rekao da Ujedinjene nacije predstavljaju problem SAD zbog finansiranja i da prihvata politiku koju Amerika ne želi i rezoluciju koja im ne odgovara kao i mnoge neprihvatljive sporazume⁹⁹. Generalno gledano, američka politika prema UN početkom 80-tih godina prošlog veka bila je negativnija nego u bilo koje drugo vreme. Američka spoljna politika je bila okrenuta ka bilateralnim odnosima van okvira međunarodne organizacije, dok je Sovjetski Savez bio mnogo više angažovan prema UN, iako se taj stav kasnije promenio kada su nesvrstane države osudile sovjetsku invaziju na Avganistan¹⁰⁰.

Sa druge strane, vidimo da je pitanje formiranja UN imalo podršku američkog javnog mnjenja. Prema Galupovoj anketi 1945. godine, Amerikanci su podržali ratifikaciju Američkog kongresa na Povelju UN (20 prema 1)¹⁰¹. A 1956. godine podrška javnog mnjenja Ujedinjenim nacijama, uz članstvo SAD u njima, porasla je na 88 odsto. Ova podrška je trajala do početka sedamdesetih godina prošlog veka. Primećeno je da je period najveće podrške američkog javnog mnjenja Ujedinjenim nacijama bio u velikoj meri u skladu sa vremenom američke dominacije nad međunarodnom organizacijom. Mišljenje američkog javnog mnjenja prema međunarodnoj organizaciji počelo je da se menja kada se američka moć smanjila i kad je Generalna skupština 1975. godine objavila nekoliko rezolucija protiv američkih prijatelja i saveznika (Tajvan, Izrael i Južna Afrika). Prosek podrške za kontinuitet SAD u članstvu UN se smanjio do 56 odsto. Prema Harisovoj anketi, u novembru 1975. godine 18 odsto je bilo protiv, a 8 odsto bez stava (dok je 70 odsto bilo u februaru iste godine).

Godine 1977. podrška američkog javnog mnjenja Ujedinjenim nacijama se smanjila od 5 prema 1, dok je 1945. bilo 20 prema 1. Primećeno je da je procenat smanjenja podrške kontinuiteta SAD u članstvu Ujedinjenih nacija od 75 odsto do 56 odsto ali, sa druge strane, nije bilo povećanja procenta u podršci povlačenja od nje.

⁹⁹ Toby Trister Gati , Introduction, in : Gati , ed., Ibid., p.3

¹⁰⁰ Anthony Parsons , *The UN and the National Interests of States* , in : Roberts and Kingsbury , eds., *United Nations ,Divided World : The UN's Roles in International Relations* , pp. 112 - 113 .

¹⁰¹ Paul D. Martin ,*US Public Opinion and the UN*, in : Gati ,ed., *The US , the UN, and the Management of Global Change* , p.294.

Ovaj procenat je porastao samo od 11 do 18 odsto¹⁰², tako da možemo zaključiti da je izolaciona snaga u to vreme predstavljala mali deo američkog javnog mnjenja. Došlo je do promene u stavu američkog javnog mnjenja u vezi sa radom UN. Pozitivna ocena rada Ujedinjenih nacija je pala sa 51 odsto 1956. godine na 33 odsto u decembru 1975. godine, pa na 30 odsto 1980. godine. Negativna ocena njenog rada se uvećala: sa 37 odsto 1956. godine na 51 u decembru 1975. i 53 odsto u avgustu 1980. godine. Uprkos tome, dve trećine anketiranih u 1980. godini su za očuvanje UN i pojačavanje učešća SAD u njoj¹⁰³.

Primećuje se da je stav američkog javnog mnjenja oko Ujedinjenih nacija i ocene njihovog rada bio je u velikoj meri vezan za reakciju javnog mnjenja prema međunarodnim pitanjima i spoljnim američkim odnosima. Optimizam američkog društva, u vezi sa međunarodnim pitanjima, naročito izbegavanje ratova i uloge SAD u svetu, zavisio je od podrške UN, dok je smanjenje podrške američkog angažovanja i spoljne obaveze Vašingtona zavisilo od dobre volje prema međunarodnoj organizaciji¹⁰⁴.

1.3 Stav SAD o ulozi UN u oblasti čuvanja mira, ekonomske saradnje i ljudskih prava

A) Čuvanje međunarodnog mira i bezbednosti:

Stav 1 član 1 Povelje UN glasi:

Ciljevi Ujedinjenih nacija su:

UN preduzimaju korake za čuvanje međunarodnog mira i bezbednosti i sprečavaju pretnje agresijom koje prete miru. Za to koriste mirna sredstva, prema principima međunarodnog prava, da bi rešile međunarodne sukobe koji bi mogli da naruše mir¹⁰⁵.

Na osnovu toga, prvi cilj ovog stava je čuvanje međunarodnog mira i bezbednosti koji glasi:

-Sprečavanje i eliminisanje razloga koji mogu da prete miru

¹⁰² Isti izvor, str. 294-295. i Alfred O. Hero, The United States Public and the United Nations, in: Kay, ed., *The Changing United Nations: Options of the United States*, pp.17-19.

¹⁰³ Paul D. Martin, Ibid., pp.287 and 296.

¹⁰⁴ Alfred O. Hero, Ibid., p. 24

¹⁰⁵ <http://www.un.org/arabic/aboutun/charter/chapter1.htm>, pristupljeno 15.06.2009.

- Rešavanje međunarodnih sukoba mirnim putem
- Zabrana činova agresije i drugih elemenata koji mogu da povrede mir

Prema tome, UN su razvile razne metode kako bi se suočile sa mnogim međunarodnim sukobima. Stvorene su snage za očuvanje mira, kao i sistem kažnjavanja prema članu 41 Povelje UN, koji glasi: Savet bezbednosti odlučuje koji su potrebni koraci koje treba preduzeti, a koji ne zahtevaju korišćenje vojnih snaga za izvršenje i može da traži od članova Ujedinjenih nacija da se to sprovede. Takvi koraci mogu da budu prekidanje ekonomskih odnosa, železnice, vazdušnog i pomorskog saobraćaja, poštanske komunikacije i delimičan ili prekid diplomatskih odnosa u celosti¹⁰⁶. Ujedinjene nacije su ovlastile članove za upotrebu sile u određenim bezbednosnim pitanjima.

Primetno je da su propisi hladnog rata uticali na američku logiku, i dve najveće sile i njihovo ponašanje prema UN, i stav SAD u pogledu međunarodnih sukoba u to vreme. Američki stav se razlikovao prema sukobima koje je svet doživeo¹⁰⁷.

Na primer, u sukobima koji su se događali između dva bloka, koji su obuhvatali i saveznike dveju velikih sila, svaka strana sukoba imala je podršku jedne od te dve najveće sile, dok neutralne države nisu bile ni na jednoj strani. Vašington nije želeo da se UN mešaju u takve sukobe, osim u neke krajem četrdesetih i početkom pedesetih godina prošlog veka, kao što je slučaj sa korejskim ratom, kad je zapadni savez imao više od dve trećine članova Ujedinjenih nacija.

Sukobi koji su izbijali između država članica istog bloka rešavali su se u okviru organizacije kojoj te države pripadaju. To znači udaljenje od UN zbog toga što će njihovo mešanje pružiti priliku Sovjetskom Savezu da utiče na neku stranu sukoba ili na njeno slabljenje savezništva sa SAD. Vašington je, na primer, uspeo da udalji sukobe zapadnog bloka od UN i rešavanje tih sukoba bilo je u okviru američkih država.

Sukobi su izbijali i kod neutralnih zemalja, kao što je sukob između Alžira i Maroka 1963. godine, između Somalije i Etiopije 1964. i između Tanzanije i Ugande 1979. Same neutralne zemlje nisu želele da se velike sile kroz Ujedinjene nacije mešaju u te sukobe. Obično velike sile u sukobima nisu želele da stanu ni na čiju stranu zato

¹⁰⁶ <http://www.un.org/arabic/aboutun/charter/chapter7.htm>, pristupljeno 15.06.2009.

¹⁰⁷ Jock A. Finlayson and Mark W. Zacher, ((The United Nations and Collective Security : Retrospect and Prospect ,)) in Gati , ed. , *The US, the UN ,and the Management of Global Change* , pp. 164 - 167 .

što su se plašile da će druga strana da se udruži sa konkurentnim savezništvom. Zato su su velike sile trudile da se takvi sukobi rešavaju na regionalnom nivou.

U sukobima u kojima su učestvovalе neutralne države i države koje su podržavale neku stranu, obično su u ovakvim slučajevima neutralne države počinjale invaziju (Avganistan i Pakistan 1960-1961, Irak i Kuvajt 1961, Indonezija i Malezija 1964-1965, Somalija i Etiopija 1977).

U rešavanju ovakvih sukoba u Ujedinjenim nacijama primetno je da saveznici napadnutih država nisu želeli da optuže državu koja je izvršila napad, kako ne bi saradivala sa konkurentnim blokom.

Cilj snaga UN za očuvanje mira je zaustavljanje vojne operacije između zaraćenih strana, pomaganje da se konflikti rešavaju diplomatskom inicijativom, kao i smanjivanje spoljnog mešanja u sukobima, naročito od strane velikih sila.

Tokom hladnog rata SAD podržavale su različite operacije za očuvanje mira, koje su u većini slučajeva sačuvale američke interese. Na Bliskom istoku, na primer, SAD su pomagale različite snage očuvanja mira, naročito snage za brzu intervenciju kojoj pripadaju UNEF2, da omoguće Amerikancima dovoljno vremena kako bi podstakli pomirenje između Egipta i Izraela, kao i u operacijama u Kongu gde su se nemiri u srednjoj Africi smanjili, i ometanje uticaja Sovjetskog Saveza. Ove snage su takođe pomagale i u zaustavljanju vojne intervecije na ostrvu Kipar između dva saveznika u NATO-u.

Uopšteno gledano, sovjetsko odbijanje u plaćanju dela za operacije Ujedinjenih nacija za očuvanje mira, dovelo je do toga da Sovjetski Savez nije mogao imati ulogu u rešavanju sukoba, dok je američka podrška za očuvanje mira pomogla Vašingtonu u učešću u diplomatskim razgovorima, koji su bili pre ili posle operacije očuvanja mira, što je mnogo značilo američkoj politici u regionu Bliskog istoka¹⁰⁸. Uprkos tome, Vašington je bio rezervisan prema učestvovanju u mnogim operacijama za očuvanje mira zato što je postavio pitanje - kakvu korist će SAD imati ukoliko učestvuju u operacijama i koji će rizik imati¹⁰⁹.

¹⁰⁸ Donald J. Puchala, *US National Interests and the United Nations*, in : Gati, ed., *Ibid.*, pp.351 - 352 .

¹⁰⁹ Barry M. Blechman, *Military Dimensions of Collective Security*, in : Roger A.Coate, ed., *US Policy and the Future of the United Nations* (New York : Twentieth Century Fund Press , 1994) , p.85.

B) Ujedinjene nacije i pitanje ekonomske saradnje

Stav 3 član 1 Povelje kaže da su neki ciljevi UN realizacija međunarodne saradnje u rešavanju ekonomskih, socijalnih, kulturnih i ljudskih međunarodnih pitanja, kao i jačanje poštovanja ljudskih prava i sloboda svih ljudi, bez diskriminacije između polova, vere i jezika, kao i jednakosti između muškaraca i žena¹¹⁰. Znači, cilj ovog stava je da se međunarodna saradnja realizuje u rešavanju ekonomskih, socijalnih i ljudskih pitanja, što je dovelo do nesporazuma između država u razvoju s jedne strane, i SAD i industrijski razvijenih država, sa druge strane. Države u razvoju su shvatile da međunarodni ekonomski sistem posle Drugog svetskog rata nije obezbedio njihove interese. Takav sistem se oslanja na Međunarodni monetarni fond, međunarodne banke i generalni sporazum za cene i trgovinu GATT¹¹¹. Države u razvoju nisu mogle da dođu do zajedničkog stava do šezdesetih godina prošlog veka. Njihova brojnost u Ujedinjenim nacijama se povećavala, tako da su mogle da zahtevaju promene u obliku međunarodnog ekonomskog sistema.

Države u razvoju uspele su da održe konferenciju UN za razvoj i trgovinu u UNCTAD 1964. godine, kada je formirana Grupa 77 (G 77), koja je predstavljala koaliciju siromašnih država radi dobijanja ustupaka od bogatih država¹¹². Ova grupa je uspela da na Konferenciji nesvrstanih zemalja u Alžiru 1973. godine obezbedi održavanje specijalnog sastanka Generalne skupštine UN (šesti specijalni sastanak) u proleće 1974. godine, na kome su države u razvoju uspele da objave formiranje novog svetskog ekonomskog sistema¹¹³. Zahtevi država u razvoju, prema Izveštaju o formiranju novog svetskog ekonomskog sistema (1974), Povelji ekonomskih prava i obaveza za države (1974), i Deklaraciji Manelovog radnog programa (1976), bili su poziv na realizaciju privrednog razvitka u razvijenim državama, ravnopravna podela svetskih ekonomskih prioriteta, smanjenje dugova zemalja u razvoju, stabilizacija cena,

¹¹⁰ <http://www.un.org/arabic/aboutun/charter/chapter1.htm> , pristupljeno 22.06.2009.

¹¹¹ Sidney Weintraub , *The Role of the United Nations in Economic Negotiations* , in : Kay , ed., *The Changing United Nations : Options for the United States* , p.95

¹¹² Kegley and Wittkopf , *American Foreign Policy : Pattern and Process* , P.202 .

¹¹³ Thomas L. Brewer , *American Foreign Policy : A Contemporary Introduction* , (Englewood Cliffs, N.j.: Prentice -Hall, 1980), p. 235 .

razmatranje pitanja pomoći, strane investicije, pravo stranca na imovinu i mešovite firme i kompanije¹¹⁴.

Jasno je da SAD nisu pozdravile ovakve pokušaje država u razvoju. Insistirali su na nemešanju Ujedinjenih nacija, naročito Generalne skupštine u važna međunarodna ekonomska pitanja, smatrajući da je Generalna skupština politička institucija i da nije kompetentna za razmatranje pitanja takve vrste i pozvala je na međunarodnu saradnju kroz specijalizovane agencije UN u čijoj su nadležnosti¹¹⁵. SAD i industrijski razvijene države su odbile održavanje ozbiljnih razgovora u UN, naročito na Konferenciji UN za razvoj i trgovinu (UNCTAD). Zbog ovakvog stava, i pored želje SAD da nađu institucije gde se mogu razmatrati specifična pitanja, kao što je cena nafte, postignuto je srednje rešenje, naročito zbog oslabljenog stava država u razvoju i zemalja koje proizvode naftu jer su uvidele da su njihovi interesi vezani za postojeći svetski ekonomski sistem¹¹⁶.

C) Ljudska prava

Povelja UN nije obuhvatila detalje vezane za ljudska prava, ali stav 3 član 1 glasi: poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda svih ljudi i to bez diskriminacije zbog pola, jezika ili vere i bez razlika između muškaraca i žena. Takođe, prema članu 15 poglavlje 4:

1. Generalna skupština prima godišnje izveštaje i druge, specijalne, od Saveta bezbednosti, a oni sadrže mere koje Savet bezbednosti može da preuzima radi čuvanja međunarodnog mira i bezbednosti.

2. Generalna skupština prima izveštaj od ostalih odseka koji pripadaju UN i razmatra ih¹¹⁷.

Član 62 poglavlje 10 Povelje glasi:

¹¹⁴ Weintraub , *The Role of the United Nations in Economic Negotiations*, p. 95 , and Kenneth Dadzie , *The UN and the Problem of Economic Development*, in : Roberts and Kingsbury , eds., *United Nations Divided World: The UN's Roles in International Relations* , pp. 301 - 303.

¹¹⁵ C. Clyde Ferguson , *The Politics of the New International Economic Order* , in : Kay, ed., *The Changing United Nations: Options for the United States*, p. 155 , and Sidney Weintraub, *US Participation in International Organizations : Looking Ahead* in : Gati, ed., *The US, and the UN , and the Management of Global Change* , pp. 185 - 187 .

¹¹⁶ F. Erb , *North - South Negotiations*, in : Kay, ed., *Ibid.*, pp. 109 -110 .

¹¹⁷ <http://www.un.org/arabic/aboutun/charter/chapter4.htm>, pristupljeno 15.06.2009.

1. Ekonomski i socijalni savet mora da razmatra i objavi izveštaje iz međunarodnih ekonomskih, socijalnih, kulturnih, obrazovnih i zdravstvenih pitanja. Takođe, može da daje preporuke o bilo kojim pomenutim pitanjima Generalnoj skupštini i članovima UN i specijalizovanim agencijama.

2. Može da daje preporuke za poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda.

3. Može da spremi projekte sporazuma kako bi ih Generalna skupština mogla razmatrati.

4. Može da sazove održavanje međunarodne konferencije radi razmatranja pitanja koja su u njegovoj nadležnosti¹¹⁸.

Generalna skupština i Socijalno-ekonomski savet mogu pripremiti proučavanje i davanje preporuke u cilju pojačavanja ljudskih prava i osnovnih sloboda svim ljudima.

Decembra 1948. godine prihvaćena je svetska deklaracija za ljudska prava koja je obuhvatala civilna, politička, ekonomska i socijalna prava. Ekonomska i socijalna prava, koja su bila inicijativa Sovjetskog Saveza, izazvala su protivljenje SAD¹¹⁹, ali su na kraju prihvaćena, zbog toga što objava nije sporazum i nema nikakve pravne obaveze, pa nema potrebe da je Američki kongres ratifikuje. Komisije UN za ljudska prava tokom pokušaja formiranja dva amandmana za ljudska prava (jedan za civilna i politička prava, a drugi za ekonomska, socijalna i kulturna prava) imala je teskoće zbog protivljenja SAD za ulazak u bilo koji obavezni sporazum vezan za pomenuta pitanja¹²⁰. Komisija je uspela u tome 1976. godine, i to posle saglasnosti SAD koje su potpisale oba amandmana 1977. godine¹²¹.

Američki kongres nije ratifikovao međunarodnu deklaraciju za ljudska, civilna i politička prava sve do 1992. godine, ali je bio rezervisan prema stavu 5 član 6 koji govori o zabrani smrtne kazne deci. Još uvek nije ratifikovao međunarodnu deklaraciju za ekonomska i socijalna prava. Stalni američki izaslanik u UN Džon Kirkpatrik izjavio je da su „ova prava poruke Deda Mraza...ni priroda ni iskustvo ne podržavaju ta prava koja nisu ni pod kakvim sistemom, sem apetita onih koji ih brane.”

Treba napomenuti da su SAD bile jedna od poslednjih država koje su optužile rasne diskriminacije. Američki kongres nije ratifikovao mnoge sporazume koji su

¹¹⁸ <http://www.un.org/arabic/aboutun/charter/chapt10.htm>, pristupljeno 15.06.2009.

¹¹⁹ Thomas L. Brewer, *American Foreign Policy : A Contemporary Introduction*, Ibid , p. 258.

¹²⁰ George Edward Taylor and Ben Cashman , *The New United Nations : A Reappraisal of United States Policies*, Ibid , p.85 .

¹²¹ Leon Gordenker , *Development of the UN System* , p. 17 .

vezani za ljudska prava. Npr. SAD i Somalija su jedini koji do danas nisu ratifikovali sporazum dečjih prava¹²². SAD su bile suzdržane tokom glasanja za rezoluciju Generalne skupštine u vezi prava određivanja sudbine naroda 1960. godine. Takođe je odbila rezolucije UN u vezi izraelskog narušavanja prava arapa u okupiranim teritorijama¹²³. Uprkos tome, pitanja ljudskih prava postala su glavna pitanja u američkoj spoljnoj politici još krajem sedamdesetih godina prošlog veka, tako da je Vašington udružio vojnu i ekonomsku pomoć državama prema poštovanju tih država za ljudska prava.

Posle raspada Sovjetskog Saveza i njegovog socijalističkog bloka, SAD su našle novog neprijatelja, takozvani terorizam i važnost borbe protiv njega. Tako su SAD zaboravile sve što je u vezi sa ljudskim pravima. Skandal u iračkom zatvoru Abugre je najveći dokaz koliko SAD poštuju ljudska prava, kao i najveća reklama za demokratiju koju nudi i na čijem širenju radi.

Iz navedenog možemo zaključiti da Ujedinjene nacije tokom hladnog rata nisu bile odgovarajući instrument za spoljnu američku politiku, bilo da se radi o ekonomskim i socijalnim pitanjima ili pitanjima očuvanja međunarodnog mira i bezbednosti. Sjedinjenim Američkim Državama su bile potrebne tenzije, kako bi mogle da ih rešavaju u okviru Saveta bezbednosti kao, na primer, tenzije američkih talaca u Američkoj ambasadi u Teheranu.

1.4 Stav SAD prema UN u periodu pre raspada Sovjetskog Saveza

Smanjenje zategnutosti u američko-sovjetskim odnosima od 1987. godine, i zbog razvijanja sovjetske politike za vreme sovjetskog lidera Mihaila Gorbačova i ministra spoljnih poslova Edvarda Ševardnadzea, uticalo je na ulogu UN i stav SAD prema njoj.

U septembra 1987. godine predsednik Gorbačov obelodanio je novi sovjetski odnos prema UN. On je pozvao na važnost jačanja uloge Saveta bezbednosti i najavio sovjetsku podršku operacijama UN za očuvanje mira, kao i spremnost za snošenje troškova sovjetskog učešća u međunarodnoj organizaciji. Predlagao je, takođe, i jačanje uloge generalnog sekretara Ujedinjenih nacija. Svi ovi pomaci doveli su do novog stanja

¹²² Heitham Al Manaa, "SAD i budućnost ljudskih prava", Al Jazira, 2009. god .

¹²³ Leon Gordenker, *Development of the UN System* , Ibid , p. 19 - 20.

na međunarodnom polju, što je uticalo na smirivanje nekih važnih međunarodnih sukoba. Prvi put su države stalne članice u Savetu bezbednosti zajedno učestvovala u formiranju obavezujuće rezolucije, koja zahteva zaustavljanje rata između Iraka i Irana (Rezolucija broj 598, od 20. jula 1987. godine). Taj rat je završen u avgustu 1988. godine. Sankcije prema naoružanju naterale su Iran da prihvati rezoluciju Ujedinjenih nacija za završetak rata 1988. godine¹²⁴.

Na sličan način i Namibija je dobila nezavisnost u martu 1990. godine, po osnovu Rezolucije Saveta bezbednosti broj 435, od 29.09.1978. godine. Ekonomske sankcije prema Južnoj Africi naterale su vlade belih manjina na prihvatanje međunarodne rezolucije u vezi sa Namibijom i izvršenje glavnih zakonskih promena da bu se prekinula politike rasne diskriminacije. Ova pozitivna atmosfera na međunarodnom polju pomogla je da se sklopi sporazum o povlačenju sovjetskih snaga iz Avganistana 1988-1989. godine¹²⁵. Postignuti su i sporazumi za zaustavljanje borbe između zaraćenih strana u Angoli, Salvadoru i Nikaragvi. Ujedinjene nacije su pozvane da pomognu u ispunjavanju sporazuma koji su postignuti¹²⁶. Došlo je i do smirivanja kambodžijskog problema, potpisivanjem niza sporazuma, 23.10.1991. godine, preko četiri kambodžijske strane i osamnaest država, uključujući pet stalnih članica Saveta bezbednosti. UN su vladale u Kambodži tokom perioda tranzicije, i to prema Rezoluciji Saveta bezbednosti broj 745 u martu 1992. godine¹²⁷.

Još jedan primer o saradnji između stalnih članica Saveta bezbednosti viđen je tokom rata u Zalivu kada su SAD povele međunarodnu inicijativu za globalne sankcije prema Iraku i objave Rezolucije Saveta bezbednosti broj 678 koja dozvoljava korišćenje sile protiv Iraka.

Postavljeno je mnogo pitanja, naročito posle vojne intervencije u Iraku, o stavu Vašingtona prema međunarodnoj organizaciji i spremnosti za njeno razvijanje i podršku njenih aktivnosti u novom međunarodnom sistemu. Događaji koji su usledili su potvrdili da je to nemoguće realizovati. Uloga UN se smanjila, bila je manja nego što je

¹²⁴ Anthony Parsons, *The UN and the National Interests of States*, Ibid, p. 116

¹²⁵ Brain Urquhart, *The UN and the International Security after the Cold War*, p. 81, and Sally Morphet, *U.N. Peacekeeping and Election Monitoring*, p. 213, in: Robert and Kingsbury, eds., *United Nations, Divided World: The UN's Roles in International Relation*

¹²⁶ Kim R. Holmes, *A Critique of the United Nations*, Journal of International Affairs, vol. 46, no 2 (Winter 1993), p. 332.

¹²⁷ Yasushi Akashi, *An Agenda for Hope: The U.N. in a New Ear*, (Tokyo: Simul Press, 1993), pp. 3-5

bila pre rata. UN nisu igrale nikakvu ulogu u prekidu vatre u drugom zalivskom ratu. Takođe, Vašington je udaljio Ujedinjene nacije u mirovnom procesu u arapsko-izraelskom sukobu. Bušova administracija (otac) brzo je izgubila interesovanje za ideju kolektivne bezbednosti i postalo je jasno da SAD reaguju kada su njeni interesi ugroženi, i koriste UN prema tim interesima¹²⁸.

Sigurno je da su SAD pojačale svoj položaj osamdesetih godina prošlog veka koristeći sledeće faktore:

1. Usporeno samostalno razvijanje u azijskom i afričkom društvu koje je bilo skoro kao socijalističko, kao i ideološko- političke promene koje su doživele elite ovih zemalja.
2. Moć SAD koja se ispoljavala u pritisku na ekonomiju država juga u vezi sa spoljnim dugom. To je dovelo do jačanja njenog položaja kroz njenu ulogu u međunarodnim finansijskim institucijama, gde je porastao značaj MMF i Međunarodne banke na račun institucije međunarodne ekonomske saradnje, kao što je Direkcija UN za razvijanje i Socijalno- ekonomski savet.
3. Jačanje napadačke strategije SAD i vode republičkih desničara, kao i spremnost američkog javnog mnjenja za borbu posle nekoliko gubitaka koje je Amerika doživela sedamdesetih godina prošlog veka, kao što je pad režima Šaha i neuspeh američke vojne intervencije u Iranu.
4. Unutrašnji problemi koje su imali evropski socijalistički režimi i tenzije sa mnogim islamskim državama zbog invazije na Avganistan¹²⁹.
5. Promene u sovjetskoj diplomatiji, kada je perestrojka objavila da je imala ulogu u približavanju dve najveće sile¹³⁰.

2.SAD i UN posle hladnog rata

¹²⁸ Mohamed Rabie , *The New World Order: A Perspective on the Post -Cold War Era* ,(New York : vantage Press , 1992) , p. 103 and George Szamuely , *Clinton's Clumsy Encounter with the World* , Orbis , vol . 38 , no. 3 (Summer 1994) , p. 382 .

¹²⁹Dr Fuad Nahr, *UN između principa poštovanja suvereniteta i američke dominacije. Istorijski siže*, magazin "Međunarodne informacije", broj 62, Damask, Centar za nacionalne informacije, 1999. str. 11 (original na arapskom jeziku).

¹³⁰ Hamid Horan, *Kazna i sankcije: Nametnute želje velikana UN*, novine,, Al-Baath” , broj 11367, Damask, 4.12.2000, str 8 (original na arapskom jeziku).

2.1 SAD i kraj hladnog rata

Ujedinjene nacije, od svog formiranja 1945. godine, bile su u senci ravnoteže velikih međunarodnih sila koje imaju različite interese i ciljeve. Ona je, u principu, predstavljala obaveze njenih članica u zaštiti međunarodnog mira i bezbednosti, ali mehanizam njenog rada bio je vezan za posledice hladnog rata. Možda su Ujedinjene nacije delimično uspele tokom dosadašnjeg postojanja da budu ljudska i društvena institucija koja pomaže siromašnim zemljama i zemljama koje su doživele ratne i prirodne katastrofe, ali nisu uspele da usklade odnose između konkurentnih sila u svetu. Kada se tenzija smanji između dve sile hladnog rata, UN su uspele u radu, a kada se tenzija poveća, vidimo da UN nisu uspele.

Posle pada Sovjetskog Saveza i njegovog socijalističkog bloka u istočnoj Evropi, koji je igrao veliku ulogu u ubrzavanju kraja režima dve sile, dok je čovečanstvo živelo skoro pola veka pod novim svetskim režimom, SAD su preuzele ulogu UN. Posledice toga su nedelovanje međunarodne organizacije u rešavanju mnogih sukoba u svetu, zbog toga što je i dalje faktički udaljena od svetskih pitanja koja SAD preuzimaju na sebe.

Pad Sovjetskog Saveza i kraj hladnog rata dali su Vašingtonu dobru priliku koju nije imao ranije. Zbog nestanka glavnog faktora za pretnje američkih interesa, Vašington je vodio UN, tako da se oslonio na njih u velikoj meri u rešavanju međunarodnih pitanja. Kraj hladnog rata je bio vezan za mnogo problema na međunarodnom nivou, kao i na unutrašnjem američkom nivou, što je uticalo na stav SAD prema međunarodnoj organizaciji. Na međunarodnom nivou problemi su sledeći:

- 1) Kraj hladnog rata je smanjio mogućnost izbijanja velikih ratova, naročito između dve velike sile, među kojim su ekonomska pitanja uzrokovala sukobe.
- 2) Neravnoteža zbog izlaska Sovjetskog Saveza sa međunarodne scene dovela je do nekoliko regionalnih sukoba, gde je povećana opasnost zbog mogućnosti dobijanja modernog oružja u vreme kad je interesovanje SAD prema regionalnim sukobima bilo smanjeno, izuzev sukoba koji su bili vezani za interese SAD, naročito u regionu Arapskog zaliva i na Bliskom istoku¹³¹.

Na unutrašnjem nivou može se primetiti sledeće:

¹³¹ Mohamed Rabie, *The New World Order : A Perspective on the Post-Cold War Era*, Ibid, pp.123 and 125 (original na arapskom jeziku).

1) Prosečno slabljenje američke ekonomske moći, što je predstavljalo najveći izazov američke spoljne politike zbog ekonomske važnosti u usmeravanju međunarodnih događaja. Sjedinjenim Američkim Državama, iako su bile vojno moćne, nedostajala je ekonomska moć koja je štitila njene interese u svetu u kome se smanjio obim zavisnosti od vojnog instrumenta, pre dolaska Bušove administracije u Belu kuću¹³².

Slabljenje američke ekonomske moći se ogledalo u smanjenju američkog dela u međunarodnoj proizvodnji, kao i u međunarodnoj trgovini i smanjenju investicija u oblasti industrije. Takođe, razvitak privrede za vreme Bušove (otac) administracije, dostigao je najniži nivo (0,7 odsto godišnje). Nacionalna štednja se smanjila sa osam odsto tokom sedamdesetih godina prošlog veka na pet odsto početkom devedesetih godina. Prosek nezaposlenosti u nekim industrijskim američkim državama dostigao je 10 odsto, deficit u budžetu porastao je na 290 milijardi dolara. Pored toga, SAD su postale najveći svetski dužnik. Američki dug je krajem 1990. godine dostigao oko 900 milijardi dolara. Pored toga, došlo je do pada infrastrukture i proširenja nasilja, kriminala i droge¹³³.

Ovi problemi uticali su ne samo na unutrašnju podršku spoljnjoj američkoj i odbrambenoj politici, već i na podršku američkih institucija u olakšavanju u preuzimanju duga SAD tokom i posle perioda hladnog rata.

Iako su promene u politici SAD nemoguće, unutrašnje pitanje zauzelo je dobar deo programa američke politike, što je smanjilo interesovanje za spoljne sukobe i regionalne bezbednosti, gde su ta pitanja tokom hladnog rata bila vrlo interesantna. Na predsedničkim izborima 1992. godine jasno je bilo da je princip „Amerika na prvo mesto” dominirao u javnosti i kod elite, što je uticalo na američku politiku u regionalnim sukobima. Time se američka spoljna politika usmerila prema državama koje su pomogle američkoj ekonomiji (NAFTA), kao i odnosima sa Evropom i Japanom. Interesovanje SAD za probleme regionalne bezbednosti se smanjilo samo u slučajevima gde su američki interesi ugroženi, na primer nafta.

¹³² Vaduda Badran, *Spoljna politika SAD za vreme Klintonu*, Univerzitet u Kairu, Centar za istraživanje i političke studije, Nova američka administracija i Bliski istok, urednik Hala Saudi, Kairo: Centar, 1993, str 50 (original na arapskom jeziku).

¹³³ Hala Saudi, *Američki izbori i pitanja spoljne politike*, Univerzitet u Kairu, Centar za istraživanje i političke studije, isti izvor, str 27, Mohamed Rabie, *The New World Order : A Perspective on the Post-Cold War Era*, Ibid, pp.64 - 69 and 76 - 86 .

Sve je to uticalo na stav SAD prema Ujedinjenim nacijama i njihovoj ulozi u rešavanju sukoba i operacija za očuvanje regionalnog mira i ekonomskih pitanja. Američko javno mnjenje, kao i američke institucije, nisu bile spremne za podršku bilo koje američke vojne intervencije u okviru UN ukoliko američki interesi nisu ugroženi, što je jasno uticalo na odbrambenu politiku za vreme administracije predsednika Klintonu. Na početku je predsednik Klinton kritikovao odbrambenu politiku predsednika Regana smatrajući da je uzrokovala američke ekonomske probleme¹³⁴.

2) Nepreciznost u određivanju američkih prioriteta, raspad Sovjetskog Saveza i kraj hladnog rata, dovela je SAD do konfuzije i nejasne vizije. Prestanak pretnji Sovjetskog Saveza doveo je do pada osnovne američke strategije. SAD nisu imale potpuno određenu strategiju sa nekim političkim razvojem u različitim regionima u kojima je Sovjetski Savez pre pada promenio stratešku važnost SAD, što podrazumeva smanjenje interesovanja Vašingtona zbog nestanka pretnje američkih interesa u tim regionima. Prema onome što je objavio Antonij Lik, savetnik predsednika Klintonu za bezbednosno-nacionalna pitanja: "Klintonova administracija je prva administracija od Trumanovog vremena koja nema jasna i određena pitanja u svojoj spoljnoj politici"¹³⁵.

To je dovelo do toga da je Klintonova administracija postala neuspešna u pronalaženju pretnje. Ponekad nalazi pretnju u islamu a nekad u nekoj regionalnoj državi kao što je Iran, Irak i Libija, a katkad u problemima i pitanjima kriminala, terorizma i oružja za masovno uništenje...¹³⁶. Američka administracija je takođe bila u konfuziji što se tiče određivanja glavnog nacionalnog interesa. Koncentrišući se na ekonomske snage i debatu oko nafte (NAFTA), američka administracija nije uspela da se usaglasi oko određenih nacionalnih interesa¹³⁷, što je dovelo do toga da SAD pronalaze nove strategije po ideološkoj osnovi, kao što je demokratija, ljudska prava. Klinton se tokom predsedničkih izbora koncentrisao na to pitanje. On je naglasio važnost podrške demokratiji i zatražio ekonomsku pomoć za promenu procesa u demokratiji, naročito u Istočnoj Evropi i bivšim sovjetskim republikama.

¹³⁴ George Szamuely , *Clinton's Clumsy Encounter with the World*, Ibid , pp. 375 – 376.

¹³⁵ Thomas L. Friedman , *At Bat for the Clinton Foreign Policy* , International Herald Tribune , 1/10/1993

¹³⁶ Anthony Lake , *Power and Diplomacy : America's Democracy Defense* , New York Times : 24-25/9/1994 , adapted from Lake's Remarks to the Council on Foreign Relations on 12 September 1994 .

¹³⁷ Paul D. Wolfowitz , *Clinton's First Year* , Foreign Affairs, vol.73,no.1 (January - February 1994) , p.30 .

Pored toga, formirao je grupe volontera radi marketinga za demokratske vrednosti i podsticanje demokratskih institucija, uključujući međunarodne nevladine organizacije¹³⁸. Iako se američka strategija „vrtela” oko pola veka oko sankcija Sovjetskom Savezu, ona je uspela u zaustavljanju sovjetskog širenja, a zatim i padu komunizma. Godišnji izveštaj koji je predsednik Klinton podneo Kongresu o američkoj politici obuhvatio je važnost proširenja demokratske države kroz diplomatske metode i ekonomsku pomoć i kontakt sa nevladinim organizacijama, kao što su radnički sindikati, organizacije ljudskih prava i organizacije žena¹³⁹.

2.2 Američki stav prema UN posle završetka hladnog rata

Od Drugog svetskog rata Klintonova administracija je u pogledu međunarodnih pitanja najbliža administraciji predsednika Vilsona. Predsednik Klinton istakao je multisaradnju kroz međunarodne agencije i kroz Ujedinjene nacije. U toku predsedničkih izbora izjavio je: „Mi ćemo preuzeti obaveze, kada to bude moguće, kroz višestranačke napore, radi obezbeđivanja mira, kao što je NATO i snage za brze intervencije koje pripadaju UN. Nada je veća u kolektivnom radu, nego u bilo koje drugo vreme. U BiH, Somaliji, Kambodžiji i drugde.....UN zaslužuju potpuno odgovarajuće učešće, kao glavna sila.”¹⁴⁰. Madlen Olbrajt, stalna američka izaslanica u UN u to vreme, rekla je: „Ujedinjene nacije nam pružaju diplomatske, političke i vojne izbore. Takođe nam dozvoljavaju da utičemo na događaje bez preuzimanja finansijskih i rizičnih odgovornosti. One nam pružaju legitimitet i podršku međunarodnog javnog mnjenja za pitanja i principe koje i podržavamo...”¹⁴¹. A predsednik Klinton je pred Generalnom skupštinom UN, 27.9.1993. godine, izjavio: "Mi ćemo raditi i sa ostalima kroz multiinstitucije, kao što su UN, što je u našem nacionalnom interesu. Takođe ćemo

¹³⁸ Widad Badran, Smerovi spoljne politike SAD za vreme Klintona, pomenuta literatura, str 52 i 53 (original na arapskom jeziku) .

¹³⁹ *National Security Strategy Paper Arouses Pentagon* , State Department Debate, Washington Post , 3/3/1994 .

¹⁴⁰ New York Times , 14/8/1992 .

¹⁴¹ *Address by Madeline K. Albright to the National Press Club* , 14 July 1994 , *U.S. Mission to the U.N. Press Release*, no.98 (1994), p.6.

reagovati odvojeno ukoliko uočimo pretnje koje ugrožavaju naše interese ili interese naših saveznika."¹⁴².

Prema tome, SAD su dozvolile sebi da izvrše nekoliko preventivnih napada protiv Iraka. Ta država je optužena za vojne tajne programe i proizvodnju nuklearnog oružja. Američka administracija je, 26.12.1989. godine, protiv Iraka, i bez dozvole Ujedinjenih nacija, izvršila operaciju zvanu „pustinjska lisica”. Predsednik Klinton je tada video UN kao sredstvo za ispunjavanje američkih ciljeva, a ne kao međunarodnu instituciju.

U govoru koji je održala Madlen Olbrajt u centru „Vudro Vilson”, u martu 1994. godine, objasnila je američke poglede u oblastima u kojima može da računa na UN, kada je izjavila: „Nama je glavni izazov da procenimo kada se realizuju naši interesi kroz UN a kada ne.” I dodala: „Mi ne očekujemo od Ujedinjenih nacija da brani naše teritorije, niti da određuje trgovinske propise ili međunarodnu ekonomsku politiku”. Olbrajt je u svom govoru istakla mogućnost korišćenja UN u određenim oblastima, a to su očuvanje mira, kontrola širenja nuklearnog oružja, kontrola nad izborima, podrška ljudskih prava, briga o ratnim žrtvama, osuđivanje ratnih zločinaca i borba protiv zagađenja¹⁴³. Takve oblasti ne obuhvataju ekonomsku saradnju već, prema onome što je Olbrajt naglasila, Vašington ne želi da UN imaju bilo kakvu ulogu u toj oblasti. To je jasno potvrdio predsednik Klinton tokom govora pred Generalnom skupštinom u septembru 1993. godine, kada je rekao: „Mi ćemo raditi na jačanju slobodnog tržišta, tako što ćemo pojačati našu unutrašnju privredu kroz oslobađanje svetskog tržišta preko Gatovog sporazuma (GAAT) i sporazuma Severne Amerike za slobodnu trgovinu (NAFTA) i druge sporazume.”¹⁴⁴.

Što se tiče ljudskih prava, SAD bile su saglasne sa deklaracijom na Međunarodnom kongresu ljudskih prava u Beču 1993. godine. Ambasador Viktor Mario, stalni američki izaslanik, na 48. sastanku Generalne skupštine, 24.11.1993. godine, u trećem komitetu, vezano za 114 stav (B) u vezi ljudskih prava, izjavio je da SAD vide da "Generalna skupština mora da radi na određivanju većeg dela budžeta UN

¹⁴² Speech by President Bill Clinton at the U.N. General Assembly on 27 September 1993 .

¹⁴³ Madeline K. Albright , *America and the League of Nations: Lessons for Today* , Address to the Woodrow Wilson International Center for Scholars , 4 March 1994 , *U.S. Mission to the U.N. Press Release*, no.20 (1994), p.4.

¹⁴⁴ Speech by President Bill Clinton at the U.N. General Assembly on 27. September 1993 .

za pitanja ljudskih prava, kao i da izvršava preporuke Međunarodnog kongresa za prava grupe bez imuniteta i zabrane mučenja... i potrebe saradivanja sa nevladinim organizacijama". Ambasador Mario je izrazio podršku svoje zemlje zbog postavljanja izaslanika za ljudska prava koji treba da vrši koordinaciju, zbog većeg interesovanja za pitanja ljudskih prava, kao i bolje usklađivanje među različitim organima koji se bave tim pitanjima i obezbeđivanje konsultativnih usluga državama koje obećavaju bolji rad u oblasti ljudskih prava i sve programe centara UN za ljudska prava¹⁴⁵.

U pogledu reforme UN i njenog rada, primećeni su različiti stavovi kod američkih zvaničnika. Objavljene su američke obaveze plaćanja UN, uz zahtev za neophodnom ponovnom podelom finansiranja međunarodne organizacije i smanjivanjem američkog dela i potrebom poboljšanja rada administrativnih organa, kao i smanjivanjem i kontrolom troškova¹⁴⁶.

SAD su podržale širenje članstva u Savetu bezbednosti. Karl F. Anderfert, zamenik stalnog američkog izaslanika, na 48. sastanku Generalne skupštine pozdravio je prihvatanje Rezolucije broj 47/62 u vezi sa pitanjem ravnopravnog učešća i povećavanja broja članica Saveta bezbednosti, pod uslovom da ovo uvećanje članstva bude umereno kako bi rad Saveta bio efikasan¹⁴⁷.

Zvanični američki stav u vezi ovog pitanja bio je jasan - podržano je proširenje članstva Saveta bezbednosti, kako bi obuhvatilo Japan i Nemačku, kao stalne članice u Savetu, pod uslovom da nemaju pravo veta i nemogućnosti učešća neke određene regionalne sile po osnovu zamene¹⁴⁸.

Pitanje očuvanja mira je jedno od važnijih pitanja koje je izazvalo interesovanje američkih zvaničnika posle završetka hladnog rata, gde su UN imale nove prilike da učestvuju u očuvanju međunarodne bezbednosti. Mogu se navesti tri nivoa uloge UN u očuvanju mira:

¹⁴⁵ Statement by Ambassador Victor Marrero , U.S. Alternate Representative to the 48 th Session of the U.N. General Assembly , in the Third Committee , on Item 114 (b) Human Rights Questions , 24 November 1993 , *U.S. Mission to the U.N. Press Release , no.222(1993) , pp.2 – 3*

¹⁴⁶ Speech by President Bill Clinton at the U.N. General Assembly on 27 September 1993 , and Albright , *America and the League of Nations: Lessons for Today* , pp. 8-9 .

¹⁴⁷ Statement by Ambassador Karl F. Inderfurth, U.S. Alternate Representative to the 48 th Session of the U.N. General Assembly , on Agenda Item 33 , Question Equitable Representation and Increase in the Membership of the Security Council , 24 November 1993 , *U.S. Mission to the U.N. Press Release , no.22(1993)*.

¹⁴⁸ James F. Leonrad , *U.S. Policy toward the United Nations* , p. 240 in : Coate , ed., *U.S. Policy and the Future of the United Nations* .

A) Očuvanje mira (Peace Keeping)

Očuvanje mira podrazumeva da UN mogu poslati neutralne snage na mesta sukoba u cilju očuvanja prekida vatre i formiranja zone između zaraćenih snaga, što je izvodljivo uz saglasnost zaraćenih strana. Ove snage takođe mogu da vrše kontrolu na izborima, primer je rad snaga UN u Libanu još od 1978. godine, gde neutralne snage ne mogu koristiti oružje, sem u slučaju samoodbrane.

B) Nametanje mira (Peace Enforcement)

Nametanje mira podrazumeva mešanje snaga za mir da bi se nametnuo prekid borbe između zaraćenih strana bez uslova, kada pada sporazum o obustavi vatre ili ukoliko su te snage meta za jednu od zaraćenih strana. Imamo mnogo takvih primera - to se desilo i snagama UN u Kongu od 1960-1964. godine.

C) Pravljenje rata (War Making)

Pravljenje rata znači korišćenje vojnih snaga na osnovu sedmog poglavlja Povelje UN i na osnovu rezolucije Saveta bezbednosti za zaštitu međunarodnog mira i bezbednosti ili suprotstavljanje bilo kojoj pretnji miru ili bilo kojoj agresiji¹⁴⁹. To se desilo u drugom zalivskom ratu, gde Savet bezbednosti nije koristio silu po osnovu člana 42 Povelje, već je dozvolio državama da preduzme akcije, gde je SAD vodila koaliciju koristeći UN kako bi taj čin bio legitiman.

2.2.1 Predsednik Bušove administracije (otac) i očuvanje mira

Specijalni izveštaj doktora Butrosa Galija, generalnog sekretara UN u (vezi sa diplomatskom prevencijom i uspostavljanjem i očuvanjem mira), koji je objavljen u junu 1992, obuhvatio je specijalne predloge za upotrebu vojne sile radi postavljanja mira i pojačanja snaga za očuvanje mira, kao i specijalne predloge za preventivnu diplomatiju.

Što se tiče korišćenja vojne sile, predlozi pozivaju na neophodnost pravljenja sporazuma prema članu 43 Povelje UN, koji kaže da su države članice u obavezi da

¹⁴⁹ Kim R. Holmes, *Acritique of the United Nations*, Ibid pp. 329 – 330.

obezbede potrebne vojne sile i olakšice, što je u skladu sa članom 42 Povelje, kao i da obezbede podršku vojnog komiteta u skladu sa sedmim poglavljem Povelje UN¹⁵⁰.

U vezi sa nametanjem mira u izveštaju stoji da Savet bezbednosti može da razmatra korišćenje vojnih jedinica radi uspostavljanja mira sa određivanjem njihovog posla unapred, s tim da su ove jedinice dostupne kad su potrebne i da se formiraju od profesionalnih vojnika, da su naoružane jačim oružjem nego snage za očuvanje mira i da su dovoljno uvežbane da izvrše naređenje izdato od strane Saveta bezbednosti i generalnog sekretara. Ove snage se razlikuju od snaga koje se formiraju prema članu 43 Povelje Ujedinjenih nacija. Takođe se razlikuju od snaga koje vlade postavljaju radi učešća u operacijama za očuvanje mira¹⁵¹.

Izveštaj obuhvata i povećanje i proširenje operacije očuvanja mira i preuzimanje glavne odluke za jačanje moći organizacije na ratištu. Izveštaj podržava finansiranje operacije očuvanja mira od odbrambenog budžeta države, a ne od budžeta spoljnih poslova države¹⁵².

U okviru preventivne diplomatije, u izveštaju stoji i predlog formiranja snaga UN čiji je zadatak da bude preventivni branilac u okviru nacionalne tenzije, na zahtev vlade ili nadležne strane, ili uz njihovu saglasnost između zaraćenih strana ili na jednoj od strana¹⁵³.

SAD nisu zvanično dale odgovor na ove predloge, ali se može zaključiti kakav je američki stav kroz govor predsednika Buša (otac) pred Generalnom skupštinom, 23.9.1992. godine, kao i kroz debate u Generalnoj skupštini. Predsednik Buš je u pomenutom govoru predložio da baza (fort diks) bude pristupačna za specijalne vežbe snaga Ujedinjenih nacija¹⁵⁴. Takođe, predsednik Buš je tražio od svog ministra odbrane da da veću važnost operacijama očuvanja mira i da ubaci specijalne predmete u vojne

¹⁵⁰ Izveštaj generalnog sekretara o organizovanju poslova pod naslovom: *Program za mir: Preventivna diplomatija i pravljenje i očuvanje mira*, 17.6.1992, str 15-16.

¹⁵¹ Prethodna literatura, str. 16-17.

¹⁵² Prethodna literatura, str. 17-18.

¹⁵³ Prethodna literatura, str. 10-12.

¹⁵⁴ Ronald I. Spiers, *Reforming the United Nations*, in: Coate, ed., *U.S. Policy and the Future of the United Nations*, p.33.

škole tokom vežbi borbenih jedinica, jedinica za transport i snabdevanje, komunikacije, radi njihovog iskorišćavanja u oblasti očuvanja mira i drugih ljudskih aktivnosti¹⁵⁵.

Prema tome, američka administracija je bila rezervisana prema tim pitanjima i nije bila spremna da promeni svoj stav, već se mešala u aktivnosti Ujedinjenih nacija za očuvanje mira. To je bilo očigledno kroz debate Generalne skupštine, održane od 21. septembra do 8. oktobra 1992. godine, u predlozima generalnog sekretara. Što se tiče preventivnih operacija za očuvanje mira, američki odgovor bio je usmeren na rizike sa kojima mogu da se suoče snage Ujedinjenih nacija, naročito u ratnim regionima¹⁵⁶. Američki stav je da se moć UN pojačava i upotpunjava regionalnim naporima i da države moraju spremni i sačuvati vojne jedinice radi moguće operacije očuvanja mira, a koje treba da budu spremne na zahtev Saveta bezbednosti. SAD su tokom debate potvrdile da će razmotriti mogućnost finansiranja operacije očuvanja mira i da će se truditi da obezbede dovoljno američkih sredstava za operacije UN u toj oblasti¹⁵⁷.

Institucija „The Heritage Foundation” izdala je studiju o rizicima koji mogu pogoditi SAD u slučaju proširenja operacije UN za očuvanje mira¹⁵⁸:

1. Izbegavanje da se američke snage šalju u Kambodžu, Somaliju ili Jugoslaviju, zbog nepostojanja američkih ekonomskih i strateških interesa u tim državama.
2. Odbijanje ideja za formiranje stalne vojske UN koje bi mogle da vrše stalne operacije mira, zbog toga što postojanje ovakvih snaga može podstaći UN da se mešaju u sukobe gde to nije potrebno. Tu je i rizik da bi ove snage mogle da koriste silu i da postanu deo sukoba.
3. Važnost očuvanja moći SAD kako bi mogle da reaguju bez konsultacije sa UN u važnim pitanjima u vezi sa interesima američke nacionalne bezbednosti.
4. Neophodnost smanjenja procenta učešća SAD u operacijama očuvanja mira, što znači da Američki kongres mora da smanji procenat sa 30 na 25 odsto.
5. Treba raditi na tome da se troškovi očuvanja mira ne uzimaju iz budžeta Ministarstva odbrane već iz budžeta Ministarstva spoljnih poslova, zbog očuvanja celokupnog

¹⁵⁵ U.N. Assessment Project Study , *Expanding U.N. Peacekeeping Role Poses Risk for America* , (The Heritage Foundation, 13 October 1992) , p.2.

¹⁵⁶ *An Agenda for Peace* , (Report of Secretary General , Excerpts Related to Specific Recommendation and / or Chapters of the Report , from Statements Made in the General Debate at the 47th Session of the General Assembly , 21 September - 8 October 1992). p.2 .

¹⁵⁷ Prethodni izvor, str. 24. i 44.

¹⁵⁸ Prethodni izvor, str. 13, i U.N. Assessment Project Study ,Ibid., pp.2-3.

budžeta Ministarstva odbrane koji je potreban za ispunjavanje glavnih američkih vojnih zadataka.

Na kraju, izveštaj odbija specijalni predlog generalnog sekretara koji poziva na aktiviranje vojnog komiteta i zbog rizika koji mogu biti u slučaju razmene vođstva komiteta između pet stalnih članova u Savetu bezbednosti, na američke vojne snage pod stranim vođstvom ili na smanjenje američke moći i kontrolu ratnih rezultata¹⁵⁹.

2.2.2 Administracija predsednika Bila Klintona i očuvanje mira

Predsednik Bil Clinton je na izborima u septembru 1992. godine podržavao jačanje Organizacije ujedinjenih nacija i njenu ulogu u očuvanju mira i pozvao na mogućnost formiranja snaga za brze intervencije kojima pripadaju UN¹⁶⁰.

Ta pitanja su bila često razmatrana u administraciji predsednika Klintona. Neki su želeli jednostavnu metodologiju u rešavanju takvih pitanja, tako da SAD ne gube svoje interese. Najveći problem je bio da se američke snage stave pod strano vođstvo, dok su američke vojne vođe bile zabrinute da će, ukoliko se pojača moć međunarodne organizacije u vojnim oblastima, američki izvori koji su namenjeni za odbranu u SAD, biti smanjeni¹⁶¹.

Brus Vinrod, zamenik pomoćnika američkog ministra odbrane za evropska i pitanja NATO-a u periodu 1989-1993 godine, smatra da delovanje operacije očuvanja mira, naročito ako obuhvata vojne intervencije, zahteva vojnu i organizacionu moć, koja u Ujedinjenim nacijama ne postoji. Pored toga, postoje teskoće sa kojima se UN suočavaju, koje se tiču finansiranja operacije očuvanja mira, kada se uzmu u obzir glavni ekonomski problemi u kojima se nalaze države od kojih se traži učestvovanje u tim aktivnostima, kao i mnogo postavljenih uslova za odbrambene budžete tih država¹⁶². Uopšteno gledajući ulogu SAD u operacijama očuvanja mira, vidimo da su SAD suočene sa mnogim problemima. Izdvajamo nekoliko:

¹⁵⁹ *An Agenda for Peace*, p. 13.

¹⁶⁰ W.Bruce Weinrod, *The U.S. Role in Peacekeeping -Related Activities*, World Affairs, vol. 155, no . 4 (Spring 1993), p. 148.

¹⁶¹ Barry M. Blechman, *Military Dimensions of Collective Security*, Ibid, pp. 72 and 86 – 87.

¹⁶² W.Bruce Weinrod, Ibid., pp.149-150 .

1. Moguća je vojna intervencija SAD u operacijama gde američki bezbednosni interesi nisu direktno ugroženi.
2. Stav američkog javnog mnjenja koji ne podržava vojnu američku intervenciju u sukobima gde nema jasnih interesa¹⁶³.
3. Američko odbijanje učešća u operacijama pod stranim vođstvom. SAD su bile saglasne da se postave neke određene borbene jedinice radi izvršenja određenih akcija pod vođstvom saveznika u NATO-u. U aprilu 1992. godine Vašington po prvi put postavlja vojne jedinice pod vođstvom UN u Somaliji, ali ove jedinice nisu bile borbene (jedinice za transport, snabdevanje i komunikacije). Jedinice su stavljene pod tursko vođstvo¹⁶⁴.

Američko odbijanje da se vojne snage stavljaju pod strano vođstvo se povećalo, naročito posle događaja u Somaliji u julu 1993. godine, kada su američke snage napadnute posle vazdušnog bombardovanja koje su izvršile da bi uhapsile generala Muhameda Faraha Idida (somalijski predsednik koji je dobio visoku reputaciju posle napada njegovih jedinica na američke snage i rušenje dva helikoptera tipa „Blac hok”, kao i ubijanje 18 američkih vojnika koje su vukli po ulicama glavnog grada Makediso).

I pored problema u finansiranju operacije za vreme američkih ekonomskih poteskoća, Vinrod tvrdi da SAD mogu da pruže pomoć UN u oblastima transporta, snabdevanja i komunikacija, kao i potrebnih projekata za pojačanje operacije mira. Vinrod smatra da SAD mogu podržati vojne operacije koje UN preuzimaju samo u dva slučaja:

- ukoliko UN ovlaste međunarodnu koaliciju pod vođstvom SAD za vojnu intervenciju kao u slučaju drugog zalivskog rata.
- ukoliko NATO preuzima vojne intervencije umesto Ujedinjenih nacija. Vinrod dodaje da je velika glupost razmišljati o učešću SAD u nekoj vojnoj intervenciji kojoj pripadaju UN¹⁶⁵.

Jasno je da se Kongres protivi postavljanju američkih snaga pod vođstvo Ujedinjenih nacija. Na inicijativu republikanca Dona Nikelsa, u oktobru 1993. godine bilo je mnogo pokušaja u Kongresu za dobijanje saglasnosti Američkog kongresa, pre stavljanja borbenih američkih snaga pod vođstvo UN zbog promene zakona budžeta

¹⁶³ Isti izvor, str. 150-151.

¹⁶⁴ W.Bruce Weinrod, Ibid., p.152, and *Sovereignty or Sophistry*, Washington Post, 11/4/1993, p.7

¹⁶⁵ W.Bruce Weinrod, Ibid., pp.153-155.

odbrane. Bez obzira na to što ovakvi pokušaji nisu bili uspešni, preduzeta je neobavezujuća odluka po kojoj su neophodne konsultacije predsednika sa Kongresom pre stavljanja bilo kojih američkih snaga pod strano vođstvo izuzev vođstva NATO-a. Predsednik američkog vojnog štaba general Džon Šalikašvili (John M. Shaikashvili) potvrdio je da će za učešće u operacijama Ujedinjenih nacija svaki slučaj biti razmatran individualno¹⁶⁶.

Da bi razmotrili zvaničnu administraciju predsednika Klintona, u vezi sa operacijom za očuvanja mira, koje pripadaju UN, moramo pratiti izjave zvaničnika u administraciji i to u četiri pitanja:

A) Koliko može da se računa na operacije za očuvanja mira radi obezbeđivanja američkih interesa

Savetnik predsednika Klintona za pitanja nacionalne bezbednosti Antoni Lik, na predavanjima na Univerzitetu Harvard 21.10.1993.godine, odredio je slučajeve za koje administracija predsednika Klintona smatra da zahtevaju korišćenje vojne sile:

- 1) Odgovor na bilo koji direktan napad na SAD ili njene građane unutar ili van Amerike, kao i na bilo koji napad protiv njenih saveznika.
- 2) Odbrana američkih bioloških i ekonomskih interesa.
- 3) Odbrana demokratije.
- 4): Zabrana pojačanja nuklearnog oružja i oružja za masovno uništenje kao i borba protiv terorizma.
- 5) Korišćenje vojnih snaga radi ljudskih pitanja, kao što je borba protiv siromaštva.

Lik dodaje da svaki od navedenih interesa, osim napada na SAD i njene saveznike, možda ne zahteva automatsko korišćenje vojne sile, ali upotreba sile će biti pojačana ukoliko su američki interesi izloženi rizicima. Lik navodi slučaj u Hajatima kao primer, gde je demokratija bila ugrožena, pored pretnje granicama SAD, a tu je kredibilitet Vašingtona pod znakom pitanja. Svi ovi faktori zahtevaju vojne intervencije¹⁶⁷.

¹⁶⁶ Washington Times , 15.12.1993 .

¹⁶⁷ Anthony Lake, *American Power and American Diplomacy* , Lecture delivered at Harvard University on 21. October 1993.

Lik dodaje da, u slučaju da SAD koriste silu, onda mogu saradivati sa drugim stranama. On tvrdi: "To ćemo uraditi kad god možemo, ali ćemo uraditi odvojeno kada to bude neophodno...koliko god naši interesi bili ugroženi mi smo morali da individualno intervenišemo."¹⁶⁸

Jasno je da SAD neće računati na UN i njene vojne instrumente u obezbeđivanju njenih bioloških i nacionalnih interesa.

Stalna američka izaslanica u UN Madlen Olbrajt je to potvrdila kada je držala govor u Međunarodnom centru „Vudro Vilson” u martu 1994. godine, izjavivši: "Operacije očuvanja mira koje pripadaju UN su instrument za obezbeđivanje američkih nacionalnih i bezbednosnih interesa, a ne osnov za strategiju nacionalne bezbednosti. Ne može da se gleda na njih kao na alternativu američke vojne sile ili jakog saveznika. Kada naši interesi budu pod pretnjom, mi ćemo izabrati najbolji način da ih zaštitimo. Možemo to kroz UN ili NATO ili kroz određene koalicione snage, ili možemo intervenisati individualno kako bi zaštitili američke biološke interese."¹⁶⁹

B) Problemi i specijalni uslovi za operacije očuvanja mira

Svi američki zvaničnici se slažu u kritikama za pružene mogućnosti u Ujedinjenim nacijama u oblasti očuvanja mira, koje ne odgovaraju izazovima sa kojima se suočava. Predsednik Klinton je u govoru pred Generalnom skupštinom u Ujedinjenim nacijama u septembru 1993. godine rekao: „Mogućnosti UN u očuvanju mira nisu adekvatne povećanju izazova sa kojima se suočava, što postavlja zajedničke snage u UN za očuvanje mira pod rizik." On dodaje: "Neophodno je uskladiti ove snage sa zahtevima 21. veka." Predsednik Klinton takođe podržava važnost razvijanja snaga za očuvanje mira, kao i formiranje centra za vođstvo njenih operacija u kojima bi se nalazio razvijeni tim za postavljanje planova i obezbeđivanje podataka, kao i jedinice za transport i komunikacije, koje mogu brzo da intervenišu kada god je potrebno¹⁷⁰.

Stalni američki izaslanik u Ujedinjenim nacijama Madlen Olbrajt u govoru pred Komitetom za spoljne operacije u Američkom parlamentu, 5.5.1994. godine, ukazala je na činjenicu da "UN nisu pokazale moć intervencije na efikasan način u slučajevima

¹⁶⁸ Isti izvor.

¹⁶⁹ Madeline K. Albright, *America and the League of Nations: Lessons for Today*, Ibid., p.5.

¹⁷⁰ Speech by President Bill Clinton at the U.N General Assembly on 27. September 1993.

gde su borbeni rizici na visokom nivou..... Izvori UN su postali slabi i zbog velikog povećavanja korišćenja sile za očuvanje mira."¹⁷¹

Madlen Olbrajt u govoru u Međunarodnom centru „Vudro Vilson” naglasila je: "Ukoliko se želi da očuvanje mira bude efikasno, onda mora da postoji spremnost za zahteve 21. veka. Snagama UN za očuvanje mira su potrebni projekti i bolja organizacija, reforme sistema budžeta i administrativnih organa, potrebnih za razvijanje borbene moći i sistema borbenih vežbi, kao i obezbeđivanje dovoljno neophodnih sredstava."¹⁷²

D) Američki uslovi za učešće u operacijama očuvanja mira

Američki zvaničnici u svojim izjavama naveli su potrebne uslove za učešće u operacijama očuvanja mira pre saglasnosti na formiranje tih snaga, kao i pre američke saglasnosti. Predsednik Klinton je u govoru pred Generalnom skupštinom u septembru 1993. godine izjavio da UN moraju posedovati određene odgovore "za mnoga pitanja i to pre nego što se glasa za bilo koju misiju za očuvanje mira. Na primer, pitanja koja su vezana za rizik koji preti međunarodnom miru kao i postojanje određenih i jasnih ciljeva za predloženu misiju, vreme i troškovi koji su potrebni misiji." Predsednik Klinton je potvrdio: " Jednostavno, UN se ne mogu umešati u sve međunarodne sukobe. Ukoliko se traži od američkog naroda da kaže „da” za očuvanje mira - onda UN moraju znati kada da kažu „ne."¹⁷³

E) Oblici američkog učešća u operacijama očuvanja mira

Američki zvaničnici nisu jasno odredili koliko će SAD ići daleko u učestvovanju u operacijama očuvanja mira, kao i oblik ovakvog učestvovanja ukoliko se ispunjavaju uslovi koje su odredili tokom svojih izjava. Ali, Daglas Bint, pomoćnik američkog ministra za pitanja međunarodne organizacije, u govoru pred Nacionalnom

¹⁷¹ Statement by Madeline K. Albright to the House Sub-Committee on Appropriations for Foreign Operations , Export Financing Related Programs , 5. May 1994 , *U.S. Mission to the U.N Press Release* , no.58 (1994),p.1 .

¹⁷² Madeline K. Albright , *America and the League of Nations: Lessons for Today* ,, Ibid. , p.5.

¹⁷³ Speech by President Bill Clinton at the U.N General Assembly on 27. September 1993 .

konferencijom za dijasporu Ujedinjenih nacija (UNA) u Njujorku, 6.1.1994. godine, rekao je da američka administracija radi sa Kongresom kako bi postigli sporazum oko metodologije koja će biti korišćena u učešću u operacijama očuvanja mira. I dodao: "Učešće SAD u većini slučajeva će biti u oblastima kao što su operacije transporta, snabdevanja i komunikacije i informacije, a neće učestvovati u borbenim operacijama."¹⁷⁴ I dalje: „Amerikanci neće biti ni pod kakvim uslovima poslani u borbene operacije ukoliko nema moćnog vođstva. Takođe, vođstvo američkih snaga će biti samo pod komandom američkog predsednika."¹⁷⁵

Antoni Lik je to potvrdio u izjavi: "Možda će biti prilike gde će američki predsednik odlučivati da američki interesi zahtevaju postavljanje američkih snaga pod privremeno strano vođstvo, na primer članice NATO-a. Ali, predsednik neće odustati od svog ustavnog prava u vođstvu američkih snaga." Lik dodaje: "Ova administracija nema nameru da pretvori snage u stalnu međunarodnu vojsku i neće odvajati snage za očuvanje mira, ali ćemo obezbediti našim snagama da adekvatno vežbaju za očuvanje mira."¹⁷⁶

Predsednik Klinton je u govoru pred Generalnom skupštinom zahtevao obavezno pravdanje finansiranja operacije očuvanja mira, kao i smanjenje učešća Vašingtona u troškovima ove misije, i to sa 30 na 20odsto. Naglasio je: "Mi ćemo postaviti novu podelu odgovornosti za operacije očuvanja mira između Ministarstva spoljnih poslova i Ministarstva odbrane. Ministarstvo odbrane će biti glavno rukovodstvo, i imaće finansijsku odgovornost za ove operacije."¹⁷⁷

Prema tome, iz ovih izjava i stavova jasno je kako SAD vide operacije očuvanja mira, kojima pripadaju UN kao jedan od instrumenata u njenoj politici, da će Vašington odlučiti kada će računati na ove instrumente prema određenim uslovima i da će učešće SAD biti samo u operacijama transporta, snabdevanja, komunikacija i informacija, bez borbenih operacija. Pored toga, Vašington ne prihvata ideju o postojanju stalnih međunarodnih snaga.

¹⁷⁴ *The U.S. and the U.N. in the Global Era*, Address by Douglas Bennet, Assistant Secretary of State for International Organization Affairs to the UNA/U.S.A. National Convention, New York, 6 January 1994, *U.S Mission to the U.N. Press Release*, no. 2 (1994), p.7.

¹⁷⁵ Prethodni izvor, str. 93.

¹⁷⁶ Anthony Lake, *Yes to An American Role in Peacekeeping, but with Conditions*, International Herald Tribune, 7.2.1994, p.7.

¹⁷⁷ Prethodni izvor.

Valja napomenuti da se ovaj američki stav ne slaže sa tekstem člana 43 Povelje UN koji se odnosi na obećanje država članica za stavljanje naoružanih snaga kao pomoć pod rukovodstvom Saveta bezbednosti. Na to je SAD dala saglasnost tokom sastavljanja Povelje UN.

3.Administracija Džordža Buša i Ujedinjene nacije

3.1 Opšti stav prema međunarodnoj organizaciji

Razmatramo javni stav administracije predsednika Buša (sin) prema međunarodnoj organizaciji kroz izjave i stavove zvaničnika ove američke administracije.

Još pre događaja od 11. septembra 2001. godine, Kondoliza Rajs, američka ministarka spoljnih poslova, tokom izborne kampanje 2001. godine, objavila je tekst u magazinu *Foreign Affairs* (u januarskom, februarском i martovskom broju 2000. godine), gde je kritikovala mnoge koji smatraju da nacionalni interes može da se realizuje kroz međunarodne zakone ili kroz neke organizacije, kao što su UN. Takođe je objasnila da ona nije protiv ljudskih interesa, ali takvi su interesi u drugom planu, posle nacionalnih, zato što nacionalni interesi SAD podržavaju slobode, pokret tržišta i mira, pa zbog toga moraju biti prioritet. Rajs je naglasila: "Ne mogu sporazumi i multiorganizacije biti cilj, zato što se interes SAD oslanja na jake koalicije unutar UN ili druge multiorganizacije ili kroz jake međunarodne sporazume." I dodaje: "Ukoliko se kaže da SAD imaju specijalnu ulogu u svetu, to ne znači da su SAD izolovana zemlja, zato nemaju obavezu da se pridruže bilo kom međunarodnom sporazumu koji se predloži."¹⁷⁸

Predsednik Buš je po dolasku u Belu kuću počeo da optužuje Organizaciju ujedinjenih nacija da ne radi kako treba i da ne preuzima svoje odgovornosti. Takođe je kritikovao njeno odbijanje američke želje za napad na Irak, koji nije izvršio, kako kaže Buš, rezolucije Saveta bezbednosti, zaboravljajući izraelsko ponašanje prema rezolucijama Saveta bezbednosti koji su vezani za arapsko-izraelski sukob. Generalni

¹⁷⁸ Condaleezza Rice , Campaign 2000: Promating the National Interest , Foreign Affairs , January - February 2000 .

sekretar Ujedinjenih nacija Kofi Anan, u to vreme bivši, izneo je svoje želje za reformisanjem međunarodne organizacije i poboljšanjem njenog finansijskog stanja, ali nije bio zadovoljan zbog atmosfere u Američkom kongresu, gde je većina odbijala plaćanje, i zbog kašnjenja učešća SAD koji je dostigao milijardu dolara. Takođe je bio uznemiren zbog individualnog stava Vašingtona koji je van okvira UN¹⁷⁹.

U skorijoj prošlosti američke administracije su se, posle završetka hladnog rata, zalagale za postavljanje Međunarodnog saveta bezbednosti kao jedine direkcije kojoj pripada njeno ministarstvo spoljnih poslova, koja bi radila i ispunjavala želje SAD. O tome se izjasnio bivši ambasador SAD u UN Džon Bolton, zahtevom da UN budu instrument za vršenje američke politike i da pomažu SAD da kontrolišu svet, zbog toga što plaćaju najveći deo budžeta međunarodnoj organizaciji¹⁸⁰.

Odnos između SAD i međunarodne organizacije doživljavao je tokom godina plimu i oseku, ali odnos sa američkom administracijom za vreme predsednika Buša (sin) stigao je do dna, naročito posle postavljanja Džona Boltona za ambasadora u Ujedinjenim nacijama. Predsednik Buš postavio je Džona Boltona, zamenika bivšeg američkog ministra spoljnih poslova za naoružanje i pitanje međunarodne bezbednosti, za predsednika američke delegacije u UN u avgustu 2005. godine, bez konačnog odobrenja Kongresa, koristeći zakonsku meru poznatu kao "postavljanje tokom kolektivnog odmora Kongresa". Bolton je nasledio funkciju od bivšeg senatora Džona Darforta, koji je dao ostavku na funkciju ambasadora SAD u UN u januaru 2005. godine¹⁸¹.

Činjenica je da posmatrač može lako da primeti nesaglasnost između dve partije (demokratska-republikanska) oko pitanja u okviru zalaganja SAD za reformu UN, u skladu sa njenim interesima. Ta pitanja se odnose na postavljanje američkog izaslanika u Ujedinjenim nacijama. Predsednik Buš je insisitirao na kandidaturi Džona Boltona, što je izazvalo veliko nezadovoljstvo od strane demokrata u Kongresu. Više puta nije uspeo da dobije dovoljno glasova za postavljanje Boltona iako je bila većina republikanaca u Kongresu, 55 članova, ali bilo mu je potrebno 60 glasova. Ova partijska

¹⁷⁹ Galib Ali Jamil, *Nešto iz politike: Izgubljena ljubav između UN i SAD*, novine "26. septembar", broj 1052, Republika Jemen, 06.2.2003, str 9 (original na arapskom jeziku).

¹⁸⁰ Ahmad Burgul, *Džon Bolton i nevidljiva agenda*, novine, Al Taura", Damask, 22.6.2006 (original na arapskom jeziku).

¹⁸¹ <http://www.america.gov/st/washfile-arabic/2005/August/20050802142017aaywalhsib-le6.882876e-02.html>, pristupljeno 19.06.2009.

neusaglašenost dovela je do toga da su SAD šest meseci bile bez stalnog izaslanika u Ujedinjenim nacijama. Predsednik Buš je na to izjavio da SAD ne mogu biti bez stalnog izaslanika u UN, naročito u vreme važne debate oko reforme u UN¹⁸².

SAD su u julu 2005. godine izrazile želju da se izvrši reforma međunarodne organizacije. Koncentrisale su se na reforme administrativnog i izvršnog organa u međunarodnoj organizaciji. SAD su takođe podržavale formiranje novog saveta za ljudska prava, komiteta za izgradnju mira i fonda za podršku demokratiji. Pored toga, SAD žele da se UN koncentrišu na ekonomsko razvijanje, zabranu širenja oružja za masovno uništenje i borbu protiv terorizma. Bivši generalni sekretar UN Kofi Anan naglasio je: „SAD su potrebne Ujedinjenim nacijama i UN su potrebne SAD. Moramo da radimo zajedno i važno je da u narednim mesecima saradjujemo zbog sprovođenja ponuđenih glavnih reformi." Bilo je reči i o neophodnosti produbljivanja odnosa između SAD i UN: "Mislím da su postojale tenzije u poslednje vreme, ali moramo da prikupimo snagu da taj odnos vratimo još jednom u normalu," podvukao je.

Predsednik Buš je u svom govoru prilikom postavljanja Boltona rekao: „ Bolton će jasno opredeliti američko rukovodstvo za reformu Ujedinjenih nacija.", kao i da će Bolton zahtevati neophodnost dobijanja rezultata. I dodao: „Šaljem Boltona u Njujork sa velikim poverenjem zato što duboko veruje u ciljeve Povelje UN, u realizaciju mira, sloboda i ljudskih prava. Njegov posao će biti da pomaže UN da se same reformišu, kao i da obnove obećanja na koja su se obavezale kako bi bile u skladu sa 21. vekom." Bolton će objasniti da „ SAD cene mogućnost da UN budu izvor za nadu, ponos i mir."¹⁸³

Uprkos najavama i obećanjima, Džon Bolton ih nije ispunio, ponašao se na vladajući način, sa nedostatkom diplomatije, ne uzimajući u obzir međunarodne sporazume na koje je gledao kao na političke debate, a ne zakonski obavezujuće. Posle kritike koju je uputio zamenik generalnog sekretara Mark Maluk Braun zbog slabe američke podrške Ujedinjenim nacijama, obnovila se tenzija između UN i SAD, što je razljutilo ambasadora Boltona, pogotovo Braunove reči: "najveća greška jednog međunarodnog funkcionera na velikom nivou". On je potvrdio da Braunove kritike na takav način mogu da naprave ogromnu štetu Sjedinjenim Američkim Državama u UN,

¹⁸² United States Institute of Peace - <http://www.usip.org>, pristupljeno 19.06.2009.

¹⁸³ <http://www.america.gov/st/washfile-arabic/2005/August/20050802142017aaywalhsib-le6.882876e-02.htm>, pristupljeno 29.06.2009.

tražeći da generalni sekretar Kofi Anan lično i javno odbaci ovakve izjave u najskorije vreme, jer smatra da je to jedini način za smanjenje štete. Upozorio je na posledice koje mogu biti ne samo prema naporima reforme, već prema UN u celini. Bolton je zaključio: "Uprkos tome što su Braunove reči bile upućene SAD, smatram da će žrtva biti Ujedinjene nacije".

Postavlja se pitanje - šta je to što je Braun rekao, da bi izazvalo toliku ljutnju Džona Boltona? Braun je rekao samo deo istine. On je priznao da je međunarodna organizacija birokratska i da je mehanizam rada slab, kao i da je Generalna skupština politički podeljena. Žalio se na SAD kako tajno traže pomoć UN u „vrućim“ regionima, ali ne brane UN od kampanje koja se protiv njih vodi u SAD, gde građani ne znaju istinu. To je suština Braunovih reči, a Bolton je u tome video grešku koju je napravio veliki funcioner UN. Bolton je svoje mišljenje o UN dao već 1992. godine, kada je izjavio: "Ne postoji nešto što se zove UN, postoji međunarodna zajednica za jedinu preostalu snagu u svetu, a to su SAD. Vodi se u skladu sa našim interesima."

Džon Bolton, koji je bio jedan od najvećih orlova novih konzervativaca u Bušovoj administraciji (sin), predstavio je grupu koja poziva na borbu i izolaciju nekih država, kao što je Iran i Severna Koreja, i zalagao se za ukidanje njene uloge ukoliko ne prihvati naređenje. Nije to prvi put da UN budu suočene sa američkom pretnjom takve vrste. Međunarodna zajednica je bila suočena sa sličnim problemom krajem devedesetih godina, kada su neki članovi Kongresa iz redova konzervativaca, na čelu sa Džesijem Helmesom, hteli da prekinu finansijsku pomoć, ukoliko ne prihvate grupu zahteva za reforme. Takve iste pretnje čule su se i od Džordža Buša u septembru 2001. godine, kada je izjavio: „Organizacija će izgubiti značaj ukoliko se ne pridruži SAD, kako bi razoružali Irak od nuklearnog oružja.”¹⁸⁴

Zašto toliko omalovažavanje UN, pita se britanski analitičar za pitanja Bliskog istoka Helena Koban. "Kada su se formirale UN 1945. godine, cilj im je bio zaštita narednih generacija od katastrofalnih ratova...Dok je Buš omalovažavao UN, jako se protivio međunarodnim sporazumima kao što je sporazum „kjoto”, koji je vezan za životnu sredinu i rimskom sporazumu u vezi sa osudom međunarodnog kriminala. Vreme je da administracija u Vašingtonu ponovo počne da se zalaže za formiranje

¹⁸⁴ Ahmad Burgul, prethodna literatura (original na arapskom jeziku).

međunarodnog sistema po osnovu zakona....sistema gde se zakon sprovodi za sve bez izuzetka...”,¹⁸⁵ kaže Helena Koban.

Što se tiče operacije očuvanja mira i ljudskih prava, stav administracije predsednika Buša (sin) je preuzet 2002. godine kada su SAD koristile pravo veta tokom glasanja protiv predloga za produženje perioda snaga očuvanja mira u BIH, zbog odbijanja Saveta bezbednosti da da jednoj maloj američkoj jedinici pravo imuniteta kako ne bi došla pred međunarodni sud za ratne zločine. Ambasador Vašingtona u Ujedinjenim nacijama Džon Nagrubonti objavio je tada protivljenje svoje zemlje na rezoluciju koju je 13 država članica prihvatilo, od ukupno 15 država u Savetu bezbednosti. Bugarska je bila uzdržana. On je objasnio da je stav Vašingtona takav zato što se plaše da bi američki vojnici u snagama očuvanja mira bili izloženi rizicima. To je korak od strane administracije Džordža Buša u okviru zalaganja da američki građani budu van dometa međunarodnog suda, čijem se formiranju Amerika protivila. Na Rimskoj konferenciji, održanoj 1.7.2002. godine, formiran je Međunarodni sud pravde i njegov glavni sistem. Počeo je sa radom 17.7.1998. godine. Cilj ovog suda je suđenje diktatorskim režimima i ratnim zločincima¹⁸⁶.

SAD su još od 1998. godine radile na slabljenju napora država sveta kako se ne bi formirao stalni međunarodni sud. Na početku se protivila ideji njegovog formiranja i zbog mogućnosti korišćenja ovog suda za političke ciljeve protiv njenih građana. Kada takvi naponi nisu uspjeli, preuzela je inicijativu koja bi mogla tada, da je uspjela, da uspori sve napore koji su pruženi za formiranje novog sudskog sistema za suđenje ljudima koji su činili genocide i zločine protiv čovečanstva i ratni kriminal. Za vreme Rimske konferencije, održane 1998. godine, SAD su žestoko radile na dobijanju podrške kako bi stalne članice u Savetu bezbednosti nadzirale sve slučajeve koji će biti pred Međunarodnim sudom, ali nisu u tome uspele. Prema tome, nisu želele da ratifikuju rimski zakon, ali za vreme administracije predsednika Klintona zalagale su se za pomilovanje građana SAD u dodatnim dokumentacijama, kao što su mere i dokazi. Ali ova inicijativa je takođe bila odbijena, 31. decembra 2000. godine, posle duge kampanje nevladinih organizacija, uključujući *amnesty international* u SAD. Američki

¹⁸⁵ Prethodna literatura

¹⁸⁶ Članak: *Rizici koji prete ulozi UN u Bosni*, list "Bliski istok", broj 8617, 2.7.2002.

predsednik Klinton je potpisao glavni rimski zakon, ali je izjavio da ga neće dati na ratifikaciju, već će koristiti potpis SAD kao garant da se strah SAD uzima u obzir. Potpis SAD na ovaj sporazum je povučen u vreme administracije Džordža Buša u maju 2002. godine. Pored toga, administracija Buša još od prvog dana javno je podržala zakone zaštite američkih vojnika, koji sprečava saradnju sa Međunarodnim sudom i dozvoljava SAD da koristi sva neophodna sredstva da povрати bilo kog vojnika u slučaju njegovog hapšenja od strane Međunarodnog suda¹⁸⁷.

To su ti strahovi koje je administracija predsednika Buša (sin) pomenula i insistirala na jasnoj zaštiti svih Amerikanaca od Međunarodnog suda, uprkos tome što je Vašington mogao da dobije dovoljno garancije kroz stavove u specijalnom sporazumu za formiranje suda, uključujući stav koji dozvoljava SAD da sklopi bilaterarni sporazum sa državama, koje mogu biti domaćin američkim snagama¹⁸⁸.

Takve sporazume SAD su potpisale sa nekoliko država u svetu, kao što su: Rumunija, Albanija, Jordan, Katar, Bahrein i Egipat. U sporazumima stoji da američki vojnici neće biti predati Međunarodnom sudu, niti će biti optuženi kada učine ratni zločin ili nešto slično. Ovakav stav SAD negativno će uticati na moć UN u operacijama očuvanja mira i zaštite ljudskih prava. U vezi sa ovom temom možemo podvući sledeća zapažanja:

1. Sastavljanje stalnog međunarodnog suda bila je teška i duga operacija, zbog toga što je razmatranje njegovog glavnog sistema na međunarodnom nivou trajalo više od dve godine. Održano je mnogo sastanaka na međunarodnoj konferenciji u Rimu, čija je funkcija bila razmatranje projekta, na kojem su izvršene neke promene kako bi konačno bio postignut Rimski sporazum. Potpisalo ga je više od 130 država i ratifikovalo više od 70 država, tako da je sud postao međunarodna pravosudna institucija¹⁸⁹.
2. Međunarodni sud će preuzeti mesto specijalnih sudova koji se formiraju za svaki slučaj, posebno prema odluci Međunarodnog saveta bezbednosti, kao što je slučaj Ruande i bivše Jugoslavije. Takav korak je specifičan skok u međunarodnim naporima

¹⁸⁷ Ahmad Al Džuber, *Američki bilateralni sporazumi i njihove opasnosti na ujedineni međunarodni pravni sistem*, "Civilni dijalog", broj 1977, 15.07.2007, sajt: <http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=102713>, pristupljeno 11.07.2009.

¹⁸⁸ Rizici koji prete ulozi UN u Bosni, "Bliski istok" pomenuta literatura, broj 8617, 2.7.2002.

¹⁸⁹ Abdul Hadi Bu Talib, *Konačno se rodio stalni međunarodni sud*, novine "Bliski istok", broj 8625, London, 10.7.2002.

za zaštitu čoveka i njegovih prava. Takođe predstavlja prirodan razvoj za značaj prava međunarodnih intervencija, naročito ljudskih. Obrazovanje ovakvog suda znači postojanje međunarodne direkcije koja kontroliše bilo koje rušenje ljudskih prava, bilo da je to civilno ili vojno. Njegov mandat se automatski produžava u svim sukobima bez odluke Međunarodnog saveta bezbednosti, pod uslovom da države ratifikuju povelje suda.

3. Učinjeni su veliki napori za formiranje suda, kako bi se obezbedilo praćenje svakog ratnog zločinca ili bilo kojeg zločina protiv čovečanstva. Obrazovanje stalnog Međunarodnog suda znači oslobađanje od problema prava veta, jer ranije formiranje specijalnog suda zahteva rezoluciju Međunarodnog saveta bezbednosti, što znači da je bilo koja stalna država članica u Savetu bezbednosti mogla to da spreči koristeći pravo veta. Zbog toga je formiranje stalnog Međunarodnog suda skok iznad prava veta, koje je uglavnom upotrebljavano za zaštitu korisnika ili svog saveznika.

4. SAD su se protivile u početku mandata Suda zbog toga što su smatrale da ovakav sud može da povredi nacionalni suverenitet država. U to vreme Vašington je govorio o suverenitetu kao jednoj od najvećih barijera zaštite ljudskih prava, i pozvao na promene značaja međunarodnog suvereniteta. Zahtevao je da međunarodna zajednica može da interveniše u zaštiti građana ukoliko su pod nasiljem svoje nacionalne vlade.

5. Zbog želje da se SAD udovolji i da ratifikuju povelje suda, došlo je do promene u članovima povelje suda, naročito člana 12, koji kaže da se optuženima može suditi za ratni zločin, uključujući i države koje nisu potpisale sporazum. U promenjenom tekstu stoji da se optuženim ratnim zločincima ne može suditi ukoliko njihova država nije potpisala Povelju. Ova promena u tekstu je bila izlaz za SAD koje su posle toga koristile politiku sankcija prema Sudu kroz potpisivanje najvećeg mogućeg broja sporazuma sa mnogim državama, koje su glasale da ovaj sud ne može osuditi građane obe zemlje.

6. Uprkos tome, mnoge američke primedbe su uzete u obzir, kao što je prihvatanje činjenice da vojnik izvršava naređenje koje mu je upućeno, kao i saglasnost Suda da će preuzeti slučajeve ratnog kriminala samo ako su deo političkog plana. Vašington nije uspeo u promeni novih članova, naročito člana koji kaže da je naseljavanje ratni kriminal i da su naseljeni ratni kriminalci.

7. Kroz glasanje za formiranje Suda u velikoj meri su se videle namere SAD prema pitanju suđenja ratnim zločincima, kao i njihovog kredibiliteta što se tiče zaštite ljudskih

prava. Samo su SAD, Kina, Katar, Bahrien, Indija, Vijetnam i takozvani Izrael bili protiv formiranja Suda. Uprkos tome što su SAD izvršile veliki pritisak nad mnogim državama sveta da ne ratifikuju povelje Suda, ipak ih je odgovarajući broj država ratifikovao. Mandat suda je počeo 1.7.2002. godine. SAD su pokrenule sankcije prema Sudu potpisujući sporazume sa mnogim državama sveta, kako bi Amerikanci bili van dometa suda¹⁹⁰.

Jasan je stav suprotstavljanja osnivanju Suda od strane Kine, ili od Izraela, koji čini svemogućí kriminal protiv Palestinaca, ali protivljenje SAD za formiranje Suda nije shvatljivo, i to u vreme kada je Vašington insistirao na uređenju novog međunarodnog sistema gde se poštuju ljudska prava i principi međunarodnog suvereniteta. Ovakav stav jedino može da se shvati kroz politiku administracije predsednika Buša, koja je uklonila ulogu UN i radila na tome da SAD budu jedina sila u svetu i promene sekularizam u amerikanizam. Postavlja se pitanje – zašto se SAD plaše da njeni građani budu u dometu Suda, ako je sigurna da nisu učinili nikakav kriminal koji je u nadležnosti Međunarodnog suda? I zašto se plaše da američki vojnici, koji su vršili neke vojne misije u drugim državama, odgovaraju pred Međunarodnim sudom ukoliko ništa loše nisu učinili?

3.2 Političko viđenje SAD pre i posle događaja 11. septembra 2001. godine:

3.2.1 Ratni terorizam i učvršćivanje jedinstvene američke sile

Nedostatak međunarodne konkurencije sa Sjedinjenim Američkim Državama je doveo do promene sistema dve sile u jednu. Tu činjenicu je potvrdio drugi zalivski rat kod većeg dela svetskog javnog mnjenja, naročito posle pada Sovjetskog Saveza i socijalističkog bloka. Ovo novo stanje dozvolilo je SAD da pojačaju naziv jedinstvena sila i to kroz borbu protiv terorizma u kome je administracija predsednika Buša (sin)

¹⁹⁰ Dr Imad Džad, Opsada međunarodnog legitimiteta, Ihram centar za političke i strateške studije, Kairo, 20.7.2003 (original na arapskom jeziku).

videla novog neprijatelja SAD. Jednopolna sila nije rezultat napada 11.9.2001. godine, koji je administracija predsednika Buša dobro iskoristila, naročito u njenim ekonomskim i ideološkim ciljevima.

Borba protiv terorizma je počela devedesetih godina prošlog veka, još za vreme prvog mandata bivšeg predsednika Klintona. Tada su SAD gradile svoju politiku u borbi protiv terorizma po osnovu optuživanja koje je upućeno Sovjetskom Savezu tokom hladnog rata, kada su ga je nazvale „imperijom zla”, koristeći istu optužbu prema državama, takozvanim neposlušnim, koje neguju terorizam. Takav naziv se proširio 2002. godine, kada je predsednik Buš tim državama dao naziv - „centri zla”¹⁹¹.

Bez obzira na razliku u nazivima, sve se svodi na jedan cilj, a to je odbrana strateških američkih interesa. Cilj novog naziva je definicija država koje neguju terorizam ili koje nemaju želju za saradnjom sa spoljnim svetom, ili, pak, one države koje prete svetskom sistemu, smatraju Amerikanci. Prema ovoj definiciji, SAD mogu da pripreme listu država koje obuhvataju, i to prema odnosima sa Vašingtonom, i gde mogu da dodaju ili izbrišu s ove liste, u zavisnosti od političke situacije i međunarodnih promena. Dokaz tome je izlazak Libije sa te liste posle poboljšanja odnosa sa SAD i Velikom Britanijom, kao i Iraka posle rata i uništenja režima bivšeg iračkog predsednika Sadama Huseina. U isto vreme na toj listi se nalaze i dalje države kao što su Kuba i Severna Koreja, koje su poznate po velikom protivljenju politici SAD. Isti slučaj je i sa Sirijom i Iranom.

Posle događaja od 11. septembra 2001. novi neprijatelj Vašingtona (terorizam) počeo je da uzima novi oblik. SAD su pronašle traženi cilj u organizaciji Al kaida, koja je preuzela odgovornost za napad. Od tada je politika SAD postala jasnija, što se vidi iz govora američkog predsednika Džordža Buša, održanog 20.9.2001. godine, kada je rekao: "Svaka država sveta mora da objavi određen stav - ili da bude sa nama ili sa teroristima." Tako je svaka država koja neguje i podržava terorizam, prema američkom stavu, njen neprijatelj, ali glavna tačka i suština ove teme je: šta je definicija terorizma koji podržavaju te države i koje su njegove osobine?

¹⁹¹ <http://whitehouse.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>, pristupljeno 11.07.2009.

3.2.2 Politika i prioritet odbrane američkih interesa

Za Vašington postoji podela situacije u svetu pre i posle 11. septembra 2001. godine. Posle tog događaja SAD su se našle u nezgodnom položaju zbog poljuljane slike pred svetom, zbog toga što je Amerika mnogima predstavljena kao legenda i simbol imuniteta, koji niko ne može da dodirne ili da joj preti. Zato je američka administracija posle tog događaja, preciznije u septembru 2002. godine, postavila novu strategiju američke nacionalne bezbednosti. Prema toj strategiji, SAD nametnule su svetu dva pravca: s jedne strane SAD imaju pravo na legitimnu preventivnu odbranu - mogu, po potrebi, da samostalno reaguju kako bi zabranili bilo koji teroristički napad na američki narod, dok sa druge strane SAD podržavaju međunarodnu zajednicu u slučaju bilo koje vrste pretnji. SAD su preuzele ideju proširenja demokratije i slobode u regionu Bliskog istoka, zato što smatraju da je ovaj region glavni front u borbi protiv terorizma. Zato su se SAD grubo mešale u unutrašnje pitanje država Bliskog istoka i igrale ulogu međunarodnog kontrolora, a razlozi su bili učvršćivanje demokratije i sloboda. U tom pogledu američka spoljna politika se razvila u dva smera, naročito posle 11. septembra 2001. godine. SAD su sebi dale pravo da preuzmu ulogu spasioca međunarodne zajednice i branioca međunarodnog mira i odgovornosti za međunarodnu stabilnost po osnovu teorije sukoba između dobra i zla. U govoru kojim se obratio američkom narodu povodom svog reizbora, američki predsednik je potvrdio da njegova zemlja igra ulogu moralnog vođe. Takođe je izrazio svoje želje za međunarodnim krstaškim ratom zbog slobode¹⁹².

Jasno je da su SAD želele da podele svet prema svom viđenju i interesima, naročito kada koriste izraze „dobro” i „zlo” ili države „centra zla”, kao sredstva pritiska da ubedi svet u svoju politiku. O tome se jasno izrazio Džordž Buš: „Biti sa nama ili sa teroristima.” Ovaj moto pokazuje želje SAD da kontrolišu situaciju i da igraju vodeću ulogu, ali time guraju svet i međunarodne odnose u mnoge komplikacije, naročito posle napada na Avganistan i Irak, uprkos velikom međunarodnom neslaganju prema ovom napadu. Iako je to učinjeno, Vašington nije mogao da kontroliše pojavu terorizma i da potpuno uništi organizaciju Al kaida. Naprotiv, potvrđeno je da vojna intervencija pojačava terorizam i tenzije između naroda. U tekstu objavljenom u listu „Foreign Affairs” (septembar-oktobar 2003. godine) bivša ministarka američkih spoljnih poslova

¹⁹² National Strategy for combating terrorism.

Madlen Olbrajt, jako je kritikovala američku spoljnu politiku za vreme predsednika Buša (sin), posle napada 11. septembra 2001. godine, koja je zasnovana na individualnosti i korišćenju vojne sile u velikoj meri. Madlen Olbrajt je rekla: „Buš je preuzeo sudbinsku odluku odbacujući u korenu metodologiju kojom je američka spoljna politika bila obeležena više od pola veka. Oslanjanje na saveznike više ne postoji, a sila je postala adut američke diplomatije.”¹⁹³

Može se uputiti sledeća kritika američkoj spoljnoj politici i njenom ratu protiv terorizma:

1) Povelja UN ne obuhvata definicije terorizma. Reč terorizam uopšte nije pomenuta u Povelji, kao što ne postoji ni izraz rat protiv terorizma, ni u Povelji UN, ni u međunarodnom zakonu.

2) Sjedinjene Američke Države opravdale su rat na Avganistan i Irak kao pravo na legitimnu odbranu koja je pomenuta u tekstu člana 51 Povelje UN. Stav SAD prema događaju 11.9.2001. godine napravio je veliki ođek u svetu, što je dovelo do toga da međunarodni Savet bezbednosti objavi dve rezolucije, broj 1368 i 1373, od 12. i 28. septembra 2001. godine upozoravajući na opasnost po međunarodni mir i bezbednost zbog napada 11. septembra, priznajući kolektivno i personalno pravo na legitimnu odbranu koje je obezbeđeno Poveljom UN. Uprkos tome što u ovim dvema rezolucijama nije pomenuta vojna intervencija, ili bilo koji drugi čin agresije, međunarodna zajednica, naročito Evropske unije, podržala je američki stav vezan za vojnu intervenciju u Avganistanu.

3) Predsednik Buš je tvrdio da pretnje SAD stižu od međunarodne terorističke grupe i od država gde borave i pružaju im podršku, kao i od država koje se trude da obezbede ili proizvode oružje za masovno uništenje, zbog čega su SAD napale Irak bez saglasnosti UN. Tako su umanjili prava Savetu bezbednosti, prema sedmom poglavlju, da daje državama dozvolu da izvrše vojnu intervenciju u slučaju da međunarodni mir i bezbednost budu ugroženi. Time je povređen međunarodni legitimitet i principi koji su osnov međunarodnih odnosa.

4) Velika podela u izjavi (Sa nama ili sa teroristima).

5) Veliki ljudski gubici u redovima civila u Avganistanu i Iraku.

¹⁹³ Madeline K. Albright, *Bridges, Bombs, or Bluster?* Foreign Affairs, September - October 2003.

6) Izveštaji međunarodne amnestije dokazuju mnogo hapšenja i zatvaranja u tajne zatvore bez ikakvih optužbi ili znanja pravosuđa, kao i zabrana zatvorenici da budu predstavljeni advokatima i korišćenje metoda za ispitivanje koji nisu u skladu sa međunarodnim zakonima.

7) Ovaj rat je doveo do povrede ljudskih prava čak i u samim SAD.

8) Ogromni troškovi zbog rata protiv terorizma doveli su do slabljenja američke ekonomije.

9) Trajanje rata u dugom vremenskom periodu bez ikakvih opipljivih pobeda. Ovaj rat se razlikuje od tradicionalnih ratova u kojim se ubijanje ili hapšenje vođe neprijateljske strane ne računa kao pobeda, zato što je ovaj rat - rat ideje i vere.

10) Zaokupljenost američke vlade borbom protiv terorizma dovela je do izbegavanja unutrašnje krize u SAD, kao što su velika nezaposlenost, loše socijalno i zdravstveno osiguranje i zbog smanjenja budžeta radi podrške rata protiv terorizma¹⁹⁴ i, na kraju, svetske ekonomske krize koja je krenula iz samih SAD kako bi obuhvatila ceo svet.

Primećuje se da američka administracija stalno prikazuje terorizam kao nevidljivog neprijatelja koji pretili američkom narodu, obezbeđujući tako svoje i interese svojih saveznika. Uglavnom kada objavi neke terorističke pokušaje protiv američkih aviona ili neke terorističke pretnje, to su samo američke prevare kako bi odgovorili na kritike koje su im upućene posle skandala u zatvoru Abu Greb u Iraku i neuspeha u postavljanju demokratije koja je Iračanima obećana. I njenih naklonosti prema Izraelu, tokom rata na Liban 2006. godine i izraelsko ponašanje protiv palestinskog naroda i invazije na Gazu. Sa druge strane, američki narod i spoljni svet podseća na neprijatelje takozvanog terorizma.

Možemo zaključiti da su SAD sa administracijom predsednika Buša (sin), još od događaja od 11.9.2001, pokušavale da ubede svet da su u ratnom stanju protiv terorizma, kako bi obezbedile svoje interese i kako bi postavile sebe za jedinog svetskog vođu. Takođe je nametnula svoju spoljnu politiku koja je postala jasnija početkom rata na Avganistan. Najveći dokaz za to su pritisci koje trenutno vrše na međunarodnu zajednicu i Savet bezbednosti i zbog objave rezolucije za kažnjavanje Irana ukoliko nastavi sa obogaćivanjem uranijuma i razvijanjem nuklearnih objekata. Razlog je strah

¹⁹⁴ Valid Husein Fahmi, *SAD i rat protiv terorizma.... politička i zakonska rasprava*, magazin "Međunarodna politika" broj 166, oktobar 2006 (original na arapskom jeziku).

da ovakvo oružje može da završi u terorističkim rukama, što znači da je slučaj vojne intervencije na Iran veći ali posledice ovakvog napada ne možemo zamisliti.

Drugi deo

Američki interesi i reforma Ujedinjenih nacija

Ujedinjene nacije su bile izložene mnogim kritikama i optužbama za neuspešno očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti, zbog američke odluke za napad na Irak. Sa svojim saveznikom Velikom Britanijom izvršila je invaziju na Irak, bez saglasnosti Ujedinjenih nacija, što je za mnoge bio kraj međunarodne organizacije. Zato ostaju otvorena mnoga pitanja - za šta se koriste UN? Kakva je njihova budućnost? I kako da prevaziđu krizu?

Ovakva situacija postavila je međunarodne odnose van okvira međunarodnog zakona, što znači da je ovo stanje koje je doživeo svet - stanje dominacije SAD na političkim, ekonomskim i vojnim pitanjima. Sjedinjene Američke Države, preciznije sa početkom Bušove (sin) administracije nosile su simbol „preventivni rat” umesto simbola „sila prava i legitimiteta”, što je dovelo do toga da međunarodna organizacija bude pod američkim zakonom, znači - njeni zakoni i Povelja ostali su bez vrednosti. Za to ima mnogo primera¹⁹⁵.

Pored toga, nemoguć je nestanak UN i ukidanje njene uloge posle angloameričke invazije na Irak. Svestranački interesi su dali velike ili male države, što zahteva očuvanje Organizacije s jedne strane, a sa druge strane ne postoji odgovarajuća alternativa za UN. Na primer, pitanje obnove gradnje Iraka SAD ne mogu same da reše već im je potrebna pomoć druge sile međunarodne zajednice, koje neće prihvatiti da pomognu van okvira UN, dok države u razvoju, iako su trpele najveće štete zbog slabosti ove organizacije i stalne povrede Povelje, naročito od strane SAD, ne mogu pozvati na ukidanje njene uloge. Zato što je ova organizacija poslednje mesto na kojem mogu izlagati svoje probleme i odbraniti svoje interese¹⁹⁶.

¹⁹⁵ Mona Mukaram Ubed, *Da li su ovlašćenja UN preneti Americi*, novine "Al Haja", 15.10.2003(original na arapskom jeziku).

¹⁹⁶ Prethodna literatura.

Problem je u tome što SAD koriste UN za svoje lične interese. Bogate i razvijene zemlje ne gledaju međunarodnu organizaciju kao adekvatni institucionalni okvir za rešavanje problema međunarodnog pitanja iako su UN povećale svoje intervencije u unutrašnjim pitanjima u mnogim državama, u vezi sa međunarodnim terorizmom ili zaštitom ljudskih prava. U isto vreme postoji velika kriza ali ne žele da se UN uopšte mešaju, uprkos neprestanim pozivima na reforme UN i razvijanje mehanizma rada kako bi se odgovorilo postojećim izazovima sa kojim se čovečanstvo suočava. Pitanje reforme UN je uvek bila tema debata bez ikakvog rezultata, ali ova tema nije dodirnuta u tolikoj meri kao što je danas. Japan je sa Nemačkom, Brazilom i Indijom formirao jedan blok da bi dobili mesta stalnih članica u Savetu bezbednosti, posle njegovog proširenja. Neke afričke države su išle istim putem, ali najviše glasova za poziv na reformu UN se čuje od strane SAD. Takozvani reformisti su različiti. Član Američkog parlamenta Henri Hajd izložio je nacrt zakona koji je prihvaćen 17. juna 2006. godine, koji zagovara smanjivanje američkog učešća u proseku od 50 odsto, ukoliko UN tokom 2007. godine ne prihvate najmanje 32 od 46 uslova, koje je Vašington zahtevao. Bušova administracija je pametno postupila kada je vratila nacrt ovog zakona, zato što, kako kažu, smanjuje moć SAD u Ujedinjenim nacijama¹⁹⁷.

Suština izveštaja koga je objavio Institut za mir SAD u američkom glavnom gradu Vašingtonu, koji je pripremila radna grupa na zahtev Američkog kongresa, jeste nalaženje odgovora na jednostavno a u isto vreme važno pitanje: kako SAD dobijaju najveću moguću korist od reforme Organizacije ujedinjenih nacija?

Kada se čita izveštaj treba zapaziti dve stvari:

- 1) Činjenica da je Američki kongres angažovao Institut da napravi studiju i podnese izveštaj u periodu od šest meseci (početak decembra 2004. godine) uticao je na pitanja koja je izveštaj razmatrao. Pitanje Darfura zauzima posebno mesto u ovom izveštaju, naročito izrazi: masovno uništenje i povreda ljudskih prava...
- 2) Radna grupa koja je uradila studije i pripremila izveštaj imala je u sastavu stručnjake i eksperte koji pripadaju obema partijama (demokrate i republikanci), koji su

¹⁹⁷ *Reforme UN*, prevod i pripreme Ibrahim Ahmad, novine "Lemond" i "Al Bas", broj 13008, Damask 9.11.2006.

imali susrete sa funkcionerima unutar i van SAD. Takođe su obrazovali grupe za pronalaženje istine u svetu (fact finding). Izveštaj pokazuje da naponi američke administracije u reformi Ujedinjenih nacija zahtevaju slogu između demokratske i republikanske partije oko politike i mera koje američka administracija treba da preduzme i da će podele i nesporazumi između njih dovesti do totalne blokade svih napora u vezi sa ovom temom. Postavljanje Boltona na funkciju stalnog američkog izaslanika u Ujedinjenim nacijama je najbolji primer .

Izveštaj je podeljen na šest delova koji su razmatrali glavna i sporedna pitanja.

1. Svet posle 11. septembra 2001. godine

Opšti problem ovog izveštaja je događaj od 11. septembra 2001. godine, koji su SAD doživele kao katastrofalni terorizam, koji je naterao SAD da ponovo grade svoje unutrašnje institucije. Prema ovom izveštaju, Organizacija ujedinjenih nacija mora da uradi istu stvar, ili će se suočiti sa rizikom gubljenja poverenja i kredibiliteta, što bi dovelo do pretnje budućnosti UN kao međunarodne organizacije. Godina 2005, kada je izdat izveštaj, nije ista kao 1945, kada su se Ujedinjene nacije, formirale prema Povelji iz San Franciska, i posle šezdeset godina od njenog postojanja (jun 1945 - jun 2005). SAD je stalo da njihovi interesi budu jasni kroz Povelju i da principi i ciljevi koji su pomenuti u Povelji UN potvrđuju interese SAD još od 1945. godine, što znači da će biti nastavljeni do danas.

Ukoliko postoji nesloga u periodu od 1945. do i 2005, to su izazovi 2005. godine koji su preuzeli novi, opasan oblik i zahtevali da međunarodna organizacija u velikoj meri pokaže aktivnosti i kredibilitet, kako bi se suočila sa tim izazovima, naročito u reagovanju prema: terorizmu, nuklearnom širenju, međunarodnim sukobima, povredi ljudskih prava, katastrofi prirode i klime, širenju smrtonosnih i prelaznih bolesti, pitanju siromaštva i ekonomskim problemima.

2. Reforme UN i realizacija američkih interesa

U izveštaju se ne vidi nikakva razlika između reforme Ujedinjenih nacija i realizacije američkih interesa, ali se vidi da UN imaju moć da preuzmu važnu ulogu za pomoć u realizaciji američkih spoljno-političkih interesa, kao i vrednosti koje želi da širi. Ako je izveštaj pomenuo neophodnost i važnost ujedinjenja napora u svetskoj demokratiji radi reforme UN, to znači da ujedinjenje mora biti pod američkim vođstvom, naročito ako je nesporazum koncentrisan na mehanizam reforme i način sprovođenja sa potvrdom da suština reforme zavisi od zakona, ljudskih prava i ekonomske razvijenosti. U tom slučaju UN imaju moć da učestvuju u reformama jer međunarodna organizacija ima sledeće odlike:

- legitimitet: UN predstavljaju međunarodni legitimitet kroz odluke koje preuzimaju
- pružanje diplomatskih napora pod kredibilitetom: UN mogu da posreduju u sukobima sa većim kredibilitetom nego neke države ili vlade, a rezultati intervencije međunarodne organizacije u sukobima su prihvatljivi od strane država članica koje tada pružaju finansijsku, vojnu i ljudsku podršku.
- posebna iskustva: međunarodna organizacija poseduje važna iskustva u podršci državama koje prolaze kroz tranziciju i mogu pružiti pomoć u pitanjima pripreme i kontrole izbora kao i pomoć izbeglicama i pružanje pomoći ljudima itd.
- moć: takvu moć ima veliki broj članica ove organizacije. Izveštaj pominje mogućnost da UN dele teškoće sa SAD naročito u oblastima gde SAD pružaju pomoć jednoj međunarodnoj strani.

3. Pitanje Darfura

Prema izveštaju, događaji u Darfuru na jugu Sudana su ocenjeni kao najsuroviji još od događaja masovnog uništenja u Ruandi 1994. godine, i da je za masovno ubijanje znala sudanska vlada. Izveštaj spominje međunarodnu komisiju za ispitivanje, koju su Ujedinjene nacije poslale u Darfur. Ona je u januaru 2005. godine zaključila da su sudanska vlada i militantne grupe Jem dževid napravili ratni kriminal i kriminal protiv čovečanstva u Darfuru. U izveštaju se govori o neslaganju između glasova koje traže reforme UN u vreme događaja u Darfuru i masovnih genocida. Kritikuje države koje su preuzele stav neintervencije (Nonintervention) u slučajevima i regionima gde se dešavaju masovni genocidi. Takođe kritikuje države koje okrivljuju UN zbog

neintervencije u krizama. A i same SAD, pozivajući na neintervencije, učestvuju u blokadi rada UN i zabrani preuzimanja njenih obaveza.

Izveštaj predlaže pružanje pomoći i podrške Afričkom savezu kako bi mogao da tamo postavlja svoje snage. Takvu pomoć bi obezbedio NATO. U izveštaju stoji da je neophodno da američka administracija postavlja zone zabrane leta iznad Darfura, kao što su UN uradile iznad Bosne i severa Iraka. Zahteva se od američke administracije da čvrsto potvrdi princip da je svaka suverena vlada odgovorna za zaštitu svojih građana i svih koji su pod njenom kontrolom od genocida i masovnog ubijanja, kao i od povrede ljudskih prava.

4. Budžet UN i program UN za razvijanje (UNDP) za reformu:

Izveštaj kritikuje trenutni budžet Ujedinjenih nacija. Razlog je što Amerikanci koji plaćaju poreze učestvuju sa 22 odsto u budžetu UN, a pored toga ulažu i milijarde u razne aktivnosti UN. Neophodno je da međunarodna organizacija i organizacije koje njoj pripadaju jasnije prikažu troškove iz budžeta. To je primetno kod nekih organizacija, dok kod drugih nije, znači da je birokratija prisutna.

Redosled 10 najvećih učesnika u budžetu Ujedinjenih nacija je sledeći:

SAD 22 odsto, Japan 19,5 odsto, Nemačka 8,7 odsto, Britanija 6,1 odsto, Francuska 6 odsto, Italija 4,9 odsto, Kanada 2,8 odsto, Španija 2,5 odsto, Kina 2,1 odsto i Meksiko 1,9 odsto, dok 128 država učestvuje sa manje od jedan odsto u budžetu UN. Američki izaslanik u UN Džon Bolton u novembru 2004. godine odbio je da njegova zemlja preuzmu budžete UN na dve godine. Povezao je to sa neophodnošću reformi i predložio privremeni budžet za tri ili četiri meseca.

SAD zahtevaju povezivanje budžeta UN i njene organizacije sa postignutim rezultatima. Izveštaj vidi Program UN za razvijanje kao model za reformu koju Ujedinjene nacije mogu prihvatiti u celini, jer finansiranje programa zavisi od dobrovoljnih donacija država članica. Takođe, ovaj program se finansira kao program koji pripada UN. Kontrolu rada Programa vodi savet sastavljen od 32 člana. To su 10 najvećih donatora koji će biti stalne članice programa, a ostale države su sa privremenim članstvom. Devedesetih godina prošlog veka države donatori su pokazale nezadovoljstvo zbog rada Programa UN za razvijanje. Preciznije, postavljeno je pitanje

- koji su najvažniji rezultati Programa. To je dovelo do toga da države donatori smanje finansiranje Programa. Zbog tog finansijskog pritiska promenjeno je rukovodstvo Programa, kako bi ulozi bili jasni. Utvrđen je program rada zbog usmerenosti na važne prioritete i strategije na koje bi se oslanjale slične razvojne institucije. Nakon razmatranja oblika rada i broja zaposlenih u glavnim centrima, direkcija je odlučila da smanji budžet, kao i broj zaposlenih u glavnim centrima za 25 odsto. Jedan deo zaposlenih je ostao van programa dok su neki prebačeni na teren, sve na osnovu nove politike rada. Smanjen je i budžet terenskih kancelarija u proseku za 15 odsto, što je korišćeno za nadoknadu radnicima koji nisu uspeali da se snađu sa novim zahtevima rada i propisima. Bez posla, sa finansijskom nadoknadom, ostalo je oko 50 odsto ljudi od ukupno 1000 zaposlenih. Na njihovo mesto su primljeni novi ljudi sa većim sposobnostima koje zahteva novi program (UNDP). Program je 1999. godine obezbedio sredstva za kontrolu postignutih rezultata i troškova. Reforma je obuhvatila sve nivoe, od najvišeg funkcionera do najnižeg, sa kontinuitetom u procesu edukacije i izboru najboljih ljudi za vođenje politike. U izveštaju je procenjeno da su najvažniji dobici od reforme (UNDP): važnost uloge rukovodstva i direkcije, uspeh reforme koji zahteva mnogo napora, potrebne promene i važnost nemešanja u program kako njegov pravac ne bi skrenuo.

5. Terorizam

Izveštaj je usmeren na takozvani katastrofalni terorizam (Catastrophic Terrorism), što podrazumeva terorizam, oružje za masovno uništenje, nuklearno, hemijsko i biološko, koje predstavlja košmar 21. veka. Odgovor za ovakvu vrstu terorizma je međunarodna saradnja i pojačavanje mera ispitivanja i uloge međunarodne agencije za energetiku u preventivne svrhe. Izveštaj poziva Generalnu skupštinu da prihvati definiciju terorizma, koja bi obuhvatila ponašanje ljudi, organizacije i grupe.

6. Američko viđenje reformi

U izveštaju nije postavljen plan niti su određeni koraci za reformu Organizacije ujedinjenih nacija. Ipak, možemo videti opšte karakteristike koje bi mogle da objasne američko viđenje širokih linija reforme, sa najvažnijim karakteristikama:

1) Reforme UN moraju biti pod pokroviteljstvom i vođstvom SAD u saradnji sa državama demokratskog sveta, što znači da cilj i suština reforme bude realizacija američkih interesa.

2) Izveštaj nije predložio nikakve reforme koje zahtevaju promene Povelje UN, potpisane u San Francisku 1945. godine.

3) Radna grupa nije postigla sporazum oko detalja mogućeg proširenja članstva Saveta bezbednosti, ali u izveštaju je potvrđeno da bilo koje proširenje mora da poveća aktivnost i da ne ometa rad Saveta bezbednosti, u skladu sa Poveljom.

4) Postoji potreba za formiranjem posebnog saveta radi kontrole budžeta Ujedinjenih nacija.

5) Hitna potreba za ponovnim razmatranjem Generalne skupštine i njene uloge, sa potvrdom na važnost ponovnog razmatranja rada komiteta koji joj pripadaju.

6) Da bi reforme Ujedinjenih nacija bile opipljive, američki predsednik mora da radi preko ministra spoljnih poslova i savetnika za nacionalnu bezbednost, u koordinaciji sa Kongresom, kako bi predložili opšte agende za reformu UN koja bi obuhvatila sledeće elemente:

A) Široka reforma institucije bez koje neće biti postignuta ni jedna reforma.

B) Da se preduzmu potrebni koraci kako bi međunarodna organizacija bila aktivnija u borbi protiv terorizma i zabrani proizvodnje oružja za masovno uništenje

C) Postavljanje jasne strategije i preuzimanje potrebnih koraka zbog zaustavljanja masovnog genocida i povreda ljudskih prava, kao i odgovornosti svake države za zaštitu svojih građana i ljudi koji žive pod njenom vlašću. Jačanje podrške za pomoć siromašnim državama uključujući vladine napore i specijalne institucije, kao i usmeravanje pomoći prema onima kojima je potrebna.

7) U izveštaju Ujedinjenih nacija kritikuje se:

- neuspeh Saveta bezbednosti u postizanju dogovora oko Iraka 2003. godine

- loša administracija i svi skandali u Ujedinjenim nacijama poslednjih godina

- smanjivanje kredibiliteta nekih organa i komiteta UN, kao što je Komitet za ljudska prava (ranije)¹⁹⁸

Treći deo:

Predsednik Barak Obama i njegova metodologija za promene i odnos sa UN

Kada je Barak Obama zvanično postavljen za predsednika SAD, 23.1.2009. godine, u telefonskom razgovoru sa generalnim sekretarom UN Ban Kimonom, izrazio je jaku podršku reformama međunarodne organizacije. Ujedinjene nacije su objavile da je razgovor obuhvatio uložene napore za reforme UN i "potrebnu adekvatnu političku podršku, kao i finansiranje". Rečeno je i da je generalni sekretar bio „zainteresovan za jaku podršku američkog predsednika dok međunarodna organizacija postiže stalni napredak u ovom pravcu“¹⁹⁹.

Američki predsednik Barak Obama obećao je da će postojeća politika uzeti u obzir poštovanje i saradnju sa drugim državama. Naglasio je: „Trenutno je diplomatija u važnijem položaju nego ikad“. Prema izveštajima agencija za informisanje, Obama je u Beloj kući, tokom susreta sa zvaničnim ambasadorima u SAD, 27.7.2009. godine, rekao: „Naša administracija je u obavezi da radi sa svim državama radi realizacije zajedničkih ciljeva, od kojih su najvažniji uspostavljanje mira i prosperiteta u svim delovima sveta.“ I nastavio: „Diplomate su ranije razmatrali pitanje rata i mira, dok sada učestvuju u svim pitanjima, ma koliko da su važna, kao što su pitanja životne sredine, obrazovanja i klime, pa čak i sporta.“ Predsednik je podvukao: „, SAD ne mogu same da reše svoje probleme bez saradnje sa drugim državama“. I dodao: „Vašington planira saradnju sa diplomatama sveta po osnovu poštovanja i obostrane saradnje“²⁰⁰.

¹⁹⁸ Dr Osama Faruk Muhemer, *Američki interesi i reforme UN*, magazin "Međunarodna politika" broj 163, Kaito, , januar 2006, American Interests And U.N Reform , Report of the Task Force on the United Nations, United States Institute of Peace , Washington D.C. http://www.usip.org/files/file/usip_un_report.pdf, pristupljeno 18.09.2009.

¹⁹⁹ http://glassrbije.org/AR/index.php?option=com_content&task=archivecategory&id=0&year=2009&month=1&module=1&limit=9&limitstart=45, pristupljeno 22.09.2009.

²⁰⁰ <http://www.sana.sy/ara/3/2009/07/28/237687.htm>, pristupljeno 22.09.2009.

Izbor Suzan Rajs za ambasadorku SAD u Ujedinjenim nacijama, na predlog američkog predsednika, jeste izražavanje stava trenutne administracije za prihvatanje politike saradnje sa više strana u vezi sa međunarodnim pitanjima, uključujući odgovorne strane, sa UN na čelu. Treba napomenuti da je Rajs bila u administraciji predsednika Bila Klintonu četiri godine. U tom periodu radila je u više oblasti. Jedna od njih je odnos sa međunarodnim organizacijama, kao i funkcije očuvanja mira u Američkom nacionalnom savetu bezbednosti. Posle toga je postala specijalni savetnik predsednika Buša za afričko pitanje. Na tom mestu je bio Zel Maj Helil Zada, koji je na toj funkciji bio manje od dve godine. On se trudio da poboljša odnose između njegove zemlje i UN, koji su bili narušeni za vreme njegovog prethodnika Džona Boltona, ali bez uspeha.

Tokom predaje akreditacije generalnom sekretaru UN Van Kimunu, 26.1.2009. godine, Suzan Rajs je bila toplo primljena od strane mnogih izaslanika. U izjavama novinarima je obećala da će biti promena što se tiče ponašanje Vašingtona prema UN²⁰¹.

Zbog pozitivnog stava predsednika Obame prema Ujedinjenim nacijama generalni sekretar UN Ban Kimon pozdravio je želje SAD u pridruživanju Savetu UN za ljudska prava. Kimon je rekao da je to prvi put od kada se formirao pre tri godine, jer je administracija predsednika Džordža Buša odbila pridruživanje. U objavi kancelarije za informisanje generalnog sekretara, od 31.3.2009. godine, stoji: „Savet za ljudska prava ima glavnu ulogu u zaštiti ljudskih prava svih i učešće SAD u tome je veoma važno". Dalje kaže: „Potpuna odgovornost SAD za pitanje ljudskih prava je važan korak prema realizaciji biološkog opšteg cilja u vezi sa pitanjima ljudskih prava u svetu". Američki ministar spoljnih poslova Hilari Klinton je potvrdila: „SAD se zalažu za dobijanje mesta u Savetu, zbog poboljšanja rada Saveta u zaštiti ljudskih prava"²⁰². SAD su izabrane za člana Saveta za ljudska prava na izborima 14.5.2009. godine, sa dobijenih 167 glasova²⁰³.

U svom prvom obraćanju Generalnoj skupštini, 23.9.2009. godine, američki predsednik Barak Obama je govorio o svetskim problemima sa drugačijim naglaskom od svojih prethodnika, naročito od Džordža Buša (sin). Priznao je da SAD ne mogu

²⁰¹ http://www.aljazeera.net/news/archive/archive?ArchiveId_1170570 pristupljeno 28.09.2009.

²⁰² <http://www.elaph.com/WEB/POLITICS.HTM425176/4/2009>, pristupljeno 28.09.2009.

²⁰³, pristupljeno 11.10.2009. http://www.un.org/ga/63elections/hrc_elections.shtml#candidates

same rešiti svetske probleme i pozavao na zajednički rad: „Oni koji kritikuju SAD zato što jedina tako postupa u svetu, ne mogu sada stati i gledati kako SAD same rešavaju svetske probleme. Vreme je da svet krene ka novom smeru. Moramo da uđemo u novo doba učešća na osnovu zajedničkih interesa i obostranog poštovanja, moramo odmah krenuti”.

Predsednik Obama je obećao čvrsto partnerstvo sa UN posle mnogo optužbi na račun prethodne administracije Džordža Buša, koja je usporila međunarodnu organizaciju. Ali, u isto vreme je i kritikovao međunarodnu organizaciju, govoreći: „Ono što boli jeste da je Organizacija u mnogim slučajevima pretvorena u binu za izbijanje nesporazuma, umesto gradnje na zajedničkom zemljištu”. I dodaje: „Lako je doći do ove bine, a još lakše prebaciti krivicu na druge i osloboditi se odgovornosti”.

Radi podsećanja na rizike koji okružuju svet, u gradu u kom su posledice napada od 11. septembra na svetski trgovinski centar još uvek prisutne, predsednik Obama je upozorio na veliku cenu koju svet može platiti ukoliko vođe ili lideri ne krenu protiv ekstremista, rekavši: „Mislite o tome gde ćemo biti ukoliko ne uspemo u suprotstavljanju trenutnoj situaciji. Ekstremisti će sejati strah u svim delovima sveta i veliki sukobi će se nastaviti”. Dodao je da će rezultat biti: genocid, masovno ubijanje, veći broj država sa nuklearnim oružjem, otapanje snega, pokraden narod, siromaštvo i zarazne bolesti.

Američki predsednik je govorio o opasnosti širenja nuklearnog oružja, podsećajući na pojačavanje pretnji širenju nuklearnog oružja, što se tiče količine i vrste. Ponavljajući poziv na "svet bez nuklearnog oružja," rekao je: „Ukoliko ne krenemo, ovo će biti poziv za takmičenje iz nuklearnog oružja u svakom regionu. Takođe će biti dozvoljeno izbijanje ratova i terorističkih napada na nivou koji ne možemo zamisliti”. Predsednik Obama je pozvao svet da se obračuna sa Severnom Korejom i Iranom zbog nuklearnog programa, govoreći da oni „usmeravaju svet u opasne krivine”. Ali, zato je izrazio podršku političkim naporima sa Severnom Korejom i Iranom: „Otvoren je put prema većem miru i prosperitetu obema državama ukoliko se pridržavaju obećanja”. Upozorio je: „Ukoliko vlada Južne Koreje i Irana izabere nepoštovanje međunarodnih propisa i nastavi zalaganje za dobijanje nuklearnog oružja, i ukoliko ne misle o rizicima trke nuklearnog naoružavanja u Istočnoj Aziji i na Bliskom istoku, treba se obračunati sa njima”. Obama je pozvao svet da "udruže napore kako bi potvrdili da međunarodni

zakon nije prazno obećanje i da sporazumi moraju biti izvršeni. Moramo biti ubeđeni da budućnost neće biti talac straha"²⁰⁴.

U pozitivnoj atmosferi prema „promeni”, simbolu izborne kampanje predsednika Obame, započela je sednica Saveta bezbednosti, kojom je predsedavao američki predsednik, peti put otkad se Savet sastaje na nivou predsednika država od formiranja Ujedinjenih nacija. To je prvi put da američki predsednik predsedava sastanku posle govora u UN i poziva svetu za saradnju sa novom Amerikom, koja se razlikuje od one ranije. Međunarodni savet bezbednosti je usvojio inicijativu predsednika Obame, jednoglasno prihvativši rezoluciju u kojoj se poziva na razoružanje nuklearnog oružja (Rezolucija 1887) i ulaganje napora za zaustavljanje širenja nuklearnog naoružanja i uništavanje skladišta oružja, kao i smanjivanje rizika od nuklearnog terorizma²⁰⁵.

Uprkos toj pozitivnoj atmosferi koju je istakla administracija predsednika Baraka Obame, po isteku izvesnog vremena od ustoličenja američkog predsednika nije došlo do prave promene u američkoj spoljnoj politici, osim odluke Obamine administracije o odustajanju od projekta raketnog štita u Istočnoj Evropi. Administracija predsednika Buša planirala je taj projekat uprkos jakom ruskom protivljenju i strahu od obnove trke za naoružanjem u Evropi, kao i povratku atmosfere hladnog rata između Vašingtona i Moskve.

Možda je u arapskom regionu, u odnosu na ostatak sveta, bilo više razočarenja nego bilo gde u svetu zato što nije bilo stvarne promene u američkoj politici, naročito u vezi sa arapsko-izraelskim sukobom, kao što nije postojao jak američki stav protiv Izraela. Izrael je odbio američke i međunarodne zahteve za zaustavljanjem gradnje naselja u okupiranim palestinskim teritorijama. Očekivanja od američke administracije i predsednika Obame su bila mnogo veća.

Izborom Baraka Obame kao predsednika SAD došlo je do promena, ali ne u meri puča ili revolucije, već u pokretanju reforme unutar američkog političkog sistema, što je dalo nadu za socijalnu i kulturnu promenu unutar američkog društva. Američki crnac, sin afričkog muslimana našao se na vrhu američke institucionalne piramide.

²⁰⁴ Libanske novine "Vesti", broj 929, 24.09.2009 (original na arapskom jeziku).

²⁰⁵ <http://www.sana.sy/ara/3/2009/09/24/246304.htm>, pristupljeno 22.09.2009., pristupljeno 22.10.2009.

Poslednji američki izbori su posledica mnogo faktora. Nisu svi podržali Obamu u svim njegovim unutrašnjim i spoljnim programima, neki faktori su bili reakcija na Bušovu administraciju, a ne iz ljubavi prema Obaminom stavu.

Obama je dobio malo više od polovine od ukupnog broja glasova koji su učestvovali u izborima, što znači da se oko 50 odsto Amerikanaca nalazi sa druge strane programa i Obaminog stava.

Postoji mnogo problema sa kojima se Obama suočava. Na unutrašnjem planu želi da izvrši grupu reformi - zdravstvene, ekonomske, socijalne i edukativne reforme. Tu nema potpune američke nacionalne sloge, čak ni u samoj demokratskoj stranci, zbog velikih interesa fabrika i kompanija koje vrše pritisak unutar Kongresa i preko medija, ometajući ispunjenje Obaminog programa. Pojavio se veliki problem za predsednika Obamu unutar SAD kada se radi o bezbednosnom pitanju, rastu opozicioni glasovi, koji su protiv Obamine metodologije.

Barak Obama poziva američko društvo na umereni stav, koje je skoro jedan vek savladano ekstremizmom, na čijoj je teritoriji bio događaj 11. septembra 2001. godine. To je društvo koje koristi silu, dok u mnogim državama odbijaju nošenje ličnog oružja i protive se ideji naoružanih grupa.

Barak Obama se nalazi na vrhu institucionalne piramide u Americi, ali on nije cela piramida - važan je i temelj i stepenice ove piramide, a ne samo onaj što stoji na vrhu, zato se vidi sporost u obavljanju Obamine unutrašnje i spoljnje politike. Obamine želje nisu kraljevske ili apsolutno ovlašćenog vladara, već su to želje i projekti koji prolaze kroz mnoge kanale pre nego što postanu odluke. Velika je razlika između onih koji imaju "želje" i onih koji poseduju "moć".

Svakako unutrašnja i spoljna politika Amerike je bolja za vreme Obamine administracije nego za vreme Bušove. Bilo bi mnogo gore da je nastavljena vladavina republikanske partije, koja je pod uticajem "novih konzervativaca" i moći kompanija i fabrika koje stoje iza njih.

Ukoliko se svet slaže sa ovakvim sižeom, to ne znači da se slaže sa uspehom ili neuspehom Obamine administracije. U spoljnoj politici imamo olakšanje u Evropi na zvaničnom i ljudskom nivou, dok je u Rusiji standard uspeha bilo poništenje projekta

raketnog štita. Standard za Kinu i Iran je drugačiji nego kod Evropljana, čak i arapa, gde je standard Obamin uspeh u arapsko-izraelskom sukobu²⁰⁶.

Uprkos navedenom oko promene američke politike u odnosu na vreme Džordža Buša (sin), Noam Čomski u tekstu pod naslovom: „Period jednoga pola i Obamino vreme” daje jednu sliku koja verovatno nije daleko od pravog stanja SAD u vreme administracije predsednika Obame, bez obzira na jak marketing i želju za promenama. Ovakva slika pokazuje želje predsednika SAD, američkog crnca, sina emigranta afričkog muslimana. Ovakve želje su tajna igra za promenu boje a ne cilja, kao i za popravljjanje slike o SAD u svetu, naročito u Trećem svetu i kod muslimanske nacije, uz davanje jasnog demokratskog modela.

Osnovnu razliku između Buša i Obame jasno je odredio veliki funkcioner Kenedijeve administracije u vreme najvećeg intenziteta kubanske raketne krize. Ovaj funkcioner je ukazao na Bušovu definiciju „odličnog odnosa sa Britanijom” tako što je rekao da je ova zemlja „oficir koji radi kod nas (SAD), a lepša reč je partner”. Tako se Buš obratio svetu kao „grupi oficira koji rade kod nas(SAD)”. Kada je objavljena invazija na Irak, Ujedinjene nacije su obavestene da moraju pratiti naređenje SAD ili će biti izolovane. Ovakvo ponašanje izazvalo je neprijateljstvo, zato je Obama upotrebio drugačiji govor. On pozdravlja vođe i ljude nazivajući ih „partneri”, iako ih u sebi naziva „oficiri”²⁰⁷.

²⁰⁶ Subhi Gandur, *Obama na vrhu piramide ali nije celokupna piramida*, 24.9.2009. na sajtu: <http://all4syria.info/content/view/14440/161/>, pristupljeno 22.09.2009, pristupljeno 26.10.2009.

²⁰⁷ Noam Čomski, *Period jednog pola i Obamino vreme*, libanske novine "AL-safeer", Bejrut, 29.10.2009.

GLAVA IV.

REFORME ORGANIZACIJE UJEDINJENIH NACIJA

1) DEFINICIJA PROBLEMA

Kada prođe više od šezdeset godina postojanja bilo koje institucije, to je prilika za ponovno razmatranje njenog rada i izvlačenje pouke iz onoga što je učinila, i koliko je u tome imala uspeha. Analizirajući razloge njenog uspeha i neuspeha, može se predvidetiti šta ova institucija u budućnosti može da učini. Zato je pitanje reforme Organizacije ujedinjenih nacija izazvalo veliko interesovanje univerziteta i centara za istraživanje u sastavljanju studije o reformama Ujedinjenih nacija. Čak su i same UN razmatrale ovo pitanje.

Prema tome, ostaje pitanje načina i mogućnosti rešavanja razloga neuspeha, kao i nedostataka koje smo ranije pomenuli. Oseća se velika potreba za reformama Ujedinjenih nacija. Ova operacija je postala neophodna za ispravljanje pravca međunarodnog sistema i spasavanje međunarodnog prava od krize u kojoj se nalazi, a koji su posledice povrede principa međunarodnog prava najjače države. Smatramo da su reforme došle do koraka koji ne sme da se odloži, naročito zbog toga što je prošlo više od šezdeset godina od potpisivanja Povelje UN. Za to vreme međunarodni sistem se menjao i razvijao, a geografska karta sveta, kao i centri sile, više puta su se promenili. Sve ovo zahteva ponovno razmatranje onoga što je formirano u San Francisku 1945. godine. To je potvrdio bivši sovjetski lider Mihail Gorbačov u predavanju „Novi svetski poredak”, koje je održao u Emiratu centru za strateška istraživanja i studije 1988. godine, kada je rekao: "Ne smemo zaboraviti da su se UN formirale pre pola veka i smatram da je danas neophodno uneti određene promene u Povelju UN kako bi uzeli u obzir

sadašnje izazove. Ujedinjenim nacijama je potrebno jedinstveno strateško svetsko partnerstvo."²⁰⁸

Poziv na reforme je spomenut više puta i u različitim prilikama, ali svaki put je došlo do odlaganja od strane država koje odavno drže primat i ne žele ga se nikada odreći, bez obzira na promenu situacije i pozive za učvršćivanje principa demokratije u međunarodnim odnosima i ispravke mnogih nesuglasica u njima.

Mehanizam reforme, kako se usmerava i šta joj je cilj?

Postoji mnogo alternativa, različitih projekata i raznovrsnih izbora, ali se primećuje da je ono o čemu se raspravlja trenutno usmereno na prava veta i reforme Saveta bezbednosti, kao i davanje veće uloge Generalnoj skupštini i Međunarodnom sudu pravde. Ovde moramo jasno pokazati da su potrebne korenite promene u radu Organizacije i u Povelji, kao i reforme njenih organa. Treba naći ujednačene mehanizame za izvršenje rezolucija koje su objavljene od strane Saveta bezbednosti, naročito onih koje nisu nikad izvršene iako su davno objavljene, kao što su rezolucije o arapsko-izraelskom sukobu. Takođe se traži davanje većeg ovlašćenja i moći izvršenja Generalnoj skupštini, zato što ona predstavlja demokratiju međunarodnih odnosa. Generalna skupština drži na okupu sve države članice Ujedinjenih nacija, tako što svima ravnopravno daje pravo glasa, a to je princip ravnopravnosti i suvereniteta, koji je pomenut u Povelji kao jedan od principa Organizacije.

Prema tome, traže se prave i opšte reforme u svim oblastima - reforme koje obuhvataju Savet bezbednosti, njegovo ovlašćenje, mehanizam rada u cilju aktiviranja njegove uloge i obezbeđenja potpunog izvršenja njegovih rezolucija. Takođe se traži očvršćavanje principa demokratije međunarodnih odnosa i jačanje moći UN u suočavanju sa novim izazovima u međunarodnoj zajednici, koji prete budućnosti ljudskog postojanja u celini. Na osnovu navedenog, možemo reći da je problem istraživanja predstavljen u nekoliko tačaka i pitanja. Najvažniji su:

²⁰⁸ Mikhail Gorbachev , *The New World Order , First impression , Emirates Lecture 15* , The Emirates Center for Strategic and Research, 1998 , p.9 .

1. Koja je priroda neispravnosti u Ujedinjenim nacijama trenutno i koje mere treba preduzeti za reforme?
2. Koji su razlozi ove neispravnosti, koju svaki dan vidimo i pratimo?
3. Da li su UN mogle da sprovedu kolektivnu bezbednost i sprečavanje agresija i ponovnih ratova, kao i zaštitu ljudi od katastrofa koje su uzrokovane ratovima, siromaštvom, bolešću i ostalim?
4. Da li su UN uspele u učvršćivanju osetljivosti u narodima sveta kroz međunarodni sistem po osnovu pravde i ravnopravnosti među državama članicama, koji može da obezbedi bezbednost i stabilnost?
5. Da li UN poseduju moć i mogućnost da reše sva pitanja i probleme u kojima se svet nalazi., ili su postale nemoćne u vreme dominacije velikih sila koje imaju glavnu ulogu u Savetu bezbednosti, naročito SAD?
6. Da li UN u vreme trenutne međunarodne promene mogu da nastave rad ukoliko ne izvrše prave i suštinske reforme u svim oblastima?
7. Da li u bilo kojoj reformi ima nade za ispravak pravca postojećeg međunarodnog sistema? Ili mora proći period u kojima će UN tražiti druge, veće alternative, sa većom realnošću, adekvatnom trenutnim međunarodnim odnosima?
8. Najveći problem UN je što su pod totalnim rukovodstvom SAD, koje od njih uzimaju lažni legitimitet radi pokrivanja svoje politike i vojnih aktivnosti Vašingtona .
9. Prolazak Ujedinjenih nacija, od postanka do danas, kroz period aktivnosti i deflacije, u zavisnosti od međunarodnih odnosa, naročito tokom hladnog rata, koji su uticali na pravce svetskih promena i odnose sa UN.
10. Iskorišćavanje nejasnoće nekih članova Povelje UN, naročito onih koji se odnose na ovlašćenje Saveta bezbednosti, na primer shvatanje intervencije u unutrašnjim pitanjima neke zemlje, na osnovu poglavlja 7 Povelje UN. Prema tom članu, pretnja međunarodnom miru i bezbednosti se tretira kao razlog za intervenciju. Takav tekst Povelje UN pruža mogućnost svim jačim stranama da ga definišu prema svojim interesima i strateškim ciljevima.
11. Dominacija Saveta bezbednosti kao jednog organa Ujedinjenih nacija. Njegove rezolucije su obavezne naročito u vreme odsustva Generalne skupštine, i odsustvo bilo koje uloge Međunarodnog suda pravde kao i odsustvo pravosudne kontrole na legitimitet rezolucije Saveta bezbednosti.

12. Događaji su potvrdili da se SAD mogu odreći bilo koje uloge u Savetu bezbednosti i UN ukoliko vide da njihova intervencija sprečava strateške ciljeve. Najbolji primer za to je Irak, kao i intervencija Atlanske alijanse na Kosovu, gde je preskočena uloga UN koje posle nisu imale drugi izbor nego da postanu posrednik u međunarodnim i regionalnim sukobima, prema želji SAD koje hoće da kontrolišu sve teritorije sa nemirima i maksimalno ih iskoriste.

13. Prošlo je dugo vremena od kako je sastavljena Povelja UN, tako da su njene mane i vrline otkrivene. Potvrđeno je da ova povelja nema više snage da se suoči sa novim izazovima i potrebno je njeno ponovno oživljavanje i aktiviranje.

14. Ulazak celog sveta u novi razvojni period na svim nivoima, pod pritiskom posledica koje su uzrokovane brzim napredovanjem nauke i tehnologije.

2) Međunarodna promena - glavni faktor u procesu reforme

Veliki međunarodni događaji u prošlosti učestvovali su u pisanju istorije razvijanja međunarodnih odnosa, kao što je slučaj sa Prvim i Drugim svetskim ratom i padom Sovjetskog Saveza. Velike su posledice ostavili u docnijim događanjima na međunarodnom polju.

Iako je Drugi svetski rat doveo do izgradnje sistema koji je očuvao interese pobjedničkih država u tom ratu, kraj hladnog rata, pad Sovjetskog Saveza i mnoge međunarodne promene doveli su do toga da se pojave međunarodni prioriteti koji ranije nisu postojali. To je međunarodni zakon postavilo pod znak pitanja posle mnogo međunarodnih događaja u kojima su njihovi principi povređeni. Jedan od njih je princip nemešanja u unutrašnja pitanja država, što je bio glavni osnov zaštite suvereniteta i integriteta država, i koji je jedan od osnovnih principa međunarodnog prava, koja su predviđena u Povelji Ujedinjenih nacija, kao i u mnogim regionalnim i međunarodnim poveljama. Izgleda da su pitanja sprovođenja principa u međunarodnim odnosima još od formiranja Ujedinjenih nacija bila pod plimom i osekom. Sa jedne strane princip se održava, dok se sa druge strane remeti. Ovakva kršenja su nekada bila retka, za vreme hladnog rata, na primer, a mnoge države su bile protiv toga (Ta kršenja su bila u skladu sa Poveljom kroz definisanje koje njima odgovara, ili ponašanje van okvira međunarodne organizacije zbog blokade rada Saveta bezbednosti, zbog stalnog korišćenja veta). To je postalo uobičajeno zbog nedostatka prilika za druge prijateljske i

diplomatske alternative, pored nereagovanja u razne oblike mešanja na međunarodnom polju, što je dovelo do nestajanja tradicionalnih principa nemešanja i pojave novog principa mešanja po završetku hladnog rata, u kome se iskorišćavaju Ujedinjene nacije. To je dovelo do toga da se u svetu ukaže velika potreba za razvijanjem međunarodnog prava, u skladu sa brzim promenama koje je doživelo od završetka hladnog rata i potrebe za reformama samih Ujedinjenih nacija. Principi međunarodnog prava su potvrđeni Poveljom Ujedinjenih nacija. Međunarodni događaji od završetka hladnog rata bili su puni kršenja tih principa i zbog neispravnog tumačenja Povelje od strane nekih država. Situacije koje su zaokružile hladni rat u velikoj meri su kočile sprovođenje međunarodnog prava u mnogim sukobima, tako da su Ujedinjene nacije bile nemoćne da se suoče sa raznim problemima, koje je trebalo da rešavaju na osnovu Povelje.

Član 2 stav 7 Povelje kaže da nije dozvoljeno mešanje u unutrašnja pitanja država. Zbog važnosti, ovaj princip se nalazi u mnogim poveljama regionalnih i međunarodnih organizacija. On zabranjuje sve činove ponašanja i izjave tuđih strana (države, međunarodne organizacije...) u vezi sa unutrašnjim pitanjima i problemima druge integrisane države. Opasnost se povećava kada se radi o vojnoj intervenciji. Treba napomenuti da princip nemešanja ne samo da izbacuje upotrebu sile, već i zabranjuje sve oblike mešanja u identitet država, u njena politička, ekonomska i kulturna pitanja. I pored toga, u Povelji Ujedinjenih nacija nalazimo važne i opasne reči: međunarodni mir i bezbednost, agresija, pretnje narušavanju mira... Vidimo da je izraz „unutrašnje stvari” nejasan, što je dovelo do velikih nesuglasica unutar Ujedinjenih nacija zbog određivanja strane koja ima pravo da odgovori na ovo pitanje.

U vreme kada su mnoge države potvrdile da je Međunarodni sud pravde jedina međunarodna sudska institucija koja razjašnjava ova pitanja, vidimo da se Velika Britanija i SAD zalažu da se ova pitanja rešavaju u Savetu bezbednosti. Strah mnogih slabih država je mogućnost velikih država u Savetu da zloupotrebe pitanje samoodbrane prema članu 51 Povelje, kao i pitanje kolektivne bezbednosti, prema članu 41 i 42.

To ih je nateralo da ulože napore zbog objavljivanja mnogih rezolucija u Generalnoj skupštini, koja povećava njihov integritet. Spomenimo Rezoluciju 2131/1965 u kojoj se odbija mešanje u unutrašnja pitanja država i zaštitu njenog suvereniteta i integriteta i Rezoluciju broj 2625/1970 u vezi sa principom

međunarodnog prava, za prijateljske odnose i saradnju među državama, kao i mnoge rezolucije koje su objavile razne regionalne organizacije, kao što su Prokret nesvrstanih zemalja, Arapska liga, Organizacija afričke unije.²⁰⁹

Završetak hladnog rata naterao je međunarodnu zajednicu da primeti nove važne i opasne međunarodne probleme, kao što su oni koji su uzrokovani demokratskim promenama, kršenje ljudskih prava, etnički sukobi, problemi životne sredine i klimatskih promena, terorizam, emigracija, oružje za masovno uništenje, šverc oružja i droge, organizovani kriminal, smrtonosne bolesti...To je dovelo do novih i širokih shvatanja međunarodnog mira i bezbednosti, što svakako ne znači više od vojne bezbednosti.

Pored ove velike promene, u svetu se oseća da same države ne mogu da savladaju ove izazove i probleme, a Ujedinjene nacije su nemoćne da preuzmu svoje obaveze. Priznaje se da je neophodna nova kolektivna saradnja da bi se suočile sa ovakvim problemima, pošto je prošla opasnost samog hladnog rata. Zato se čuju pozivi za reforme Ujedinjenih nacija, kao i sazivanje međunarodne konferencije kao mehanizma za saradnju i koordinaciju. Sa druge strane, vidimo kako je sekularizam preuzeo mnoge funkcije, koje su doskora bile u okviru glavnih funkcija države, tako da su države pojačale saradnju u raznim oblastima, što ih je koštalo odricanja važnog dela integriteta, zbog suočavanja sa trenutnim izazovima. U vezi sa ovim, bivši generalni sekretar Ujedinjenih nacija Butros Butros Gali je rekao : „Glavne ideološke potrebe ovog vremena su da ponovo razmislimo o pitanju integriteta, ne zbog slabosti u suštini, koja nije više važna u međunarodnoj saradnji i bezbednosti, već i zbog priznanja da može preuzeti više oblika i da izvrši više funkcija. Ova vizija može da pomogne u rešavanju problema unutar država ili međudržavnih problema.”²¹⁰

Uloge nekih regionalnih i međunarodnih organizacija su oslabljene posle završetka hladnog rata, kao što je uloga Generalne skupštine UN, Pokreta nesvrstanih zemalja i Arapske lige. U isto vreme uloge nevladine međunarodne organizacije u svim kategorijama su porasle, tako da većina predstavlja jak stav međunarodnog javnog

²⁰⁹ Idriz Lakrini, *Mešanje u međunarodno ponašanje: između zakonske sankcije i promenjenog međunarodnog stanja*, broj 1600, 3.7.2006.

²¹⁰ Butros Butros Gali, *Ka jačoj ulozi UN*, „Al sijase el dualije”, broj 111, Kairo, 1993, str.11 (original na arapskom jeziku).

mnjenja prema nekim međunarodnim pitanjima koja su uzrokovana sekularizmom, uprkos tome što su te organizacije pod pritiskom mnogih država u vreme uspostavljanja odnosa velikih sila u kojima se gleda samo interes, bez obzira na zakon sa različitim režimima država Juga. Ove međunarodne organizacije imaju za cilj pritisak na države zbog promene određenih politika, kao i pritisak na njih da bi se uključile u neke sporazume, i posmatranje koliko će te države poštovati međunarodne obaveze. Te zemlje su bile u nezgodnom položaju, tako da su morale da započnu saradnju sa njima, iako su ih doskora gledale kao opasnog protivnika koji pretil njihovom integritetu. Zbog razvoja međunarodnih sredstava za komunikaciju, mediji su imali jak uticaj na međunarodno javno mnjenje prema nekim zajedničkim ljudskim pitanjima. Velike svetske kompanije, koje su doskora države u razvoju odbijale, zato što su ih gledale kao mehanizam za dominaciju, iskorišćavanje i imperijalizam, za vreme sekularizma su postale centar pažnje za mnoge države u razvoju jer su im davale velike olakšice za investicije na njihovim teritorijama. Države u razvoju su ih posmatrale kao čarobnjake za rešavanje njihovih različitih problema, što je jačalo širenje kapitalizma u svetu,²¹¹ naročito sa proširenjem ideoloških oblika i zapadnosvetskih vrednosti, koje su prešle od ekonomije i politike do kulture i zakona. Tako je povećana ekonomska razlika između bogatog i razvijenog severa i siromašnog juga, koji je pun sukoba i tenzija. U tom okviru, međunarodno ponašanje uzrokovalo je različite intervencije (vojnu, političku, ekonomsku) i različite ciljeve (ljudske, demokratske, životne sredine, ili kao razlog borbe protiv terorizma, ili zabranu širenja oružja za masovno uništenje).

U okviru ove međunarodne promene, i zbog straha mnogih slabih država za sudbinu svog integriteta, one su morale da se uključe u koordinacije, ali su vodile računa o balansu između prioriteta razvoja i integracije u međunarodnoj zajednici sa jedne strane, i očuvanja integriteta, sa druge strane. Zbog suočavanja sa mnogim rizicima, pojavile su se različite ideje i usmerenja. Neke su kolektivno sprovedene u okviru Ujedinjenih nacija ili drugih regionalnih međunarodnih organizacija, a druge individualno na osnovu određenih članova međunarodnog prava. Na osnovu stava 4 člana 2 Povelje, Ujedinjene nacije, kao centar za organizaciju poslova naroda, trudile su

²¹¹David Roskov, *U pohvali kulturnog imperijalizma*, prevod Ahmed Hidr, „Svetska kultura“, broj 85, Kuvajt, Nacionalni savet za kulturu i filologiju i umetnost, 1997, str. 32.

se da usklade svoju moć i ponašanje naspram međunarodnih promena, tako da su aktivirale svoj mehanizam rada i proširile prostor intervencije. U vezi sa tim, Savet bezbednosti tokom samita država članica, održanog 31. januara 1992. godine, odredio je nove grupe prioriteta. To su: odbijanje različitih ideologija, postavljanje ideoloških osnova za demokratiju i poštovanje ljudskih prava, borba protiv terorizma u svim oblicima i jačanje uloge Međunarodnog saveta bezbednosti i generalnog sekretara, kao i formiranje preventivne diplomatske strategije, kojoj je cilj zabrana sukoba među stranama i zaustavljanje širenja tih sukoba, ukoliko se dese.²¹² Posle pada Sovjetskog Saveza, Savet bezbednosti je proširio svoju ulogu i razvio mehanizam delovanja, tako da je mogao da reaguje u novim međunarodnim pitanjima. Proširen je mehanizam ekonomske, političke i vojne kazne, sa ciljem da se obnovi sistem kolektivne bezbednosti (naročito ako je poznato da je, otkad su UN formirane do danas, bilo 65 ratova, od toga osam velikih), aktivirane su i proširene operacije Ujedinjenih nacija za očuvanje mira. Sa druge strane, promene koje je doživeo istočni blok su „proizvele” SAD u dominantni pol, zbog toga što su iskoristile stratešku prazninu posle pada Sovjetskog Saveza, kao što su iskoristile i svoje ekonomske, vojne i tehnološke moći. Dominacija SAD je učvršćena tokom druge zalivske krize. Otvorena su im vrata da intervenišu u mnogim regionima zbog kontrole tenzije i prihvatanja grupa i režima koji su protiv njihovih interesa.

To se videlo u mnogim međunarodnim događanjima, kao što su pitanja Bliskog istoka, tenzije u BiH, somalijska pitanja, pitanja Lokerbija, vojna intervencija u Avganistanu i poslednja agresija na Irak²¹³. Američka intervencija je bila „milom ili silom”, uz korišćenje svih mogućnosti u političkim međunarodnim institucijama, kao što je Savet bezbednosti ili ekonomskim - Međunarodni monetarni fond i Međunarodna banka. Uloga NATO-a posle završetka hladnog rata je aktivirana kako bi bila u skladu sa novim međunarodnim događajima, tako da je ta uloga promenjena od poznatih pretnji (od strane komunizma), do očekivanih pretnji, koje su prešle evropski kontinent i

²¹² Butros Butros Gali, *Nova uloga generalnog sekretara UN posle hladnog rata*, „Al sijase el dualije”, broj 124, Kairo, 1996, str. 14. i 15 (original na arapskom jeziku).

²¹³ Idriz Lakrini, *Američko vođstvo u nestabilnom svetu... Uslovi vođstva i mržnje za zaostalošću*, Al mustakbal el arabi- Centar za studije arapskog jedinstva, Bejrut, 2003, broj 291, str. 17 (original na arapskom jeziku).

severni Atlantik do svih regiona koji mogu da prete integritetu članica NATO-a.²¹⁴ Naročito posle pokušaja mešanja Sjedinjenih Američkih Država između svoje nacionalne i međunarodne bezbednosti. Nestanak Sovjetskog Saveza i završetak hladnog rata doveo je do pojave nacionalnog duha u međunarodnoj sredini i pružio mogućnost uklanjanja „paučine” sa principa međunarodnog prava, zbog ideološkog sukoba dužeg od pola veka. Međunarodna situacija posle tog perioda, koje je puno tenzija i problema, pokazuje unazađenost mnogih tradicionalnih principa, kao što je princip nemešanja. Uslovi i opravdanje intervencije su se razlikovali za vreme i posle završetka rata, tako da je intervencija u mnogim slučajevima dobila legitimitet i opravdanje država koje su ih izvršile. Znači da opravdanje stiže posle intervencije, dok za vreme trenutne međunarodne promene izvor legitimiteta u mnogim intervencijama stiže od UN (drugi zalivski rat, somalijska kriza) ili na osnovu kolektivne koalicije (Kosovo).

Oblici intervencije su se povećali sa različitim ciljevima i od različitih strana. Uprkos međunarodnom ćutanju pred ovim intervencijama, na koje se većinom gledalo kao na prirodni uzrok za međunarodno razvijanje, koje prouzrokuju široke debate zbog njihovog legitimiteta i neophodnosti.

Ono što je sigurno- međunarodno razvijanje potvrdilo je neispravnost principa nemešanja u svom tradicionalnom obliku u trenutne međunarodne promene. Zato vidimo da je međunarodno ponašanje puno grešaka, koje potvrđuju neispravnost tog principa. Usled toga je potrebno da se za vreme sekularizma ponovo razmotri suština principa nemešanja, tako se da proces usklađivanja tog principa sa međunarodnim stanjem povezivao sa svetskim prioritetima sa jedne strane, i sa uskim individualnim interesima, sa druge strane.

Ovlašćenja koja su data Savetu bezbednosti, u vezi sa procenom slučajeva u kojima treba intervenirati u međunarodnim krizama, na osnovu člana 39 Povelje, dozvoljavaju Savetu da interveniše na način koji je većinom u interesu velikih država. Tako je Savet bezbednosti početkom devedesetih objavio grupe rezolucija koje bi bile osnov za nove vrste tretmana. Savet bezbednosti objavio je 5.4.1991. Rezoluciju broj 688 protiv Iraka koja glasi: „Savet bezbednosti je nezadovoljan zbog patnje iračkih

²¹⁴ Imad Džad, *Uticaj međunarodnog sistema na NATO pakt*, „Al Ihram”, broj 134, Kairo, 1998 (original na arapskom jeziku).

civila u mnogim mestima, kao i u regionu gde žive Kurdi, što je dovelo do toga da veliki broj izbeglica krene ka granici, tako da je došlo do graničnih sukoba, a time je ugrožen međunarodni mir i bezbednost." Rezolucija je, takođe, zahtevala od vlasti Iraka da odmah zaustavi represiju nad narodom i počne otvoren dijalog da bi se svima obezbedilo poštovanje političkih i ljudskih prava, kao i pristupanje ljudskim međunarodnim organizacijama. Tako je ova rezolucija bila nova revolucionarna promena u pravcu Saveta bezbednosti. Dana 31.3.1992. godine Savet bezbednosti je objavio Rezoluciju broj 748 u vezi sa Libijom koja je glasila: „Savet bezbednosti je uveren da je borba protiv bilo kog međunarodnog terorističkog čina od velike važnosti za očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti." Ovom novom vrstom rezolucije Savet bezbednosti je dodao novi faktor za ugrožavanje međunarodnog mira i bezbednosti. Savet je takođe objavio Rezoluciju br. 794, od 3.2.1993. godine, u vezi sa somalijskom krizom koja glasi: "Obim ljudske patnje koja je prouzrokovana posledicom sukoba u Somaliji ... što ugrožava međunarodni mir i bezbednost." U ovoj rezoluciji se primećuje da Savet, prvi put otkad su UN osnovane, daje zvanično ovlašćenje državama koje su članice u međunarodnoj organizaciji, na čelu sa SAD, za vojnu intervenciju na teritoriji države koja nije tražila takvu intervenciju, a razlog je bio spasavanje građana smrti od gladi. Savet je takođe pozvao na korišćenje svih sredstava da bi se obezbedio prostor za operacije spasavanja i sprečavanje od kolektivnog samoubistva u Somaliji. Zbog nezadovoljstva nekih država, naročito država u razvoju posle međunarodne intervencije pod vođstvom SAD, Butros Gali je izjavio: „Mi se suočavamo sa novim stanjem koje nije pomenuto u Povelji Ujedinjenih nacija.”

Ovakvo stanje Savet bezbednosti je opravdao odsustvom legitimne vlasti u Somaliji, koja je pala zbog povećanja unutrašnjih sukoba. Savet bezbednosti je objavio i Rezoluciju broj 940, u kojoj se dozvoljava vojna intervencija na Haitiju. Na osnovu stava 4 ove rezolucije: "Savet bezbednosti ovlašćuje države članice da formiraju međunarodne snage koje su pod jedinstvenom kontrolom i vođstvom, a koje bi pružile moguća sredstva da olakšaju odlazak vojnog režima i povratak legitimne vlade." To je prvi put da Savet bezbednosti dozvoljava korišćenje sile zbog povratka režima koji je

demokratski izabran, što je nova funkcija Saveta od kada je video da stanje na Haitima ugrožava međunarodni mir i bezbednost.²¹⁵

Iako intervencija u ime zaštite čovečanstva nije nešto novo u međunarodnom ponašanju - novo je što to više nije pružanje pomoći na osnovu nekih starih sporazuma, već direktna intervencija unutar ili van Ujedinjenih nacija, što je dovelo do nezadovoljstva kod unesrećenih naroda. Procena ove intervencije, kao i pokušaj da budu legitimne, zahteva posmatanje preduzetih sredstava, kao i realnih ciljeva i strana koje vrše te intervencije. Države koje intervenišu upotrebom sile opravdavaju svoje stavove međunarodnim pravom i njegovim članovima, tako što široko definišu princip neintervencije ili zabranu korišćenja ili pretnju silom. Poznato je da je narušavanje ljudskih prava bilo u okviru unutrašnjih specijalnosti država, ali vremenom, i zbog velikog međunarodnog interesovanja za ljudska prava, čovek je dobio veliku važnost u okviru interesovanja međunarodnog prava. Tako su se pojavili novi izrazi i značenja koji su vezani za "obaveze" intervencije i "neophodnost" intervencije, kao i "prava" intervencije za pomoć narodu na dobijanju nezavisnosti, ili na osnovu zahteva legitimne vlade ili intervencije za zaštitu naroda od genocida tokom krvavih etničkih sukoba. Međutim, politika duplog standarda što se toga tiče je jasna, jer narušavanja ljudskih prava i sloboda u mnogim regionima sveta, kao što su Palestina i Irak, i suočena je sa prećutnim međunarodnim stavom koji je takav da ljudska prava za neke ljude važe, a za neke ne.

Pored toga što ove intervencije prouzrokuju zakonske probleme, dovode i do drugih, kao što je intervencija u nekoj zemlji u ime čovečanstva, zatim mešanje u postojeće sukobe te države ili davanje uslovljene ljudske pomoći koja je u vezi sa određenim pitanjima koja dotiču integritet države. Odbrana ljudskih prava u međunarodnom zapadnom značenju ponekad se podudara sa lokalnim specifičnostima. Isto tako može da se kaže za intervencije u ime demokratije, koje u većini slučajeva imaju političku pozadinu. Sa druge strane Ujedinjene nacije, a naročito Savet bezbednosti, postali su mehanizam za opravdavanje mnogih intervencija velikih svetskih snaga i dominaciju njihovih politika. Tako je poslednja američka intervencija u Avganistanu bila na osnovu Rezolucije Saveta bezbednosti broj 1368, od 12. septembra 2001. godine. U njoj stoji:

²¹⁵ Butros Butros Gali, *Suočavanje sa novim izazovima - godišnji izveštaj o radu organizacije*, Direkcija za pitanje medija UN, Njujork, 1995, str. 353.

„Terorističke operacije koje su se dogodile 11. septembra su kao i svaka međunarodna teroristička operacija, koja narušava međunarodni mir i bezbednost." Time je dobijeno kolektivno i legitimno pravo na odbranu na osnovu člana 51 Povelje Ujedinjenih nacija.

Posledice terorizma izazivaju velike opasnosti zbog obimnih ruševina koje prouzrokuju, a koje su jednake agresiji. Problem koji se javlja tokom sprovođenja stavova Povelje, u vezi sa legitimnim pravima u ovom međunarodnom slučaju, jeste strana koja je izvršila ove operacije, koje su premašile suštinu pomenutog člana, kao i nova sredstva i mehanizmi koji nisu vojni, a korišćeni su u u tome. U isto vreme Savet bezbednosti nije pratio vojne operacije, tako da je odgovor na napad bio izmišljen i promenio se u osvetnički čin i prevazišao samoodbranu na osnovu ravnornosti.²¹⁶ Američke strategije za intervencije su prevazišle legitimitet kroz tri perioda:

Od intervencije na osnovu postavljanja individualne kazne, političke, ekonomske ili vojne, kroz različita sprovođenja međunarodnog prava van okvira Ujedinjenih nacija, tokom hladnog rata zbog blokade Saveta bezbednosti, koji je bio polje sukoba između Istoka i Zapada, do korišćenja ove organizacije kako bi ove intervencije dobile legitimitet posle pada socijalističkog bloka. Nakon toga su SAD skratile put, kroz direktne vojne intervencije, kao što je intervencija u Iraku.

SAD su još pre desetak godina koristile kažnjavanje kao sredstvo u svim kategorijama, kako bi se suočile sa režimima koje su smatrale za neprijatelje, tako da su postavile listu diktatorskih režima ili država „centara zla".

Tokom hladnog rata SAD su se zadovoljile uspostavljanjem jednostavnih kazni prema nekim državama, kao prema Kubi, na primer. Nakon toga su pojačale i razvile ova sredstva, tako što su dodale tehniku kolektivnih međunarodnih kazni posle pada Sovjetskog Saveza i završetka hladnog rata. Iskoristile su Ujedinjene nacije i Savet bezbednosti da postave razne kazne tim režimima kroz više pritisaka i obračunavanja, kao što su iskoristile i strateške praznine posle nestanka Sovjetskog Saveza. SAD su izvršile vojne napade na neke države, kao što je slučaj sa Libijom polovinom osamdesetih i sa Sudanom krajem devedestih godina prošloga veka. Objavile su nove

²¹⁶ Idriz Lakrini, *Vojna intervencija u Avganistanu... Između međunarodnog legitimiteta i američkog ponašanja*, Magazin "El Kuduz el Arabi", broj 3931, 5.1.2002, str. 18.

zakone, prema kojima je dozvoljeno kidnapovanje stranih državljana, koji se nalaze van svojih teritorija i suđenje pred lokalnim sudovima. Ove politike su pojačane posle događaja od 11. septembra, u okviru poznate međunarodne američke kampanje za borbu protiv terorizma. Ta kampanja je učvrstila prioritet bezbednosti na račun opštih sloboda²¹⁷, tako da su korišćeni strateški preventivni napadi kao novi mehanizam za odbacivanje svih glasova koji nisu u skladu sa američkom politikom. Ovaj novi izbor, koji je izbacio diplomatske metode za upravljanje i poravnanje tenzija međunarodnih sukoba promenivši način američke politike - od odbrane i zaštite - do napada i vojne intervencije prema svim neposlušnim državama koje se zalažu za dobijanje zabranjenog oružja. Smatrali su da se tako mogu suočiti sa novim rizicima i novim neprijateljima, koji mogu ozbiljno da prete interesima i teritorijama SAD, koristeći pri tom nove tehnologije. Može se primetiti da američko viđenje ove strategije, koja ima cilj da zaštiti nacionalnu bezbednost od mogućih rizika, zahteva korišćenje vrlo brzog napada da ne bi bilo prilika za ispitivanja legitimiteta ove intervencije, i dalje, u skladu sa međunarodnim pravom. Može se reći da ove strategije formiraju novo međunarodno doba, koje je obeleženo „haosom“, a koje ima za cilj pojačanje američke dominacije na međunarodnom polju. Ova strategija može da podstakne neke države da napadnu druge na osnovu optužbe o posedovanju zabranjenog oružja ili na osnovu zalaganja za njegovo dobijanje. Tako je korišćenje vojne sile, da bi se izgladili nesporazumi, dovelo do urušavanja uloge UN u rešavanju međunarodnih tenzija i sukoba, kao i podsticanje politike intervencije u pitanja slabih država. Poslednje američke vojne intervencije u Iraku su se dogodile prema novim strategijama, zato što su SAD procenile da će Irak jednog dana napasti, direktno ili preko posrednika, koristeći oružje za masovno uništenje²¹⁸. To pokazuje da SAD nisu više bile zadovoljne svojim mogućnostima unutar Ujedinjenih nacija, tako da se same obračunavaju sa neprijateljima. Međunarodno pravo bi trebalo da ima u vidu promene i novine koje su uzrokovane posledicom razvoja. Kontrola ove promene zavisi od nekih interesa, zbog toga što je

²¹⁷ Idriz Lakrini, *Ljudska prava tokom američke kampanje protiv terorizma*, Magazin "AL itihad el Istiraki", broj 6769, Maroko, , 20.2.2002 (original na arapskom jeziku).

²¹⁸ Nazir Aruri, *Preventivni rat Džordža V. Buša između centralnog straha i sekularizacije državnog terorizma*, Magazin " El Mustakbal el Arabi", broj 297, Centar za studije arapskog jedinstva, Bejrut, 2003, str. 26 (original na arapskom jeziku).

uopšte međunarodno pravo mehanizam za vršenje usluga velikih međunarodnih sila, koje dominiraju i kontrolišu međunarodne odnose. Odsustvo sloge između svih država sveta od severa do juga može da preti narušavanju celokupnog međunarodnog prava.

Izgleda da je međunarodno pravo u poslednjih deset godina doživelo neku vrstu aktiviranja kroz pokretanje kolektivnih kazni, koje su Ujedinjene nacije vodile u suočavanje sa nekim državama. Međutim, u tim aktivnostima mnoge države nisu uključene u donošenje međunarodnih rezolucija. Znači, ove rezolucije su služile interesima onih koji su ih doneli, više nego interesu međunarodnog mira i bezbednosti. Tako je međunarodno pravo važno samo za slabe države. Na primer, Sjedinjene Američke Države su mogle da pokrenu mehanizam kolektivnog bezbednosnog sistema u suočavanju sa Irakom, nakon okupiranja Kuvajta. Međutim, okupiranje Iraka od strane SAD nije imalo isti tretman. Na osnovu toga, i gledajući na razvijanje koje se dogodilo u međunarodnim odnosima, može se primetiti da funkcije međunarodnog prava ne zavise više od koordinacije, već su postale intervencije po želji velikih sila, a razlog je očvršćenje međunarodne solidarnosti i bezbednosti.

Prema tome, sadašnje međunarodno stanje jasno pokazuje da svet prolazi kroz težak period, u kome se mišljenja razlikuju među onima koji govore o „novom svetskom poretku“, i onima koji govore o „novom haosu“ ili onima koji govore o „tranziciji.“ Ali, ono što pokreće međunarodne odnose je logika sile - više nego princip međunarodnog prava, koji bi trebalo da bude kontrola ovih odnosa. Zbog toga možemo reći da su velike međunarodne sile osetile nemoć ovih principa u njihovom trenutnom sadržaju i obliku, radi obezbeđivanja svojih interesa. Zato se neozbiljno ponašaju sa takvim principima. Borba protiv terorizma je, na primer, postala razlog za narušavanje ljudskih prava, i prava naroda na otpor protiv okupacije. Trenutno stanje međunarodnih odnosa ne dozvoljava da različite međunarodne institucije izvrše rezolucije ili pronađu neko rešenje ukoliko se ne slažu SAD. Prema tome, prvi i osnovni način za normalizaciju intervencije je razvoj i aktiviranje međunarodnog prava, tako da uzme u obzir interese cele međunarodne zajednice. Mora se poći od reformi UN kao svetske direkcije, koje su legitimno prihvaćene od naroda, naročito Povelja UN, koja u svom sadržaju ima mnogo nejasnih stavki, koje su u isto vreme i opasne i značajne, kao što je

međunarodni mir i bezbednost, agresija itd. Velike sile definišu ovakve stavke prema svojim interesima, što podrazumeva razjašnjavanje ovih stavki i da se smanji prevazilaženje UN od strane velikih međunarodnih sila.

3) Put do reforme

3.1 Šta je tražena reforma

Postoji mnogo razloga, koje smo ranije spomenuli, zbog kojih je pitanje reformi Ujedinjenih nacija neophodno, zato što UN nisu mogle ni u jednom periodu od formiranja Povelje da ih postave potpuno ispravno. Zato je normalno da se za pola veka predlozi za reforme nagomilaju, bilo da se radi o reformama i razvijanju Ujedinjenih nacija delimično ili potpuno. Ovde nema prostora za detaljno izlaganje o svim predlozima, zato ćemo se koncentrisati na sadržaj reforme strukture UN, što podrazumeva reforme u podeli poslova, funkcija i ovlašćenja među organima UN i njenih glavnih odseka. Mi ćemo ih podeliti na predloge reformi koje su vezane za strukturu UN, predloge vezane za reforme Saveta bezbednosti i one koje su vezane za reforme Socijalno-ekonomskog saveta, kao i izlaganje sižea za zahteve finansijske i administrativne reforme i ponovno razmatranje odnosa UN sa drugim međunarodnim organizacijama.

3.1.1 Reforme Međunarodnog saveta bezbednosti

Postojeći problemi Međunarodnog saveta bezbednosti pokazali su da su reforme neophodne, što je glavni element u celokupnom procesu reformi Ujedinjenih nacija.

U vezi sa reformom Međunarodnog saveta bezbednosti pojavila su se dva glavna smera. Prvi smatra da su najteže reforme Saveta bezbednosti, zato je potrebno njihovo odlaganje i interesovanje za druge reforme. Drugi smer vidi da se prava vlast u Ujedinjenim nacijama koncentriše na Savet bezbednosti, zato reforme treba početi od njega. Može da se primetiti da se na međunarodnom nivou javlja svest o neophodnosti otklanjanja barijera u realizaciji bolje slike o Savetu. Oko toga postoji skoro jednoglasna međunarodna saglasnost. Takođe, postoje određeni „naslovi” koji

mogu da formiraju glavni centar za bilo koji očekivani proces reformi s kojim Savet bezbednosti može da prati nova razvijanja koja su se dogodila poslednjih decenija života međunarodne organizacije. Uvođenje širokih reformi obuhvatilo bi ponovno razmatranje i formiranje Međunarodnog saveta bezbednosti, kao i pitanje prava veta.

A) Ponovno razmatranje Saveta bezbednosti

Pitanje proširenja članstva Saveta bezbednosti zauzelo je veći deo razmatranja procesa reformi Saveta. To je jedini put da Ujedinjene nacije postanu više demokratske. Svima je jasno da treba proširiti članstvo, ali su se javile nesuglasice oko davanja novih sedišta u Savetu, i po kojim standardima će biti data, kao i različita mišljenja oko novih članova, da li će proširenje obuhvatiti stalne ili nestalne članove, ili će biti uvedeni novi oblici za članstvo, pored postojećih. Prema Rezoluciji 48/26 Generalne skupštine UN, objavljene 3. decembra 1993. godine, došlo je do formiranja tima u kojem su „vrata članstva svima otvorena”. Takav tim je specijalizovan za „pitanje ravnopravnog predstavljanja članstva Saveta, kao i povećavanje članstva i važnih pitanja”. Radovi ovog tima su postali mesto za izlaganje mišljenja različitih država oko pitanja članstva u Savetu. Ovde ćemo izložiti oblike predloženog članstva u Međunarodnom savetu bezbednosti, kao i predloženih standarda za podelu članstva.²¹⁹

1. Oblici predloženog članstva u Savetu bezbednosti

Oblici su **stalno članstvo**, gde članovi imaju pravo veta, i **privremeno članstvo**, koje traje dve godine bez prava na direktno produženje ili obnove. Takvo je trenutno stanje u Savetu bezbednosti, prema Povelji UN. Postoji strana koja poziva na proširenje članstva Međunarodnog saveta bezbednosti putem povećavanja sedišta kako bi obuhvatila stalne i privremene članove²²⁰, ali su predloženi i novi oblici članstva, pored postojećih:

- **Stalno članstvo bez prava veta** (Permanent Membership without Veto Power)
- **Skoro stalno članstvo** (Terured Membership)

²¹⁹ <http://www.un.org/ga/president/61/follow-up/scr/0731381A.doc>, pristupljeno 18.12.2009.

²²⁰ Dr Jasin al Šibani, *Suočavanje agresije u međunarodnom zakonu i u ponašanju države*, Disertacija doktorata, Pravni fakultet, Univerzitet u Kairu, 1997, str. 356 (original na arapskom jeziku).

Neke države dobiju sedište za duži vremenski period, u trajanju od dve godine, koje je dodeljeno državama sa privremenim članstvom. Predloženo je da ovaj period bude pet godina.

- Rotirajuće članstvo

Ovde se pravi više lista, svaka lista sadrži jedan broj država koje rotirajući zauzimaju sedište u Savetu bezbednosti (za period od tri godine), bez potrebe održavanja izbora, s tim da proces rotiranja bude automatski i prema određenom redosledu. Na primer, prema abecednom redu naziva država.

- Produženo članstvo

Ovo članstvo se realizuje ukoliko se dozvoli državama sa privremenim članstvom u Savetu da obnovi kandidaturu za još jedan mandat. Sa druge strane, vidimo da država kao što je Kuba traži poništenje stalnog članstva. Ili, proveru poverenja u državama koje imaju stalno članstvo, kao i želje da budu ili ne u kontinuitetu. Predloženi način za proveru ove članice je postavljanje njenog imena na liste kandidata za članstvo Saveta svake dve ili tri godine, jer stalno članstvo u Savetu bezbednosti, prema kubanskom mišljenju, nije sveto pravo²²¹.

Ovde treba spomenuti da je stav Pokreta nesvrstanih bio jasan, u pismu koje je upućeno „timu gde su vrata članstva otvorena svima”, 13.2.1995. godine, u kom je podržano proširenje članstva Saveta bezbednosti, da bi se broj članica popeo na 26. U pismu je spomenuto da nesvrstane zemlje nisu predstavljene kako treba u Savetu, a to treba ispraviti kroz proširenje Saveta bezbednosti, što bi pojačalo njegov kredibilitet. Afrička grupa je, takođe, uputila pismo pomenutom timu, 25.4.1996, u kom je tražila dva stalna mesta sa potpunim prioritetom za afrički kontinent, bez promene njenog prava na privremeno sedište. Ova grupa je videla da je povećavanje broja članica Saveta bezbednosti postalo neophodno pitanje. Afrička grupa je smatrala da demokratija na koju pozivaju sve države mora da se sprovede u međunarodnoj organizaciji. Tako nešto je podržano od strane arapskih zemalja u UN, koje su tražile stalno mesto u Savetu bezbednosti od predloženih 26 i najmanje dva privremena.²²²

²²¹ Dr Hasan Nafah, *Reforme UN*, Centar za istraživanja i političke studije, Fakultet ekonomije i političkih nauka, Univerzitet u Kairu, 1995, str. 228-229 (original na arapskom jeziku).

²²² Dr Muhamed Aziz Šukri i dr Ibrahim al Daraji, *UN zašto i kuda?* Direkcija za arapsku enciklopediju, Damask, 2007, str. 583 (original na arapskom jeziku).

2. Standard i podela u Međunarodnom savetu bezbednosti

Pošto su stalni članovi već imenovani Poveljom, zato se standardi prema Povelji odnose samo na privremene članice, tako da su standardi prema članu 23 Povelje sledeći:

- Obim učešća država u očuvanju međunarodnog mira i bezbednosti kao i obim realizacije drugih ciljeva UN
- Uzimanje u obzir ravnopravne geografske podele kako bi bili predstavljeni svi različiti delovi sveta

Prihvatanje ova dva standarda je opravdano time što obezbeđuju Savetu bezbednosti veće mogućnosti u radu, kao i veći kredibilitet. Aktivnosti se odnose na članice Saveta koje imaju mogućnosti prema prvom standardu, dok se kredibilitet odnosi na ravnopravnu podelu privremenog članstva u svim delovima sveta. Tako će rezolucija Saveta bezbednosti biti izdata prema želji cele međunarodne zajednice.²²³

Države stalne članice su definisale prvi standard svojinom vojnih sredstava i moći za učešćem u vojnim operacijama. Ali, ova definicija nije ispravna jer učešće u međunarodnom miru i bezbednosti može da bude pružanje podrške u nalaženja rešenja u međunarodnim sukobima mirnim putem. Tako male ili srednje države ponekad mogu da igraju veću i važniju ulogu od uloge velikih sila.²²⁴ Ali, činjenica je da će onaj ko ima vojnu moć, i moć da učestvuje u međunarodnim sukobima, zauzeti posebnu poziciju na međunarodnom polju.

Drugi standard je određen Rezolucijom Generalne skupštine broj 1/1991, od 17. decembra 1963. godine. Način podele je - deset sedišta privremenim članicama između različitih geografskih grupa. Tako je državama Azije i Afrike dodeljeno pet sedišta, dva Latinskoj Americi, jedno sedište istočnoj Evropi, dok su Zapadnoj Evropi i drugim državama dodeljena dva sedišta. Iako je za ovaj standard rečeno da je obezbedio međunarodno predstavljanje u procesu donošenja rezolucije u Savetu bezbednosti, ipak je uloga privremenih članica skromna u odnosu na uloge stalnih članica.

Uprkos tome što su to standardi prema kojima se može dati članstvo u Savetu bezbednosti u svim kategorijama, svi ovi standardi se nalaze u dve grupe:

- Prva grupa usmerena je na elemente različitih sila (vojna, politička, ekonomska).

²²³ Dr Jasin al Šibani, pomenuta literatura, str. 353 (original na arapskom jeziku).

²²⁴ Dr Hasan Nafah, *Reforme UN*, pomenuta literatura, str. 256 (original na arapskom jeziku).

-Druga grupa koncentrisana je na učešće u aktivnostima UN, naročito u operacijama očuvanja mira i bezbednosti ili u naporima za mirovne procese.

Ovde treba spomenuti projekat koji je objavila Međunarodna akademija za mir (International Peace Academy) sa institucijom Stanley Foundation 1994. godine, koji obuhvata grupu predloga oko podele novih sedišta u Savetu bezbednosti i predala ga tadašnjem predsedniku Generalne skupštine UN. Ovi predlozi sadrže četiri izbora:

- Prvi izbor:

Dodaje se pet stalnih novih sedišta, dva se biraju po svetskom osnovu a ostala tri po regionalnom osnovu, što znači da Afrika, Azija i Latinska Amerika imaju po jedno stalno sedište. Takođe se dodaje pet sedišta koja se zauzimaju rotirajući se svake dve godine.

-Drugi izbor:

Takozvani (2+3+1+4), što znači davanje Nemačkoj i Japanu dva stalna sedišta bez prava veta i tri skoro stalna, koja se biraju po regionalnom osnovu, tako da Afrika, Azija i Latinska Amerika zauzmu po jedno sedište, pored još jednog sedišta koje se zauzima javnim izborom po svetskom osnovu, kao i četiri sedišta koja se zauzimaju rotiranjem svake dve godine.

-Treći izbor:

To je oblik (2+6+2). Prva dva sedišta su za Japan i Nemačku - to su dva stalna bez prava veta, šest sedišta su skoro stalna - po dva za Aziju, Afriku i Latinsku Ameriku, dok se poslednja dva sedišta zauzimaju po svetskom osnovu sa određene liste država koja je postavljena prema objektivnim standardima (ovi standardi još uvek nisu određeni).

-Četvrti izbor:

Formiranje novih pet sedišta, koja se zauzimaju rotirajući se, dele se na sledeći način: dva prema svetskom izbornom sistemu, tri sedišta prema regionalnom sistemu - po jedno sedište za tri kontinenta (Azija, Afrika i Latinska Amerika), s tim da se odrede imena država koje se rotiraju na ovo sedište. To, takođe, može da se dogodi putem određivanja ovih država u Povelji UN, kao i dodavanjem pet novih sedišta koja se

zauzimaju putem rotirajućeg sistema, ali za određen period (dve godine, na primer).²²⁵

Iz ovog predloga može se videti mogućnost proširenja Saveta bezbednosti kako bi broj članica bio 25, sa razlikom u obliku članstva. U njemu se u isto vreme zalažu za pronalaženje novih stalnih sedišta bez prava veta i predlog skoro stalnih članica, kao i pronalaženje rotirajućeg članstva u različitim načinima izbora, ponekad svetskog a nekad regionalnog, bez definicija osnova po kojima se vrši ovaj izbor.

Izgleda da su Japan i Nemačka najveći kandidati za stalno članstvo Saveta. Japan se pojavio kao glavna ekonomska sila koja može da učestvuje u mnogim prostorima na međunarodnom nivou, kao i na nivou aktivnosti UN, naročito na poljima tehnološkog i privrednog razvijanja, dok je Nemačka postala posebna ekonomska i politička sila u Evropi, sa velikim obimom učešća u budžetu UN. Kandidatura ove dve države za stalno članstvo ima podršku mnogih država, naročito podršku SAD, koje smatraju da davanje ovog članstva Nemačkoj može da smanji finansijsku i vojnu obavezu koju Amerika trpi, dok je Rusija rezervisana zbog kandidature Japana zbog postojećeg nesporazuma oko Korejskog ostrva. Italija je izvršila opozicionu kampanju zbog kandidature Nemačke za stalno članstvo u Savetu bezbednosti zbog toga što smatra da će biti jedina evropska zemlja bez stalnog sedišta u Savetu bezbednosti.

Kao odgovor na međunarodnu podršku koju ima Nemačka za dobijanje stalnog članstva, Italija je dala mnogo predloga, kao što su rotiranje sa Nemačkom za stalno sedište, ili da se Francuska i Velika Britanija odreknu svog stalnog sedišta u korist Evropske unije.

Smatramo da će proširenje stalnog članstva u korist Nemačke i Japana povećati težinu ekonomski bogatih država na račun drugih država u UN i da će napraviti od Saveta bezbednosti „klub” sedam razvijenih industrijskih država.

Osim Nemačke i Japana, kandiduju se i Egipat i Nigerija, kao predstavnici afričkog kontinenta, Egipat kao predstavnik arapskih država. Potom, Indija i Indonezija se kandiduju za Aziju, a Brazil i Meksiko za Latinsku Ameriku. Svi se trude da dobiju stalna sedišta (sa ili bez prava veta).

²²⁵ Dr Hasan Nafah, *Reforme UN*, pomenuta literatura, str. 234-235 (original na arapskom jeziku).

B) Ponovno razmatranje prava veta

Problem prava veta je, još od konferencije održane u San Francisku, prouzrokovao široku debatu. Prirodno je da zauzme važno mesto u predloženim projektima za reformu Međunarodnog saveta bezbednosti koji su koncentrisani u tri glavna smera:

- Prvi smer:

U prvom smeru se poziva na poništenje prava veta, zbog mnogo negativnosti koje izaziva. Zato treba poništiti pravo veta i tražiti nove načine za donošenje rezolucije u Savetu bezbednosti, kao uzroka međunarodnih promena i zbog pravog svetskog učešća u tom procesu. Države koje se protive ovom prioritetu smatraju da se prava veta suprotstavljaju pravu principa ravnopravnosti integriteta, koje je obezbedila Povelja UN. Takođe se suprotstavljaju vrednostima pravde i principu demokratije. Ove države smatraju da je proces reforme Saveta bezbednosti beznačajan ukoliko prava veta ostaju u rukama država koje će ga koristiti za uspostavljanje dominacije nad svetom. Ovaj smer se suočava sa posledicom da poništenje prava veta zahteva promenu Povelje. Zato je potrebna saglasnost pet članica stalnih država koje se neće odreći ovog prava.

- Drugi smer:

Ovaj smer se zadovoljava time da se pravo veta ne proširuje zbog nemogućeg poništenja tog prava. Zbog pomenutih razloga smatra se da se pravo veta ne daje novim stalnim članicama u Savetu.

Drugi smer može da uzrokuje problem ravnopravnosti ukoliko se proširuje stalno članstvo bez davanja beneficije prava veta novim članovima. Tako će nastati dve vrste ovog članstva, jedna sa pravom veta, a druga bez prava veta. Vijetnam smatra da novi stalni članovi moraju imati ovaj prioritet zbog principa ravnopravnosti i integriteta država. Nigerija, pak, smatra da novim stalnim članicama treba dati pravo veta, zato što u tome vidi ne samo diskriminaciju već će biti formirane dve različite grupe koje imaju stalno članstvo u Savetu.

U slučaju da sadašnje države sa stalnim članstvom neće da se odreknu prava veta da se ne bi proširio Savet, onda je bolje da se ne proširuje stalno članstvo i da ostane na onome kako jeste. Iz navedenog se vidi da ovaj smer ne daje pravo rešenje u

suočavanju posledica prava veta i njegovog nepravilnog korišćenja, već će uzrokovati neravnopravnost stalnih članstava i drugih.

-Treći smer:

Zaokruženjem korišćenja prava veta i stavljanjem njegove upotrebe pod neke odredbe - ovaj smer smatra da je opasnost u tome što Povelja nije objasnila sve načine sprovođenja. To je dovelo da toga da država koja ima pravo veta može sa potpunom slobodom da ga koristi za svoje interese i interese svojih saveznika. Tako u Povelji UN ne postoji razlika između izvršnih i objektivnih pitanja, što je dovelo do toga da države sa stalnim članstvom koriste pravo veta kada god žele.

Zato reformski smer mora postaviti grupu standarda koja kontroliše ovo pravo, kako bi bilo objektivno i da bi ga udaljila od korišćenja radi ličnih interesa država koje imaju ovo pravo. Tako bi pravo veta bilo sredstvo za zaštitu socijalno- bezbednosnog sistema.

Među mnogim predlozima u tom pogledu je i predlog da se smanji obim korišćenja prava veta, tako da bi se mogućnost upotrebe tog prava odnosila samo na preuzete rezolucije u okviru poglavlja 7 Povelje UN. Ovaj predlog je dala Kolumbija i naišao je na podršku Vijetnama.

Postoji drugi predlog za promenu uslova jednoglasno stalnih država članica - da dve države sa pravom veta mogu da spreče rezoluciju Saveta bezbednosti u objektivnom pitanju. Ovaj predlog je dala Holandija, dok Libija poziva na totalno poništenje prava veta i smatra da u prvoj fazi treba smanjiti korišćenje ovog prava na minimum i da se njegovo pravo kontroliše uslovima, na primer da ga najmanje dve stalne članice mogu koristiti. Ovaj predlog je takođe naišao na podršku Nigerije, koja je vezala njegovo korišćenje samo za biološko-prirodna pitanja (nije odredila koja su to pitanja). Novo u nigerijskom pitanju je zahtev da korisnik tog prava mora pismeno da pomene osnove prema kojima smatra da su uslovi za korišćenje ovog prava realni.²²⁶

Prema tome, u ponovnom razmatranju prava veta pojavile su se tri glavne ideje:

-Prva ideja:

²²⁶ Dr Jasin al Šibani, već pomenuta literatura, str. 363, i dr Hasan Nafah, *Reforme UN*, pomenuta literatura, str. 244 (original na arapskom jeziku).

Neproširivanje prava veta, što će dovesti do toga da stanje ostane kao do sada, tako da će neravnopravnosti među stalnim članicama biti jače, naročito u slučaju primanja dva nova stalna člana bez prava veta.

-Duga ideja:

Totalno poništenje prava veta, što je teško realizovati.

-Treća ideja:

Uvođenje kontrole na korišćenje prava veta, što može da bude dobro rešenje, ostaje beneficija stalnih država članica, ali pod nekim odredbama. U svakom slučaju, ostaje pitanje saglasnosti stalnih država na predlog kontrolisanja prava veta, ili će možda insistirati na totalnom korišćenju prava. Tako će upotrebljavati svoju moć za bilo koje promene Povelje.

3.1.2 Reforme Socijalno-ekonomskog saveta

Većina studija, prema ispitivanjima tela državnih organa koji rade u oblastima ekonomije UN, pokazuje da postoje tri smera za reforme ovog tela. Svi se slažu da trenutno Socijalno-ekonomski savet nije u stanju da izvrši socijalnu i ekonomsku ulogu, koju bi Ujedinjene nacije morale da izvrše tokom novog svetskog poretka. Ovi smerovi su:

-Prvi smer:

Tu se traži smanjivanje obima članstva. Trenutno ima 54 člana. Smatra se da ovaj veliki broj sprečava Savet da preuzima aktivne i objektivne odluke.

-Drugi smer:

Kod ovog smera se traži obrnuto u odnosu na prvi, što znači da se Savet promeni ili da postane javni organ u kom su predstavljene sve države članice i poništenje drugog i trećeg komiteta u Generalnoj skupštini.

-Treći smer:

Ovde se ne traži samo smanjivanje obima članstva u Savetu, već promene u Savetu kako bi bio "ekonomski bezbedni savet", koji bi imao moć i ovlašćenje trenutnog Saveta bezbednosti što se tiče socijalno-ekonomskog pitanja²²⁷

²²⁷ Dr Hasan Abu Talib, *UN u pedeset godina*, Publikacije centra za strategiju i političke studije, Al Ahram, Kairo, 1996, str. 55 (original na arapskom jeziku).

3.1.3 Administrativna i finansijska reforma

A) Finansijska reforma

Postoji potreba za dve finansijske reformske operacije zbog dva razloga:

- Prvi razlog je velika finansijska kriza u kojoj se UN odavno nalaze i za koju su potrebna korenska rešenja.

- Drugi razlog je povećavanje troškova međunarodnih mirovnih snaga u poslednjim godinama, do mere koja prethodi totalnom stečaju Ujedinjenih nacija ili ih sprečava da vrše svoje funkcije i druge obaveze.²²⁸

Ovde treba spomenuti da UN trpe pravu finansijsku krizu, tako da je obim dugova stigao (sa proslavom jubilarne pedesete godišnjice UN od formiranja) do 3,7 milijardi dolara. Mnoge države nisu uplatile svoje finansijske obaveze, a u isto vreme traže od UN da se aktiviraju. Tenzija finansijske krize se povećava ne samo zbog zakašnjenja SAD u plaćanju njenog dela budžeta, koji je dostigao 1,6 milijardi dolara, već zbog zakona koji je doneo Američki kongres 1993. godine. Taj zakon je smanjio učešće SAD u troškovima očuvanja mira sa 31 na 25 odsto, u vreme kad su države članice Evropske unije, koje učestvuju sa 34 odsto godišnje za operacije očuvanja mira, objavile da neće pokriti razliku američkog smanjenja. To je povećalo finansijsku napetost u Organizaciji.

Bilo koji predlozi vezani za finansijski sistem Ujedinjenih nacija moraju da uzmu u obzir tri pojave nefunkcionisanja ovoga sistema:

1) Brojni su izvori finansiranja različitih troškova. Postoji sistem za finansiranje troškova iz običnog budžeta, drugi sistem za finansiranje troškova operacija za očuvanje mira, a treći za finansiranje aktivnosti UN koje su vezane za program razvijanja i humanitarnu pomoć.

2) Postojanje dubokih nesporazuma oko osnova po kojima treba podeliti teskoće.

3) Ne postoji potpuna jasnoća u periodu pripreme budžeta UN ili za vreme naknadne kontrole.

Predlozi finansijske reforme su različiti. Neki su tehničke prirode i imaju cilj da omoguće generalnom sekretaru da sredi finansijsku krizu, a neki su opštepitičke prirode, koji imaju cilj da naprave specifičan skok u prirodi UN kako u međunarodnoj organizaciji, tako i u njenim odnosima sa državama članicama. Najvažniji predlozi su

²²⁸ Dr Hasan Abu Talib, prethodna literatūra, stranice 55-56 (original na arapskom jeziku).

oni koji imaju cilj da omoguće Ujedinjenim nacijama da same finansiraju svoje aktivnosti od dobijanja direktnih poreza za neke međunarodne aktivnosti - civilno vazduhoplovstvo, prodaja oružja itd.

B) Administrativna reforma

Administrativni organ UN kroz istoriju se suočavao sa mnogim problemima, tako da je za rešavanje ovih problema potrebna opšta administrativna revolucija. Napori mnogih komiteta, kao i specijalne studije za reformu UN, u prošlosti su se usredsređivali na administrativnu stranu. Izgleda da ova strana ima pravu tehničku prirodu, ali dodiruje i, na prvom mestu, neka politička pitanja, naročito ono što je vezano za geografske podele funkcije sekretarijata, kao i druge.

3.1.4 Reformulacija odnosa UN sa drugim međunarodnim organizacijama

a) Odnos sa regionalnim organizacijama

Predlozi reforme obuhvataju nove načine za učešće regionalne organizacije u naporima realizacije međunarodnog mira i bezbednosti po osnovu decentralizacije, kao i ponovnu podelu obaveza između svetskih i regionalnih organizacija. Tako ova podela obuhvata prostore preventivnih diplomatija, naročito ono što je vezano za ranije opomene, kao i slučajeve očuvanja i gradnje mira.

Neki predlozi traže razvijanje rada Komiteta ratnog generalštaba, koji pripada Savetu bezbednosti, tako što se formira regionalni sporedni komitet kao i regionalne zaštitne snage itd.

b) Odnos sa specijalizovanim agencijama

Potrebno je da se pronade novi način za odnos sa specijalizovanim agencijama, koji se razlikuje od postojećeg. Treba početi sa reformama postojećih oblika specijalizovanih agencija, pa onda ponovo razmotriti rad dela Ujedinjenih nacija koje rade u svim socijalno-ekonomskim aktivnostima. Za operaciju ponovnog razmatranja je potrebno formiranje centralnog organa za donošenje socijalno-ekonomskih odluka, koji je sličan Savetu bezbednosti u pitanjima koja su vezana za međunarodni mir i bezbednost. To znači formiranje socijalno-ekonomskog saveta i njegovo povezivanje na funkcionalnoj osnovi sa specijalizovanim agencijama posle njihovog razvijanja, kako bi

imali veću moć i mogućnosti za rešavanje problema životne sredine, siromaštva, emigracije i side, kao i drugih problema.

c) Odnos sa nevladinim međunarodnim organizacijama

Zbog vrednosti i moći ove organizacije i uticaja koji ima u međunarodnim odnosima, treba pronaći način za njihovo učešće u donošenju odluka u UN, kao i prekidanje tradicionalnog načina saradnje sa ovim organizacijama, kao da su samo konsultativne ili izvršne agencije. Na kraju treba spomenuti da je za Povelju UN, koja počinje rečenicom "mi smo narodi sveta", potrebno pronaći novi oblik, u skladu sa prirodom vlade UN kao organizacije u kojoj su članice samo države koje su predstavljene svojim vladama, kao i neophodnosti učešća organizacije koje iskreno predstavljaju narode sveta i njihove interese.²²⁹

4)Projekti reforme prema praktičnom stanju i šta je konkretno urađeno

Kao što smo ranije spomenuli, postoji mnogo ideja, projekata i studija koje su ponuđene za reforme međunarodne organizacije. Predstavićemo dva projekta koje su ponudili dva bivša sekretara, Kofi Anan i Butros Gali, iako smo ranije spomenuli deo projekta Butrosa Galija. Takođe ćemo izložiti i projekat libijskog predsednika pukovnika Muamera el Gadafija, koji je predstavio pred Generalnom skupštinom, 23.9.2009. godine, u vezi sa reformama UN.

4.1 Predlozi Butrosa Galija

Kada su se UN sastale, prvi put u istoriji, na nivou predsednika države, 31.01.1992. godine, Savet bezbednosti je tražio od generalnog sekretara UN da pripremi analize i predloge za jačanje njenih moći u okviru Povelje, kako bi vršile preventivne diplomatske misije kao i očuvanje mira. Doktor Gali je dao analizu i stvarne preporuke u svom izveštaju pod naslovom Plan mira. Ovaj izveštaj je važan zato što obuhvata kompletno viđenje uloge UN u oblasti međunarodnog mira i bezbednosti. On potvrđuje

²²⁹ Dr Muhamed Aziz Šukri i dr Ibrahim al Daraji, već pomenuta literatura, str. 594-597 (original na arapskom jeziku).

da ova uloga mora da počne pre nego što krize nastanu, kako ne bi došlo do njih. Ukoliko se kriza desi, mora se reagovati odmah. Ono što je bitno u ovom izveštaju je da doktor Butros Gali smatra da ovakva uloga Ujedinjenih nacija mora da traje do završetka sukoba. Ovaj izveštaj je između preventivne diplomatije, pravljenja mira, očuvanja i gradnje mira (posle završetka sukoba). Predlozi Butrosa Galija za jačanje uloge Ujedinjenih nacija obuhvataju četiri oblasti:

1) U oblasti preventivne diplomatije (Preventive Diplomacy):

Doktor Gali predlaže interesovanje za gradnju poverenja koje bi obuhvatilo „zamenu vojnih misija i postavljanje zakona za obezbeđenje slobodnih informacija, kako ne bi greškom došlo do rata”. Predlaže razvijanje specijalnih mehanizama za određivanje činjenica, da bi se precizno utvrdili stavovi svih strana u regionima mogućih tenzija. Takođe gradnju kompletne mreže za opomenu, koja skuplja podatke i vrši analizu tih podataka, kao i određivanje regiona u kojima može doći do zategnutosti. Jedna od najvažnijih ideja koje je doktor Gali predložio je postavljanje snaga koje pripadaju UN radi preventivnih mera u regionima tenzija ili mogućih kriza, bez obzira da li su unutrašnje ili međunarodne.

2) U oblasti pravljenja mira:

Butros Gali predlaže razvijanje mehanizma mirovnog poravnjanja sukoba. U tom smislu zahteva da generalni sekretar dobije pravo da traži mišljenje Međunarodnog suda pravde, kao i prihvatanje obaveznog mandata Suda od strane država članica u periodu do 2000. godine i veće napore specijalizovanih agencija radi poboljšanja atmosfere koju prouzrokuju krize. Generalni sekretar tražio je da se napravi jedan novi sistem zaštite država od teškoća izazvanih ekonomskim sankcijama, kao i postavljanje člana 43 (u vezi sa sastavljanjem međunarodne vojske) u fazi izvršenja i obrazovanja takozvane jedinice za pravljenje mira (peace enforcement units), koja bi bila bolje naoružana nego tradicionalne snage za intervencije, koje se koriste za očuvanje mira i sastoje se od dobrovoljaca. Ovakva predložena jedinica bi bila pod komandom Saveta bezbednosti dok se ne izvrši član 40 Povelje UN.

3) U oblastima očuvanja mira (Peace Keeping):

Predlozi doktora Galija se odnose na poboljšanje kvaliteta očuvanja mira koje vrše UN. Najvažniji predlozi su: države plaćaju svoje obaveze u određenim terminima

iz budžeta ministarstva unutrašnjih poslova, a ne ministarstva odbrane; države imaju obaveze da unapred objave broj i kvalitet snaga u kojima će da učestvuju; da nađu adekvatan sistem za edukaciju i logističku pomoć i komunikaciju između terenskog rukovodstva, kao i sedišta itd.

4) Gradnja mira posle završetka sukoba (Post Conflict Peace Building)

To znači grupu mera koje bi UN morale da preduzimaju radi podrške naporima za učvršćivanje rešenja, kao i garancije da se ne odustaje od ovog rešenja. Značaj izgradnje mira posle sukoba je ustanovio Butros Gali. On je ukazao na to šta Ujedinjene nacije mogu da učine u slučaju unutrašnjih ili međunarodnih kriza da bi izgradile mir posle završetka sukoba.

Prvi slučaj obuhvata pripreme koje UN mogu da učine: oduzimanje oružja zaraćenim stranama, smeštaj izbeglica, gradnju bezbednosnih organa, kontrolu izbora, učestvovanje u ponovnoj gradnji državnih institucija ili njihovih reformi itd.

U drugi slučaj spada: učešće u zajedničkim projektima između zaraćenih strana u oblastima energije, vode, struje, transporta i turizma. Takvi zajednički interesi mogu da učestvuju u promeni postojeće atmosfere kako se sukob ne bi obnovio. U tom smislu doktor Butros Gali poklanja veliku pažnju socijalnom miru i svrstava ga u rang političkog ili strateškog mira koji je pomenut u Povelji UN. Ovu centralnu ideju Butros Gali je potvrdio u svom izveštaju: „Plan razvijanja”.

Jedini mandat doktora Butrosa Galija se završio pre nego što je praktično realizovao svoje predloge za reformu.²³⁰

4.2 Šta je realizovano od reformi u periodu od 1997 do 2005. godine

Nema sumnje da je pitanje reformi UN bilo jedno od prioriteta za bivšeg generalnog sekretara Kofi Anana, koji je preuzeo funkciju 1997. godine. On je za osam godina, koliko je proveo u Ujedinjenim nacijama, dao mnogo novih ideja i izvršio puno

²³⁰ Dr Hasan Abu Talib, već pomenuta literatura, str. 52-53 (original na arapskom jeziku).

promena da bi UN podigao na viši nivo u međunarodnim postupcima. Ove promene su se odnosile na program rada i njegove oblike i zakone. Urađen je veći deo programa reformi uprkos tome što sve reforme nisu prihvatile države članice. Generalni sekretar Kofi Anan je objasnio da je, prema njegovim shvatanjima, Organizaciji potreban kontinuitet u poboljšanju i da je 2005. godina povod za šezdesetogodišnjicu UN, kad je potrebno preuzeti „hrabre odluke”. U najvažnije rezultate postignute u tom periodu spadaju:

1) Obnova administrativnih oblika

Obuhvata grupu mera reformi u 1997. godini, promene u obliku Generalnog sekretarijata, kao što su formiranje uprava za socijalna i ekonomska pitanja koja su sastavljena od tri postojeće direkcije, kao i dva programa u okviru odgovorne kancelarije za kriminal i drogu. Takođe je došlo do promene u Kancelariji za ljudska prava, kako bi postala Centar za ljudska prava. Formirana su i tri nova oblika za poboljšanje uprave Ujedinjenih nacija.

Prvo, uvedena je funkcija zamenika generalnog sekretara 1997. godine, zbog pojačanja u upravi Organizacije. Drugo, generalni sekretar je oformio svoju kancelariju od tima koji je sastavljen od najvećih administrativnih funkcionera, svih šefova kancelarija Generalne skupštine i njenih odbora, kao i šefova fondova UN i njihovih programa. Na kraju je došlo do osnivanja četiri komiteta, prema različitim resorima, zbog garancije u slaganju rada UN što se tiče bezbednosti i mira, ljudskih pitanja, razvijanja i socijalno-ekonomskih pitanja. Što se

tiče grupe drugih važnih reformi za 2002. godinu, one su obuhvatile dodatne predloge za opšte reforme u upravi za medijska pitanja, upravi za pitanja Generalne skupštine i usluge konferencije. Od tada je došlo do značajnih poboljšanja u dve oblasti - usluge sastanaka i pripreme dokumentacije. Zatvoreno je devet medijskih centara koji pripadaju Ujedinjenim nacijama u zapadnoj Evropi i otvoren je jedan centralni, sa sedištem u Briselu.

2) Izgradnja i očuvanje mira

Godine 2000. jedan tim Ujedinjenih nacija na visokom nivou, sa Al Ahdar Ibrahimom na čelu, izložio je operacije mira koje pripadaju UN. Ovaj postupak je dobio naziv: "Al Ibrahimov izveštaj". Nakon toga došlo je do jačanja moći Organizacije pri

postavljanju funkcionera i izvršenju planova, moći brze intervencije, pri čemu su se koristile lekcije iz velikog broja uspešnih misija koje su raspoređene u poslednjih 15 godina. Takođe je uloženi trud da se bolje edukuje civilna policija koja je naknadno poslata misijama. Ovo poboljšanje u sistemu i u administraciji je bilo korisno za operaciju UN u Istočnom Timuru u Sijera Leoneu, i može se reći da su to bile uspešne misije. Što se tiče pitanja lojalnosti, sa državama članicama je razmatrano kako da se drže politike UN i, u vezi sa tim, da nikako ne tolerišu pitanja seksualnog iskorišćavanja i zlostavljanja.

3) Uprava za ljudske izvore

Poslednjih godina je došlo do poboljšanja sistema Ujedinjenih nacija u upravi za pitanja radnika.

Godine 2000. na internetu je formiran novi sistem za zapošljavanje radnika, kao i njihovog unapređenja, zbog garancije jasnoće u procesu objavljivanja traženih poslova. Data su ovlašćenja upravicima prilikom izbora zaposlenih na osnovu odgovarajućih mera.

Podsticani su zaposleni zbog premeštaja između centara za rad i funkcionalnih poslova. Takođe, programi edukacije i vežbe postali su dostupni svim zaposlenim u širokoj meri. Počeo se sprovoditi novi sistem za ocenjivanje rada zaposlenih. Zaposlenim je dato nekoliko podstreka da bi uspostavili bolju ravnotežu između rada i života, kako bi UN bile u skladu sa glavnim kompanijama koje pružaju slične podstreke. Ti podsticaji se odnose na fleksibilno radno vreme, kao i obezbeđenje mogućnosti rada na daljinu, i prava na godišnji roditeljski odmor.

4) Moralno ponašanje i unutrašnja pravda

Početkom 2005. godine, posle rezultata dobijenih unutrašnjom studijom koja je obuhvatala službenike, kao i zbog nezadovoljstva zbog programa „nafta za hranu”, generalni sekretar je postavio grupu administrativnih reformi zbog odgovornosti i poboljšanja moralnog ponašanja. Tako je formirana kancelarija za moralnost UN, koja ima program za otkrivanje finansijskog stanja, prema uputstvu generalnog sekretara, i objavu interesa (6/2006. ST/SGB) koji je počeo sa radom 1.5.2006. godine. Ova kancelarija ima ulogu da izvrši novu politiku zaštite objave i nemoralnog ponašanja, kao i postavljanje finansijske odluke. Kancelarija zavisi od posla sekretara za nedužne, koji

pripada UN, a njegova kancelarija je formirana 2002. godine u cilju poravnanja sukoba između zaposlenih i uprava UN.

5) Ljudska prava

Početak prvog mandata generalnog sekretara Kofi Anana vodilo se dosta računa o glavnoj strani ljudskih prava, naročito kroz rad Organizacije u oblasti očuvanja mira i razvijanja. Tako je Kancelarija za ljudska prava (pre nego što je promenila naziv u Savet ljudskih prava), formirala nekoliko sporednih kancelarija na terenima zbog jačanja moći odgovornosti. Trenutno se pruža više moći zemljama zbog gradnje institucije za ostvarivanje ljudskih prava i pridržavanje sporazuma.

Generalni sekretar je postavio specijalnog savetnika zbog zabrane operacije masovnih genocida, i tražio od Saveta bezbednosti da pruži adekvatnu zaštitu civilima u slučajevima oružanih sukoba. Grupa mera reformi koje je postavio generalni sekretar Kofi Anan 2005. godine obuhvata dosta predloga za jačanje rada Kancelarije za ljudska prava.

6) Gradnja koalicije sa civilnom zajednicom i privatnim sektorom

Generalni sekretar je 1997. godine objavio međunarodnu povelju, u kojoj je tražio od kompanija da preuzmu svoje odgovornosti. Od tada se Povelji pridružilo oko 2000 poslovnih institucija, kao i poznata rukovodstva u civilnim zajednicama i u radnim organizacijama. Ova povelja je poboljšala dijalog između civilne zajednice i privatnog sektora i dala kompanijama povod da preduzmu inicijative u okviru svoje socijalne odgovornosti. Takođe je promovisala novo viđenje uloge radnog sektora u javnim oblastima u nerazvijenim zemljama.

Pored toga, civilnim zajednicama je obezbeđeno više prilika za učešće u konsultativnim operacijama UN. Na primer, Savet bezbednosti može da sluša svedočenje direktno od nevladinih organizacija. Tako nešto se desilo 2000. godine kada su agencije koje pripadaju UN napravile ugovor sa glavnim farmaceutskim kompanijama radi smanjenja cene lekova protiv side i obezbeđivanjem tih lekova nerazvijenim zemljama.

Bivši predsednik ranog tima Brazilac Kardoso dao je dosta predloga za jačanje odnosa između UN i civilne zajednice. Jedan od njih je sednica za nezvanično saslušanje civilne zajednice u Generalnoj skupštini. Prva sednica saslušanja je održana u junu 2005. godine, u okviru

pripreme sastanka na najvišem nivou. Generalni sekretar je takođe obrazovao fond UN za međunarodne kompanije, zbog pojačanja saradnje između privatnog i javnog sektora.²³¹

4.3 Plan Kofi Anana za reforme 2005. godine²³²

Povodom 60-godišnjice postojanja Ujedinjenih nacija, 2005. godine, generalni sekretar UN Kofi Anan objavio je svoj plan za reformu, kako bi bio razmatran pred vođama svetskih država koje su okupljene u Njujorku zbog razmatranja pitanja reformi tokom godišnjeg sastanka Generalne skupštine UN. Kofi Anan je u svom planu, između ostalog, rekao: "U sledećih deset godina možemo da smanjimo procenat svetskog siromaštva na polovinu i da zaustavimo širenje poznate glavne bolesti, kao i da zaustavimo terorizam i oružane sukobe. Takođe možemo da udvostručimo poštovanje ljudskog ponosa u celom svetu i obrazujemo moderne međunarodne institucije zbog pomoći čovečanstvu i, ukoliko budemo radili zajedno i hrabro, ljudi će biti bogatiji i bezbedniji, sa većim korišćenjem ljudskih prava".

Tadašnji generalni sekretar UN je pripremio ovaj izveštaj na osnovu iskustva koje je stekao radeći osam godina u UN, kao i na osnovu svog ličnog ubeđenja, i dobrog poznavanja Povelje Ujedinjenih nacija, koje imaju obavezu da podignu svoje principe i ciljeve. Kofi Anan je u pripremi svog izveštaja uzeo u obzir dva izveštaja koji su u vezi sa svetskim izazovima sa kojima se čovečanstvo suočava. Prvi je dao tim visokog ranga sastavljen od 16 članova, odgovoran za pretnje, izazove i promene. Od ovog tima se tražilo da daje predloge za jačanje sadašnjeg socijalno- bezbednosnog sistema. U drugom izveštaju je učestvovalo 250 stručnjaka koji su pripremili milenijumski projekat. Od njih se tražilo da postave radni plan za ostvarenje ciljeva milenijumskog razvoja do 2015. godine. Anan je objavio detaljni izveštaj: „U atmosferi više slobode”, za realizaciju razvijanja i bezbednosti i ljudska prava za sve. U izveštaju je naveo sadašnje i buduće izazove i načine kako da se suočimo sa njima, kao i svoje mišljenje o reformama Povelje UN i njenih organa. Predložio je određene mere koje mogu da razmotre predsednici država i vlada. U svom izveštaju je naglasio: „Ni jedna država ne

²³¹ Dr Muhamed Aziz Šukri i dr Ibrahim al Daraji, već pomenuta literatura, str. 602-607 (original na arapskom jeziku).

²³² <http://www.un.org/arabic/largeerfreedom/sgreport.html>, pristupljeno 26.12.2009.

treba da bude sama u sadašnjem svetu. Svi mi delimo odgovornosti za našu bezbednost i razvijanje kolektivne strategije. Institucije i mere su neophodne".

Kofi Anan je izneo svoj predlog na sledeći način:

1) Oslobođenje od siromaštva:

Da bi se smanjilo siromaštvo i postigla svetska finansijska stabilnost za sve, Kofi Anan zahteva od predsednika država i vlada:

A) Da se slože mišljenja u pitanjima razvijanja. Ova postojeća sloga za zajedničku odgovornost usvojena je 2002. godine, na Međunarodnom kongresu za finansiranje razvoja, koji je održan u Montijeri u Meksiku, kao i na Svetskom kongresu za stalno razvijanje, koji je održan u Johannesburgu u Južnoafričkoj Republici, gde je objavljena obaveza izvršenja. U skladu sa tom istorijskom poveljom, koja ima sledeće razvojne ciljeve:

- Države u razvoju moraju da objave svoje obaveze oko razvijanja, tako što će pojačavati metode vladavine, kao i borbu protiv korupcije i sprovođenje investicija privatnog sektora i finansiranje strategije nacionalnog razvijanja.

- Razvijene zemlje moraju da podržavaju ove napore kroz povećanje pomoći za razvoj, kao i podršku boljeg trgovinskog sistema i smanjivanje dugova.

B) Određivanje potreba Afrike i potvrđivanje zvaničnih obaveza za brzu pomoć.

C) Svaka siromašna zemlja u razvoju mora da izvrši opštu nacionalnu strategiju do 2006. godine, sa velikom ambicijom do ciljeva milenijumskih razvoja 2015. godine.

D) Garancije razvijenih država koje nisu postavile vremenski rok za odvajanje 0,7 odsto od ukupnog nacionalnog dohotka radi pomoći zvaničnom razvoju, da to učine do 2015. godine, tako što će početi da primenjuju vidljivo povećanje u roku do 2006. godine, kako bi dostigle procenat ne manji od 0,5 odsto do 2009. godine.

E) Da se postavi nova definicija za nivo dugova, koji omogućava zemlji da realizuje milenijumski razvijene ciljeve do 2015. godine, bez povećanja proseka svojih dugova, što zahteva da se mnoge države obuhvaćene specijalnom inicijativom (za siromašne zemlje sa velikim dugovima) finansiraju isključivo od donacije i totalnog poništenja dugova. Od nekih država se zahteva (siromašne zemlje sa velikim dugovima koje nisu obuhvaćene inicijativom kao i srednje razvijene zemlje) da smanje dugove, u proseku više nego što je nuđeno do sada, tako da dodatno smanjenje dugova ne treba da bude u

vezi sa smanjenjem pruženih pomoći za sve države u razvoju. a da ne ometa opstanak i moć međunarodnih finansijskih institucija.

F) Nastavak višestranačkih trgovinskih razgovora u Dohi koji se održavaju u okviru Međunarodne trgovinske organizacije u periodu koji ne prelazi 2006. godinu, sa obećanjem da se pridržava realizacije razvojnih ciljeva, kao i preuzimanje prvog koraka kako bi manje razvijene države izvezile svoju robu na tržište bez taksi i da ne budu pod sistemom procentualnog ograničenja.

G) Otvaranje međunarodnog finansijskog centra u 2005. godini i zbog direktne dodele pomoći razvoju, kao i obećanja da se odvaja prosek od 0,7 odsto za pomoć zvaničnog razvoja do 2015. godine, i pronalaženje novih izvora za finansiranje razvoja kako bi pomoć Centru trajala duže.

H) Da se preduzmu inicijative (brza rešenja) za ostvarivanje milenijumski razvijanih ciljeva kao što su besplatne dodele medicinskih instrumenata radi prevencije od malarije i efektivni lekovi protiv malarije. Takođe da se proširi program za dodelu obroka školama, koji su napravljeni u domaćinstvima, od lokalnih proizvoda, i da se ponište postavljene takse za korisnike usluga osnovnog obrazovanja i medicinskih usluga.

I) Brza intervencija međunarodne zajednice za obezbeđivanje potrebnog materijala protiv virusa side, na osnovu programa UN protiv side, kao i obezbeđivanje finansiranja međunarodnog fonda protiv side, tuberkuloze i malarije.

J) Ponovno potvrđenje borbe između polova, kao i važnost pobede seksualne ravnopravnosti, tako što ženski rod dobija priliku da nastavi osnovno i srednje obrazovanje. Žene treba da dobiju pravo da poseduju nekretnine i da im se obezbede zdravstvene usluge za rađanje, kao i ravnopravnost u korišćenju prilika za zapošljavanje i više mogućnosti da budu postavljene u vladine institucije, kao i dozvola direktne intervencije za zaštitu žena od nasilja.

K) Neophodna je veća međunarodna podrška za istraživanje i razvoj u oblasti nauke, zbog specijalnih potreba siromašnih u oblasti zdravlja, poljoprivrede, prirodnih izvora i životne sredine, energije i klime.

L) Preduzimanje svetskih mera zbog smanjivanja problema klimatskih promena tako da to obuhvata tehnološke inovacije, onda postavljanje međunarodnog okvira za promene

klime do 2012. godine, sa proširenjem učešća svih glavnih zemalja koje zagađuju, kao i razvijenih zemalja i zemalja u razvoju.

M) Da se objavi da je obrazovan svetski sistem za rano upozorenje od glavnih prirodnih rizika koji se oslanja na nacionalne i sadašnje regionalne moći.

N) Zemlje u razvoju, koje postavljaju dobre i jasne nacionalne strategije i kojima je potrebna pomoć za razvoj, treba da početkom 2005. dobiju dovoljno dodatne brze pomoći, kako bi realizovale milenijumski razvijene ciljeve.

2) Oslobođenje od straha :

Zbog realizacije aktivne nacionalne bezbednosti u 21. veku Kofi Anan zahteva od predsednika država i vlada da preuzmu odgovarajuće mere za borbu protiv obučeni pretnji međunarodnom miru i bezbednosti. Od njih se traži:

a) Objava (novo slaganje u mišljenju) u vezi sa za bezbednošću, koja uzima u obzir međusobno povezane pretnje, kao i jačanje razvoja i bezbednosti ljudskih prava. Činjenica je da ni jedna država ne može da zaštiti samu sebe i da je svim državama potreban pravedni i aktivni društveni bezbedni sistem sa obavezom izvršenja opštih strategija zbog suočavanja sa svim pretnjama, počev od međunarodnih ratova, oružja za masovno uništenje i terorizma, kao i pada država, građanskih ratova, do smrtonosnih zaraznih bolesti, velikog siromaštva i uništavanja životne sredine.

b) Obećanja da se potpuno pridržava svih članova sporazuma za neširenje nuklearnog oružja, sporazuma biološkog oružja i sporazuma hemijskog oružja. Zbog povećanja moći višestranačkog okvira protiv proširenja i oduzimanja oružja potrebno je:

- da se objavi brzi završetak razgovora oko sporazuma za proizvodnju razornih materijala
- ponovno potvrđenje obaveza za zaustavljanje nuklearnih proba u cilju početnog izvršenja sporazuma opšte zabrane nuklearnih proba
- da se uzme uzorni dodatni protokol kao standard za pridržavanje sporazuma neširenja nuklearnog oružja.
- obaveze brzog postizanja saglasnosti oko alternative u skladu sa principom sporazuma neširenja nuklearnog oružja, u vezi sa pravom mirnog korišćenja i obaveze neširenja, kao i pravo posedovanja lokalnog položaja za obogaćenje uranijuma i razdvajanje plutonijuma.
- objava obaveze za jačanje sporazuma o biološkom oružju

- podsticanje svih država koje poseduju nuklearno oružje da brzo unište skladišta hemijskog oružja u dogovorenim terminima
- c) Postavljanje zakonski obavezujućih međunarodnih okvira za organizaciju prodaje malog i lakog oružja, kao i kontrolu nelegalnog rada posrednika u njihovoj prodaji i garancija izvršenja svih odluka zabrane koje su objavile Ujedinjene nacije.
- d) Potvrđivanje činjenice da bilo koje pitanje, bez obzira na legitimitet, ne može da opravda napad na civile i njihovo ubijanje. Svaki čin koji dovede do ubijanja civila ili njihovih telesnih povreda je teroristički čin ukoliko je cilj strahovanje stanovnika ili prisiljavanje vlada ili međunarodne organizacije na nešto.
- e) Vršenje opšte strategije UN koju je ponudio generalni sekretar za borbu protiv terorizma, da bi ubedio ljude da ne upotrebljavaju ili podržavaju terorizam; zabrana teroristima da dođu do novca; zabrana državam da podržavaju terorizam; pojačavanje njihove moći da se bore protiv terorizma i zaštita ljudskih prava.
- f) Objave pridruživanja 12 sporazuma za borbu protiv terorizma, kao i objava sledeće naredbe:
- Brzo sastavljanje sporazuma u vezi sa nuklearnim terorizmom
 - Formiranje opšteg sporazuma u vezi sa terorizmom pre početka 60-og sastanka Generalne skupštine.
- g) Obaveze pridruživanja u najskorije vreme svim sporazumima koji su u vezi sa organizovanim kriminalom i korupcijom, kao i preduzimanje potrebnih koraka za aktivno izvršenje, korišćenjem tog sporazuma za nacionalne zakone i jačanje zakona o kriminalu.
- h) Traži se od Saveta bezbednosti da preduzme rezoluciju protiv upotrebe sile, u kojoj se određuju principi njenog korišćenja i prema kojima se izdaje ovlašćenje za upotrebu sile. Ovi principi moraju da obuhvate Povelju UN u vezi sa korišćenjem sile, naročito član 51, i ponovno potvrđivanje centralne uloge Saveta bezbednosti u oblasti mira i bezbednosti, kao i potvrđivanje prava Saveta bezbednosti na upotrebu vojne sile, uključujući preventivno korišćenje za očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti, i u slučajevima operacije masovnih genocida, etničkog čišćenja i drugog kriminala protiv čovečanstva. To znači da treba dobro razmisliti kada treba koristiti silu, u zavisnosti od

veličine pretnje, i razmotriti druge metode koje nisu vojne i koje bi mogle uspešno da obustave pretnje.

i) Saglasnost za formiranje direkcije za gradnju mira, slično onome što je predloženo u izveštaju, kao i formiranje fonda donacije za gradnju mira.

j) Formiranje strateških rezervi za operaciju UN za očuvanje mira, kao i podrška naporima evropske i afričke unije i drugih kojima je cilj stvaranje rezervne moći kao delo sistema za očuvanje mira i obrazovanje rezervne civilne policije za UN.

k) Izvršenje i sprovođenje kazni koje postavlja Savet bezbednosti putem jačanja moći država članica da izvrše kazne i formiranje mehanizama za lociranje, kao i aktivne i odgovorne mehanizme za smanjivanje ljudskih patnji zbog posledica kazne.

3) Sloboda udobnog života

Predsednici država i vlada su zahtevali da se podrže zakoni, ljudska prava i demokratija (to su principi koji se nalaze u suštini Povelje UN, kao i u svetskoj objavi za ljudska prava). Zbog realizacije ovih ciljeva moraju preduzeti sledeće:

A) Ponovno potvrđivanje zaštite ljudskog dostojanstva tako što se preduzimaju mere za jačanje zakona i poštovanje ljudskih prava i glavnih sloboda, i podsticanje demokratije zbog poštovanja principa koji su priznati u svim zemljama.

B) Prihvatanje principa odgovornosti zaštite kao osnov za kolektivne mere protiv masovnog genocida i etničkog čišćenja, kao i kriminala protiv čovečanstva i saglasnost svake države da postupa prema tim odgovornostima, kao i obaveza svake države da štiti svoje građane. Ukoliko je lokalna vlast nemoćna, onda se odgovornost prenosi na međunarodnu zajednicu, da bi ona preuzela ljudske i diplomatske metode za pomoć u zaštiti civila. Ukoliko se pokaže da su te metode nedovoljne, onda Savet bezbednosti ima pravo da preduzima mere na osnovu Povelje.

C) Podrška festivala sporazuma koji će biti održan u 2005. godini i koji će se koncentrisati na 31 višestranački sporazum i podsticanje svake vlade koja nije ratifikovala sve sporazume za zaštitu civila da to učine.

D) Objava obaveze za podršku demokratije u svetu, kao i jačanje moći UN u oblasti pružanja pomoći novim demokratijama. Zbog toga je Kofi Anan objavio podršku formiranja fonda za demokratiju UN, za pružanje finansijske i tehničke pomoći zemljama koje se zalažu za demokratiju.

E) Priznavanje važnosti uloge Međunarodnog suda pravde u rešavanju sukoba između država i saglasnost na pronalaženju novih metoda za jačanje rada Suda.

4) Važnost kolektivnog rada - jačanje UN:

Kofi Anan je u svom planu predložio reforme i povelje Ujedinjenih nacija:

a) Generalna skupština

Aktiviranje rada Generalne skupštine:

1. Objava naredbe predstavnicima država na 60. sastanku da preduzmu reforme za aktiviranje rada Generalne skupštine kroz određene mere, kao što je jednostavniji rad Skupštine i njenih komiteta i jačanje uloge njenog predsednika.
2. Interesovanje za objektivniji program rada Generalne skupštine i koncentracija na glavna pitanja, kao što je međunarodna migracija i opšti sporazum u vezi sa terorizmom.
3. Formiranje mehanizama koji omogućavaju da Generalna skupština kontaktira sa civilnim zajednicama.

b) Savet bezbednosti

Generalni sekretar Kofi Anan je ovde pomenuo da bilo koja reforma UN neće biti potpuna bez reforme Saveta bezbednosti, tako da Savet mora da predstavlja pravu snagu. Zato on podržava stav tima na visokom nivou koji je zadužen za pretnje, izazove i promene (A/59/565), a koji je u vezi sa reformama Saveta bezbednosti:

1. Da bi se izvršio član 23 Povelje UN, u preuzimanju odluke moraju da učestvuju oni koji daju najveće učešće u Ujedinjenim nacijama, finansijski, vojno ili diplomatski, naročito u budžetima UN, kao i u operacijama očuvanja mira i u volonterskim aktivnostima koje UN preuzimaju u oblastima bezbednosti i razvoja, kao i diplomatske aktivnosti koje treba da podrže ciljeve UN. Što se tiče razvijenih zemalja, važan standard učešća je postizanje međunarodnog dogovorenog nivoa za učešće u pomoći zvaničnog razvoja, što je 0,7 odsto od ukupnog nacionalnog proizvoda.
2. Reforma treba da dovede učešće zemalja u razvoju u proces donošenja odluka.
3. Da ne dovodi do smanjenja aktivnosti Saveta bezbednosti.
4. Da pojača demokratsku atmosferu u Savetu.

Kofi Anan je tražio od članica da razmatraju oba izbora, što znači model A i model B koji su predloženi u tom izveštaju, ili bilo koje druge dobre predloge koji su izvedeni na osnovu jednog od ova dva modela. Kofi Anan bi želeo da država članica preuzima

ovu odluku slaganjem mišljenja ali, ukoliko je to nemoguće, to ne treba da bude razlog za odlaganje preuzimanja potrebnih mera.

- **Model (A)**

Ovaj model zahteva formiranje šest novih sedišta bez prava veta, kao i tri nova privremena sedišta na dve godine, s tim da se podele na glavna regionalna područja na sledeći način:

regionalna područja	broj država	stalna sedišta	novopredložena stalna sedišta	novopredložena sedišta na dve god(bez prava obnove)	ukupno
Afrika	53	0	2	4	6
Azija i region Tihog okeana	56	1	2	3	6
Evropa	47	3	1	2	6
Obe Amerike	35	1	1	4	6
Ukupan model A	191	5	6	13	24

- **Model (B)**

Ovaj model zahteva neformiranje bilo kojeg novog stalnog sedišta, ali traži da se formiraju nove grupe od osam sedišta sa pravom na obnovu na period od četiri godine, kao i jedno novo privremeno sedište na period od dve godine (bez prava na obnovu), s tim da se podele sedišta na glavna regionalna područja na sledeći način:

regionalna područja	broj država	stalna sedista	novopredložena stalna sedista	novopredložena sedista na dve god.(bez prava obnove)	ukupno
Afrika	53	0	2	4	6
Azija i region Tihog okeana	56	1	2	3	6
Evropa	47	3	2	1	6
Obe Amerike	35	1	2	3	6
Ukupan model B	191	5	8	11	24

Savet

bezbednosti će, prema predlozima generalnog sekretara UN Kofi Anana, biti sastavljen od 24 člana koji će biti podeljeni prema prvom modelu na stalna sedišta i privremena sedišta (bez prava obnove), s tim da nova stalna sedišta nemaju prava veta. Takođe će, prema drugom modelu, ostati stalna sedišta kao do sada i formiraće sedišta na četiri godine sa pravom obnove i jedno privremeno sedište (bez prava obnove).

c) Socijalno- ekonomski savet

Reforma Socijalno-ekonomskog saveta:

1. Ovlašćenje Socijalno-ekonomskog saveta na ministarskom nivou da izvrši godišnju procenu za ostvarenje razvojnih ciljeva koji su dogovoreni, naročito milenijumski razvijeni ciljevi.
2. Da se ponaša kao simpozijum za razvojnu saradnju na visokom nivou i da podstiče razvojne aktivnosti u svim smerovima, kao i jačanje kontakata između pravnih i izvršnih poslova UN.
3. Da podstiče održavanje sastanaka kada je potrebno, u adekvatnim terminima, zbog procene ugrožavanja koje su upućene razvoju, kao što su gladi i velike prirodne katastrofe i rad na pronalaženju adekvatnih rešenja.

4. Da Savet stalno saraduje sa komisijom za gradnju mira koja treba da se formira, naročito posle završetka sukoba.

d) Generalni sekretarijat

Reforma Generalne skupštine:

1. Podrška zahtevu generalnog sekretara da Generalna skupština ponovo razmatra sve mandate kojima je prošlo pet godina, radi procene potrebe za nekim aktivnostima ili mogućnosti korišćenja finansijskih izvora rezervisanih za te aktivnosti za nove izazove.
2. Saglasnost za davanje potrebnih materijala i moći generalnom sekretaru, kako bi mogao da ponudi zaposlenima naknadu za radno mesto zbog obnove direkcije zaposlenih, kako bi bila u skladu sa trenutnim potrebama.
3. Da države članice saraduju sa generalnim sekretarom zbog opšteg izlaganje budžeta i ljudskih izvora organizacije.
4. Podrška grupi administrativnih reformi koje generalni sekretar namerava da sprovede radi poboljšanja jasnoće u radu, kao i vrednosti unutar Generalne skupštine.

e) Regionalne organizacije

Podrška jačih odnosa između UN i regionalne organizacije prvi je korak da se napravi desetogodišnji plan i njegovo izvršenje za gradnju moći u saradnji sa Afričkim savezom, kao i garancije da regionalne organizacije, koje imaju moć za zabranu sukoba i očuvanje mira, postavte te moći u okvir sistema Ujedinjenih nacija.

f) Povelja UN

Poništenje pomenutih naziva u članovima 53 i 107 Povelje UN - „neprijateljske države”, kao i poništenje člana 47 koji je u vezi sa Komitetom vojnog generalnog štaba, kao i pomenuti nazivi za komitet u članovima 26, 45 i 46 i poništenje poglavlja 13 koje je u vezi sa Savetom starateljstva.

g) Predloženi Savet za ljudska prava

Postignuta je saglasnost da se Komisija za ljudska prava zameni u mali stalni savet za ljudska prava kao glavna direkcija UN ili kao sporedni organ Generalne skupštine, tako što će Generalna skupština izabrati njegovog člana direktnim izborom ili dvotrećinskom većinom prisutnih članova. Ovaj predlog je direktno prihvaćen, uprkos nesaglasnosti Amerike, tako da je Generalna skupština umesto Komisije za ljudska prava preuzela rezoluciju za formiranje Saveta za ljudska prava, sa sedištem u Ženevi,

kao sporedne direkcije koja pripada Generalnoj skupštini, pod uslovom da Generalna skupština posmatra njegov rad u roku od pet godina. Generalna skupština je odlučila da taj savet odgovara za jačanje svetskog poštovanja za sva ljudska prava i glavne slobode svima bez ikakve diskriminacije i na pravedan način. Takođe je odlučeno da Savet rešava sve slučajeve gde su narušena ljudska prava, uključujući velike i metodološke slučajeve, kao i pojačanje aktivne koordinacije za ljudska prava i proširenje tog prava unutar UN. Savet u svom radu uzima u obzir svetske principe, neutralnost, objektivnost i međunarodnu saradnju i dijalog. Cilj je jačanje ljudskih, političkih, socijalnih i kulturnih prava, uključujući i prava razvoja.

Generalna skupština je odredila funkcije tog saveta:

A) Pобољшanje obrazovanja u oblasti ljudskih prava, kao i pojačanje konsultativnih usluga i tehničke pomoći i gradnje moći, tako da se odnosi na te usluge u konsultaciji i saglasnosti sa državama članicama o kojima se radi.

B) Priprema simpozijuma za dijalog u vezi objektivnih pitanja za sva ljudska prava.

C) Podnošenje preporuke Generalnoj skupštini u cilju kontinuiteta u razvoju međunarodnog prava u oblasti ljudskih prava.

D) Podsticanje država članica da potpuno izvrše obaveze koje su obećale u oblasti ljudskih prava, i praćenje ciljeva i obaveza za jačanje i zaštitu ljudskih prava koji su uzrokovani različitim konferencijama, kao i konferencije samita koje su održane u UN.

E) Održavanje opšte stalne procene koja se oslanja na proverene i objektivne podatke koji su vezani za lojalnost država članica za obaveze i obećanja u oblasti ljudskih prava, s tim da se garantuje globalnost sprovođenja i jednakost tretmana među svim državama. Ova procena je mehanizam za saradnju koji se oslanja na dijalog u kojem aktivno učestvuje zemlja o kojoj se radi, s tim da se uzimaju u obzir njene potrebe u oblasti gradnje moći. Ovaj mehanizam upotpunjava rad direkcije koje su formirane prema sporazumima. Savet će postaviti način rada i sistem opšte stalne procene i sve što je potrebno u roku od godinu dana od prvog sastanka Saveta.

F) Učešće u saradnji i dijalogu o zabrani narušavanja ljudskih prava i brzo reagovanje u hitnim slučajevima koji su u vezi sa ljudskim pravima.

G) Preuzimanje uloge i odgovornosti Komisije za ljudska prava u vezi sa radom Komisije UN za ljudska prava, prema onome što je odlučila Generalna skupština Rezolucijom br. 48/141, od 20.12.1993. godine.

H) Jaka saradnja u oblasti ljudskih prava sa vladama i regionalnim organizacijama i nacionalnim institucijama za ljudska prava u civilnoj zajednici.

I) Podnošenje preporuke za pojačanje i zaštitu ljudskih prava

J) Podnošenje godišnjeg izveštaja Generalnoj skupštini

Generalna skupština je odlučila da Savet za ljudska prava bude sastavljen od 47 država članica tajnim i direktnim izborom. Članovi Saveta se biraju prema pravednoj geografskoj podeli, tako da se sedišta dele prema regionalnim grupama na sledeći način: 13 Afričkoj grupi, 13 Azijskoj grupi, 6 Grupi istočne Evrope, 8 Grupi Latinske Amerike, 7 Grupi zapadne Evrope i drugih država.

Mandat članova Saveta traje tri godine, s tim da ne mogu biti ponovo izabrani posle dva mandata. Generalna skupština ima pravo da odluči, sa dvotrećinskom većinom prisutnih koji imaju pravo glasa, da oduzme pravo članstva nekom članu Saveta ukoliko učini velike metodološke uvrede ljudskih prava.²³³

Generalna skupština Ujedinjenih nacija je, 9.5.2006. godine, izabrala članove novog Saveta za ljudska prava, s obzirom na to da je odlučila da se Savet redovno sastaje tokom cele godine najmanje tri puta godišnje. Od toga je jedan glavni sastanak, koji traje najmanje 14 nedelja. Savet za ljudska prava ima pravo da se i vanredno sastaje, po potrebi, i na osnovu zahteva nekog člana Saveta koji ima podršku trećine Saveta.

Novi Savet za ljudska prava otvorio je, 16.6.2006. godine, prvu sednicu u Ženevi na poziv generalnog sekretara Ujedinjenih nacija Kofi Anana. Tražio je "novi početak i novo doba" za ljudska prava. Na toj sednici, kojoj je prisustvovalo više od 100 predstavnika država, Kofi Anan je rekao: „Ono što mora da se dogodi više od bilo čega je promena u kulturi, tako da umesto kulture suočavanja i nepoštovanja, koja je bila prisutna u bivšoj Komisiji za ljudska prava, treba da vidimo kulturu saradnje i poštovanja, koja dobija poverenje zrelog rukovodstva“.

Anan je takođe tražio da Savet za ljudska prava ne bude zarobljenik dobijanja političkih poena i podsticao članove da razmisle o ljudima koji ne mogu da dobiju svoje pravo, bilo da su ta prava civilna, politička, ekonomska, socijalna ili kulturna i da li ovi

²³³ <http://www.un.org/es/comun/docs/index.asp?symbol=A/60/L.487referer=/spanish/&Lang=A> pristupljeno 15.1.2009.

ljudi umiru zbog divljačkog tretmana od strane diktatora, ili zbog neznanja, gladi ili bolesti.²³⁴

4.4. Projekat pukovnika Muamera El Gadafija

Libijski predsednik pukovnik Muamer el Gadafi u govoru pred Generalnom skupštinom, 23.9.2009. godine, objavio je projekat za reformu Ujedinjenih nacija koji je sastavljen od sledećih tačaka:

- Zatvaranje svih vrata za učlanjenje država u Organizaciju
- Sprovođenje ravnopravne demokratije država članica tako da se demokratija sprovodi na nivou svetskog kongresa, koji je u tom slučaju Generalna skupština, kroz prenos ovlašćenja Saveta bezbednosti Generalnoj skupštini. Tako bi Savet bezbednosti bio instrument za izvršenje rezolucije Generalne skupštine.
- Generalna skupština je kao svetski parlament čije rezolucije moraju biti obavezujuće.
- Zatvaranje svih vrata za povećanje broja članova Saveta bezbednosti, tako što bi to mesto popunili članovi Unije. Članstvo u Savetu bezbednosti bi bilo za Uniju, a ne za članove, a Savet bezbednosti mora biti predstavljen od strane svih nacija tako da bi svaka Unija dobila stalno sedište na sledeći način:

Evropska unija, Afrička unija, Latino-američka unija, Asocijacija država jugoistočne Azije (ASEAN - Association of South East Asiana Nations), Ruska unija (trenutno stalno predstavljena u Savetu bezbednosti), Američka unija (stalno predstavljena preko SAD), Južnoazijski savez za regionalnu saradnju (SAARC- South Asian Association for Regional Cooperation) u slučaju njihovog formiranja, Arapska liga, Organizacija islamske konferencije, Pokret nesvrstanih zemalja, Grupa malih država (G100) i, u slučaju postojanja država van pomenute unije, mogu se odrediti stalna sedišta, koja bi se mogla međusobno menjati na šest meseci ili na godinu dana. Može Japan, Australija ili Novi Zeland da bude izvan bilo koje unije, tako da im se može dodeliti jedno sedište.

²³⁴ Dr Muhamed Aziz Šukri i dr Ibrahim al Daraji, već pomenuta literatura, str. 627-628 (original na arapskom jeziku).

- Svi članovi mogu da imaju prava veta, ili da ih nemaju. Sve unije Saveta bezbednosti sa takvom strukturom mogu imati prava veta ili da se ta prava totalno ukinu u novoj strukturi Saveta bezbednosti.

- Neophodno je da Afrička unija dobije stalno sedište bez obzira na reforme UN.

Da se sedište Organizacije rotira između istoka, centra i juga zemaljske kugle u proseku pedeset godina u svakom delu (Sert, Beč, za centralni deo zemaljske kugle i Peking, Nju Delhi za istočni deo zemaljske kugle). To je predloženo zbog toga što je prošlo 64 godine od kad se sedište Organizacije nalazi u SAD.²³⁵

5) Predlozi i preporuke:

1. U slučaju da se pravo veta ne poništi, postoji potreba za postavljanjem određenih moralnih i strukturnih pitanja. Na primer, Generalna skupština mora da objavi podršku pet država, koje su u stalnom članstvu. U toj objavi se određuju principi i uslovi koji moraju da se uzmu u obzir pri korišćenju prava veta.

2. Postavljanje teksta, koji sadrži kontrapravo veta na regionalnom nivou i zbog smanjenja uticaja prava veta, na sledeći način: kada glasaju svi članovi Saveta, koji su iz određenog regiona, protiv bilo kog nacrt rezolucije, taj nacrt se poništava.

Da pojasnimo: Postala je navika da zvaničnim sastancima prethode nezvanični sastanci u Savetu bezbednosti, a ponekad se i zamene. Važnije od toga je veliki uticaj na ponašanje u procesu preuzimanja odluke. Neophodno je da se ispravi ovakvo stanje i naprave zvanični i otvoreni sastanci, naročito u konsultacijama i razmeni mišljenja, dok nezvanični sastanci mogu da se koriste, na primer, za pripremu nacrt, tako da se oni održavaju po potrebi, a ne stalno.

4. Olakšavanje rada Savetu bezbednosti putem povećavanja konsultacija, kao i slanje informacija u dva smera - ka Savetu bezbednosti i Generalnoj skupštini.

5. Savet bezbednosti mora da formira organ koji izvršava ekonomske kazne, zbog toga što posledice postavljanja kazni od strane Saveta bezbednosti ponekad štete nedužnom narodu tokom sprovođenja, a ponekad se takve kazne koriste za realizaciju nejasnih namera. Sve to zahteva formiranje takvog sporednog organa, koji bi preuzeo

²³⁵ http://www.algathafi.org/html-arabic/cat_1_9.htm, pristupljeno 18.1.2009.

odgovornost za određivanje ciljeva kazni i jasne definicije. Takođe, određivanje kazni, koje mogu da se sprovedu u adekvatnom periodu, uzimaju u obzir principe različitosti svakog pitanja i posledice, koje mogu da nastanu.

6. Održavanje godišnje konferencije na nivou samita, gde predsednici na nivou država i vlada mogu da razmatraju opšti rad i predloge Generalne skupštine i Međunarodne regionalne direkcije.

7. Povremeno izlaganje oblika Saveta bezbednosti i aktivnosti njegovog mehanizma.

8. Podržavamo Gadafijev projekat za reforme UN, i u slučaju nemogućnosti njegovog ostvarenja, a i zbog važnosti i aktivnosti Generalne skupštine, možemo da predložimo sledeće:

a) Smanjivanje agendi, što će uštedeti vreme zbog razmatranja ozbiljnih pitanja

b) Ponovno formiranje komiteta, u skladu sa velikim promenama u svetu, prilikom postavljanja svojih agendi, tako da se ovakve agende mogu lakše sprovesti.

c) Pojačavanje odnosa između Saveta bezbednosti i Generalne skupštine, kako bi izveštaji Saveta bezbednosti Generalnoj skupštini bili precizniji i suštinski. Takođe, Generalna skupština mora da ima ulogu učesnika, a ne posmatrača.

d) Radi izbegavanja sukobljavanja stavova Saveta bezbednosti i Generalne skupštine, mogu se postaviti mehanizmi za organizaciju tih odnosa koji obezbeđuje nemešanje međusobnih strana, što se tiče ovlašćenja. Ovi mehanizmi zahtevaju da rezolucije, koje bi mogle da budu razlog suočavanja između Generalne skupštine i Saveta bezbednosti, moraju dobiti specijalnu većinu, kroz specijalni sistem glasanja koji može biti prihvatljiv, kako ne bi došlo do oštre podele između brojne većine, koja nema neophodnu snagu za obezbeđivanje aktivnosti UN, i manjine, koja je neophodna za aktivni rad UN.

9. Pojačavanje samoupravne kontrole za ponašanje međunarodne organizacije, naročito Saveta bezbednosti, kao i kontrola ponašanja svih država.

10. Pronalaženje novog sistema za finansiranje UN, koji bi zaštitio Organizaciju i udaljio je od pritisaka nekih država, koje učestvuju velikim delom budžeta.

11. Ponovo formiranje glavnog lista Međunarodnog suda pravde, kako bi sudijska specijalizacija bila obavezujuća, ili u najmanju ruku maksimalno proširenje ove sudske specijalizacije, kako bi obuhvatila najveći deo slučajeva, tako da omogući državama da se lako obraćaju čvrstom i stalnom sudskom organu.

12. Pronalaženju opšte definicije bezbednosti, koje ne obuhvataju samo nestanak, rat i sukob, već studije strukturnih izvora odsustva bezbednosti, a to su siromaštvo, nemaština i prisilno oduzimanje prava.

13. Pronalaženje ideološkog osnova socijalne i ekonomske uloge UN. Obaveza je da se obezbedi opšte slaganje oko razvojne uloge Organizacije, koja bi bila sporedna posledica pojačanog dijaloga između Severa i Juga.

14. Aktiviranje Socijalno-ekonomskog saveta, kao i usklađivanje politike ekonomskih organa, uključujući institucije Međunarodni monetarni fond i Međunarodnu banku (Briton Wods) i Svetsku trgovinsku organizaciju (WTO).

15. Pronalaženje kompletnog novog sistema, koji spaja sve specijalizovane agencije i institucije Briton Wods i Svetsku trgovinsku organizacije u okviru Ujedinjenih nacija.

16. Postavljanje pozitivnog i globalnog odnosa sa regionalnim organizacijama i zbog jačanja konsultacija i razmene informacija između obe strane, tako da ove regionalne organizacije mogu da igraju aktivnu ulogu. Takođe mogu da obezbede legitimnost uloge Ujedinjenih nacija u slučaju njene intervencije u nekom regionu.

ZAKLJUČAK

Na kraju moramo priznati da postoje čvrste veze između OUN i velikih sila. Ova međunarodna organizacija, formirana na kraju Drugog svetskog rata, uticala je na ideju postojanja velikih sila koje su okončale Drugi svetski rat u svoju korist. To se vidi i u odredbama Povelje UN koje posvedočuju da su velike sile zadržale za sebe poseban položaj u tek formiranoj međunarodnoj organizaciji. Druge države sveta koje su potpisale Povelju 26. juna 1945. u San Francisku nisu imale drugi izbor osim da mirno potpišu ono što su saveznici odredili.

Uvodni tekst Povelje, kao ni odredbe članova Povelje ne sprečavaju jednakost među državama članicama UN, ali ne mogu da spreče ni priznavanje prava veta pet velikih država time što bi mogle da spreče bilo koju rezoluciju Saveta bezbednosti koja nije u skladu sa interesima ovih pet država. To je dovelo do pojave problema u radu UN. Takvi problemi su postali pretnja povratku UN na međunarodnu scenu nakon perioda raspada Sovjetskog Saveza i dominacije SAD.

U vreme kada je formirana OUN 1945. godine, u vreme ravnoteže velikih međunarodnih sila, njeni članovi su se čvrsto obavezali na očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti kao mehanizma sprovođenja međunarodnog prava. Međutim, mehanizam rada UN je bio povezan sa ravnotežom u međudržavnim odnosima nakon hladnog rata. UN su možda relativno uspele da socijalno i humanitarno pomognu nekim siromašnim državama ili nekim državama koje su bile obuhvaćene ratom ili prirodnim katastrofama, ali nisu uspele da balansiraju između suprotstavljenih sila. Na primer, dok

su suprotstavljene strane u toku hladnog rata bile u slozi, UN su bile uspješne u svom radu; kada ove strane nisu bile u slozi, UN nisu bile uspješne u svom radu.

OUN kao najveća i najvažnija međunarodna organizacija nije mogla da izvrši svoju ulogu u proteklim godinama, a disbalans između velikih sila, prisutan još od devedesetih godina prošloga veka, doveo je do dominacije SAD, naročito u Savetu bezbednosti.

Važno je napomenuti da je danas, u epohi intenzivnog razvoja tehnologije, informatike, komunikacija i saobraćaja, reč međunarodne zajednice postala realnost.

Međunarodna zajednica je međusobno vezana ekonomskim, političkim, kulturnim i socijalnim vezama koje su neophodne za komunikaciju između različitih država i nacija. Pored toga, postoje neki problemi svetskih dimenzija koji po svojim posledicama mogu biti vrlo opasni na državnom i socijalnom nivou i obuhvatiti mnoge države, kao što su ekološki problemi i klima, zdravlje, glad i siromaštvo, nepismenost i emigracija. Rešavanje takvih problema među državama ponekad dovodi do ratova i korišćenja oružja za masovno uništenje, itd. Zbog toga je neophodno postojanje različitih međunarodnih organizacija za rešavanje problema koji su bitni u sadašnjosti i u budućnosti. Zato je veliki broj međunarodnih organizacija imao važnu ulogu u rešavanju mnogih humanitarnih i političkih pitanja. Među tim organizacijama najvažnije su: Crveni krst, Unicef, Unesko, Organizacija za ljudska prava, Svetska zdravstvena organizacija, Generalna skupština UN, Međunarodni monetarni fond, itd.

Dok su humanitarne međunarodne organizacije vršile neophodne funkcije u različitim delovima sveta, međunarodne političke institucije nisu pozitivno delovale u tom smislu i nisu izvršile dužnosti koje su se od njih očekivale. Razlog tome je što obavezne međunarodne rezolucije mogu biti usvojene od strane Saveta bezbednosti čije su glavne članice pet stranih država sa pravom veta, što je dovelo do toga da OUN izgubi svoj politički kredibilitet i u velikoj meri i svoj međunarodni legitimitet. U vreme kad Savet bezbednosti poziva na širenje demokratije u različitim regionima sveta, ovaj organ istovremeno koristi najveći oblik diktature u međunarodnim odnosima. Tako su rezolucije koje su usvojene u vreme vladavine jedne sile sačinjene u skladu sa interesima jakih i dominantnih članica u Savetu bezbednosti. Najbolji primer za to su međunarodne rezolucije koje su u vezi sa „arapskim pitanjem“ (Rezolucije broj 194, 242 i 338). Ove rezolucije usvojene su u vreme kada je vladalo više sila, ali nisu

obavezale Izrael ni međunarodnu zajednicu do dan-danas da ih izvrše, jer su zamrznute. To je bilo u vreme kada su poništene i neke međunarodne rezolucije kao što je Rezolucija 3379, koja izjednačava rasizam i cionizam, iako je u Izraelu bio prisutan najintenzivniji vid rasizma protiv arapskog naroda. U isto vreme neke zapadne sile, naročito američke, pokušavale su da promene međunarodne rezolucije koje su objektivne i realne prema arapskim i palestinskim problemima, nudeći planove i projekte kao što su Plan Oslo, Plan puta, Mičelov izveštaj, itd.

Dominantne zemlje u Savetu bezbednosti, naročito SAD, protive se nacrtima sporazuma koji se predlažu u Savetu u vezi sa skoro svakodnevnim izraelskim nasiljem u arapskom regionu, a poslednji nacrt rezolucije koji optužuje izraelsko nasilje na palestinskim teritorijama SAD su blokirale koristeći pravo veta. Iste te dominantne države pokušavaju da objave druge rezolucije koje nisu u skladu sa odredbama članova Povelje UN, kao što je Rezolucija 1559 iz 2004. godine, koja u celini nije u skladu sa odredbama Povelje UN, naročito sa rečenicom člana 2 Povelje, koja glasi: „Ne može se mešati u unutrašnja pitanja država članica.“

Zato je razmatranje uloge UN u ovakvim svetskim uslovima vrlo teško, jer javno mnjenje rad ove međunarodne organizacije posmatra sa velikom dozom sumnje, dovodeći u pitanje ulogu i značaj UN posle svega što se desilo i što se dešava... Da li još uvek postoji OUN? I da li igra bilo kakvu ulogu u vremenu takozvanog novog svetskog poretka? U vremenu u kojem vlada jedna sila.

Kakva je uloga UN s obzirom na ono što se dešava u Iraku, u kojem se vrši genocid nad njegovim narodom i krađa njegove civilizacije? A gde su UN od palestinske krvave rane i kontinuirane katastrofe koja traje više od pola veka? Kakav je smisao postojanja OUN ukoliko ne može da vrati stanovništvo sirijskog Golana, koji je okupiran više od četrdeset godina, njihovim zemljama? A kakva je uloga UN s obzirom na ono što se dešava u Srbiji i s obzirom na krađu njenog južnog dela – Kosova?

Bilo koji istraživač međunarodnog prava i OUN primetiće da su rečenice koje svedoče o krizi ove međunarodne organizacije i njenoj budućnosti u poslednje vreme najviše korišćene rečenice. Ta kriza proističe iz oštrog nesklada između uloge OUN, onako kako smo učili o njoj, i onog što se dešava u realnosti. Ova kriza može dostići stepen realne patnje, jer se principi pravde, suvereniteta i jednakosti među državama, kao i o vrednosti na osnovu kojih je OUN formirana i njeni ciljevi dovode u pitanje dok

slušamo vesti na svim meridijanima i u svako doba – vesti koje nisu u skladu sa onim što smo učili o ovoj međunarodnoj organizaciji.

Šta je ova međunarodna organizacija? Kako se formirala? Šta se traži od nje? Kakve su procene njenog uspeha odnosno neuspeha? U kakvoj krizi se nalaze UN? Zbog čega je ova organizacija izgubila svoj kredibilitet? Koji su razlozi njenog nefunkcionisanja? Da li postoji bilo kakva nada za reformu i ispravan put postojećeg međunarodnog poretka? Ili je možda došlo vreme da se postojanje i rad UN prenebregnu i potraži realna alternativa koja bi odgovarala aktuelnoj međunarodnoj situaciji?

Sva ova pitanja i pretpostavke bili su predmet naše disertacije u kojoj smo izložili moguće viđenje uloge OUN i njeno sadašnje stanje. Zaključak do kojeg smo došli jeste da su nakon dugog perioda od kada se formirala ova organizacija – reforme neophodne.

Tako je prvo poglavlje rada dobilo naslov „Nastanak i delovanje Organizacije ujedinjenih nacija“. U njemu smo na samom početku izložili pojavu ideje o međunarodnim organizacijama i pratili istorijski razvoj ove ideje koji je vodio stvaranju svetske porodice koju čine 193 države sa različitim kontinentata i različitim vera. Potom smo razmatrali pojavu, rad i okolnosti koje su dovele do formiranja OUN, kao i stupanje na snagu njene Povelje 24. oktobra 1945. godine. Razmatrali smo ciljeve i glavne principe zbog kojih se ova organizacija formirala. Da bismo dobili jasnu sliku o mehanizmu rada i objave rezolucija, kao i o zakonskim vrednostima rezolucija, detaljno smo razmotrili dva najvažnija organa od ukupno šest organa OUN – rad Generalne skupštine i Saveta bezbednosti, stavljajući naglasak na pravo veta.

Drugo poglavlje posvećeno je razlozima za reforme UN. Ovde smo razmatrali okolnosti i aktuelne promene kroz koje prolazi međunarodni poredak, kako one utiču na OUN kao organizaciju koja obuhvata sve narode sveta i brine se uglavnom za očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti i na njeno postojanje Tako smo došli do uvida da su UN potrebne hitne reforme i zbog mnogih promena koje je čovečanstvo pretrpelo u dugom periodu od nastanka UN do današnjice. UN su se u odnosu na te promene pokazale nemoćne zbog interesa velikih sila, naročito SAD. Primetili smo da se značaj reformi UN ogleda u neophodnosti podizanja njenih moći i omogućavanju da se UN suprotstave svim promenama koje su pretrpeli i čovečanstvo i međunarodni poredak.

Tako smo odredili razloge koji ukazuju na potrebu reforme UN, obrazlažući ih pod sledećim naslovima:

- 1) Skretanje UN s puta
- 2) Kontradiktornosti sistema UN
- 3) Nedostaci Povelje UN
- 4) Nedostaci u mehanizmu donošenja odluka
- 5) Svetske promene
- 6) Mistifikacija u misijama UN
- 7) Moćna središta
- 8) Raskorak između misije i raspoloživih sredstava
- 9) Korupcija.

U trećem poglavlju, čiji naslov glasi „OUN između Povelje i dominantne sile“, trudili smo se da analiziramo američki stav prema UN i ulogu UN tokom i posle hladnog rata. Ovde smo razmatrali pitanje o američkom stavu – da li SAD pokušavaju da pojačaju OUN i da joj dozvole da ima samostalnu ulogu ili se zalažu za samorazvijanje OUN na način koji čuva dominaciju SAD i korišćenje ove organizacije za negativno pokrivanje politike SAD i obezbeđivanje njenih interesa.

Razmatrali smo i pitanje do koje granice SAD mogu upravljati ovom međunarodnom organizacijom u sadašnjem stanju međunarodnog poretka, imajući naročito u vidu period tranzicije u radu UN i aktuelne međunarodne odnose. Uprkos tome što aktuelno stanje pokazuje da postoji samo jedna dominantna sila, prema našim procenama trenutno stanje neće ostati takvo, kako zbog očekivanja veće uloge OUN u EU tako i zbog povratka Rusije na međunarodnu scenu i pojave drugih svetskih sila, poput Indije i Brazila. Sve to ukazuje na mogućnost upostavljanja poretka u kojem će vladati više sila, što će svakako uticati na mehanizam rada OUN i njenih institucija i onemogućiti dominaciju jedne države nad ovom organizacijom zbog interesa te države, kao što se trenutno dešava.

Naslov četvrtog poglavlja glasi – „Reforme OUN“. Kao što smo rekli, postoji mnogo razloga za reforme OUN, jer ova organizacija do sada nije uspela da potpuno

sprovede odredbe Povelje. Zato je prirodno što se nametnuo veliki broj predloga za reforme i razvoj UN, bilo da se predlozi odnose na delimične ili celovite reforme.

Svakako, u našoj disertaciji nije bilo mnogo mesta za detaljno izlaganje svih predloga. Zato smo se usredsredili na izlaganje suštine reforme UN, što podrazumeva reforme postojećih propusta u podeli funkcija i ovlašćenja između organa OUN i njenih sastavnih delova. Radi preglednosti, izvršili smo podelu predloga reformi koji su u vezi sa strukturom UN na predloge u vezi sa reformama Saveta bezbednosti i predloge u vezi sa reformama Socijalno-ekonomskog saveta. Takođe, sažeto smo izložili predloge administrativnih i finansijskih reformi i revizije odnosa UN i drugih međunarodnih organizacija.

Zbog velikog broja postojećih ideja i studija koje su predložene za reformu UN, mi smo pomenuli samo dva projekta predložena od strane dva bivša generalna sekretara UN – Kofija Anana i Butrosa Galija. Takođe smo pomenuli projekat za reformu UN libijskog predsednika Muamera el Gadafija (ovaj projekat Gadafi je izložio tokom svog govora pred Generalnom skupštinom 23. septembra 2009. godine).

Tokom izlaganja u četiri poglavlja potvrdili smo našu opštu hipotezu koja polazi od toga da kolektivne organizacije predstavljaju humanitarni zahtev za sprečavanje ratova i sukoba i očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti, kao i zahtev za izgradnju sveta koji je zasnovan na principima saradnje i rešavanja sukoba mirnim putem bez korišćenja sile i mešanja u unutrašnja pitanja država. Istakli smo da OUN nije mogla da sprovede sve ono što su obuhvatale odredbe njene Povelje zbog hladnog rata, dominacije velikih država u Savetu bezbednosti i međunarodnih promena koje su usledile po završetku hladnog rata. Uloga UN u očuvanju međunarodnog mira i bezbednosti nije bila pojačana kao što se očekivalo u tom periodu. Naprotiv, njena aktivnost je smanjena, a povećana je njena nemoć u donošenju samostalnih odluka, naročito u vreme američke dominacije u Savetu bezbednosti i nakon raspada Sovjetskog Saveza, kada se međunarodna ravnoteža izgubila. Može se reći da ova međunarodna organizacija „stoji na jednoj nozi“, a to je „američka noga“, bez konkurencije, jer je postala jedina sila u svetu i to na svim nivoima (ekonomskom, političkom, vojno-strateškom, naučnom i medijskom). S obzirom na aktuelnu svetsku ekonomsku krizu koja je dovela do toga da su

rezolucije objavljene od strane ove međunarodne organizacije u velikoj meri u skladu sa interesima SAD, i disbalans postojećih međunarodnih sila, kao i odsustvo demokratije na međunarodnom polju, odluke koje se tiču međunarodnih odnosa nisu uravnotežene. Rezolucije (kao i međunarodni odnosi) mogu biti uravnotežene ukoliko su odnosi između strana i sila ravnopravni. Tako, na primer, neuravnotežen odnos između SAD, sa jedne strane, i ostalih država sveta, uključujući i stalne članice Saveta bezbednosti, najvažniji je faktor koji su SAD iskoristile za okupaciju Iraka 2003. godine. Pri tom SAD nisu uzimale u obzir međunarodnu zajednicu, koja se usprotivila takvoj okupaciji.

Danas, kada je okupacija Iraka postala realnost, države koje su isprva bile protiv okupacije ponovo su pod američkom dominacijom, zbog toga što su smatrale da je „plivanje pored strica Sema“ sigurnije od plivanja u suprotnom smeru.

Po tome se vidi važnost i neophodnost korenitih (a ne samo tehničkih) reformi UN. UN ne mogu imati važnu i aktivnu ulogu na međunarodnim planovima ukoliko se ne izvrše reforme u meri u kojoj će se SAD odreći dominacije i odbaciti nametanje svoje politike i donošenje odluka koje su u skladu sa ciljevima i interesima Vašingtona.

Takođe smo potvrdili našu posebnu hipotezu koja obuhvata tvrdnju da reforma OUN ima i veliku biološku važnost i da UN ne mogu imati pravu ulogu ukoliko se ne izvrše glavne i suštinske reforme ove organizacije. Zato smo tokom našeg rada detaljno potkrepili našu hipotezu.

U radu, u analizama koje smo sproveli, potvrdili smo našu pojedinačnu hipotezu koja glasi: OUN će ostati nemoćna i neaktivna na međunarodnim planovima ukoliko ne dođe do reformi koje su tražene, naročito u vreme izazova sa kojima se čovečanstvo suočava. U okviru OUN bi trebalo da se sprovedu reforme postojeće Povelje, kako bi ova organizacija bila u skladu sa aktuelnim svetskim promenama na svim nivoima. Takve reforme bi pozitivno delovale na rad OUN, eliminisale nedostatke u njenom radu i obnovile poverenje mnogih naroda prema ovoj organizaciji, naročito onih naroda koji su dosta pretrpeli zbog dominacije SAD u UN.

Ukoliko neko smatra da je OUN formirana da bi se ostvarila potpuna pravda i obezbedio mir svima, ne možemo mu dati za pravo, zbog toga što je ova

organizacija nastala iz političkih a ne iz moralnih razloga – formirali su je pobednici Drugog svetskog rata da bi izgradili međunarodni poredak koji je u skladu sa njihovim interesima. Najbolji dokaz za to je član Povelje UN koji daje nekim članicama UN pravo veta.

Kada bi pred pripadnike nekih naroda koji nisu iz Sirije ili iz arapskog sveta postavili pitanje o važnosti OUN i o potrebi njenog kontinuiteta ili postojanja, dobili bismo odgovor da UN imaju važnu i korisnu ulogu u celokupnoj međunarodnoj zajednici u svim oblastima... Ali ovakva vizija uloge i važnosti OUN u mnogim krajevima sveta je drugačija, naročito u Siriji i u arapskom svetu, a verovatno i u Republici Srbiji – zbog odluke Saveta bezbednosti broj 1244, kojom se od Srbije otcepljuje njen južni deo (Kosovo) i taj deo teritorije dodeljuje Albancima u ime prava na određivanje budućnosti.

U vezi sa ovim pitanjima, anketa koju je sprovedela organizacija World Public Opinion u Egiptu, Turskoj, Jordanu, Iranu, Indoneziji, Palestini, Azerbejdžanu i Nigeriji, čiji su rezultati objavljeni 5. decembra 2008. godine, pokazuje da narodi u islamskim državama žele da vide bolju i jaču OUN sa širokim ovlašćenjima. Anketa je takođe pokazala da ovi narodi veruju da SAD imaju veliki uticaj u organima ove međunarodne organizacije, kao i njihovo nezadovoljstvo načinom i tretmanom izraelsko-palestinskog sukoba od strane UN.

Stiven Call, direktor organizacije World Public Opinion, na konferenciji za štampu izjavio je: „Ovo je vreme kada su mnogi narodi islamskih država razočarani, što znači da imaju neizrecivu želju da UN budu jače i sa većim uticajem.“

Mnogi pripadnici naroda u državama u kojima je sprovedena anketa smatraju da međunarodni Savet bezbednosti mora imati spremnu vojnu silu za očuvanje trajnog mira, sa većim ovlašćenjima u ispitivanju povreda ljudskih prava. Što se tiče mišljenja da su UN pod kontrolom SAD, sa tim se slaže 68% Egipćana, 63% Palestinaca, 59% Jordanaca i 53% Turaka. UN su za napore u rešavanju izraelsko-palestinskog sukoba dobile srednje ocene – Jordanci su te napore ocenili sa 2,5 stepeni, dok su Palestinci ocenili sa 2,6 stepeni na skali od 0 do 10. Napori UN u rešavanju sukoba u Darforu su vrlo nisko ocenjeni – u proseku od 3,8 stepeni, dok su napori UN za pružanje humanitarne pomoći dobro ocenjeni – oko 6 stepeni. U

istoj anketi 50% ljudi u svakoj od država u kojoj je sprovedena anketa smatra da bi UN trebalo da imaju veće učešće u aktuelnim svetskim događanjima.²³⁶

Mnogi narodi sveta nemaju poverenje u rad OUN niti nadu u njenu perspektivnost u budućnosti, što nas navodi da razmislimo o važnosti ove organizacije i da postavimo pitanje da li postoji alternativa za OUN.

Moramo se složiti sa činjenicom da još uvek ne postoji prihvatljiva alternativa umesto UN. Ukoliko bi se ukinule UN, jedina „mogućnost“ bi bila – potpuni kaos, zato što je ova međunarodna organizacija, bez obzira na to što slabo deluje u nekim regionima (poput Bliskog istoka) još uvek barijera zemljama koje imaju invazijske tendencije. Na primer, ukoliko bi Sirijska Arapska Republika odlučila da se sada povuče iz UN, kakav bi bio ishod toga? Jedinu korist od toga bi izvukao Izrael. Tako bi se ta zemlja oslobodila bilo čijeg pritiska da povрати okupirane sirijske teritorije.

Ko posmatra šta se dešava na međunarodnoj sceni ubrzo će otkriti da postoje dve suprotne tendencije:

1) usmeravanje u jedinstvenu atmosferu, u jedinstvo i otvorenost, što znači da se ceo svet pretvara u jedno društvo, u jedno globalno selo, u kojem neće moći nijedan njegov deo da se osamostali niti da se odvoji od celine; to bi uticalo da se formiraju svetske institucije za rešavanje političkih, ekonomskih i društvenih problema na osnovu opštih principa koji su prihvatljivi za sve;

2) usmeravanje ka raspadu, izolaciji i ideološkom, kulturnom, etničkom zatvaranju, zbog straha od gubitka identiteta, što vodi komplikovanju procesa međunarodnog organizovanja uz velike troškove.

Demokratske i bogate zemlje usmerene su ka zajedničkoj saradnji i okupljanju u organizovane institucije koje nisu povezane sa UN. Siromašne zemlje i zemlje u razvoju opterećene su dugovima, etničkim ratovima, tehničko-naučnim neznanjem, bez ikakvog aktivnog institucionalnog okvira. Što se tiše institucija koje su ih okupljale, formiranih tokom pedesetih i šezdesetih godina prošloga veka (poput Pokreta nesvrstanih i Grupe 77), uloge tih institucija postepeno se smanjuju.

Ukoliko ovakvo stanje potraje, to jest bogate države nastave da se organizuju van institucija UN, a siromašne države da se raspadaju, ono neće potpomognuti

²³⁶ <http://www.elaph.com/web/politics/2008/12/388705.htm>

reforme UN na način koji garantuje formiranje bezbednog socijalno aktivnog sistema.

Nakon završetka hladnog rata, mnogi su verovali da je to prava prilika da Povelja OUN stupi na snagu. Međutim, to se nije desilo. Zbog toga je OUN danas u stanju koje je posledica hladnog rata. Stoga postavljamo jedno pitanje sa negativnom konotacijom: da li su UN sposobne da vladaju savremenim međunarodnim poretkom?

Od kada su se formirale UN, a naročito poslednjih godina, na međunarodnoj sceni dešavaju se dva fenomena bez presedana u istoriji čovečanstva:

1) Sve države i vlade sveta po prvi put u istoriji okupljene su pod jednim institucijalnim okvirom, što je pojava koja nije viđena u međunarodnom organizovanju od kada se formirala nacionalna država posle konferencije u West Valleyu 1648. godine.

2) Po prvi put u istoriji čovečanstva zemaljska kugla pretvara se u jedno globalno selo ili u nešto nalik jednom telu čiji su delovi spojeni ogromnom i komplikovanom mrežom interesa što asocira na cirkulaciju krvi ili nervni sistem – pokretače funkcija svih organa ljudskog organizma. Analogno tome, ne može nijedna država, koliko god da je velika, da upravlja svojim ljudskim i materijalnim resursima, nebeskim i zemaljskim prostorima bez saradnje sa drugim državama.

Ko posmatra današnju globalnu sliku sveta, apstrahujući detalje, primetiće da najvažniji izvor pretnje bezbednosti ljudi, bez obzira na njihovo državljanstvo, boju, kulturno-etničku pripadnost ili veru nisu samo ratovi među državama. Građanskih ratovi, glad, zagađenje životne sredine, epidemije, droga, terorizam i organizovani kriminal – postali su veći izvor pretnje bezbednosti nego međunarodni ratovi.

Sa druge strane, političke i geografske granice među državama nisu više dovoljne da zaštite narod i društvo od spoljnog uticaja ili štete koje prave druge države, bez obzira na mogućnosti ugroženih država. Štete koje su posledice oštećenja ozonskog omotača i povećanja temperature, ili su prouzrokovane isticanjem nuklearnog materijala, zagađenje okeanske i rečne vode, ili širenje bolesti poznate kao AIDS – to su štete koje se mogu zaustaviti jedino u okviru organizovanog međunarodnog kolektivnog rada.

Širenje gladi i siromaštva u državama Trećeg sveta može da prouzrokuje kolektivnu emigraciju, kolektivno izbeglištvo i građanske ratove, kao i opštu nestabilnost. To se desilo u Tunisu i u Libiji, gde su stabilnost i bogatstvo dosta urušeni. Sve to zahteva pravac traženja rešenja u okviru aktivne svetske institucije za opasnosti i različite vidove pretnji koji nisu samo vojni.

Prema tome, ova činjenica je dovoljan dokaz da razvoj međunarodnog poretka više nego potvrđuje značaj kolektivne bezbednosti, koji se ističe i u Povelji UN. U Povelji je težište stavljeno na vojnoj pretnji kao glavnom izvoru opasnosti. Dokaz za to je što Povelja UN ne ovlašćuje Savet bezbednosti da izdaje obavezujuću rezoluciju osim u slučaju pretnje međunarodnom miru i bezbednosti ili u slučaju postojanja invazije. Iako se eksplicitno ne pominje da pretnje moraju biti vojnog tipa, to se podrazumeva prema odredbama članova Povelje. Dokaz za to je što Povelja daje Savetu bezbednosti ovlašćenje da reaguje na pretnju mira ili invazije određivanjem kaznenih mera koje obuhvataju mogućnost postavljanja ekonomske, političke ili socijalne blokade, bilo da su one delimične ili potpune. To ovlašćenje takođe obuhvata mogućnost korišćenja sile za suprotstavljanje agresiji. Tačno je da postojanje vojne sile pod rukovodstvom Saveta bezbednosti predstavlja glavno sredstvo za sprečavanje mnogih pokušaja invazije. Takođe je tačno da su rezolucije Saveta bezbednosti obavezujuće, ali to nije dovoljno za uklanjanje opasnosti po međunarodni mir i bezbednost. Savet bezbednosti nije u mogućnosti da deluje na osnovu obavezujuće odluke kad je reč o slučajevima zagađenja životne sredine ili masovne gladi, gde su milioni života u opasnosti, ili da donosi obavezujuće odluke za zabranu gradnje nuklearnih reaktora ili poništenje dugova zemalja u razvoju ili pak da preduzima mere protiv katastrofa, zato što nema moć ili ovlašćenje da deluje u takvim situacijama.

Jedna od glavnih neusklađenosti između odredaba Povelje UN i sadašnje strukture UN ogleda se u specifičnoj viziji međunarodnog mira i bezbednosti koja je dovela do formiranja uloge UN kao međunarodnog policajca, dok su trenutni svetski događaji usmereni ka utvrđivanju monopola nad upravljanjem svetskim resursima. Drugim rečima, temelje Povelje UN postavio je organ Saveta bezbednosti, koji je u međuvremenu u pogledu trenutnih ovlašćenja postao sličan organu policije sa lokalnim ovlašćenjima. Tako Savet bezbednosti izgleda kao organ koji ima moć da

uhapsi ljude koji ne poštuju zakon i da ih osudi. Međutim, za razliku od lokalnog policijskog organa, Savet bezbednosti nije deo vlade, koja ima široko ovlašćenje i odgovorna je pred inspekcijskim, političkim ili pravosudnim organima – organima koji mogu odgovarati pred zakonom. Jasno se vidi iz Plana mira, koji je predložio bivši generalni sekretar dr Butros Gali, da proces očuvanja međunarodnog mira i bezbednosti u vreme aktuelnih događaja zahteva organ koji je u stanju da izvrši svoje funkcije (preventivne diplomatije, uspostavljanja mira, očuvanja mira i gradnje mira) – funkcije koje ne može vršiti organ policije, već odgovorna vlada.

Savet bezbednosti neposredno po završetku hladnog rata objavio je veliki broj rezolucija na osnovu odredaba glave VII Povelje za slučajeve na koje se ranije nije gledalo kao na izvor pretnje međunarodnom miru i bezbednosti, a tiču se zaštite ljudskih prava i pružanja humanitarne pomoći. Ovi slučajevi pokazuju da Savet bezbednosti ne vidi samo u vojnim napadima izvor pretnje međunarodnom miru i bezbednosti. Može se konstatovati da je to novi način prihvatanja posledica višestrukih promena celokupne atmosfere na međunarodnoj sceni. Međutim, mi to uopšte ne posmatramo tako – ukoliko UN nastavi da deluje prema aktuelnim odredbama Povelje i u svom aktuelnom obliku – to je smer koji je pun opasnosti. Navešćemo dva razloga za ovu tvrdnju:

1) Veliko ovlašćenje koje ima Savet bezbednosti je gotovo potpuno, zato što Savet bezbednosti ima pravo korišćenja sile na način i iz razloga koji su samo za ovaj organ prihvatljivi i u bilo koje vreme, a njegove rezolucije su obavezujuće, tako da države članice ne mogu da ih izbegnu ili da im se suprotstave. Dovoljno je da Savet bezbednosti donese rezoluciju u skladu sa odredbama glave VII Povelje UN i tada niko nema pravo suprotstavljanja. Čak ni Generalna skupština nema nikakvo političko ovlašćenje da je ukine, kao što se dešava u demokratski uređenim sistemima, zbog toga što je Savet bezbednosti preuzeo apsolutnu vlast. Ni međunarodni sud pravde nema pravo da razmatra legitimitet rezolucije Saveta bezbednosti, što znači da nema ovlašćenje za pravosudnu kontrolu ili pravo suprotstavljanja Savetu.

2) Savet bezbednosti po svojoj sadašnjoj strukturi ne predstavlja volju međunarodne zajednice i ne predstavlja regionalnu ili svetsku snagu u današnjem međunarodnom poretku. Verovatno postoji opravdanje što je stalno članstvo utvrđeno samo za pet

država, koje su određene tokom prve godine formiranja UN. Naime, zemlje pobjednice Drugog svetskog rata, čak i tokom hladnog rata, u vreme postojanja dveju zaraćenih strana unutar Saveta bezbednosti, obezbeđivale su dovoljnu ravnotežu za pokrivanje nedostataka u samoj strukturi Saveta. Trenutno ne postoji nijedan razlog da Savet bezbednosti nastavi da radi sa ovakvom strukturom, jer su poražene države tokom Drugog svetskog rata prešle u pobjedničke države u vreme hladnog rata, a neke pobjedničke države tokom Drugog svetskog rata poražene su tokom hladnog rata. Formiranje Saveta bezbednosti u međunarodnom svetskom poretku trebalo bi da bude na osnovu principa demokratije ili regionalnosti, a ne na osnovu sile ili na osnovu toga ko je gubitnik ili pobjednik rata.

Ako posmatramo sadašnju strukturu Saveta bezbednosti, možemo zaključiti da ona nije formirana na osnovu funkcije definisane Poveljom niti na principima demokratije ili regionalnosti.

U međunarodnom poretku koji pokreću sile ekonomije, nauke i tehnologije, a ne sile oružja, teško bi bilo prihvatljivo postojanje Saveta bezbednosti bez Japana i Nemačke kao stalnih članica. Za međunarodnu zajednicu koja obuhvata sve države sveta sa svih pet kontinenata takođe će teško biti prihvatljiv Savet bezbednosti u kojem evro-američke sile zauzimaju četiri od pet stalnih mesta a dva kontinenta u njemu nisu predstavljena – Afrika i Južna Amerika.

U vezi sa tim a na osnovu rezultata delovanja Svete alijanse, Lige naroda, Evropske konferencije ili UN pre i posle završetka hladnog rata, smatramo da sistem kolektivne bezbednosti nije aktivan sistem ukoliko je formiran po osnovu potpunog odvajanja izvršne, legitimne vlasti i pravosudne vlasti. Ukoliko se traži od izvršne vlasti u okviru aktivnog sistema kolektivne bezbednosti da izvrši funkcije kolektivne diplomatije i da izgradi i očuva mir, u tom slučaju Savet bezbednosti mora imati obavezujuće ravnopravne funkcije ne samo u suprotstavljanju agresiji već i u oblasti suprotstavljanja svim izvorima pretnje međunarodnom miru i bezbednosti.

Možemo reći da su naučni ciljevi koje smo želeli da postignemo u ovoj disertaciji realizovani. U ovom radu objasnili smo istorijske okolnosti formiranja OUN, kao i mehanizam njenog rada, način donošenja rezolucija, zakonske vrednosti ovih rezolucija i uloge koje su one imale tokom svih ovih godina. Takođe smo razmotrili razloge koji su doveli do skretanja OUN sa pravca koji su postavili njeni

osnivači i pokušali da damo predloge i rešenja za reformu ove organizacije nakon svih godina od njenog nastanka. To je od nas zahtevalo da ponovo procenimo rezultate rada OUN, sa ciljem da se isprave nedostaci i pojačaju pozitivne strane u njenom radu, kao i da se predloži nešto što je novo i što je u skladu sa sadašnjim vremenom, kako bi ova organizacija realizovala svoje ciljeve na najbolji način. U vezi sa tim, dali smo nekoliko predloga i preporuka u cilju reforme ove važne međunarodne organizacije, koje ćemo ovde sažeto izložiti:

1) U slučaju da se pravo veta ne ukine, postoji potreba za postavljanjem određenih moralnih i strukturnih uslova za njegovo korišćenje. Na primer, Generalna skupština morala bi da objavi deklaraciju koja bi trebalo da ima podršku pet država koje su u stalnom članstvu. U toj objavi bi se odredili principi i uslovi koji bi morali da se uzmu u obzir pri korišćenju prava veta.

2) Postavljanje teksta koji sadrži kontrapravo veta na regionalnom nivou, zbog smanjenja uticaja prava veta, na sledeći način: kada glasaju svi članovi Saveta koji su iz određenog regiona protiv bilo kog nacrt rezolucije, taj nacrt se poništava.

3) Transparentnost: Postalo je uobičajeno da zvaničnim sastancima prethode nezvanični sastanci u Savetu bezbednosti, a ponekad se oni i zamene. Važnije od toga je veliki neformalni uticaj na ponašanje članica Saveta bezbednosti u procesu donošenja odluke. Neophodno je da se ispravi ovakvo stanje i dogovore zvanični i otvoreni sastanci, naročito tokom konsultacija i razmene mišljenja, dok nezvanični sastanci mogu da se koriste, na primer, za pripremu nacrt, tako da se oni održavaju po potrebi a ne stalno.

4) Olakšavanje rada Savetu bezbednosti putem povećavanja obima konsultacija, kao i slanje informacija u dva smera – ka Savetu bezbednosti i Generalnoj skupštini.

5) Savet bezbednosti mora da formira organ koji nadgleda izvršavanje ekonomskih sankcija, zbog toga što posledice postavljanja kaznenih mera od strane Saveta bezbednosti ponekad štete nedužnom narodu, a ponekad se takve mere koriste za realizaciju nejasnih ciljeva. Sve to zahteva formiranje takvog sporednog organa koji bi preuzeo odgovornost za određivanje ciljeva kazni i njihove jasne definicije. Takođe, prilikom određivanja kazni, koje moraju da se sprovedu u adekvatnom periodu, uzimaju se u obzir principi različitosti svakog problema i sporedne posledice koje mogu da nastanu.

- 6) Održavanje godišnje konferencije na nivou samita, gde predsednici na nivou država i vlada mogu da razmatraju opšti rad i predloge Generalne skupštine i Međunarodne regionalne direkcije.
- 7) Periodično izlaganje predloga za formiranje Saveta bezbednosti i mehanizma njegovog rada.
- 8) Podržavamo Gadafijev projekat za reforme UN, i u slučaju nemogućnosti njegovog ostvarenja, zbog važnosti i aktivnosti Generalne skupštine, predlažemo sledeće:
 - a) Smanjivanje agendi, što bi uštedelo vreme i omogućilo razmatranje ozbiljnih pitanja.
 - b) Ponovno formiranje komiteta u skladu sa velikim promenama u svetu i pripreme agendi, tako da se agende mogu lakše sprovesti.
 - c) Intenziviranje odnosa između Saveta bezbednosti i Generalne skupštine, kako bi izveštaji Saveta bezbednosti Generalnoj skupštini bili precizniji i obuhvatniji. Takođe, Generalna skupština mora da ima ulogu učesnika, a ne posmatrača.
 - d) Radi izbegavanja sukoba stavova Saveta bezbednosti i Generalne skupštine, mogu se postaviti mehanizmi za organizaciju tih odnosa koji obezbeđuju uzajamno nemešanje ova dva organa u pogledu njihovih ovlašćenja. Ovi mehanizmi zahtevaju da rezolucije koje bi mogle da budu uzrok sukobljavanja između Generalne skupštine i Saveta bezbednosti moraju dobiti većinu putem specijalnog sistema glasanja koji mora biti prihvatljiv za sve članice, kako ne bi došlo do oštre podele između većine (koja nema neophodnu snagu za obezbeđivanje aktivnosti UN) i manjine (koja je neophodna za aktivni rad UN).
- 9) Intenziviranje samoupravne kontrole delovanja međunarodne organizacije, naročito Saveta bezbednosti, kao i kontrola delovanja svih država.
- 10) Pronalaženje novog sistema za finansiranje UN, koji bi zaštitio Organizaciju i udaljio je od pritiska nekih država koje učestvuju velikim delom u budžetu UN.
- 11) Ponovo formiranje glavnog lista Međunarodnog suda pravde, kako bi sudska specijalizacija bila obavezujuća, ili u najmanju ruku maksimalno proširenje ove sudske specijalizacije, kako bi obuhvatila najveći broj slučajeva i omogućila državama da se lako obraćaju čvrstom i stalnom sudskom organu.

12) Pronalaženje opšte definicije bezbednosti koja ne bi obuhvatala samo prestanak ratova i sukoba već i studije stuktturnih izvora odsustva bezbednosti, kao što su siromaštvo, nemaština i prisilno oduzimanje prava.

13) Pronalaženje ideološkog osnova socijalne i ekonomske uloge UN. Obaveza UN je da obezbedi opšte slaganje oko razvojne uloge Organizacije koja bi bila sporedna posledica pojačanog dijaloga između Severa i Juga.

14) Aktiviranje Socijalno-ekonomskog saveta, kao i usklađivanje politike ekonomskih organa, uključujući i institucije kao što su Međunarodni monetarni fond, Međunarodna banka (Bretton Woods) i Svetska trgovinska organizacija (WTO).

15) Pronalaženje potpuno novog sistema koji bi spajao sve specijalizovane agencije i institucije Bretton Woodsa i Svetsku trgovinsku organizaciju u okviru Ujedinjenih nacija.

16) Postavljanje pozitivnog i globalnog odnosa sa regionalnim organizacijama zbog jačanja konsultacija i razmene informacija između UN i ovih organizacija, tako da i regionalne organizacije mogu da imaju aktivnu ulogu. Takođe, regionalne organizacije mogu da obezbede legitimnost uloge Ujedinjenih nacija u slučaju intervencije ove međunarodne organizacije u nekom regionu.

Na kraju, možemo reći da se svet tokom poslednjih decenija „oprostio“ sa mnogim tekovinama Drugog svetskog rata, kao što su postojanje dva bloka, podeljena Evropa, Varšavski pakt i jedinstvena Jugoslavija. Od ovih tekovina je malo toga opstalo. Najvažnije je da su opstale Ujedinjene nacije. To je činjenica koju reformisti moraju da shvate – ona mora biti osnov za pokušaje reforme ove međunarodne organizacije. Ova organizacija, koja je trpela posledice Drugog svetskog rata, američko-sovjetskog sukoba i sistema dveju koalicija, zaslužuje više od predloga koji dolaze sa svih strana i različitih poziva za reforme – zaslužuje opšti i globalni kontekst sličan onom u kome se formirala ideja UN i u kome je Povelja UN postavljena. Važnije od svega toga je prava želja svih za reformom ove međunarodne organizacije.

Smatramo da poštovanje svih principa međunarodnog prava počinje aktiviranjem Organizacije ujedinjenih nacija: a) putem davanja veće moći ovoj organizaciji za suočavanje sa svim stranama međunarodne zajednice; b) putem

pružanja potrebnih zakonskih i finansijskih mogućnosti kako bi Organizacija mogla da realizuje svoje odluke. Treba stvarati ravnotežu u predstavljanju strukture Saveta bezbednosti, koji je postao samo polje za razmenu interesa velikih sila. Takvo predstavljanje mora biti u skladu sa aktivnim međunarodnim snagama i da uzima u obzir interese država Juga. To podrazumeva i formiranje nezavisne međunarodne vojske koja bi pripadala Ujedinjenim nacijama. Takođe je potrebno smanjivanje dominacije Saveta nad ostalim organima. Tako bi se mogla smanjiti američka dominacija nad međunarodnim institucijama, što bi dovelo do realizacije kolektivnog stava za formiranje međunarodnih odnosa i poštovanja međunarodnih prava od strane svih aktivnih zemalja. A to je u interesu čovečanstva u celini.

Literatura

Dokumenti:

1. American Interests And U.N Reform , Report of the Task Force on the United Nations , United States Institute of Peace, Washington D.C.
http://www.usip.org/files/file/usip_un_report.pdf
2. ((An Agenda for Peace ,)) (Report of Secretary General , Excerpts Related to Specific Recommendation and / or Chapters of the Report , from Statements Made in the General Debate at the 47th Session of the General Assembly , 21 September - 8 October 1992).
3. Izvestaj Generalnog sekretara o organizovanju poslova pod naslovom "Program za mir: Preventivna diplomatija i pravljenje i ocuvanje mira", 17.06.1992. god.
4. Speech by President Bill Clinton at the U.N. General Assembly on 27 September 1993 .
5. ((The U.S. and the U.N. in the Global Era ,)) , Address by Douglas Bennet , Assistant Secretary of State for International Organization Affairs to the UNA/U.S.A. National Convention , New York , 6 January 1994 , U.S Mission to the U.N. Press Release , no. 2 (1994) .
6. Statement by Ambassador Karl F. Inderfurth, U.S. Alternate Representative to the 48 th Session of the U.N. General Assembly , on Agenda Item 33 , Question Equitable Representation and Increase in the Membership of the Security Council , 24 November 1993 , U.S. . Mission to the U.N. Press Release , no.22(1993) .
7. Madeline K. Albright , ((America and the League of Nations: Lessons for Today ,)), Address to the Woodrow Wilson International Center for Scholars, 4 March 1994 , U.S. Mission to the U.N. Press Release, no.20 (1994)
8. Address by Madeline K. Albright to the National Press Club , 14 July 1994 , U.S. Mission to the U.N. Press Release, no.98 (1994) .
9. Statement by Madeline K. Albright to the House Sub-Committee on Appropriations for Foreign Operations , Export Financing Related Programs, 5 May 1994 , U.S. Mission to the U.N Press Release , no.58 (1994)

10. Plan Kofi Anana za Reforma 2005. Godine
<http://www.un.org/arabic/largeerfreedom/sgreport.html>, pristupljeno.
11. Statement by Ambassador Victor Marrero , U.S. Alternate Representative to the 48 th Session of the U.N. General Assembly , in the Third Committee , on Item 114 (b) Human Rights Questions , 24 November 1993 , U.S. Mission to the U.N. Press Release , no.222(1993)
12. National Strategy for combating terrorism.
13. U.N. Assessment Project Study , ((Expanding U.N. Peacekeeping Role Poses Risk for America ,)) (The Heritage Foundation, 13 October 1992)

Knjige:

1. Adam Roberts and Benedict Kingsbury , ((Introduction: The UN's Roles in International Society since 1945)) in : Adam Roberts and Benedict Kingsbury , eds. , United Nations , Divided World : The UN's Roles in International Relations , 2nd ed .(Oxford : Clarendon Press , 1993)
2. Dr Abdulsalam Saleh Arafah, Međunarodna organizacija, Tripoli, Libija.
3. Dr Ali Jusuf al Šukri, Specijalizovane regionalne i međunarodne organizacije, Studije OUN, Arapske lige, Afričke unije, Svetske zdravstvene organizacije i organizacije Libijski polumesec, II izdanje,Kairo, Irak, 2004
4. Anthony Parsons , ((The UN and the National Interests of States)) , in : Roberts and Kingsbury , eds., United Nations ,Divided World : The UN's Roles in International Relations
5. Barry M. Blechman , ((Military Dimensions of Collective Security,)) , in : Roger A.Coate , ed., US Policy and and the Future of the United Nations (New York : Twentieth Century Fund Press , 1994)
6. Brain Urquhart , ((The UN and the International Security after the Cold War)), and Sally Morphet, ((U.N. Peacekeeping and Election Monitoring,)) in : Robert and Kingsbury , eds., United Nations , Divided World : The UN's Roles in International Relations
7. C. Clyde Ferguson ,((The Politics of the New International Economic Order)) in : Kay, ed., The Changing United Nations: Options for the United Sates, and Sidney Weintraub, ((US Participation in International Organizations : Looking

- Ahead)) in : Gati, ed., *The US, and the UN , and the Management of Global Change* .
8. Cathal J. Nolan, *Principled Diplomacy : Security and Rights in U.S. Foreign Policy* ,*Contributions in Political Science* , no. 313 (Westport , Conn: Greenwood Press , 1993)
 9. Charles W. Kegley (Jr.) and Eugene R. Wittkopf , *American Foreign Policy: Pattern and Process*, 2nd ed. (New York: St. Martin's Press, 1982)
 10. F. S. Nothedge, *The League of Nations: Its Life and Times (1920–1946)*, New York, 1986
 11. George Edward Taylor and Ben Cashman , *The New United Nations : A Reappraisal of United States Policies* (Washington D.C. : American Enterprise Institute for Public Policy Research , 1965)
 12. Dr Hasan Nafiah, *Uloga Ujedinjenih nacija u obezbeđivanju međunarodnog mira i bezbednosti u okviru aktuelne svetske promene*, Bejrut, 1996
 13. Dr Hasan Nafiah, *Međunarodna reakcija oko iračkog napada na Kuvajt*, Kuvajt, 1995
 14. Dr Hasan Nafiah, *Sistem kolektivne bezbednosti UN između mita i realnosti*, Kairo, 1994
 15. Hala Saudi, "Americki izbori i pitanja spoljne politike", Univerzitet u Kairu, Centar za istraživanje i politicke studije, Mohamed Rabie, *The New World Order : A Perspective on the Post-Cold War Era*.
 16. Harold K. Jacobson , ((*The United Nations and Political Conflict : A Mirror , Amplifier , or Regulator?*)) in : David A. Kay, ed., *The Changing United Nations : Options for the United States* , *Proceedings of the Academy of Political Science* ; v. 32 , no.4 (New York: Academy of Political Science , 1977)
 17. Dr Ihsan Hindi, *Osnovi međunarodnog prava u ratu i miru*, Damask
 18. James F. Leonrad , ((*U.S. Policy toward the United Nations*)): Coate , ed., *U.S. Policy and the Future of the United Nations* .
 19. Joan Fagot Aviel, *Multilateral Diplomacy and the United Nations Today*, Boulder, Co, Westview Press, 1999

20. Jock A. Finlayson and Mark W. Zacher , ((The United Nations and Collective Security : Retrospect and Prospect ,)) in Gati , ed. , The US, the UN ,and the Management of Global Change .
21. Leon Gordenker , ((Development of the UN System,)) in : Toby Trister Gati , ed., The US. the UN and the Management of Global Change , UNA -USA policy Studies Book Series (New York ; London : New York University Press , 1983)
22. Dr Mahmud Mrašaha, Opšta teorija o međunarodnoj organizaciji, specijalno izdanje Univerziteta u Damasku i Alepu, Alep, Direkcija za publikacije Univerziteta u Alepu, 1984/1985
23. Marsel Merl, Sociologija međunarodnih odnosa, Kairo, 1986
24. Marsel Merl, Zalivska kriza i novi svetski poredak, Kairo, 1992
25. Dr Muhamed al Madždub, Međunarodna organizacija: Teorija i međunarodne, regionalne i specijalizovane organizacije, Bejrut, 2006
26. Dr Muhamed Aziz Šukri, Uvod u opšta međunarodna pravila, Damask, 2001
27. Dr Muhamed Aziz Šukri, Uvod u međunarodno pravo, sedmo izdanje, Damask, 1997–1998
28. Dr Muhamed al Said Dakak i dr Hasan Mustafa Salamah, „Aktuelne međunarodne organizacije (OUN, Arapska liga, Organizacija svetske trgovine, Mehanizam za sprovođenje sporazuma)“, Almaarif, Aleksandrija, 2001.
29. Mohamed Rabie , The New World Order: A Perspective on the Post -Cold War Era ,(New York : vantage Press , 1992) .
30. Nagendra Singh, The UN and the development of international law, in: Adam Roberts and Benedict Kingsbury (Eds.), UN, Divided world: The UN' s Roles in international relations, 2nd edition: (Oxford:1993)
31. Dr Obrad Račić i dr Vojin Dimitrijević, Međunarodne organizacije, četvrto izdanje, Beograd, 1988
32. Paul D. Martin , ((US Public Opinion and the UN,)) in : Gati ,ed., The US , the UN, and the Management of Global Change.
33. Robert F. Meagher , ((United States Financing of the United Nations,))in: Gati , ed.,The US, the UN and the Management of Global Change.

34. Ronald I. Spiers , ((Reforming the United Nations ,)) in : Coate , ed.,U.S. Policy and the Future of the United Nations.
35. Sidney Weintraub , ((The Role of the United Nations in Economic Negotiations ,)) in : Kay , ed., The Changing United Nations : Options for the United States.
36. Šarl Šomon, Organizacija ujedinjenih nacija, Pariz, 1986
37. Thomas L. Brewer , American Foreign Policy : A Contemporary Introduction (Englewood Cliffs, N.j.: Prentice -Hall, 1980)
38. Waduda Badran, "Spoljna politika SAD za vreme Klintona", Univerzitet u Kairu, Centar za istrazivanje i politicke studije, Nova Americka administracija i Bliski istok, urednik Hala Saudi, (Kairo: Centar, 1993)
39. Weintraub , ((The Role of the United Nations in Economic Negotiations,)), and Kenneth Dadzie , ((The UN and the Problem of Economic Development,)) in : Roberts and Kingsbury , eds., United Nations ,Divided World: The UN's Roles in International Relations.
40. Yasushi Akashi , An Agenda for Hope : The U.N. in a New Ear, (Tokyo : Simul Press , 1993).
41. Zacarias Agostinho, The United Nations and International peacekeeping, London, 1999.

Novine i magazini:

1. Dr Abdula bin Salim al Zahrani, „Završna lekcija hladnog rata“, magazin Al Jazeera, br. 8, 5. 11. 2002
2. Abdul Hadi Bu Talib, "Konacno se rodio stalni medjunarodni sud", novine "Bliski istok", London, 10.07.2002, broj 8625.
3. Ahmad Burgul, "Dzon Bolton i nevidljiva agenda", novine "Al Taura", Damask, 22.06.2006.
4. Anthony Lake , ((Power and Diplomacy : America's Democracy Defense ,)) New York Times : 24-25/9/1994 , adapted from Lake's Remarks to the Council on Foreign Relations on 12 September 1994 .
5. Anthony Lake , ((Yes to An American Role in Peacekeeping , but with Conditions,)) International Herald Tribune ,7/2/1994 .

6. Dr Ali Rahal, „Međunarodni odnosi u krizi, velika potreba za novom međunarodnom Poveljom“, Al Bais, Damask, br. 12691, 22. septembar, 2005.
7. Condaleezza Rice , Campaign 2000: Promating the National Interest , Foreign Affairs , January - February 2000 .
8. Dr Fuad Nahr, UN izmedju principa postovanja suvereniteta i americke dominacije. Istorisjski size, magazin "Medjunarodne informacije", Damask, Cental za nacionalne informacije, broj 62, 1999. god.
9. Galib Ali Jamil, "Nesto iz politike: Izgubljena ljubav izmedju UN i SAD", novine "26. septembar", Republika Jemen, broj 1052, od 06.02.2003.
10. George Szamuely , ((Clinton's Clumsy Encounter with the World ,)) Orbis , vol . 38 , no. 3 (Summer 1994)
11. Hamid Horan, Kazna i sankcije: Nametnute zelje velikana UN, novine Al-Baath, Damask, broj 11367(4.12.2000)
12. Dr Hasan Nafiah, „Pola veka rada UN – studije o razvoju međunarodne organizacije od 1945“, Alam al Marifa, Bejrut, br. 202, 1995
13. Heitham Al Manaa, SAD i buducnost ljudskih prava, Al Jazira, 2009.god.
14. Dr Ihsan Hindi, „Savet bezbednosti i pravo na veto“, Dnevna štampa., Damask, br. 62, 1999
15. Dr Imad Dzad, "Opsada medjunarodnog legitimiteta", Ihram centar za politicke i strateske studije, Kairo, 20.07.2003.
16. Dr Izet al Said Ahmed, „Veta protiv veta, pravo veta nije uslovljeno iskrenošću i ciljevima međunarodne zajednice“, Al Bais, Damask, br. 11367, 2000.
17. Kim R. Holmes , ((A Critique of the United Nations ,)) Journal of International Affairs , vol. 46, no 2 (Winter 1993)
18. Libanske novine "Vesti", broj 929, 24.09.2009.
19. Madeline K. Albright , Bridges , Bombs , or Bluster ? Foreign Affairs , September - October 2003 .
20. Mahmud Hajdar, „Od hladnog rata do totalnog haosa“, Malumat Dualija, Damask, Centar za nacionalne infomacije, godina VII, br. 62, 1999
21. Muhamed Ali Serhan, „UN i potrebe reforme sistema međunarodnih odnosa“, Al Bais, Damask, br. 12674, 30. avgust, 2005.

22. Mona Mukaram Ubed, " Da li su ovlasčenja Un preneti Americi", novine "Al haja", 15.10.2003.
23. Naim Kadah, „Kako da Ujedinjene nacije ne stignu u slepu ulicu“, Al Bais, Damask, br. 12683, 12. septembar, 2005.
24. Naom Comski, "Period jednog pola i Obamino vreme", libanske novine "Ambasador", Bejrut, 29.10.2009.
25. New York Times , 14/8/1992 .
26. Novine "Bliski istok", clanak: "Rizici koji prete ulozi UN u Bosni", broj 8617, 02.07.2002.
27. Novine "Bliski istok", clanak: "Rizici koji prete ulozi UN u Bosni", pomenuta literatura, broj 8617, 02.07.2002.
28. Dr Osama Faruk Muhemer, "Americki interesi i reforme UN" magazin "Medjunarodna politika", Kairo, broj 163, januar 2006.
29. Paul D. Wolfowitz , ((Clinton's First Year ,)) Foreign Affairs, vol.73,no.1 (January - February 1994)
30. Ramses Amer, The United Nations reaction to foreign military interventions, Journal of Peace Research, vol. 31, no. 4. (nov. 1994)
31. Reforme UN, prevod i pripreme Ibrahim Ahmad, novine "Lemond", novine "Al Bas", Damask, broj 13008, 09.11.2006.
32. Thomas L. Friedman , ((At Bat for the Clinton Foreign Policy ,)), International Herald Tribune , 1/10/1993
33. Valid Husein Fahmi, "SAD i rat protiv terorizma.... politicka i zakonska rasprava", magazin "Medjunarodna politika" broj 166, oktobar 2006.
34. Washington Times , 15/12/1993 .
35. W.Bruce Weinrod, ((The U.S. Role in Peacekeeping -Related Activities,)) World Affairs, vol. 155 , no . 4 (Spring 1993)
36. ((National Security Strategy Paper Arouses Pentagon , State Department Debate ,)) Washington Post , 3/3/1994 .

Predavanja:

1. Anthony Lake, ((American Power and American Diplomacy ,)) Lecture delivered at Harvard University on 21 October 1993.

Internet:

1. Ahmad Al Dzuber, "Americki bilateralni sporazumi i njihove opasnosti na Ujedinjeni medjunarodni pravni sistem, "Civilni dijalog", broj 1977, 15.07.2007, na sajtu <http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=102713>
2. <http://www.aljazeera.net/nr/exeres/cebif7b4-ba46>
3. <http://www.aljazeera.net/news/archive/archive?ArchiveId1170570>
4. Subhi Gandur, "Obama na vrhu piramide ali nije celokupna piramida", 24.09.2009. na sajtu: <http://all4syria.info/content/view/14440/161/>
5. <http://www.america.gov/st/washfile-arabic/2005/August/20050802142017aaywalhsib-le6.882876e-02.html>
6. <http://www.elaph.com/WEB/POLITICS.HTM425176/4/2009>
7. <http://www.fmprc.gov.cn/ara/ljzg/zgtw/t22459.htm>
8. http://glassrbije.org/AR/index.php?option=com_content&task=archivecategory&id=0&year=2009&month=1&module=1&limit=9&limitstart=45
9. <http://www.sana.sy/ara/3/2009/07/28/237687.htm>
10. <http://www.sana.sy/ara/3/2009/09/24/246304.htm>
11. <http://www.un.org/ar/members/growth.shtml#19407>
12. http://www.un.org/arabic/sc/unsc_structure.html
13. <http://www.un.org/aboutun/charter/index.htm>
14. <http://www.un.org/ar/mainbodies/trusteeship/index.shtml>
15. <http://www.un.org/arabic/ga/>
16. <http://www.un.org/arabic/sc/committees>
17. <http://www.un.org/arabic/sc/ctc>
18. http://www.un.org/ga//63elections/hrc_elections.shtml#candidates
19. <http://whitehouse.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>

Biografija

- * Ime i Prezime: Tamim Malko
- * Mesto i datum rođenja: Sirijska Arapska Republika - Al Hasaka 22.02.1967.
- * Završio je opštu gimnaziju - prirodni smer 1995. Godine.
- * Diplomirao na Odseku menadžmenta na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Alepu 2000. godine.
- * Magistrirao na Odseku za međunarodnu politiku Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Alepu 2005.
- * Član Organizacije za sirijsku ekonomsku nauku od 2000. godine.
- * Kao diplomata u Ministarstvu spoljnih poslova Sirijske Arapske Republike počeo 16.08.2003. na mestu prvog sekretara.
- * Radio u Ambasadi Sirijske Arapske Republike u Beogradu u periodu od 2005. do 2010. godine (konzularna, kulturna i ekonomska pitanja) .
- * Šef konzularnog odeljenja u Ambasadi Sirijske Arapske republike u Pekingu - Kina od jula 2013.
- * Nekoliko radova je napisao tokom poslediplomskih studija, koji nisu objavljeni:
 1. Organizacija UN i zakonske vrednosti njenih rezolucija
 2. Veliki ekonomski blokovi u svetu i neophodnosti formiranja zajedničkog arapskog tržišta.
 3. Vode dveju reka Tigra i Eufrata između Turske, Sirije i Iraka - između međunarodnog prava i realnosti.
- * Objavljeni radovi:

Pitanje voda u sirijsko-turskim odnosima - magazin "Istraživanje" Univerziteta u Alepu - Niz pravno-ekonomskih nauka.
- * Govori engleski, ruski i srpski jezik.
- * Oženjen, ima dvoje dece (Đorđe i Andreja)

C.V.

- Tamim Malko, born 22.02.1976 Al-Hasaka, the Syrian Arab Republic

Studies:

- General Secondary School –Sciences in 1995.
- Bachelor in Economics (Business Administration) in 2000,
- Higher Studies Diploma in International Relations in 2001,
- Master's Degree in International Relations in 2005 – all at Faculty of Economics -Aleppo University.

Career:

- Diplomat at the Syrian Ministry of Foreign Affairs and Expatriates since 16/08/2003 - First Secretary.

Postings:

- Syrian Embassy in Belgrade 2005-2010.
- Head of Consular Section at the Syrian Embassy in Beijing since July 2013.
- He is a member of the Syrian Economic Society since 2000.
- He has a number of unpublished papers:
 - "The UNO and the legal value of its decisions".
 - "Major Economic Blocs and the necessity of the Arab Common Market".
 - "Water of the Tigris and Euphrates amongst Turkey, Syria and Iraq ...The International Law and Reality".
- published paper:
 - "The issue of water in the Syrian-Turkish Relations" (Research Journal of Aleppo University- Economic and Legal Sciences Series).
- He speaks English , Serbian and Russian.
- He is married and has two sons (George & Andrei).

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Потписани-а Tamim G. Malko

број уписа 720

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

"Organizacija Ujedinjenih nacija i potreba reforme"

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

Потпис докторанда

У Београду, 1.6.2015

Прилог 2.

**Изјава о истоветности штампане и електронске
верзије докторског рада**

Име и презиме аутора Tamim G. Malko

Број уписа 720

Студијски програм _____

Наслов рада "Organizacija Ujedinjenih nacija i potreba reforme"

Ментор Prof. Tanja Mišćević

Потписани _____

изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла за објављивање на порталу **Дигиталног репозиторијума Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис докторанда

У Београду, 1.6.2015.

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

"Organizacija Ujedinjenih nacija i potreba reforme"

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство

Ауторство - некомерцијално

3. Ауторство – некомерцијално – без прераде

4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима

5. Ауторство – без прераде

6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

Потпис докторанда

У Београду, 1.6.2015.

